André Gide
Pivniţele Vaticanului
RAO international publishing company

LUI JACQUES COPEAU
Cuverville, 29 august 1913

Îmi face plăcere să-ţi scriu numele pe prima filă a acestei cărţi. Ea a fost întotdeauna a ta; cel puţin din ziua când a început să ia o formă. Cred că îţi aminteşti de acea plimbare, în timpul căreia ţi-am povestit-o; eram la Cuverville; vântul bătea cu furie şi noi ne duceam la Etretat să vedem marea. Interesul tău pentru cele ce-ţi povesteam m-a susţinut mult, tot timpul cât am scris-o.

Plănuisem să scriu această carte încă mai demult. Mi-ai adus aminte că ţi-am vorbit despre ea chiar din prima zi când ai venit să mă vezi la întoarcerea ta din călătoria în Danemarca.

Câţi ani au trecut de atunci?

În aceste vremi de producţie pripită şi de zămisliri ratate, îmi dau seama că va fi greu să conving lumea că am purtat această carte atâta vreme în minte înainte de a mă strădui să o nasc.

De ce îmi intitulez această carte *Şotie*? De ce le-am spus celor trei de dinainte *Povestiri*? Pentru a arăta clar că ele nu sunt chiar nişte romane.

De altfel, nu mă prea interesează dacă sunt luate drept romane, cu condiţia să nu fiu acuzat că m-am abătut de la regulile „genului” şi că, de exemplu, le lipsesc dezordinea şi confuzia.

Povestiri, *şotii*... cred că, până acum, n-am scris decât cărţi ironice (sau critice, dacă preferi), dintre care ultima este cea de faţă.

Cred că lipsurile operelor de astăzi vin din faptul că ele se nasc înainte de termen şi că artistul nu-şi mai acordă timpul de a le purta în sine. Dar ferească-mă Apollo să fac procesul epocii mele! Nu-mi place să o fac pe nemulţumitul. Cele spuse aici sunt menite doar să-i avertizeze pe cei care ar pretinde că descoperă în *Pivniţele*

Vaticanului o retractare, o palinodie, ceva ce-i ajută să traseze curba carierei mele, arătându-i evoluţia…

Nu mă mai interesează decât meseria mea şi nu aspir decât la a fi un bun artizan.

CARTEA ÎNTÂI ANTHIME ARMAND-DUBOIS

Eu unul am ales. Am optat pentru ateismul social. Exprim acest ateism de vreo cincisprezece ani, într-o serie de lucrări…

Georges PALANTE.

Cronică filosofică din Mercure de France (dec. 1912)

I

În anul 1890, sub pontificatul lui Leon al XIII-lea, renumele doctorului X… specialist în boli reumatice, îl aduse pe francmasonul Anthime Armand-Dubois la Roma.

— Te duci la Roma să-ţi îngrijeşti trupul! exclamă Julius de Baraglioul, cumnatul lui. Acolo o să-ţi dai seama că sufletul îţi este mult mai bolnav decât trupul! Iar Armand-Dubois răspundea, pe un ton de compătimire exagerată:

— Bietul meu prieten, priveşte-mi umerii.

Blajinul Baraglioul îşi ridica privirea, fără să vrea, spre umerii cumnatului său; se cutremurau ca scuturaţi de un râs adânc, de nestăpânit; şi într-adevăr te cuprindea mila văzând acel trup mare, pe jumătate paralizat, folosindu-şi ultimele puteri în chipul acesta grotesc. Era limpede că fiecare rămânea neclintit pe poziţia lui şi că elocinţa lui Baraglioul nu putea să schimbe nimic. Dar, cine ştie, poate că timpul… povaţa tainică a locurilor sfinte… Profund descurajat, Julius mai spunea doar atât:

— Anthime, starea ta mă îngrijorează (umerii îşi încetau dintr-odată dansul, căci Anthime îşi iubea mult cumnatul). Poate că peste trei ani, în timpul jubileului, când voi veni la voi, vei fi mai bine!

Véronique, în schimb, îşi întovărăşea soţul într-o stare sufletească cu totul diferită: fiind credincioasă, ca şi sora ei Marguerite şi ca şi Julius, acea îndelungată şedere la Roma însemna împlinirea uneia dintre marile ei dorinţe;

Véronique îşi umplea viaţa monotonă şi plină de dezamăgiri cu tot felul de mărunte practici religioase şi, neputând avea copii, se consacra întru totul acestui ideal. Dar, din nefericire, nu nutrea mare speranţă că-l va aduce pe Anthime pe calea credinţei. Ştia încă de mult timp câtă încăpăţânare se ascunde sub fruntea aceea înaltă. Abatele Flons o avertizase:

— Opiniile intransigente, îi spusese el, sunt şi cele mai rele. Nu mai spera decât într-un miracol.

Încetase să mai sufere. Încă din primele zile ale instalării lor la Roma, fiecare dintre cei doi soţi îşi organizase existenţa în felul său: Véronique îşi consacra timpul treburilor gospodăreşti şi rugăciunilor, Anthime cercetărilor sale ştiinţifice. Trăiau astfel, unul lângă celălalt, suportându-se reciproc şi întorcându-şi spatele. Aşa se face că între cei doi soţi domnea un fel de înţelegere şi că asupra lor plana un fel de fericire, fiecare dintre ei găsind în sprijinirea celuilalt prilejul de a-şi folosi cu discreţie virtuţile.

Locuinţa pe care o închiriaseră prin intermediul unei agenţii avea, aşa cum se întâmplă în cazul celor mai multe locuinţe italieneşti, pe lângă unele calităţi neaşteptate, şi mari cusururi, întinzându-se pe tot etajul întâi din palatul Forgetti, via Lucina, avea o terasă frumoasă unde Véronique îşi puse în minte, de cum o văzu, să cultive aspidistre, plante cărora le mergea atât de rău în apartamentele din Paris; dar, ca să ajungă pe terasă, era obligată să treacă prin orangerie, unde Anthime îşi instalase laboratorul; acesta hotărâse că prin laboratorul lui se putea trece doar la anumite ore din zi.

Fără să facă zgomot, Véronique împingea uşa şi se strecura discret prin încăpere, cu ochii în pământ, precum un călugăr ce trece prin faţa unor obscene graffiti, căci nu-i plăcea să vadă cum, în fundul camerei, revărsându-se dintr-un fotoliu de care era sprijinită o cârjă, uriaşa spinare a lui Anthime stătea încovoiată deasupra cine ştie cărui lucru necurat. La rândul lui, Anthime se făcea că nu o aude. Dar de îndată ce ieşea din cameră, se ridica greoi

din fotoliu, se târa spre uşă şi, plin de ţâfnă, cu buzele strânse, împingea zăvorul cu o mişcare autoritară a degetului arătător.

Apoi, la scurt timp, venea clipa când pe cealaltă uşă intra Beppo, să-i ia comisioanele.

Anthime îl remarcase pe Beppo – un băietan de vreo doisprezece – treisprezece ani, zdrenţăros, fără părinţi şi fără adăpost – la câteva zile după sosirea sa la Roma. Aşezat în faţa clădirii unde cei doi soţi descinseseră la început, pe via Bocea di Leone, Beppo atrăgea atenţia trecătorilor arătându-le o lăcustă pitită sub un smoc de verdeaţă într-o mică legătură de stuf. Anthime îi dăduse pe insectă şase bănuţi, şi apoi, cu puţinele cuvinte italieneşti pe care le ştia, îi explicase copilului că, în locuinţa unde avea să se instaleze a doua zi, pe via Lucina, va avea nevoie, curând, de câţiva şobolani şi că orice vieţuitoare ce se târăşte, înoată, umblă pe pământ sau zboară îi foloseşte pentru documentare. Lucra pe fiinţe vii.

Beppo era foarte iscusit în asemenea treburi şi i-ar fi putut aduce chiar şi vulturul sau lupoaica de pe Capitoliu. Această meserie îi convenea, căci se potrivea de minune cu plăcerea lui de-a umbla după şterpeleală. Anthime îi dădea zece bănuţi pe zi; Beppo ajuta şi la treburile casei. La început, Véronique îl privi cu antipatie; dar din clipa când observă că se închină când trece prin faţa Madonei aşezate în colţul dinspre nord al casei, îi trecu cu vederea înfăţişarea zdrenţăroasă şi îi îngădui să ducă în bucătărie apa, cărbunele, lemnele şi curpenii de foc, ba chiar, marţea şi vinerea, când Caroline, servitoarea pe care o aduseseră cu ei de la Paris, era prea ocupată cu gospodăria, Beppo o însoţea pe Véronique la piaţă şi îi ducea coşul.

Beppo nu o iubea pe Véronique; dar se îndrăgostise de savant care, curând, renunţă să mai coboare, cu greu, în curte, ca să-şi ia în primire victimele, şi îi îngădui băiatului să urce în laboratorul lui. Aici se ajungea prin terasă, urcând pe o scară ascunsă, ce o lega de curte. În ursuza-i singurătate, inima lui Anthime bătea parcă mai tare când auzea zgomotul uşor făcut de picioarele goale

ale băiatului pe dale; nu lăsa să se vadă nimic din toate astea; nu exista lucru care să-l poată tulbura în munca sa.

Băiatul nu bătea în geamul de la uşă, ci îl zgâria cu unghia şi, cum Anthime continua să stea aplecat peste masa de lucru fără să răspundă, făcea patru paşi înainte şi rostea, cu vocea-i de copil, un „permesso?”, care însenina încăperea. După voce, Beppo părea un înger; de fapt era un ajutor de călău. Oare ce nouă victimă mai aducea în traista pe care o punea pe masa de tortură? Prea absorbit adeseori de munca sa, Anthime nu deschidea traista imediat, ci doar arunca spre ea o privire rapidă; dacă pânza tremura, era bine; pentru acest Moloch era bună orice vieţuitoare: şobolan, şoarece, pasăre, broască. Uneori Beppo nu aducea nimic; intra totuşi în cameră: ştia că Armand-Dubois îl aşteaptă, chiar dacă venea cu mâinile goale; şi, în timp ce copilul, fără să facă nici cel mai mic zgomot, stătea aplecat, alături de el, şi urmărea cruda experienţă, savantul gusta vanitoasa plăcer e de fals zeu, simţind cum privirea uimită a puştiului se opreşte rând pe rând, plină de spaimă, asupra animalului şi plină de admiraţie asupra lui însuşi.

Înainte de a experimenta pe om, Anthime Armand-Dubois pretindea că reduce la „tropisme” orice activitate a animalelor pe care le cerceta. Tropisme! Nu se inventase bine cuvântul, şi iată că mulţi îl foloseau; nenumăraţi psihologi nu mai vorbeau decât despre tropisme. Tropisme! Ce lumină neaşteptată emanau aceste silabe! Era limpede că organismul ceda unor excitaţii asemănătoare celor ce fac ca floarea-soarelui să se întoarcă spre soare (ceea ce se poate explica uşor prin câteva legi simple de fizică şi de termochimie). Cosmosul dobândea în sfârşit o blândeţe încurajatoare. Până şi în cele mai neprevăzute mişcări ale fiinţei se putea recunoaşte o desăvârşită supunere faţă de agentul excitant.

Pentru a-şi atinge scopul, adică pentru a obţine de la animalul învins mărturia simplităţii sale, Anthime Armand-Dubois inventase un sistem complicat de cutii cu pereţii

coloraţi şi cu forme diferite, prevăzute cu trape, labirinturi şi tot felul de despărţituri ce conţineau unele hrană, altele nimic şi altele praf de strănutat: erau nişte instrumente diabolice care, nu după mult timp, s-au bucurat de mare trecere în Germania şi, sub denumirea de Vexierkasten, au ajutat noua şcoală psihofiziologică să facă încă un pas spre necredinţă. Şi, ca să acţioneze în mod distinct asupra unui anumit simţ al animalelor sau asupra unei anumite părţi a creierului, unora le scotea ochii, altora le distrugea auzul, iar pe altele le castra şi le jupuia de piele; sau le scotea creierul ori vreun alt organ socotit indispensabil, dar de care animalul – pentru ca Anthime să-şi poată face experienţa – se putea lipsi.

Comunicarea sa asupra „reflexelor condiţionate" revoluţionase Universitatea din Uppsala; stârnise discuţii violente, la care participaseră cei mai mari savanţi străini. Dar în mintea lui Anthime se năşteau noi întrebări; lăsându-şi colegii de breaslă să cârtească, îşi conducea cercetările pe alte căi, vrând să pătrundă şi mai adânc în tainele lui Dumnezeu.

Nu-i era de ajuns să admită grosso modo că orice activitate înseamnă o uzură şi că animalul, prin însuşi exerciţiul muşchilor sau al simţurilor, cheltuia ceva. De fiecare dată el se întreba: cât? Bietul animal încerca să recupereze ce pierduse; dar Anthime, în loc să-l hrănească, îl cântărea. Aportul de noi elemente ar fi complicat prea mult experienţa: zilnic, şase şobolani nemâncaţi şi legaţi fedeleş câte doi erau puşi pe cântar: doi orbi, doi chiori şi doi văzători; vederea acestora din urmă era solicitată întruna de un mic aparat mecanic. Armand-Dubois urmărea să vadă care era raportul dintre pierderile pe care le sufereau aceste animale după cinci zile de nemâncare. În fiecare zi, la prânz, savantul adăuga în mici tablouri ad-hoc noi cifre triumfătoare.

II

Se apropia jubileul. Soţii Armand-Dubois îi aşteptau pe soţii Baraglioul de la o zi la alta. În dimineaţa în care sosi scrisoarea ce le anunţa sosirea, care avea să aibă loc

în seara aceleiaşi zile, Anthime ieşi în oraş să-şi cumpere o cravată.

Anthime ieşea rar; cât mai puţin cu putinţă, căci se mişca cu greutate; Véronique îi făcea cu plăcere cumpărăturile sau îi aducea acasă furnizorii care îi luau comanda după model. Lui Anthime nu-i păsa de modă; dar cu toate că dorea o cravată foarte simplă (modestă, de mătase neagră), voia, totuşi, s-o aleagă. Plastronul de satin brun, cumpărat pentru călătorie şi purtat de el în timpul şederii la hotel, îi ieşea tot timpul din vesta pe care se obişnuise s-o lase descheiată; cu siguranţă că Marguerite de Baraglioul ar socoti că fularul crem cu care îl înlocuise şi pe care îl prindea cu o camee mare, veche şi ieftină, arată prea neglijent; făcuse rău că lăsase acasă micile papioane negre, gata făcute, pe care le purta de obicei la Paris şi mai ales că nu adusese unul ca model. Oare ce fel de cravate îi vor propune? Nu se va putea hotărî până nu va vizita mai multe magazine de cămăşi de pe Corso şi de pe via dei Condotti. Lavaliera, pentru un bărbat de cincizeci de ani, era prea extravagantă; cu siguranţă că ceea ce i se potrivea era un papion drept, de un negru mat…

Masa nu se servea decât la ora unu. Anthime se întoarse cu cele cumpărate pe la prânz, exact la timp ca să-şi poată cântări animalele.

Deşi nu era un om care să ţină prea mult la felul cum se îmbracă, Anthime simţi nevoia ca, înainte de a se aşeza la lucru, să-şi încerce cravata. Pe undeva avea un ciob de oglindă, ce-i folosise mai demult la provocarea tropismelor; îl sprijini de peretele unei cuşti şi se aplecă să-şi vadă imaginea.

Anthime îşi purta părul – încă des, altă dată roşcat, acum de acea nuanţă schimbătoare galben-cenuşie pe care o iau obiectele vechi din argint aurit – tuns perie, sprâncenele-i stufoase îi adumbreau ochii, a căror privire era mai cenuşie şi mai rece decât un cer de iarnă; favoriţii, tăiaţi scurt, îşi păstraseră o culoare roşcată, ca şi mustaţa-i ursuză. Îşi trecu dosul mâinii peste obrajii teşiţi şi pe sub

bărbia-i mare şi pătrată şi spuse:

— Da, da, o să mă bărbieresc imediat.

Scoase cravata din pachet şi o puse în faţa lui; îşi scoase fularul prins cu acul împodobit cu o camee. Ceafa-i puternică era încinsă cu un guler destul de înalt, scobit în faţă, pe care îl purta cu colţurile întoarse. Aici, în ciuda dorinţei mele de a nu spune decât esenţialul, nu pot să nu vorbesc despre umflătura de la gâtul lui Anthime Armand-Dubois. Căci, până nu voi învăţa şi mai bine să deosebesc ceea ce este accidental de ceea ce-i necesar, ce pot cere condeiului meu dacă nu exactitate şi rigoare? La drept vorbind, cine ar putea afirma că această umflătură nu a jucat niciun rol şi nu a atârnat deloc în ceea ce Anthime numea gândirea sa liberă? Mai uşor trecea peste sciatica lui; cu toate că nu-i ierta bunului Dumnezeu această meschinărie.

Se pomenise cu ea, nu ştia cum, la puţin timp după ce se căsătorise; la început nu avusese în partea de sud-est a urechii stângi, unde pielea începe să se acopere cu păr, decât un fel de mic neg fără importanţă; mult timp, izbuti să şi-l ascundă sub părul bogat; nu-l observase nici măcar Véronique, până când, într-o noapte, în timp ce-l mângâia, îl descoperi.

— Dar ce ai aici? exclamase ea.

Şi, ca şi cum, odată demascată, n-avea de ce să se mai reţină, umflătura se făcu, în câteva luni, cât un ou de potârniche, apoi cât un ou de bibilică şi, în sfârşit, cât un ou de găină, când se opri, în timp ce şi părul, tot mai rar, se împărţea în şuviţe în jurul ei, expunând-o privirii. La patruzeci şi şase de ani, Anthime Armand-Dubois nu se mai gândea să placă; îşi tunse părul scurt şi începu să poarte gulere tari, destul de înalte, prevăzute cu un fel de alveolă ce-i ascundea umflătura, dar, totodată, i-o şi scotea în evidenţă. Socotesc că am vorbit destul despre umflătura de la urechea lui Anthime.

Îşi puse cravata în jurul gâtului. În centrul cravatei se afla un mic locaş din metal, prin care trebuia trecută panglica de prindere, ce era fixată cu un fel de ac. Era un

dispozitiv ingenios, dar care, de îndată ce introduceai panglica, se desprindea de pe cravată; aceasta căzu pe masa de lucru. Trebuia să recurgă la ajutorul lui Véronique; o chemă şi ea veni în grabă.

— Uite, coase-mi din nou asta, zise Anthime.

— Lucru făcut la maşină; nu-i bun de nimic, murmură ea.

— Chiar aşa.

Véronique purta întotdeauna, înfipte în rochia-i de casă, sub sânul stâng, două ace cu aţa în ele, unul cu aţă albă şi altul cu aţă neagră. Se duse lângă fereastră şi, stând în picioare, începu să coasă. Anthime o privea. Era o femeie destul de puternică, cu trăsăturile feţei accentuate; era încăpăţânată ca şi el, dar cu o înfăţişare plăcută şi aproape întotdeauna surâzătoare; uşoara mustaţă pe care o avea nu-i înăsprea prea mult figura.

Are multe calităţi, se gândea Anthime, privind-o cum coase. Aş fi putut să mă căsătoresc cu vreo cochetă care să mă înşele, cu vreo fluşturatică ce m-ar fi putut părăsi, cu vreo guralivă care să mă toace toată ziua la cap, cu vreo neroadă care să mă scoată din sărite, cu vreo morocănoasă aşa cum e cumnată-mea…

Şi, pe un ton mai puţin băţos ca de obicei, îi spuse „mulţumesc”, în timp ce Véronique, care terminase de cusut, plecă.

Cu cravata nouă la gât, Anthime se cufundă din nou în gândurile lui. Nu se mai aude nicio voce, nici din afară şi nici din inima lui. A terminat de cântărit şobolanii orbi. Şobolanii chiori sunt staţionari. Va cântări acum cuplul intact. Deodată tresare, atât de brusc încât cârja se rostogoleşte pe jos. Uluitor! şobolanii intacţi… îi cântăreşte din nou, căci trebuie să se convingă pe deplin: de ieri, şobolanii intacţi au crescut în greutate! Prin minte, ca o străfulgerare, îi trece un gând: Véronique!

Cu greu, îşi ia cârja şi se îndreaptă spre uşă:

— Véronique!

Ea vine din nou în grabă, plină de bunăvoinţă. Pe pragul uşii, Anthime îi spune cu răceală:

— Cine s-a atins de şobolanii mei?

Niciun răspuns. El continuă rar, rostind răspicat fiecare cuvânt, ca şi cum Véronique n-ar mai înţelege franceza:

— În timpul cât am fost plecat, cineva le-a dat să mănânce. Tu ai făcut-o? Ea, prinzând puţin curaj, se întoarce spre el aproape agresivă şi-i spune:

— Laşi bietele animale să moară de foame. Nu m-am atins de experienţa ta; n-am făcut decât să le…

Dar el a şi apucat-o de mânecă şi, şchiopătând, o duce lângă masă şi, arătându-i tabelele în care îşi trecea observaţiile, îi spune:

— Uită-te bine la foile astea pe care, de două săptămâni, îmi însemn observaţiile făcute asupra acestor animale: sunt datele pe care le aşteaptă colegul meu Potier ca să le prezinte Academiei de Ştiinţe în şedinţa din şaptesprezece mai. Ce pot să scriu pentru această zi de 15 aprilie, în care ne aflăm astăzi şi care e trecută aici, în coloana asta de cifre?…

Şi, în timp ce ea nu suflă un cuvânt, zgâriind foaia cu vârful pătrat al arătătorului ca şi cu un stilet, reia:

— În această zi, doamna Armand-Dubois, soţia cercetătorului, neascultând decât de miloasa ei inimă, săvârşeşte… ce cuvânt vrei să pun? Greşeala, imprudenţa, prostia?…

— Scrie mai degrabă aşa: a avut milă de aceste animale sărmane, victime ale unei curiozităţi absurde. Anthime se ridică în picioare, cu demnitate:

— Dacă o iei aşa, trebuie să înţelegi, doamnă, că de acum încolo sunt nevoit să te rog să foloseşti scara din curte când te duci să-ţi îngrijeşti plantele.

— Crezi că intru vreodată de plăcere în camera asta nenorocită?

— Pe viitor, cruţă-te de osteneala de a mai intra aici. Apoi, adăugând cuvintelor elocinţa gestului, luă foile şi le rupse în bucăţele.

„De două săptămâni”, spusese el: în realitate, şobolanii săi nu stăteau nemâncaţi decât de patru zile. Şi

enervarea sa se consumă în această exagerată explozie de îngrijorare, căci la masă izbuteşte să arate o figură senină; ba chiar devine atât de înţelept, încât îi întinde soţiei sale o mână împăciuitoare. Căci, chiar mai puţin decât Véronique, nu vrea să dea soţilor Baraglioul – atât de respectuoşi faţă de convenienţe – spectacolul unor neînţelegeri pe care aceştia le-ar pune cu siguranţă pe seama opiniilor lui Anthime.

Pe la ora cinci, Véronique îşi schimbă bluza largă pe care o poartă în casă, cu o jachetă de stofă neagră şi pleacă în întâmpinarea lui Julius şi a lui Marguerite, care urmează să ajungă la gara din Roma la ora şase. Anthime se duce să se bărbierească; a binevoit să-şi pună un papion în locul fularului: e de-ajuns; nu poate suferi ceremoniile şi nu-i va fi ruşine în faţa cumnatei sale să poarte o haină de alpaga, o vestă albă cu dungi albastre, pantaloni de urii şi papuci confortabili din piele neagră, fără tocuri, pe care, dat fiind că şchiopătează, îi păstrează în picioare când iese în oraş.

Îşi adună foile rupte, pune bucăţile cap la cap şi, în aşteptarea soţilor Baraglioul, începe să copieze din nou, cu grijă, toate cifrele.

III

Familia de Baraglioul (gl se pronunţă asemenea unui 1 muiat, ca în italiană, precum în Broglie [duce de] şi în miglion-naire) este originară din Parma. Un Baraglioli (Alessandro) s-a căsătorit a doua oară cu Filippa Visconti, în 1514, la câteva luni de la anexarea ducatului de către Statele Bisericii. Un alt Baraglioli (tot un Alessandro) s-a distins în bătălia de la Lepanto şi a murit asasinat în 1580, în împrejurări rămase misterioase. Ar fi uşor, dar lipsit de importanţă, să urmărim destinul familiei până în 1807, epocă în care Parma a fost alipită Franţei şi când Robert de Baraglioul, bunicul lui Julius, s-a instalat la Pau. În 1828, el a primit de la Carol al X-lea coroana de conte – coroană pe care avea să o poarte cu multă nobleţe, puţin mai târziu, Juste-Agenor, cel de-al treilea fiu al său (primii doi muriseră la o vârstă fragedă), prin toate ambasadele

unde strălucea inteligenţa sa subtilă şi îi triumfa diplomaţia.

Cel de-al doilea copil al lui Juste-Agenor de Baraglioul, Julius, care, după căsătorie, a dus o viaţă foarte aşezată, avusese în tinereţea lui câteva pasiuni. Dar putea spune, cel puţin, că inima lui nu se înjosise niciodată. Distincţia înnăscută a firii şi acea eleganţă morală ce se întrevedea până şi în cele mai neînsemnate scrieri ale sale îi împiedicaseră totdeauna dorinţele să alunece pe panta pe care, fără îndoială, l-ar fi mânat curiozitatea sa de romancier. Sângele lui curgea lin, fără vârtejuri, dar nu fără căldură, şi martore puteau fi câteva frumoase doamne din aristocraţie… Şi n-aş vorbi aici despre asta, dacă primele sale romane n-ar fi arătat-o destul de limpede; marele succes monden de care se bucuraseră s-a datorat în parte acestui fapt. Înalta calitate a publicului în stare să le admire le-a îngăduit să fie publicate; unul în Le Correspondant, altele două în La Revue des deux-mondes. Aşa se face că, aproape fără voia lui, încă de tânăr, se trezi parcă purtat către Academie: ţinuta lui frumoasă, privirea gravă şi adâncă şi paloarea gânditoare a frunţii păreau a-l sorti să ajungă acolo.

Anthime arăta un mare dispreţ pentru avantajele ce ţineau de rang, de avere şi de înfăţişare, ceea ce îl contraria profund pe Julius; dar preţuia la Julius o anume fire bună şi acea mare stângăcie în discuţie care, adeseori, favoriza o gândire nonconformistă.

La ora şase, Anthime aude trăsura oaspeţilor oprindu-se în faţa porţii şi iese pe palier în întâmpinarea lor. Julius urcă primul. Pălăria sa „Cronstadt” şi pardesiul drept cu revere de mătase l-ar face să semene mai curând cu cineva plecat într-o vizită decât într-o călătorie, dacă n-ar fi şalul ecosez pe care-l poartă pe mână; nu arată a fi obosit, deşi drumul a fost lung. După el vine Marguerite de Baraglioul, la braţul surorii ei; spre deosebire de Julius, ea pare istovită; cu pălăria şi cocul căzute într-o parte, urcă pe scări clătinându-se şi ascunzându-şi un sfert din faţă cu o batistă pe care o ţine ca pe o compresă…

Când ajung aproape de Anthime, Véronique spune:

— Lui Marguerite i-a intrat o bucăţică de cărbune în ochi. Mie, fiica lor, o copilă graţioasă de nouă ani, şi bona, care vine după ele, tac, consternate.

Cu firea Margueritei nu poţi lua lucrurile în uşor: Anthime îi propune să trimită după un oculist; dar Marguerite ştie cât de proşti sunt medicii italieni, şi nu vrea „pentru nimic în lume” să audă vorbindu-se de ei; şopteşte cu o voce stinsă:

— Nişte apă rece. Puţină apă rece, atâta vreau. Ah!

— Draga mea soră, spune Anthime, apa rece te va uşura pentru o clipă, descongestionându-ţi ochiul; dar nu va înlătura răul. Apoi, întorcându-se spre Julius:

— Ai izbutit să vezi ce era?

— N-am văzut prea bine. Când s-a oprit trenul şi am vrut să mă uit, Marguerite a început să se enerveze…

— Nu-i adevărat, Julius! Ai fost groaznic de neîndemânatic. Ca să-mi ridici pleoapă, mi-ai întors toate genele…

— Vrei să încerc şi eu? întrebă Anthime; poate că voi fi mai priceput. O slujnică urca bagajele. Caroline aprinse o lampă puternică.

— Dar, dragă, doar n-o să faci treaba asta pe hol, spuse Véronique, şi îi conduse pe cei doi Baraglioul în camera lor.

Apartamentul cuplului Armand-Dubois se întindea de jur-împrejurul curţii interioare spre care se deschideau ferestrele de pe un culoar ce pornea din vestibul şi ducea spre oranjerie. În acest culoar dădeau uşile de la sufragerie, de la salon (o încăpere uriaşă, prost mobilată şi de care cuplul Anthime nu se folosea niciodată), de la cele două camere pentru prieteni, pregătite, pentru cuplul Baraglioul, iar cea de-a doua, mai mică, pentru Julie; aceasta se afla lângă ultima cameră, cea rezervată cuplului Armand-Dubois. Toate aceste încăperi comunicau între ele prin interior. Bucătăria şi cele două camere ale slujnicelor dădeau spre cealaltă parte a palierului…

— Vă rog, nu vă învârtiţi toţi în jurul meu, gemu Marguerite; Julius, ocupă-te de bagaje. Véronique a instalat-o pe sora ei într-un fotoliu şi ţine lampa, în timp ce Anthime spune:

— Ochiul e inflamat. Ar fi bine să-ţi scoţi pălăria.

Dar Marguerite, temându-se ca nu cumva pieptănătura-i răvăşită să dea la iveală meşele de împrumut, declară că şi-o va scoate mai târziu; o pălărie de voiaj, prinsă sub bărbie, nu are cum s-o împiedice să-şi sprijine ceafa pe spătarul scaunului.

— Îmi ceri să-ţi scot paiul din ochi înainte de a-mi scoate bârna dintr-al meu, spune Anthime oarecum ricanând. Mi se pare că asta nu se potriveşte deloc cu preceptele Evangheliei.

— Ah! te rog, nu mă face să plătesc prea scump îngrijirile pe care mi le dai.

— Nu mai spune nimic... Cu un colţ al unei batiste curate... văd ce este... nu-ţi fie frică! priveşte în sus!... iat-o.

Şi Anthime ia cu vârful batistei o bucăţică aproape imperceptibilă de cărbune.

— Mulţumesc, mulţumesc! Acum lasă-mă! Mă doare capul groaznic.

În timp ce Marguerite se odihneşte, Julius şi bona desfac bagajele iar Véronique supraveghează pregătirile pentru masă, Anthime se ocupă de Mie, pe care a condus-o în camera ei. Îşi văzuse pentru ultima oară nepoata când era foarte mică şi îi venea greu să o recunoască în această fetiţă mare, cu surâs suav şi ingenuu. După puţin timp, cum o ţine aproape de el, vorbindu-i despre tot felul de lucruri mărunte şi copilăreşti în speranţa că-i fac plăcere, privirea îi cade pe un lanţ subţire de argint pe care fetiţa îl poartă la gât şi de care îşi dă seama că trebuie să fie atârnate nişte iconiţe. Cu o mişcare indiscretă a degetului arătător, scoate iconiţele peste rochie şi, ascunzându-şi bolnăvicioasa repulsie sub o mască de mirare, spune:

— Ce-i cu chestiile astea?

Julie înţelege foarte bine că întrebarea nu-i serioasă;

dar de ce s-ar supăra?

— Cum, unchiule! dumneata n-ai văzut niciodată nişte iconiţe?

— Nu, draga mea, minte el; nu-s foarte frumoase, dar îmi închipui că folosesc la ceva.

Şi cum senina pietate nu se dă în lături de la o mică năzbâtie nevinovată, copila zăreşte, lângă oglinda de deasupra căminului, o fotografie ce o înfăţişează pe ea şi, arătând-o cu degetul, zice:

— Unchiule, ai aici portretul unei fetiţe care nu-i nici el mai frumos. Deci, la ce-ţi poate folosi?

Surprins că găseşte la micuţa bigotă o spontaneitate atât de maliţioasa şi, fără îndoială, atâta bun-simţ, unchiul Anthime este, pentru moment, redus la tăcere.

Totuşi, nu poate să înceapă o discuţie metafizică cu o fetiţă de nouă ani! Surâde. Dându-şi repede seama de poziţia câştigată şi arătând spre medalioanele sfinte, Julie spune:

— Iată, aici e sfânta Iulia, patroana mea, iar aici este Iisus…

— N-ai nicio iconiţă cu bunul Dumnezeu? o întrerupse în mod absurd Anthime. Copila răspunde cu foarte multă naturaleţe:

— Nu; nu se fac iconiţe care să-l înfăţişeze pe bunul Dumnezeu… Dar iată iconiţa cea mai frumoasă: este cea a Maicii Domnului din Lourdes; mi-a dăruit-o mătuşa Fleurissoire; a adus-o de la Lourdes; am pus-o la gât în ziua în care tăticul şi mămica m-au închinat Sfintei Fecioare.

Anthime simte că nu mai poate îndura. Fără să încerce nici măcar o clipă să înţeleagă inefabilul plin de graţie pe care îl evocă imagini ca luna mai, albul şi albastrul şirului de copii, el cedează unei maniace nevoi de blasfemie:

— De vreme ce încă mai eşti cu noi, se vede că Sfânta Fecioară n-a vrut să te ia la ea!

Fetiţa nu răspunde nimic. Oare îşi dă seama că la unele vorbe impertinente, cel mai înţelept lucru este să nu

dai niciun răspuns? De altfel, ce să spună? După această întrebare absurdă, nu Julie a roşit, ci francmasonul; acesta simţi o uşoară tulburare, tovarăşă nemarturisită a indecenţei, şi o confuzie trecătoare, pe care unchiul le va ascunde, depunând pe fruntea candidă a nepoatei un respectuos sărut reparator.

— De ce faci pe răutăciosul, unchiule Anthime?

Micuţa nu se înşală; de fapt, acest savant nelegiuit este un om sensibil. Atunci, de ce această rezistenţă înverşunată? Chiar în acea clipă, Ad le deschide uşa:

— Doamna o cheamă pe domnişoara.

După cât se pare, Marguerite de Baraglioul se teme de influenţa cumnatului ei şi se fereşte oarecum să-şi lase fiica să stea mult timp cu el. Anthime va îndrăzni să i-o spună puţin mai târziu, cu voce înceată, în timp ce familia se ducea la masă. Dar Marguerite îşi va ridica privirea spre el (ochiul îi mai era încă uşor inflamat), zicându-i:

— Să-mi fie teamă de tine? Dar, dragul meu, Mie ar putea converti doisprezece ca tine, înainte ca vorbele tale de batjocură să aibă cea mai mică influenţă asupra sufletului ei. Nu, nu, noi suntem mai puternici decât îţi închipui. Totuşi, gândeşte-te că-i doar un copil… Ea ştie că într-o vreme atât de coruptă şi într-o ţară guvernată atât de ruşinos ca a noastră se poate aştepta la tot felul de blasfemii. Dar e trist că primele motive de scandal îi sunt oferite de tine, unchiul ei, pe care noi am dori s-o învăţăm să-l respecte.

IV

Oare aceste cuvinte atât de măsurate şi de înţelepte vor avea darul să-l liniştească pe Anthime?

Da, în timpul cât se vor servi primele două feluri (de altfel, masa, bună, dar simplă, nu e alcătuită decât din trei feluri) şi atâta vreme cât conversaţia familială se va învârti în jurul unor subiecte nespinoase. Din respect pentru ochiul Margueritei, se va vorbi mai întâi despre oculistică (soţii Baraglioul se prefac că nu bagă de seamă că umflătura de la gâtul lui Anthime s-a mărit), apoi – din gentileţe faţă de Véronique – despre bucătăria italiană, cu

aluzii la calitatea extraordinară a mesei. Apoi Anthime va cere veşti despre soţii Fleurissoire, pe care soţii Baraglioul au fost să-i vadă la Pau, şi despre contesa de Saint-Prix, sora lui Julius, aflată în vilegiatură prin împrejurimi; în sfârşit, despre Genevieve, minunata fată mai mare a soţilor Baraglioul, pe care aceştia ar fi vrut se aducă cu ei la Roma, dar care n-a vrut nicicum să părăsească Spitalul Copiilor Bolnavi de pe strada Sèvres, unde se duce în fiecare dimineaţă să panseze rănile micuţilor nefericiţi. Apoi, Julius va pune în discuţie grava problemă a exproprierii averii lui Anthime, adică a terenurilor pe care Anthime le cumpărase în Egipt, în timpul uneia dintre primele sale călătorii pe care, tânăr fiind, le-a făcut în această ţară; prost situate, aceste terenuri nu avuseseră până acum cine ştie ce valoare; dar acum lucrurile se schimbaseră, căci, de câtva timp, erau străbătute de noua linie ferată ce mergea de la Cairo la Heliopolis: cu siguranţă că bugetul soţilor Armand-Dubois, aproape secătuit de tot felul de speculaţii riscante, are mare nevoie de această pomană venită din senin; totuşi, înainte de plecarea sa, Julius a izbutit să vorbească cu Maniton, inginerul însărcinat cu studierea liniei, şi îşi sfătuieşte cumnatul să nu-şi facă prea mari speranţe: ar putea să se păcălească. Dar ceea ce Anthime nu spune este că toată afacerea se află în mâinile Lojei, care nu-i părăseşte niciodată pe ai săi.

Anthime îi vorbeşte acum lui Julius despre candidatura lui la Academie şi despre şansele sale; vorbeşte despre ele surâzând, pentru că nu crede în ele deloc; iar Julius arborează un aer de liniştită şi resemnată nepăsare: la ce-ar folosi să-i spună că sora lui, contesa Guy de Saint-Prix, îl are la degetul mic pe cardinalul André şi că, odată cu el, şi pe cei cincisprezece „Nemuritori” care votează întotdeauna de partea ei? Anthime schiţează un compliment, foarte discret, la adresa ultimului roman al lui Baraglioul, „Aerul înălţimilor”. În realitate, cartea i se păruse mizerabilă; iar Julius, care îşi dă seama, se grăbeşte să-i spună, ca să-şi pună la adăpost amorul

propriu:

— Eram sigur că o carte ca asta nu poate să-ţi placă.

Anthime ar mai spune nişte lucruri bune despre carte, dar aluzia aceea la opiniile sale îl măguleşte; protestează zicând că acestea n-au nicio influenţă asupra judecăţilor sale despre operele de artă în general şi despre cărţile cumnatului său, în particular. Julius zâmbeşte cu o condescendenţă binevoitoare şi, ca să schimbe vorba, îşi întreabă cumnatul cum mai stă cu sciatica, pe care, din greşeală, o numeşte lumbago. Ah! de ce Julius nu-l întreabă despre cercetările sale ştiinţifice? Cât de mult i-ar fi plăcut să-i răspundă! Despre lumbago! De ce nu despre umflătura lui? Dar, după cum se pare, cercetările sale ştiinţifice sunt ignorate de cumnatul său, care preferă să nu le ia în seamă… Anthime, înfierbântat şi chinuit de „lumbago”, ricanează şi răspunde arţăgos:

— Să-ţi spun că mi-e mai bine?… Ha! ha! ha! te-ai supăra amarnic!

Julius se miră şi îl roagă pe cumnatul său să-i spună de ce nutreşte sentimente atât de puţin caritabile.

— Ştiţi să chemaţi doctorul de îndată ce unul dintre voi e bolnav, dar când bolnavul s-a vindecat, spuneţi că medicina n-a jucat niciun rol şi că vindecarea s-a produs datorită rugăciunilor pe care le-aţi făcut în timp ce doctorul vă îngrijea. Consideraţi că acela care nu şi-a făcut rugăciunile e prea neobrăzat ca să se vindece!

— Decât să te rogi lui Dumnezeu, ai prefera să rămâi bolnav? întreabă pe un ton apăsat Marguerite.

Oare de ce s-a amestecat în vorbă? De obicei, ea nu participă la conversaţiile de interes general şi tace mâlc de îndată ce Julius deschide gura. Sunt discuţii între bărbaţi; dă-le încolo de menajamente! Se întoarce brusc spre ea şi îi spune:

— Scumpa mea, ascultă bine ce-ţi spun, află că vindecarea ar fi aici, aproape, şi arată în neştire cu degetul spre solniţă, dar ca să am dreptul să beneficiez de ea ar trebui să-l implor pe Domnul Director (aşa se amuză, în zilele când e prost dispus, să numească Fiinţa Supremă)

sau să-l rog să intervină şi să răstoarne pentru mine ordinea stabilită, ordinea firească a efectelor şi a cauzelor, ordinea venerabilă, ce mai! Aşa că n-am nevoie să mă vindec şi mai curând i-aş spune Domnului Director aşa: fugi de-aici cu miracolele tale; n-am nevoie de ele.

Scandează cuvintele şi silabele; ridică vocea, ce răsună mânioasă; e înspăimântător.

— N-ai nevoie de ele… de ce? întreabă Julius cu foarte mult calm.

— Pentru că m-ar obliga să cred în Cel ce nu există. Spunând asta, dă cu pumnul în masă.

Marguerite şi Véronique, neliniştite, după ce schimbară între ele o scurtă privire, îşi întoarseră amândouă ochii spre Mie.

— Cred că e timpul să te duci la culcare, fetiţa mea, spune mama. Du-te fuguţa; o să trecem pe la tine să-ţi spunem noapte bună.

Copila, înspăimântată de vorbele groaznice şi de înfăţişarea demoniacă a unchiului ei, o ia la fugă.

— Vreau ca, dacă mă vindec, să nu fiu obligat decât faţă de mine însumi. Asta mi-ajunge.

— Dar cum rămâne cu doctorul? îndrăzni să întrebe Marguerite.

— Îi plătesc îngrijirile şi nu-i mai datorez nimic. Dar Julius, pe tonul său cel mai grav, intervine:

— În timp ce recunoştinţa faţă de Dumnezeu te-ar lega…

— Da, frate; iată de ce nu mă rog.

— S-au rugat alţii pentru tine, prietene.

Cea care vorbeşte este Véronique; până acum nu spusese nimic. La auzul acestei voci blânde, prea cunoscute lui, Anthime tresare şi îşi pierde orice stăpânire de sine. Pe buzele lui se năpustesc tot felul de cuvinte ce se contrazic unele pe altele: întâi de toate, n-ai dreptul să te rogi pentru cineva împotriva voinţei lui şi să ceri ceva pentru el fără ca el să ştie că o faci; este o trădare. Ea n-a obţinut nimic prin ruga-i; cu atât mai bine; asta o va face să înţeleagă ce valoare au rugăciunile ei! Are cu ce se

mândri!... Dar, la urma urmei, poate că nu s-a rugat de ajuns?

— Fii liniştit: mă rog în continuare, îi răspunse Véronique, cu o voce la fel de blândă ca şi mai înainte. Apoi, foarte surâzătoare, şi ca şi cum n-ar fi atins-o suflul mâniei, îi povesteşte Margueritei cum, în fiecare seară, dar absolut în fiecare seară, aprinde, în numele lui Anthime, două lumânări, lângă Madona din colţul nordic al casei, cea în faţa căreia, pe vremuri, Véronique îl surprinsese pe Beppo închinându-se. Copilul se cuibărea lângă statuie, într-o adâncitură a zidului, în care Véronique era sigură că-l va găsi la acea oră. Ea nu putea ajunge la nişa aceea, care nu era la îndemâna trecătorilor; Beppo (devenit acum un adolescent zvelt de cincisprezece ani), se căţăra pe pietre şi, ţinându-se de un inel de metal, punea lumânările aprinse în faţa Madonei... Şi, pe nesimţite, conversaţia alunecă de la Anthime spre alte lucruri, cele două surori vorbind apoi despre credinţa populară, atât de emoţionantă, prin care până şi cea mai primitivă statuie poate fi şi cea mai onorată... Anthime era copleşit cu totul. Cum, oare nu era de ajuns că nu mai departe de dimineaţa aceea, pe la spatele lui, Véronique dăduse de mâncare şobolanilor? Acum declară că aprinde lumânări pentru el! Şi îl compromite şi pe Beppo cu povestea asta tâmpită... O să vadă ea...

Anthime simte cum i se urcă sângele la cap; se sufocă; tâmplele i se zbat. Cu un efort uriaş se ridică, răsturnând scaunul, varsă pe şervet un pahar cu apă şi îşi şterge fruntea... Îi este cumva rău? Véronique se grăbeşte să-i vină în ajutor, dar el o îndepărtează cu brutalitate şi se îndreaptă spre uşă, pe care o trânteşte în urma lui; pe coridor răsună mersul său inegal, care se îndepărtează, însoţit de zgomotul surd şi târât al cârjei.

Plecarea lui bruscă îi lasă pe comeseni trişti şi nedumeriţi. Timp de câteva clipe, rămân tăcuţi.

— Biata mea prietenă! spune, în sfârşit, Marguerite. Dar, cu acest prilej, se vede încă o dată deosebirea dintre caracterul celor două surori. Sufletul Margueritei este

făcut din acel aluat admirabil din care Dumnezeu zămisleşte martirii. Ea ştie asta şi aspiră spre suferinţă. Din păcate, viaţa nu-i dă niciun prilej de nefericire; copleşită de atenţii venite din partea tuturor, îşi consumă puterea de a-i sprijini pe alţii în tot felul de supărări mărunte şi se foloseşte de cele mai mici pretexte ca să se considere jignită, agăţându-se tot timpul de orice fleac. Marguerite ştie să facă în aşa fel încât ceilalţi să greşească faţă de ea; dar Julius pare că se străduie să nu-i dea prilejul să-şi exercite această virtute; cum să te mai miri că, faţă de el, ea se arată întotdeauna nemulţumită şi cu toane? Cu un soţ ca Anthime, ce treabă grozavă ar fi putut face! E supărată când o vede pe sora ei că nu ştie să profite; Véronique fuge de supărări; totul alunecă pe veşnica-i blândeţe mieroasă şi surâzătoare, sarcasme, batjocuri – şi, fără îndoială, s-a obişnuit de mult cu viaţa ei singuratică: la urma urmei, Anthime nu se poartă rău cu ea şi poate să zică tot ce vrea! Le spune că el ţipă pentru că nu poate să se mişte uşor; s-ar înfuria mai puţin dacă ar fi mai sprinten; şi când Julius o întreabă unde s-o fi dus, îi răspunde: „La el în laborator”; iar Margueritei, care întreabă dacă n-ar fi bine să treacă pe acolo să vadă ce e cu el – căci poate că-i este rău după o asemenea izbucnire de mânie! – îi dă asigurări că e mai bine să-l lase să se liniştească singur şi să nu dea prea mare atenţie ieşirii lui.

— Să ne terminăm masa în linişte, spune ea.

V

Nu, unchiul Anthime nu s-a dus la el în laborator.

A trecut repede prin cămăruţa unde îşi dau duhul cei şase şobolani. Dar de ce n-ar rămâne pe terasa inundată de razele apusului? Serafica lumină a serii, liniştindu-i sufletul răzvrătit, l-ar îndemna – poate – s-o facă… Dar n-o va face.

Coborând pe incomoda scară turnantă, a ajuns în curte, pe care o traversează. Graba aceasta a unui infirm este tragică pentru noi, cei ce ştim cu preţul cărui efort izbuteşte să facă fiecare pas şi cu preţul cărei suferinţe face fiecare efort. Oare când vom vedea o atât de sălbatică

energie cheltuindu-se pentru binele oamenilor? Din când în când, de pe buzele sale crispate iese câte un geamăt; trăsăturile feţei i se strâmbă. Încotro îl duce mânia sa nelegiuită?

Madona – care, cu mâinile întinse, revarsă graţia divină şi lumina razelor cereşti deasupra lumii, veghează asupra casei şi poate că se roagă chiar şi pentru păcătos – nu este o statuie modernă, din cele ce se fabrică acum din carton-roman plasti de către Blafaphas, la atelierul de artă Fleurissoire-Levicho. Imagine naivă, expresie a adoraţiei populare, ea va fi pentru noi cu atât mai frumoasă şi mai grăitoare. Luminându-i faţa palidă, mâinile strălucitoare, mantia albastră, o lampă, aşezată în faţa statuii, dar destul de departe de ea, atârnă de un acoperiş din met ce iese în afara nişei şi care adăposteşte, totodată, ex-voto-uri agăţate pe ziduri. La îndemâna trecătorului, o uşiţă de metal, a cărei cheie se află la paracliserul parohiei, protejează colacul de sfoară de capătul căruia atârnă lampa. În faţa statuii mai ard, zi şi noapte, două luminări pe care le-a adus Véronique. La vederea acestor lumânări, despre care ştie că ard pentru el, francmasonul se simte din nou cuprins de furie. Beppo care, cuibărit într-un ungher al zidului, termina de ronţăit o coajă de pâine şi câteva seminţe de mărar, alergă în întâmpinarea lui. Fără să-i răspundă la salutu-i voios, Anthime îl apucă de umăr şi se apleacă spre el, oare ce-i spune copilului, încât acesta tresare:

— Nu! nu! protestează micuţul.

Anthime scoate din buzunarul vestei o hârtie de cinci lire; Beppo se supără… Poate că mai târziu va fura sau poate chiar va ucide; cine ştie cu ce noroaie sărăcia îi va păta fruntea? Dar să ridice mâna împotriva Fecioarei care-l ocroteşte, împotriva celei în faţa căreia în fiecare seară, înainte de a adormi, îşi varsă amarul, împotriva celei căreia îi surâde, în fiecare dimineaţă, când se trezeşte!… Anthime poate încerca oricât să-l convingă, să-l cumpere, să ţipe la el, să-l ameninţe, orice ar face, nu va obţine de la copil decât un „nu” categoric.

De fapt, să nu ne înşelăm. Anthime are ce are nu atât cu Fecioara, cât mai ales cu lumânările lui Véronique. Dar sufletul simplu al lui Beppo nu face aceste deosebiri de nuanţă; şi, de altfel, după ce lumânările au fost închinate Fecioarei, nimeni nu are dreptul să le stingă…

Anthime, pe care această rezistenţă îl scoate din sărite, dă copilul la o parte. Va face totul singur. Sprijinit de zid, înhaţă cârja, îşi ia avânt balansându-i mânerul spre spate şi o aruncă în sus cu toată puterea. Lemnul izbeşte în peretele nişei şi cade cu zgomot la pământ, odată cu o bucată de moloz. Anthime îşi ia cârja de jos şi se dă câţiva paşi înapoi ca să vadă nişa… Dar, drace! cele două lumânări ard în continuare. Ce s-a întâmplat?

În locul mâinii drepte, statuia nu mai are decât o tijă de metal negru.

Dezmeticit, priveşte o clipă jalnicul rezultat al gestului său: să ajungi la acest atentat derizoriu… ah! îl caută din ochi pe Beppo; copilul a dispărut. Noaptea coboară, adâncă; Anthime e singur; vede pe jos bucata de moloz pe care o desprinsese cu lovitura de cârjă şi o ia: este o mână mică din stuc, pe care, ridicând din umeri, o bagă în buzunarul de la vestă.

Cu ruşinea înscrisă pe frunte şi cu furia în inimă, iconoclastul urcă în laboratorul său; ar vrea să lucreze, dar acest efort abominabil l-a distrus; nu mai are putere decât să doarmă. Se va culca fără să spună cuiva noapte bună… Dar, când dă să intre în camera sa, e oprit de zgomotul unor voci. Uşa de la camera învecinată e deschisă; se strecoară pe culoar…

Semănând cu un îngeraş, micuţa Julie, în cămaşă, stă îngenuncheată în pat; la căpătâiul patului, scăldate în lumina lămpii, stau în genunchi Véronique şi Marguerite; puţin mai la o parte, la capătul patului, se află Julius, în picioare, cu o mână pe inimă şi cu cealaltă acoperindu-şi ochii, într-o atitudine plină de credinţă şi – totodată

— Bărbătească: cu toţii ascultă rugăciunea copilului. Scena este învăluită într-o tăcere adâncă şi îi aminteşte savantului de o seară liniştită şi aurie, petrecută pe

malurile Nilului, când, aşa cum se înalţă acum această rugă copilărească, se ridica drept, spre cerul senin, o dâră de fum albastru.

Rugăciunea se apropie de sfârşit; copila, lăsând deoparte formulele învăţate pe dinafară, se roagă din plin, după cum porunceşte inima; se roagă pentru copiii orfani, pentru bolnavi şi pentru cei săraci, pentru sora ei Genevieve, pentru mătuşa Veonique, pentru tatăl ei; ca ochiul dragei ei mame să se vindece…

Lui Anthime i se strânge inima; de sus, de pe pragul uşii, pe un ton ce se vrea ironic, strigă tare, de se aude până la celălalt capăt al încăperii:

— Dar pentru unchiul tău, nu-i ceri nimic bunului Dumnezeu?

Atunci, spre marea mirare a tuturor, copila continuă, cu voce neobişnuit de sigură:

— Şi te mai rog, Doamne, să ierţi păcatele unchiului Anthime Aceste cuvinte îi pătrund ateului drept în inimă.

VI

În acea noapte Anthime avu un vis. Se făcea că cineva bate la uşa camerei sale; nu la uşa de la culoar şi nici la cea de la camera vecină; cineva bătea la o uşă pe care, în stare de trezie, el nu o văzuse încă şi care dădea direct în stradă. I se făcu teamă şi, la început, drept orice răspuns, tăcu mâlc. O lumină difuză îi îngăduia să distingă lucrurile din cameră; era o lumină blândă şi îndoielnică, asemenea aceleia răspândite de o candelă; dar nu se vedea nicio flacără. În timp ce încerca să-şi explice de unde venea acea lumină, se auzi o nouă bătaie în uşă.

— Ce vreţi? strigă el cu o voce tremurătoare.

La cea de-a treia bătaie în uşă, fu cuprins de o stare neobişnuită de moliciune, o moliciune din care dispărea orice sentiment de teamă (ceea ce mai târziu el va numi: o dragoste resemnată); deodată simţi că era lipsit de puterea de a rezista în vreun fel şi că uşă va ceda. Aceasta se deschise fără zgomot, şi – o clipă – el nu văzu decât pervazul întunecat al uşii, dar în care, repede… ca într-o nişă, apăru Sfânta Fecioară pe care – la început – o luă

drept nepoţica lui, Julie, aşa cum o văzuse înainte, cu picioarele goale ieşindu-i puţin din cămaşa de noapte; dar după o clipă, o recunoscu pe aceea pe care o lovise; vreau să spun că forma avea înfăţişarea statuii; văzu până şi rana de la antebraţul drept; cu toate astea, figura palidă era mai frumoasă şi mai surâzătoare ca niciodată. Ea înainta parcă spre el ca într-o alunecare şi, când ajunse aproape de căpătâiul patului, îi zise:

— Oare tu, care m-ai rănit, crezi că am nevoie de mână ca să te vindec? – şi, în acest timp, ridica deasupra lui mâneca goală.

Acum i se părea că lumina cea ciudată emana de la Ea. Dar, când tija de metal îi intră deodată în coastă, fu străbătut de o durere groaznică şi se trezi în întuneric.

Anthime îşi veni în simţiri după vreun sfert de oră… simţea în tot trupul un fel de torpoare ciudată, ca o năuceală, apoi o furnicătură aproape plăcută, încât acum începea a se îndoi că avusese, cu adevărat, acea durere ascuţită în coastă; nu mai înţelegea unde începea şi unde sfârşea visul, dacă acum era treaz, dacă adineauri visase. Se pipăi, se ciupi, scoase o mână din paj şi, în sfârşit, aprinse un chibrit. Véronique dormea lângă el cu faţa întoarsă spre perete.

Atunci, ieşind din aşternut şi dând la o parte păturile, îşi lăsă picioarele goale să alunece în jos, până când ajunse cu degeţel la papuci. Cârja era alături, sprijinită de noptieră; fără să o ia, se ridică, se sprijini în mâini, împingând patul; apoi îşi înfundă picioarele în papucii de piele; se ridică drept; încă nesigur, cu un braţ întins înainte şi cu altul la spate, făcu, de-a lungul patului un pas, apoi doi paşi, apoi trei paşi, apoi străbătu camera…

Sfântă Fecioară! era oare…?

Fără zgomot, îşi puse pantalonii, haina şi vesta… Dar opreşte-te, pană imprudentă! Acolo unde palpită aripa unui suflet ce se eliberează, ce importantă mai are mişcarea neîndemânatică a unui trup paralizat ce se vindecă?

Când, după un sfert de oră, Véronique se trezi, înştiinţată de nu ştiu ce presimţire, fu cuprinsă de

îngrijorare văzând că Anthime nu este lângă ea; se neliniști și mai mult când, aprinzând un chibrit, zări cârja, ce-l însoțea întotdeauna pe infirm, așezată la capătul patului. Băţul de chibrit arse până la capăt în mâna ei, căci Anthime, ieșind, luase cu el luminarea; Véronique se îmbrăcă pe pipăite, ieși și ea din cameră și se orienta după firul de lumină ce se strecura pe sub ușa cămăruței din pod.

— Anthime! Ești aici, dragul meu?

Dar nu primi niciun răspuns; ascultând cu mare atenție, Véronique percepea un zgomot foarte ciudat. Plină de teamă, împinse ușa; ceea ce văzu o făcu să împietrească în prag: Anthime al ei era aici, în fața ei; nu era nici așezat, nici în picioare; cu creștetul capului la înălțimea mesei, era luminat din plin de lumânarea pe care o pusese pe margine; Anthime savantul, ateul, cel al cărui picior paralizat și a cărui voință răzvrătită nu se supuseseră ani de zile (căci trebuie să observam că, în cazul lui, spiritul era una cu trupul), sta în genunchi; în mâini ținea o bucăţică de ghips pe care o uda cu lacrimi și o acoperea cu frenetice sărutări. La început, păru că nu o vede, și Véronique, în fața acestui mister, împietrită de uimire, neîndrăznind nici să dea înapoi, dar nici să intre, se gândea să îngenuncheze și ea, pe prag, în spatele soțului ei, când acesta, ridicându-se de jos cu ușurință – o, minune! –, se îndreptă spre ea cu un pas sigur, luând-o în brațe;

— De acum încolo, îi zise el strângând-o la piept și aplecându-și fața spre ea, de acum încolo, draga mea, te vei ruga împreună cu mine.

VII

Convertirea francmasonului nu putea să rămână mult timp un secret. Julius de Baraglioul nu așteptă nici măcar o zi și o aduse la cunoștința cardinalului André, care o comunică partidului conservator și înaltului cler francez, în timp ce Véronique vorbea despre ea părintelui Anselme, așa că vestea ajunse curând la urechile celor de la Vatican. Fără îndoială că Armand-Dubois fusese omul căruia

divinitatea îi făcuse un mare dar. Era, poate, imprudent să se afirme că Sfânta Fecioară i se arătase cu adevărat; dar chiar dacă o văzuse numai în vis, vindecarea sa era un lucru sigur, de netăgăduit, verificabil, miraculos.

Dar, dacă lui Anthime îi era de ajuns că e vindecat, Bisericii nu-i era de ajuns, căci îi ceru să se lepede în public de ideile vechi, vrând să facă în jurul lui mare vâlvă.

Cât timp ai fost în greşeală, îi spunea după câteva zile părintele Anselme, ai răspândit prin toate mijloacele erezia, şi acui te dai în lături de la înalta pildă pe care cerul vrea s-o dea prin tine? Câte suflete n-o fi îndepărtat de la adevărata lumină, lucirea falsă a zadarnicei tale ştiinţe! Acum îţi stă în putere să le aduni pe calea cea bună şi şovăi să o faci? Am spus că îţi stă în putinţă? E o datorie de la care nu te poţi abate; şi nu te voi jigni presupunând că nu-ţi dai seama de asta.

Nu, Anthime nu se dădea în lături de la această datorie; dar îi era teamă de urmări. Marile interese materiale pe care le avea în Egipt erau, aşa cum am spus, în mâinile francmasonilor. Ce putea să facă fără ajutorul Lojei? Şi cum putea să spere că ea va continua să-l susţină pe cel care o va renega? Şi cum aşteptase; să devină bogat prin ea, acum se simţea ruinat.

I se destăinui părintelui Anselme. Acesta, care nu ştiuse ca rang înalt deţine Anthime, se bucură foarte, gândindu-se că ceremonialul lepădării de Satana va fi cu atât mai remarcat. După două zile, rangul înalt al lui Anthime nu mai era un secret pentru niciunul dintre cititorii ziarelor Observatore şi Santa Goce.

— Mă nenorociţi, spunea Anthime.

— Dimpotrivă, fiule, îi răspunse părintele Anselme; îţi aducem mântuirea. În privinţa nevoilor materiale, nu-ţi face nicio grijă, te va ajuta Biserica. I-am vorbit mult despre situaţia ta cardinalului Pazzi, care urmează s-o prezinte lui Rampolla; o să-ţi mai spun şi că abjurarea ta este cunoscută chiar de Sfântul Părinte; Biserica va şti să recunoască sacrificiul pe care-l faci pentru ea şi nu vrea să fii lipsit de ceva. Dar nu crezi că exagerezi eficacitatea

(aici surâdea) francmasonilor? Asta nu înseamnă că nu ştiu că foarte adesea trebuie să ţinem seamă de ei!

— Ai socotit cât anume te temi că vei pierde fiindcă ţi i-ai făcut duşmani? Spune-mi aproximativ suma… (ridică arătătorul de la mâna stângă la înălţimea nasului, cu o blândeţe maliţioasă) şi nu te teme de nimic.

După zece zile de la terminarea Jubileului, abjurarea lui Anthime avu loc la Gesu, cu foarte mare pompă. Nu voi prezenta această ceremonie de care s-au ocupat ziarele italiene din acea vreme. Părintele T… ajutor al mai-marelui Ordinului Iezuiţilor, rosti cu acest prilej unul dintre cele mai importante discursuri ale sale. Fără îndoială că sufletul francmasonului era tulburat până la nebunie, şi că însuşi excesul lui de mânie era prevestitor de iubire. Oratorul amintea de Saul din Tars şi descoperea analogii surprinzătoare între gestul iconoclast al lui Anthime şi lapidarea Sfântului Ştefan. Şi, în timp ce elocinţa părintelui reverend se umfla şi se rostogolea de-a lungul naosului, aşa cum se rostogoleşte într-o peşteră sonoră, amplificându-se, vuietul puternic al valurilor, Anthime se gândea la firava voce a nepoatei sale şi, în străfundul inimii, îi mulţumea copilei că chemase asupra păcatelor necredinciosului ei unchi, harul milostiv al Aceleia pe care voia de acum încolo s-o slujească.

Începând din ziua aceea, preocupat de lucruri mai înalte, Anthime nu-şi dădu seama prea bine de vâlva ce se făcea în jurul numelui său. Julius de Baraglioul suferea însă pentru el şi nu deschidea niciun ziar fără mari emoţii. Primului entuziasm al ziarelor ortodoxe îl răspundeau acum denigrările ziarelor liberale: importantului articol din Observatore, *O nouă victorie a Bisericii*, i se răspundea cu diatriba din Tempo Felice, însă imbecil. În sfârşit, în La Dep che de Toulouse, cronica lui Anthime, trimisă în ajunul vindecării sale, apăru precedată de o notiţă batjocoritoare; Julius răspunse în numele cumnatului său printr-o scrisoare demnă şi seacă în care îi anunţa pe cei de la ziarul La Dépêche că, de acum înainte, nu trebuie să-l mai numere pe „cel convertit” printre colaboratorii săi. Ziarul

Zukunft i-o luă înainte şi îi mulţumi politicos lui Anthime. Acesta acceptă loviturile cu seninătatea pe care ţi-o dă un suflei cu adevărat credincios.

— Din fericire, Le Correspondant te va publica; sunt sigur de asta, spunea Julius cu o voce şuierătoare.

— Dar, dragul meu, ce vrei să scriu aici? obiecta Anthime, nimic din ceea ce mă preocupa ieri nu mă mai interesează.

Apoi se aşternu tăcerea. Julius trebui să se întoarcă la Paris. Anthime, îndemnat de părintele Anselme, părăsise docil Roma. Ruinarea sa materială urmaşe de îndată ce Loja încetă să-l mai ajute; şi, cum vizitele pe care Véronique, încrezătoare în sprijinul Bisericii, îl îndemna să le facă, n-au avut alt rezultat decât că au obosit şi, până la urmă, au indispus înaltul cler, Anthime fu sfătuit prieteneşte să se ducă la Milano şi să aştepte acolo compensaţia făgăduită şi ocrotirea cerească.

CARTEA A DOUA JULIUS DE BARAGLIOUL

…pentru că nu trebuie să opreşti niciodată pe cineva să se întoarcă.

RETZ/Vm, p.93

I

În ziua de 30 martie, la miezul nopţii, soţii Baraglioul se întoarseră la Paris, în locuinţa lor de pe strada

Vremeuil.

În timp ce Marguerite se pregătea de noapte, Julius, cu o lanternă în mână şi cu papucii în picioare, se duse în cabinetul său de lucru, loc unde se întorcea totdeauna cu plăcere, încăperea era decorată cu sobrietate; pe pereţi atârnau câteva tablouri de Lepine şi un Boudin; într-un colţ, pe un soclu turnant, o statuie de marmură, bustul soţiei sale, lucrat de Chapu, introducea o notă oarecum neaşteptată; în mijlocul încăperii, se afla o masă uriaşă, în stil Renaissance, pe care, de la plecarea sa, se strânseseră cărţi, broşuri şi prospecte; pe o tavă emailată, cu despărţituri, se vedeau câteva cărţi de vizită şi, mai la o parte, sprijinit la vedere de un bronz de Barye, era un plic

pe care Julius recunoscu scrisul bătrânului său tată. Rupse în grabă plicul şi citi:

Dragul meu fiu.

În ultimele zile puterile mi-au slăbit mult. După câteva semne ce nu mă înşală, înţeleg c-a venit timpul să-mi fac bagajele; de altfel, o şedere mai prelungită nu-mi aduce prea mari foloase.

*Ştiu că te întorci la Paris în noaptea asta şi că te-ar bucura să-mi faci, cât mai repede, un serviciu. În vederea câtorva dispoziţii cu care te voi pune la curent curând, vreau să ştiu dacă un tânăr, cu numele de Lafcadio Wluiki (*se pronunţă Louki, W-il şi l-ul de-abia auzindu-se*), mai locuieşte încă pe strada Claude Bernard, la numărul 12.*

Te rog să te duci la această adresă şi să ceri să-l vezi (romancier cum eşti, vei găsi uşor un pretext să te introduci în casă.)

Vreau să ştiu:

1. Ce face tânărul;

2. Ce vrea să facă (are vreo ambiţie? şi cât e ea de mare?);

3. Te rog să-mi spui care ţi se par a fi înclinaţiile, talentele, dorinţele şi gusturile lui...

Pentru moment, nu căuta să mă vezi; sunt într-o dispoziţia proastă. Toate aceste informaţii poţi să mi le dai în scris, în câteva cuvinte.

Dacă îmi vine cheful să stau de vorbă sau dacă voi simţi că se apropie marea plecare, îţi voi da un semn. Te îmbrăţişez.

JUSTE-AGENOR DE BARAGLIOUL

P.S. Să nu laşi să se vadă că vii din partea mea; tânărul nu mă cunoaşte şi trebuie să nu mă cunoască în continuare.

Lafcadio Wluiki are acum nouăsprezece ani. Este român şi orfan.

M-am uitat pe ultima ta carte. Dacă nici acum nu intri în Academie, eşti de neiertat c-ai scris asemenea fleacuri.

Într-adevăr, ultima carte a lui Julius avea presă proastă. Cu toate că era obosit, romancierul se uită pe tăieturile din ziare, unde numele lui era citat fără nicio bunăvoinţă. Apoi deschise o fereastră şi respiră aerul ceţos al nopţii. Ferestrele biroului lui Julius dădeau spre grădinile unei ambasade, havuzuri de umbră lustrală, în care ochii şi spiritul se spălau de relele lumii şi ale străzii. Ascultă câteva clipe cântecul pur al unei mierle nevăzute. Apoi intră în încăperea unde se odihnea Marguerite.

Cum se temea de insomnie, luă de pe măsuţă un flacon cu flori de portocal, pe care le folosea adeseori. Atent ca soţ, avusese grijă să-şi aşeze lampa jos, lângă pat, cu abajurul lăsat, dar un uşor zgomot pe care-l făcu paharul când, după ce băuse, îl puse jos, o smulse din adânca-i toropeală pe Marguerite, care, scoţând un geamăt animalic, se întoarse spre perete. Julius, fericit că e trează, se apropie de ea şi, în timp ce se dezbrăca, îi spuse:

— Vrei să ştii cum vorbeşte tata despre cartea mea?

— Dragul meu, bietul tău tată n-ar deloc gust literar, mi-ai spus-o de nenumărate ori, murmură Marguerite, ce nu voia decât să doarmă. Dar Julius, având inima grea, continuă:

— Spune că e de neiertat că am scris asemenea fleacuri. Marguerite se cufundă în somn, indiferentă faţă de orice fel de literatură; Julius se resemna să rămână singur; dar, din dragoste pentru el, Marguerite făcu un mare efort şi, revenind parcă la suprafaţă, zise:

— Sper că nu-ţi faci sânge rău pentru asta.

— Vezi bine că privesc lucrurile foarte la rece, reluă Julius. Totuşi consider că nu se cade ca tocmai tatăl meu să-mi spună asemenea vorbe; şi tocmai despre această carte, care, la drept vorbind, nu-i decât un monument ridicat în cinstea lui.

Oare nu era chiar cartea în care Julius înfăţişase cariera, atât de strălucită, a bătrânului diplomat? În contrast cu răzvrătiri romantice, oare nu ridicase el aici în slăvi demna, liniştita, cinstita existenţă totodată politică şi familială, a lui Juste-Agenori?

— Din fericire, n-ai scris cartea ca să-ţi fie recunoscător.

— Îmi dă să înţeleg că am scris *Aerul înălţimilor* ca să intru în Academie.

— Şi dacă ar fi aşa! Şi dacă intri în Academie pentru că ai scris o carte frumoasă! Apoi, pe un ton plin de milă: Să sperăm că ziarele şi revistele îi vor arăta care e adevărul.

Julius izbucni:

— Ziarele! revistele! şi apoi, cu furie, întorcându-se sora Marguerite, ca şi cum ar fi fost vina ei, spuse cu un surâs amar: Din toate părţile îmi vin numai critici.

Marguerite se trezi de-a binelea.

— Ţi s-au adus multe critici? întrebă ea cu solicitudine.

— Şi multe elogii, de o emoţionantă ipocrizie.

— Cât de bine ai face să nu-i iei în seamă pe ziarişti! Dar aminteşte-ţi ce ţi-a scris alaltăieri Domnul de Voge: „O pană *ca* a dumneavoastră apără Franţa ca o sabie”.

— O pană ca a dumneavoastră apără Franţa împotriva barbariei care ne ameninţă mai bine decât o sabie, rectifică Julius.

— Iar cardinalul André, făgăduindu-ţi adeziunea sa, ţi-a spus că te susţine întreaga Biserică.

— Mare scofală! Dragă… am văzut, prin Anthime, cât valorează întreaga protecţie a clerului.

— Julius, începi să te înrăieşti. Mi-ai spus adeseori că nu scrii ca să primeşti vreo răsplată sau aprobarea altora şi că îţi ajunge să o ai pe a ta; ai scris despre asta pagini foarte frumoase.

— Ştiu, ştiu, răspunse Julius nerăbdător.

Adânca lui tulburare nu se putea mulţumi cu asemenea vorbe de mângâiere. Se duse în baie.

De ce se lăsase în voia acestei jalnice dezlănţuiri în faţa soţiei sale? Din mândrie, din ruşine trebuia să-şi ţină necazurile închise în adâncul sufletului, lucru ce nu e deloc în firea celor pe care soţiile ştiu să-i alinte şi să-i compătimească. „Fleacuri!”. În timp ce se spăla pe dinţi,

cuvântul îi zvâcnea în tâmple şi îi tulbura cele mai nobile gânduri. Aşadar, ultima lui carte era o nimica toată! Uita fraza pe care i-o scrisese tatăl său: cel puţin uita că această frază venea de la tatăl său… Pentru prima oară în viaţă o întrebare îngrozitoare se ridica în mintea lui – în el, ce nu întâlnise decât aprobări şi surâsuri – o îndoială privitoare la sinceritatea acestor surâsuri, la valoarea aprobărilor, la valoarea cărţilor lui, la realitatea gândirii sale, la autenticitatea vieţii pe care o dusese.

Intră în încăpere, ţinând distrat într-o mână paharul şi în cealaltă periuţa; puse paharul, pe jumătate plin cu un lichid roz, pe măsuţă şi periuţa în pahar şi se aşeză la o altă măsuţă, din lemn de arţar, la care Marguerite avea obiceiul să-şi scrie corespondenţa. Luă tocul soţiei sale; pe o hârtie violacee şi uşor parfumată începu să scrie:

Dragă tată.

Aseară, când m-am întors acasă, am găsit scrisoarea de la tine.

Mâine îmi voi îndeplini sarcina pe care mi-o încredinţezi şi pe care sper s-o duc la bun sfârşit, dornic şi ţi dovedesc astfel devotamentul meu.

Căci Julius face parte dintre firile nobile care, când sunt strivite, îşi arată adevărata lor măreţie. Apoi, dându-se pe spate, rămase câteva clipe cu peniţa ridicată, căutându-şi cuvintele:

Mă doare să văd că tocmai tu te îndoieşti de dezinteresul care…

Nu. Mai curând:

Crezi că pun mai puţin preţ pe această probitate literară decât…

Nu găsea fraza potrivită. Julius era în veşminte de noapte; simţi că i se face frig, boţi hârtia, luă paharul cu apă de dinţi, îl duse în baie şi aruncă hârtia boţită în căldare.

Când era gata să se urce în pat, atinse umărul Sofiei sale.

— Dar tu ce gândeşti despre cartea mea?

Marguerite întredeschise ochii, morocănoasă. Julius

trebui să repete întrebarea. Întorcându-se pe jumătate, Marguerite îl privi. Cu sprâncenele ridicate sub o grămadă de riduri, cu buzele strânse, Julius îţi făcea milă.

— Dar ce ai, dragul meu? Ce! Deci tu crezi cu adevărat că ultima ta carte e mai puţin bună decât celelalte?

Ăsta nu era un răspuns; Marguerite voia să se eschiveze.

— Cred că celelalte nu sunt mai bune decât asta; asta-i tot!

— Oh, atunci...

Şi Marguerite, în faţa acestor insistenţe, istovită şi simţind că tandrele ei argumente sunt inutile, se întoarse spre perete şi adormi din nou.

II

În ciuda unei anumite curiozităţi profesionale şi a măgulitoarei iluzii că nimic din ceea ce este omenesc nu trebuie să-i rămână străin, până acum Julius nu se prea îndepărtase de viaţa clasei din care făcea parte şi nu avusese legături decât cu oameni din mediul său. Îi lipsea nu atât dorinţa, cât prilejul. Gata să iasă în oraş ca să facă vizita făgăduită, Julius îşi dădu seamă că nu avea hainele de care ar fi avut nevoie. Pardesiul, plastronul şi chiar şi pălăria sa „cronstadt" aveau un aer decent, corect şi distins... Dar, la urma-urmei, poate că era mai bine ca ţinuta lui să nu-l invite pe tânăr la o prea bruscă familiaritate. Socotea că trebuie să-i câştige încrederea vorbindu-i. Şi, în timp ce se îndrepta spre intrarea Claude-Bernard, Julius se gândea cu ce precauţii şi sub ce pretext să intre în casa tânărului şi să-şi facă cercetările.

Ce treabă putea să aibă contele Juste-Agenor de Baraglioul cu acest Lafcadio? întrebarea bâzâia în jurul lui Julius, supărătoare. Acum, când terminase de scris despre viaţa tatălui său, nu era momentul să-şi pună întrebări în legătură cu el. Nu voia să ştie decât ceea ce tatăl lui voia să-i spună. În ultimii ani contele devenise tăcut, dar nu fusese niciodată un om ascuns.

În timp ce traversa grădina Luxembourg, Julius fu

surprins de o aversă de ploaie.

Pe strada Claude-Bernard, în faţa porţii cu numărul II staţiona o trăsură în care Julius, în timp ce trecea pe lângă el putu vedea o doamnă, cu o pălărie prea mare şi cu o rochie bătătoare la ochi.

Când rosti numele lui Lafcadio Wluiki în faţa portarului inima îi bătu mai tare; romancierului i se părea că se afundă într-o aventură; dar, în timp ce urca scara, banalitatea locului şi a decorului îl dezgustară; curiozitatea sa, care nu găsea cu ce să se alimenteze, scădea şi făcea loc repulsiei.

La etajul al patrulea, culoarul fără covor, ce primea lumini doar prin casa scărilor, făcea un cot la câţiva paşi de palier; pe dreapta şi pe stânga culoarului se aflau uşi închise; cea din fund, întredeschisă, lăsa să treacă o mică dâră de lumină. Julius bătu în uşă; în zadar; timid, deschise uşa puţin mai tare; în încăpere nu era nimeni. Julius coborî.

— Dacă nu-i acasă, va veni curând, spusese portarul. Ploua cu găleata. În vestibul, în faţa scării, se deschidea o sală de aşteptare şi Julius intră; mirosul îmbâcsit şi aspectul jalnic al locului îl scârbiră şi îl făcură să-şi spună că, la fel de bine, ar fi putut să deschidă uşa de sus şi, cu pas hotărât, să intre în cameră şi să-l aştepte pe tânăr înăuntru. Julius urcă din nou.

Când coti pe coridor, o femeie ieşi din camera ce se învecina cu cea din fund. Julius se lovi de ea şi îşi ceru scuze.

— Ce doriţi?

— Domnul Wluiki e aici?

— A ieşit în oraş.

— Ah! exclamă Julius pe un ton atât de contrariat încât femeia îl întrebă:

— Aveţi ceva urgent să-i spuneţi?

Julius, ce se pregătise doar ca să-l înfrunte pe necunoscutul Lafcadio, era descumpănit; şi totuşi prilejul era bun; poate că femeia aceea ştia multe despre tânăr; dacă s-ar pricepe s-o tragă de limbă…

— Vreau să-i cer o informaţie.

— Din partea cui?

Oare crede că sunt de la poliţie? se gândi Julius.

— Sunt contele Julius de Baraglioul, zise el cu o voce oarecum solemnă, ridicându-şi uşor pălăria.

— Oh! Domnule conte… Vă cer scuze că nu v-am… Pe culoarul ăsta e atât de întuneric! Vă rog să intraţi. (Şi împinse uşa din fund). Cred că Lafcadio nu va întârzia să… S-a dus doar până la… Oh! îngăduiţi-mi…

Şi, pe când Julius se pregătea să intre în încăpere, ea se repezi înaintea lui spre nişte chiloţi de femeie aruncaţi pe un scaun; neizbutind să-i ascundă, spuse:

— Aici e o asemenea dezordine…

— Lăsaţi! lăsaţi! Sunt obişnuit cu asta, zise cu amabilitate Julius.

Carola Venitequa era o femeie tânără, puternică sau chiar mai mult decât atât; puţin cam grasă, dar bine făcută şi cu înfăţişarea sănătoasă, cu trăsături comune, dar nu vulgare şi destul de atrăgătoare, cu privirea angelică şi blândă, cu vocea tărăgănată. Cum tocmai se pregătise să iese în oraş, avea pe cap o pălărioară de fetru moale; purta o bluză cu guler bărbătesc, manşete albe şi cravată.

— Îl cunoşti de mult pe domnul Wluiki?

— Pot să-i transmit ceva din partea dumneavoastră?

— Iată despre ce e vorba… Aş fi vrut să ştiu dacă este foarte ocupat.

— Asta depinde de zile.

— Pentru că, dacă ar avea puţin timp liber, mă gândeam să-l rog să… facă, pentru mine, o mică treabă.

— Ce fel de treabă?

— Uite… aş fi vrut mai întâi să ştiu cu ce se ocupă, întrebarea nu era prea abilă, dar înfăţişarea Carolei nu te invita deloc la subtilităţi. Contele de Baraglioul îşi recăpătase siguranţa de sine; stătea pe scaunul de pe care Carola luase lucrurile, iar aceasta, lângă el, sprijinită de masă, începuse să-i vorbească, când, deodată, pe coridor, se auzi un zgomot puternic; uşa se deschise cu putere şi în cameră îşi făcu apariţia femeia pe care Julius o zărise în

trăsură.

— Eram sigură că-i aşa, spuse ea; când l-am văzut urcând... Şi Carola, depărtându-se puţin de Julius, îi spuse pe dată:

— Dar nici gând, draga mea... stăteam de vorbă. Prietena mea, Bertha Grand-Marnier; domnul conte... iertaţi-mă, v-am uitat numele!

— Nu-i nimic, spuse Julius, oarecum stingherit, strângând mâna înmănuşată pe care i-o întindea Bertha.

— Prezintă-mă şi tu pe mine, zise Carola.

— Ascultă, dragă: a trecut o oră de când suntem aşteptate spuse cealaltă. Dacă vrei să stai de vorbă cu domnul, ia-l cu tine, ne aşteaptă o trăsură.

— Dar n-a venit să mă vadă pe mine.

— Atunci, vino! Vreţi să cinaţi diseară cu noi?...

— Îmi pare rău, dar nu pot.

— Scuzaţi-mă, domnule, spuse Carola roşindu-se şi grăbindu-se să-şi scoată prietena din încăpere.

Lafcadio o să vină dintr-o clipă în alta.

Când ieşiseră, cele două femei lăsaseră uşa deschisă; neavând covor, culoarul amplifica toate zgomotele; cotul pe care-l făcea te împiedica să vezi când venea cineva; în schimb, puteai să-l auzi cum se apropie.

„La urma-urmei, camera lui îmi va spune despre acest tânăr chiar mai mult decât ar fi putut să-mi spună femeia, cel puţin aşa sper”, îşi spuse Julius în sinea sa. Liniştit, începu să cerceteze locul.

Dar în această banală cameră mobilată aproape nimic nu-i putea satisface curiozitatea:

N-are bibliotecă, n-are tablouri pe pereţi. Pe cămin, Moll Flanders de Daniel Defoe, în engleză, într-o ediţie proastă, cu numai vreo două treimi din pagini tăiate, şi Novelle de Anton Francesco Grazzini, numit şi Lasca, în italiană. Aceste două cărţi îl puseră pe Julius pe gânduri. Lângă ele, îndărătul unei sticle cu alcool de mentă, se afla o fotografie ce-i trezi, şi ea, o anumită nelinişte: pe o plajă acoperită cu nisip, o femeie, nu foarte tânără, dar deosebit de frumoasă, la braţul unui bărbat cu înfăţişare tipic anglo-

saxonă, elegant şi zvelt, în costum de sport; la picioarele lor, aşezat pe o barcă răsturnată, un copil voinic, de vreo cincisprezece ani, gol, cu părul des, zburlit şi deschis la culoare, cu aer obraznic şi zeflemitor.

Julius luă fotografia şi se duse la lumină, ca să citească, în colţul din dreapta, câteva cuvinte şterse de vreme: Duino; iulie 1886 – care nu-i spuseră mare lucru, deşi îşi aduse aminte că Duino este un orăşel pe litoralul austriac al Mării Adriatice. Dând din cap şi cu buzele strânse, aşează fotografia de unde o luase. Pe piatra rece a căminului îşi găsiseră locul o cutie cu făină de ovăz, un săculeţ cu linte şi un săculeţ cu orez; puţin mai departe, sprijinită de perete, se afla o tablă de şah. Nimic nu-l lăsa pe Julius să vadă cam cu cel fel de studii sau de treburi îşi ocupa tânărul zilele.

După cum părea, Lafcadio tocmai îşi luase micul dejun; o masă, într-o crăticioară, deasupra unei lămpi cu gaz, se afla încă, scufundat în apă, acel mic dispozitiv, în formă de e din metal perforat, de care se folosesc ca să-şi facă ceaiul turiştii ce au grijă să-şi ia cât mai puţin bagaj; şi firimituri de pâine în jurul unei ceşti murdare. Julius se apropie de masă; masa avea un sertar şi sertarul avea o cheie…

N-aş vrea ca faptele ce vor urma să vă facă să vă înşelaţi asupra caracterului lui Julius; el nu era câtuşi de puţin indiscret; respecta în viaţa fiecărui om înfăţişarea pe care acesta vrea să i-o dea şi preţuia mult decenţa. Dar, în faţa ordinului tatălui său, trebuia să-şi înfrângă firea. Mai aşteptă o clipă, ascultând atent, apoi neauzind paşi, împotriva voinţei şi principiilor sale, dar cu sentimentul delicat al datoriei, trase sertarul mesei, ce era descuiat. Aici se afla un carnet legat în piele, pe care Julius îl luă şi îl deschise. Pe prima pagină citi următoarele rânduri, scrise de aceeaşi mână ce scrisese şi cuvintele de pe fotografie:

Lui Cadio, ca să-şi treacă în el conturile curente, Credinciosului meu tovarăş, de la bătrânul său unchi, FABIAN

şi apoi, chiar dedesubt, cu un scris oarecum

copilăresc, cuminte, drept şi regulat:

Duino. Azi-dimineaţă, 10 iulie 1886, lordul Fabian a venit să ne întâlnească aici. Mi-a adus o barcă, o puşcă şi acest carnet frumos.

Pe această primă pagină nu mai era scris nimic, pe pagina a treia, la data de 29 august puteai citi:

I-am dat lui Faby un avans de 4 mişcări de brasse.

Şi a doua zi:

I-am dat un avans de 12 mişcări de brasse.

Julius înţelese că nu era decât un carnet de antrenament. Totuşi, lista zilelor se întrerupea curând şi, după o pagină albă, puteai citi:

20 septembrie: Plecăm din Alger spre Aures.

Urmau câteva indicaţii de locuri şi date şi, în sfârşit, această ultimă indicaţie:

5 octombrie: Ne întoarcem la El Kantara. 50 de km on horseback [pe cal (engl.)]*, fără oprire.*

Julius întoarse câteva file albe; dar, ceva mai departe, carnetul părea că începe din nou. În chip de titlu, în capul unei pagini era scris, cu litere mai mari şi îngrijite:

QUIINCOMINCIAIL LIBRO DELLA NOVA ESIGENZA E DELLA SUPREMA VIRTU [Aici începe cartea noii exigenţe şi a supremei virtuţi (it.)]

Tanto quanto să ne taglia [Până într-acolo încât se taie (it.)]. *BOCCACCIO*

În faţa exprimării unor idei morale, interesul lui Julius se trezi brusc; era o bună pradă pentru el.

Dar încă de la pagina următoare, fu dezamăgit: erau iar tot felul de socoteli. Şi totuşi erau nişte socoteli mai altfel decât celelalte. Fără nicio indicaţie privind data şi locul:

Pentru că am câştigat în faţa lui Protos la şah – 1 punta. Pentru că am lăsat să se vadă că ştiu italieneşte – 3 punte] Pentru că am răspuns înaintea lui Protos – 1 p. Pentru că am avut ultimul cuvânt – 1 p. Pentru că am plâns când am aflat de moartea lui Faby – 41

Julius, care citea în mare grabă, luă „punta” drept o monedă străină şi nu văzu în aceste socoteli decât un

copilăros şi meschin negoţ cu merite şi retribuţii. Apoi socotelile încetau din nou. Julius mai întoarse nişte pagini şi citi:

În ziua de 4 aprilie, conversaţie cu Protos:

Înţelegi ce vor să spună cuvintele: A TRECE DINCOLO?

Aici, scrisul se oprea. Julius ridică din umeri, strânse din buze, dădu din cap şi puse caietul la locul lui. Îşi scoase ceasul şi se ridică de pe scaun, se apropie de fereastră şi privi afară; ploaia încetase. Se îndreptă spre colţul încăperii unde, atunci când intrase, îşi pusese umbrela; în acea clipă văzu un tânăr frumos şi blond, ce-l privea atent şi surâzând, sprijinit de pervazul uşii.

III

Adolescentul din fotografie nu se prea schimbase; Juste Agenor spusese: are nouăsprezece ani; nu i-ai fi dat mai mult de cincisprezece. Cu siguranţă că Lafcadio venise tocmai atunci; când pusese carnetul la loc, Julius îşi ridicase ochii spre uşă şi nu văzuse pe nimeni; dar cum oare de nu-l auzise apropiindu-se? Instinctiv, Julius privi picioarele tânărului şi văzu că, în loc de ghete, acesta purta şoşoni.

Lafcadio surâdea într-un fel ce nu avea nimic ostil; părea – mai degrabă – amuzat, dar şi ironic; îşi păstrase pe cap o şapcă de voiaj, dar – de îndată ce întâlni privirea lui Julius – şi-o scoase şi se înclină în mod ceremonios.

— Domnul Wluiki? întrebă Julius. Tânărul se înclină din nou, fără să răspundă.

— Iertaţi-mă că, în aşteptarea dumneavoastră, m-am instalat în cameră. De fapt, n-aş fi îndrăznit să intru, dacă n-aş fi fost invitat s-o fac.

Julius vorbea mai repede şi mai tare ca de obicei, ca să-şi dovedească lui însuşi că nu se simte deloc stânjenit. Fruntea lui Lafcadio se încreţi în chip aproape invizibil; se duse spre umbrela lui Julius; fără să spună niciun cuvânt, o luă şi o puse să se scurgă de apă pe coridor; apoi, intrând în cameră, îi făcu semn lui Julius să se aşeze.

repede...

— Desigur că vă miraţi văzându-mă aici.

Lafcadio scoase liniştit o ţigară dintr-o tabacheră de argint şi o aprinse.

— O să vă explic în câteva cuvinte motivele care m-au adus aici, motive pe care le veţi înţelege foarte

Pe măsură ce vorbea, simţea cum siguranţa de sine îi dispare.

— ...Dar îngăduiţi-mi mai întâi să-mi spun numele; apoi, parcă stânjenit de faptul că trebuia să-şi rostească numele, scoase din haină o carte de vizită şi i-o întinse lui Lafcadio, care o puse pe masă, fără să o privească.

— Sunt... Tocmai am terminat o carte importantă; este o ciornă nu prea mare, pe care nu am timp s-o trec pe curat. Cineva mi-a spus că aveţi un scris deosebit de frumos şi m-am gândit că poate nu vă veţi supăra dacă...

— La Paris, îl întrerupse Lafcadio, nu există niciun om care să vă fi putut vorbi despre scrisul meu.

Îşi îndreptă privirile spre sertarul de pe care Julius, fără să bănuiască ceva, rupsese un sigiliu de ceară moale şi apoi, întorcând violent cheia în broască şi punând-o în buzunar, spuse:

— Nimeni care să aibă dreptul să vorbească despre asta, zise el, privind cum Julius de înroşeşte la faţă. Pe de altă parte (vorbea foarte rar, ca aiurit, fără nicio intonaţie), nu înţeleg încă bine motivele pe care le poate avea domnul... (privi cartea de vizită) conte Julius de Baraglioul ca să se intereseze de mine. Totuşi (după exemplul lui Julius, vocea lui deveni dintr-odată mieroasă şi flexibilă), propunerea dumneavoastră merită să fie luată în consideraţie de către cineva ca mine, care are nevoie de bani, aşa cum aţi observat (se ridică de pe scaun).

— Îngăduiţi-mi, domnule, să vin să vă aduc răspunsul meu mâine-dimineaţă.

Era invitat să plece. Julius se simţea prea stingherit şi nu insistă; îşi luă pălăria, stătu o clipă pe gânduri şi spuse cu stângăcie:

— Aş fi vrut să vorbesc cu dumneavoastră mai mult. Îngăduiţi-mi să trag nădejde că mâine… Vă voi aştepta începând de la ora zece.

Lafcadio salută, înclinându-se.

De îndată ce Julius coti pe culoar, Lafcadio închise uşa şi trase zăvorul. Alergă la sertar, îşi scoase caietul, îl deschise la ultima pagină şi, exact de unde rămăsese cu multe luni înainte scrise cu creionul, cu un scris mare, nervos, foarte diferit de primul:

Pentru a-l fi lăsat pe Olibrius să-şi bage nasul lui murdar în acest carnet – 1 punta.

Scoase din buzunar un briceag cu o lamă atât de subţiată, încât nu mai era decât un fel de unealtă de găurit, o ţinu puţin la flacăra unui chibrit aprins şi, cu o lovitură prin buzunarul de la pantaloni, şi-o înfipse în coapsă. Nu putu să-şi stăpânească o strâmbătură de durere. Dar asta nu-i fu de ajuns. Dedesubtul frazei, fără să se aşeze jos, aplecat deasupra mesei, scrise:

Şi pentru că i-am arătat că ştiam – 2 punte.

De data asta, ezită; îşi deschise pantalonii şi îi lăsă în jos, într-o parte. Îşi privi coapsa; mica rană, pe care şi-o făcuse cu puţin timp înainte, sângera; se uită la vechile cicatrice care, de jur-împrejur, lăsaseră ca nişte urme de vaccin. Flamba din nou lama briceagului şi apoi, cu mişcări foarte repezi, şi-o înfipse în carne de două ori.

— Altă dată nu luam atâtea precauţii, îşi spuse el, îndreptându-se spre sticla cu alcool de mentă, din care vărsă câteva picături pe răni.

Mânia i se mai potolise când, punând sticla la locul ei, observă că fotografia ce-l înfăţişa pe el împreună cu mama sa nu mai era în acelaşi loc. O luă, o privi pentru ultima oară cu un fel de durere chinuitoare, şi apoi, în timp ce un val de sânge i se urca în obraji, o rupse cu furie în bucăţi. Vru să le dea foc; dar acestea nu se aprindeau; atunci, scoţând din cămin săculeţii înghe suiţi acolo, puse pe piatră în chip de grătar cele două cărţi, singurele pe care le avea în casă, tăie, rupse în bucăţele şi boţi filele carnetului, aruncă fotografia deasupra şi dădu foc grămezii

de hârtii.

Cu faţa lângă flacără, voia să se convingă că priveşte cu nespusă mulţumire cum ard toate aceste amintiri; dar când se ridică, după ce totul se transformase în cenuşă, simţi un fel de ameţeală. Încăperea era plină de fum. Se duse la baie şi se stropi pe frunte.

Acum privea micuţa carte de vizită cu ochi mai limpezi.

— Contele Julius de Baraglioul, repeta el. *Dapprima impo sapere chi e* [Mai întâi trebuie să ştim cine e (it.)].

Smulse fularul pe care-l purta în loc de cravată şi de guler, îşi descheie cămaşa şi, în faţa ferestrei deschise, lăsă ca aerul rece să-i învăluie pieptul. Apoi, grăbindu-se dintr-odată să iasă în oraş, se încălţă, îşi puse cravata, îşi luă o pălărie decentă de fetru gri şi, potolit şi civilizat pe cât era cu putinţă, închise în urma lui uşa de la cameră şi se îndreptă spre piaţa Saint-Sulpici. Aici, în faţa primăriei, la biblioteca Cardinal, va găsi cu siguranţă toate informaţiile pe care le dorea.

IV

Când trecu pe lângă Odeon, privirea îi fu izbită de romanul lui Julius, expus într-o vitrină; era o carte cu copertă galbenă, a cărei înfăţişare doar şi l-ar fi lăsat pe Lafcadio cu gura căscată în oricare altă zi. Băgă mâna în buzunar şi aruncă pe tejghea o monedă de cinci franci.

— Ce foc bun o să fac diseară cu ea! se gândi el, luând cartea şi restul

La bibliotecă, un „dicţionar al scriitorilor contemporani” prezenta în câteva cuvinte cariera amorfă a lui Julius, dădea titlurile operelor sale, le lăuda în termeni convenţionali, numai buni să-ţi taie orice gust să le citeşti.

— Pfu! zise Lafcadio…

Tocmai se pregătea să închidă dicţionarul când zări trei cuvinte din articolul precedent, ce-l făcură să tresară. Câteva rânduri deasupra cuvintelor:

Julius de Baraglioul (viconte), în biografia lui Juste-Agenor, Lafcadio citi: *„Ministru la Bucureşti în 1873”*. Ce

însemnau aceste cuvinte simple, de-l făceau să-i bată atât de tare inima?

Lafcadio, căruia mama sa îi dăduse cinci unchi, nu-şi cunoscuse tatăl niciodată; acceptase ideea de a-l considera mort şi se abţinuse întotdeauna să pună întrebări legate de el. În ceea ce priveşte unchii (fiecare de altă naţionalitate şi trei dintre ei lucrând în diplomaţie), înţelese repede că se înrudeau cu el doar în măsura în care frumoasa Wanda avea chef să le acorde această calitate. Lafcadio împlinise nouăsprezece ani. Se născuse la Bucureşti în 1874, exact la sfârşitul celui de-al doilea an în care contele de Baraglioul fusese reţinut aici de funcţia sa.

Pus în gardă de această vizită misterioasă a lui Julius, cum să nu vadă în ea mai mult decât o coincidenţă întâmplătoare? făcu un mare efort să citească articolul despre Juste-Agenor; rândurile i se învălmăşeau în faţa ochilor; înţelese totuşi că tatăl lui Julius, contele de Baraglioul, era un om important.

Inima începu să-i zvâcnească din răsputeri, plină de o atât de mare şi insolentă bucurie, încât i se părea că cei din jur îi vor auzi bătăile! Dar învelişul de carne era puternic şi impermeabil. Se uită pe furiş la vecinii săi, obişnuiţii sălii de lectură, ce erau cu toţii absorbiţi în munca lor stupidă… Calculă: Născut în 1821 contele ar avea acum şaptezeci şi doi de ani. *Ma chi să se via ancora? …* [Dar cine ştie dacă mai trăieşte (it.)]. Puse dicţionarul la loc şi ieşi.

Cerul se limpezea, cei câţiva nori fiind împrăştiaţi de un vânt iute. *Importa di domesticare questo nuovo proposito* [Trebuie să ne obişnuim cu această noua propunere (it.)], îşi zise Lafcadio, care preţuia cel mai mult libertatea de a dispune de sine; şi, obosit de acest gând tulburător, se hotărî să şi-l gonească o clipă din minte. Scoase din buzunar romanul lui Julius şi făcu un mare efort încercând să-şi schimbe gândurile, citindu-l; dar în carte totul era spus de-a dreptul, fără niciun mister; nimic nu putea ajuta mai puţin să iasă din starea lui.

— Şi totuşi, la autorul acestei cărţi mă voi duce

mâine să fac pe secretarul! îşi repeta mereu fără să vrea.

Cumpără de la un chioşc un ziar şi intră în grădina Luxembourg. Băncile erau ude; deschise cartea, se aşează pe ea apoi desfăcu jurnalul, oprindu-se la faptele diverse. Ca şi cum ar fi ştiut că le găseşte acolo, ochii îi căzură pe următoarele rânduri:

Starea sănătăţii contelui Juste-Agenor de Baraglioul care după cum se ştie, provocase o mare nelinişte în ultimele zile pare că s-a îmbunătăţit; ea rămâne totuşi încă precară şi nu-i îngăduie să primească decât câteva persoane intime.

Lafcadio sări de pe bancă; într-o clipă hotărârea sa era luată. Uitând cartea, alergă spre o papetărie de pe strada Medicis, unde îşi amintea că văzuse, în vitrină, un anunţ în care se spunea că acolo se fac cărţi de vizită la minut, cu trei franci suta. Merge!

Zâmbea; îndrăzneala planului său atât de neaşteptat îl amuza, nu ducea lipsă de întâmplări aventuroase.

— Cât timp vă trebuie ca să-mi faceţi o sută de cărţi de vizită? îl întrebă el pe negustor.

— Le veţi avea înainte de a se înnopta.

— Plătesc dublu dacă mi le faceţi peste două ore. Negustorul se prefăcu că se uită în carnetul său de comenzi.

— Am să vă fac o favoare… da, aţi putea trece să le luaţi la ora două. Pe ce nume?

Pe foaia de hârtie pe care i-o întinse negustorul, fără să tremure şi fără să roşească, dar cu inima tresărind, semnă: LAFCADIO DE BARAGLIOUL.

— Secătura asta nu mă ia în serios, îşi zise el plecând, supărat că negustorul nu l-a salutat cu mai mult respect.

Apoi, în timp ce trecea prin faţa oglinzii dintr-o vitrină:

— Trebuie să recunosc că nu am deloc aerul unui Baraglioul! Voi încerca de acum încolo să le semăn mai mult.

Nu se făcuse de douăsprezece. Lui Lafcadio, aflat în culmea exaltării, nu-i era încă deloc foame.

— Mai întâi să merg puţin, altminteri îmi voi lua zborul, se gândea el. Şi să merg numai prin mijlocul drumului; căci dacă mă apropii de ei, trecătorii îşi vor da seama că îi întrec cu un cap. Încă o superioritate pe care trebuie s-o ascund. O ucenicie nu sfârşeşte niciodată.

Intră într-un oficiu poştal.

— Place Malesherbes… voi avea nevoie de ea curând! îşi zise el, luând dintr-un anuar adresa contelui Juste-Agenor.

— Dar cine mă împiedică să dau, chiar în dimineaţa asta, o raită până în strada Verneuil? (Era adresa scrisă pe cartea de vizită a lui Julius).

Lafcadio cunoştea acest cartier şi îl iubea; ocolind străzi prea frecventate, o luă pe liniştita stradă Vaneau, unde bucuria sa se putea manifesta mai în voie. Când ajunse în strada Babylone, văzu nişte oameni alergând; lângă intrarea Oudinol un grup staţiona în faţa unei case cu două etaje, de unde ieşea un nor gros de fum. Se strădui să nu grăbească pasul…

Lafcadio, prietene, ai dat peste un fapt divers şi pana mea *ti* părăseşte. Nu te aştepta să redau crâmpeiele de vorbe şi strigătele mulţimii…

Strecurându-se şi străbătând această gloată ca un ţipar, Lafcadio ajunse în faţă. Aici, o biată femeie stătea în genunchi şi plângea în hohote.

— Copiii mei! copilaşii mei! spunea ea.

O sprijinea o tânără a cărei îmbrăcăminte simplă şi elegantă arăta limpede că nu-i era rudă; tânăra era foarte palidă şi atât de frumoasă, încât Lafcadio, atras pe dată de ea, îi puse câteva întrebări.

— Nu, domnule, nu o cunosc. Am înţeles doar că cei doi copilaşi ai ei se află într-o cameră de la etajul doi unde, în scurt timp, vor ajunge flăcările, care au cuprins scara; au fost chemaţi pompierii, dar, până vor veni, micuţii vor muri sufocaţi de fum. Spuneţi-mi, domnule, oare nu se poate ajunge pe balcon căţărându-te pe perete cu ajutorul

burlanului ce coboară până jos? Oamenii spun că hoţii s-au urcat odată pe aici, dar ceea ce alţii au făcut ca să fure, niciunul dintre cei de faţă nu îndrăzneşte să facă pentru a salva nişte copii. Degeaba au făgăduit salvatorului această pungă cu bani. Ah, Doamne! de ce nu sunt bărbat!…

Lafcadio nu mai stătu să-i asculte vorbele. Punându-şi bastonul şi pălăria la picioarele fetei, se avântă spre zid. Ca să se caţăre sus, nu ceru ajutorul nimănui; în picioare, înaintă pe creasta zidului, ferindu-se de cioburile de sticlă cu care era presărată din loc în loc.

Uimirea mulţimii crescu când îl văzu cum, apucând ţeava verticală, se ridica prin puterea braţelor, sprijinindu-se doar din când în când, cu vârful picioarelor, de şuruburi. Iată-l ajuns la balcon şi apucând grilajul cu o mână; mulţimea îl admiră, dar nu mai tremură de frică, căci uşurinţa cu care se mişcă este fără cusur. Cu o lovitură de umăr sparge geamurile; apoi dispare în încăpere. Moment de aşteptare şi de nespusă neliniştе… Apoi reapare, ţinând în braţe un copilaş care plânge. Face un fel de funie dintr-un cearşaf rupt în fâşii, pe care le înnoadă cap la cap; prinde copilul de capătul acestei funii şi îl coboară până în braţele deznădăjduitei sale mame. Cu al doilea copil face la fel…

Când îi veni rândul să coboare, Lafcadio fu aclamat de mulţime ca un erou:

„Mă iau drept un clovn”, se gândi el, enervat când simţi că se înroşeşte la faţă şi respingând ovaţiile cu o graţie brutală. Totuşi, când tânăra, de care se apropie din nou, îi întinse, puţin încurcată, odată cu bastonul şi pălăria, şi punga cu bani pe care o făgăduise, el o luă. Surâzând şi, după ce o goli de cei şaizeci de franci pe care II Conţinea, întinse banii sărmanei mame, care acum îşi sufoca fiii tot sărutându-i.

— Îmi îngăduiţi să păstrez această pungă ca amintire de la dumneavoastră, domnişoară?

Era o punguţă brodată, pe care o sărută. O clipă, cei doi se uitară unul la celălalt. Fata părea emoţionată, şi mai palidă încă, şi parcă dornică să vorbească. Dar Lafcadio

plecă brusc, despicând mulţimea cu bastonul, atât de încruntat, încât lumea nu-l mai aclamă şi nu-l mai urmări cu privirea.

Ajunse la Luxembourg şi apoi, după ce luă o masă frugală la Gambrinus, restaurant ce se afla în vecinătatea Odeonului, urcă repede în camera sa. Lafcadio îşi ascundea banii sub o scândură din podea; scoase din ascunzătoare trei piese de câte douăzeci de franci şi una de zece. Calculă:

Cărţile de vizită: şase franci.

O pereche de mănuşi: cinci franci.

O cravată: cinci franci (dar oare ce-o să găsesc ca lumea la preţul ăsta?).

O pereche de pantofi: treizeci şi cinci de franci (n-am pretenţia să ţină mult).

Rămân nouăsprezece franci pentru cheltuieli neprevăzute (din oroare pentru datorii, Lafcadio plătea întotdeauna cu bari gheaţă).

Se duse la dulap şi scoase de acolo un costum închis la culoare, din stofă fină, cu o tăietură perfectă şi deloc uzat.

„Nenorocirea e că, de atunci, am crescut…”, îşi spuse, aducându-şi aminte de epoca strălucitoare, nu prea îndepărtată în care marchizul de Gesvres, ultimul său unchi, îl ducea îmbrăcat foarte elegant, la furnizorii săi. O îmbrăcăminte necuviincioasă era, pentru Lafcadio, la fel de şocantă ca o minciună pentru un calvinist.

„Dar să încep cu ce e mai presant. Unchiul meu Gesvres spunea că omul se cunoaşte după încălţăminte”.

Şi, din grijă pentru ghetele pe care avea să le încerce, îşi schimbă şosetele.

V

Contele Juste-Agenor de Baraglioul nu-şi mai părăsise de cinci ani luxosul său apartament din Place

Malesherbes. Se pregătea să moară aici, rătăcind gânditor prin sălile înţesate de colecţii sau, mai adeseori, stând retras în camera sa şi lăsându-şi umerii şi braţele încercate de durere pe seama alinărilor venite de la

şervetele muiate în apă şi de la compresele sedative. Pe cap purta, înfăşurat în chip de turban, un fular uriaş de culoarea vinului de Madera; unul dintre capetele fularului, rămas liber, îi atingea dantela de la guler şi vesta groasă, de lână, de culoarea tutunului, pe care cădea barba-i mare, ca o cascadă de argint. Îşi ţinea picioarele, încălţate în papuci de piele albă, pe o perniţă umplută cu apă caldă. Îşi scufunda, pe rând, mâinile palide, într-o baie de nisip fierbinte, sub care ardea o lampă cu alcool. Genunchii îi erau acoperiţi cu un şal gri. Semăna bine cu Julius; dar încă şi mai bine cu un portret al lui Tiţian; Julius nu era decât o replică decolorată a trăsăturilor sale, după cum aerul înălţimilor nu era decât o imagine edulcorată şi nesemnificativă a vieţii lui.

Juste-Agenor de Baraglioul bea o ceaşcă de ceai în timp ce asculta o predică a părintelui Avril, confesorul său, pe care luase obiceiul să-l consulte adeseori; chiar atunci, cineva bătu la uşă, şi credinciosul Hector, care de douăzeci de ani îndeplinea pe lângă el funcţiile de servitor, de infirmier şi, la nevoie, de consilier, aduse pe o tavă lăcuită un mic plic închis.

— Acest domn speră că domnul conte va binevoi să-l primească.

Juste-Agenor puse jos ceaşca cu ceai, desfăcu plicul şi scoase din el cartea de vizită a lui Lafcadio. Apoi o mototoli nervos:

— Spune-i că… apoi, stăpânindu-se: Un domn? Vrei să spui un tânăr, nu? Ce gen de om este?

— O persoană pe care domnul conte poate s-o primească.

— Dragă părinte, spuse contele întorcându-se spre părintele Avril, scuză-mă dacă sunt nevoit să te rog să oprim conversaţia aici; dar nu care cumva să nu vii mâine; sunt sigur că voi avea să-ţi spun lucruri noi şi cred că vei fi mulţumit.

Rămase cu mâna la frunte, în timp ce părintele Avril ieşea pe uşa salonului. Apoi, ridicând în sfârşit capul, spuse:

— Să intre.

Lafcadio înainta în încăpere cu fruntea sus, cu o siguranţă bărbătească; ajuns în faţa bătrânului, se înclină cu gravitate. Cum se hotărâse să nu vorbească niciodată înainte de a fi avut timp să numere până la doisprezece, contele începu primul:

— Mai întâi află, domnule, că nu există niciun Lafcadio de Baraglioul, spuse el, rupând cartea de vizită; şi te rog să-i spui domnului Lafcadio Wluiki, pentru că sunteţi prieteni, că daci îndrăzneşte să se joace cu aceste cartonaşe şi nu le rupe pe toate aşa cum fac eu cu ăsta (îl rupse în mici bucăţele pe care le aruncă în ceaşca goală), îl reclam imediat la poliţie şi pun să fie arestat ca escroc. M-ai înţeles? Acum vino la lumină să te privesc.

— Lafcadio Wluiki vă va da ascultare, domnule (vocea lui Lafcadio, plină de respect, tremura). Iertaţi-l pentru metoda pe care a folosit-o ca să fie primit de dumneavoastră; n-a avut nicio intenţie necinstită. Voia să vă convingă că merită… măcar atenţia dumneavoastră.

— Eşti bine făcut. Dar haina asta îţi stă rău, zise contele, care voia să pară că n-a auzit nimic.

— Deci nu m-am înşelat? spuse, îndrăznind să surâdă Lafcadio, care se lăsa, cu bunăvoinţă, supus acelei examinări.

— Slavă Cerului! Seamănă cu mama lui, murmură bătrânul Baraglioul. Lafcadio tăcu şi apoi, cu o voce aproape şoptită şi, privindu-l fix pe conte:

— Dacă nu las să se vadă prea tare, îmi este oare cu totul să semăn şi cu…?

— Vorbeam despre fizic. Chiar dacă nu semeni numai cu marna ta, Dumnezeu nu-mi va lăsa timpul necesar să-mi dau seama.

Şalul gri îi alunecă de pe genunchi şi căzu pe jos.

Lafcadio se repezi să-l ridice şi, în timp ce stătea aplecat, simţi cum bătrânul îi pune cu blândeţe mâna pe umăr.

— Lafcadio Wluiki, zise Juste-Agenor când tânărul se ridică de jos, clipele mele sunt numărate; nu mă voi lupta

cu tine; m-ar obosi. Sunt de acord că nu eşti prost; îmi place că nu eşti urât. Riscul pe care ţi l-ai asumat arată că ai un oarecare curaj, ce nu-ţi şade rău; la început, m-am temut că eşti obraznic din fire, dar vocea şi ţinuta ta îmi arată că nu-i aşa. În ceea ce priveşte restul, îi cerusem fiului meu Julius să-mi culeagă informaţii; dar îmi dau seama că aceste informaţii nu mă mai interesează prea mult şi că mai important este că te-am văzut. Acum, Lafcadio, ascultă-mă: nu există niciun act şi nicio hotărâre din care să rezulte identitatea ta. Am avut grijă să nu-ţi las nicio posibilitate s-o dovedeşti. Nu, nu protesta, e zadarnic; nu mă întrerupe. Faptul că până azi ai stat liniştit îmi garantează că mama ta a ştiut să-şi ţină făgăduiala şi nu ţi-a vorbit niciodată despre mine. Asta-i bine. Îmi voi respecta promisiunea pe care i-am făcut-o. Prin intermediul lui Julius, fiul meu, şi în ciuda dificultăţilor pe care le ridică legea, te voi face să intri în posesia părţii de moştenire pe care i-am făgăduit mamei tale că ţi-o rezerv. Vreau să spun că, faţă de celălalt copil al meu, contesa de Guy de Saint-Prix, îl voi avantaja pe fiul meu Julius – în măsura în care mi-o permite legea – dându-i o sumă de bani în plus, adică tocmai banii pe care, prin el, aş vrea să ţi-i las ţie. Cred că această sumă va reprezenta, să spunem, o rentă de vreo patruzeci de mii de franci, trebuie să mă întâlnesc curând cu notarul şi să facem calculul. Aşază-te jos, ca să mă poţi asculta mai bine (Lafcadio se sprijinea de marginea mesei). Poate că Julius se va opune; el are legea de partea lui; contez pe cinstea lui, sperând că nu va face aşa; contez şi pe cinstea ta, sperând că nu vei tulbura niciodată în niciun fel, familia lui Julius, aşa cum mama ta n-a tulburaţi niciodată pe a mea. Pentru Julius şi pentru a-i săi, nu există deci Lafcadio Wluiki. Nu vreau să porţi doliu după mine. Copilul meu, familia este un lucru important şi închis; tu nu vei fi niciodată altceva decât un bastard.

Lafcadio nu se aşezase pe scaun, în ciuda invitaţiei pe care i-o făcuse tatăl lui, care-l văzuse cum se clatină; stăpânindu-şi ameţeala, băiatul se sprijinea într-o atitudine

plină de respect de marginea mesei, pe care se aflau ceaşca şi reşourile.

— Spune-mi acum; azi-dimineaţă l-ai văzut deci pe fiul meu Julius. Ţi-a spus că…

— Nu mi-a spus nimic precis; am ghicit eu.

— Ce lipsă de amabilitate!… oh! vorbesc despre celălalt. Urmează să-l mai vezi?

— M-a rugat să-i fiu secretar.

— Şi ai primit?

— Vă supără?

— …Nu. Dar cred că-i mai bine să vă cunoaşteţi… mai puţin.

— Şi eu cred la fel. Dar, fără să vreau propriu-zis să-l cunosc, aş vrea totuşi să-l cunosc întrucâtva.

— Dar sper că nu ai de gând să rămâi mult timp într-o funcţie ca asta, de subaltern?

— Voi rămâne doar atât cât consider că trebuie.

— Şi, ce gândeşti să faci, acum, că ai devenit bogat?

— Ah! domnule, până mai ieri, de-abia dacă aveam ce mânca; lăsaţi-mi timp să-mi cunosc foamea. Hector bătu la uşă.

— Domnul viconte doreşte să-l vadă pe domnul. Pot să-l introduc?

Fruntea bătrânului se întunecă; tăcu o clipă, dar văzând că Lafcadio se ridicase discret şi părea că vrea să se retragă, zise:

— Rămâi! strigă Juste-Agenor cu o violenţă ce-l cuceri pe tânăr: apoi, întorcându-se spre Hector:

— Şi doar îi spusesem să nu încerce să mă vadă… Spune-i că sunt ocupat, că… îi voi scrie. Hector se înclină şi ieşi.

Bătrânul conte ţinu câteva clipe ochii închişi; păru că doarme, dar, prin barbă, puteai vedea cum îşi mişcă buzele. Îşi ridică în cele din urmă pleoapele, îi întinse lui Lafcadio mâna şi, cu o voce cu totul schimbată, îndulcită şi parcă întretăiată, îi spuse:

— Atinge-o, copilul meu. Acum trebuie să mă laşi.

— Trebuie să vă fac o mărturisire, spuse Lafcadio,

ezitând; ca să mă prezint într-un chip decent în faţa dumneavoastră, mi-am cheltuit ultimii bani. Dacă nu mă ajutaţi, nu ştiu ce voi mânca în seara asta; şi cu atât mai puţin mâine… Dacă domnul, fiul dumneavoastră, nu…

— Ia banii ăştia, spuse contele, scoţând cinci sute de franci dintr-un sertar. Ei! ce mai aştepţi?

— Aş fi vrut să vă mai întreb… dacă nu pot spera să vă revăd?

— Mărturisesc că mi-ar face plăcere. Dar cucernicele persoane care se ocupă de mântuirea mea îmi întreţin o stare de spirit în care plăcerea trece pe planul al doilea. Îţi voi da însă binecuvântarea mea pe dată – şi bătrânul îşi desfăcu braţele ca să-l primească.

Lafcadio, în loc să se arunce în braţele contelui, îngenunche cu religiozitate în faţa lui şi, cu capul pe genunchii săi, plângând în hohote, simţi cum inima-i hotărâtă şi nebună se topeşte de dragoste.

— Copilul meu, copilul meu, bâlbâia bătrânul, te-am întâlnij prea târziu pentru tine.

Când Lafcadio se ridică de jos, faţa lui era plină de lacrimii. În timp ce se pregătea să plece şi punea în buzunar hârtia de cinci sute de franci, pe care nu o luase imediat, Lafcadio scoase cărţile de vizită şi, întinzându-le contelui, zise:

— Luaţi-le, aici sunt toate.

— Am încredere în tine, le vei rupe tu însuţi. Adio!

„Ar fi fost cel mai bun dintre unchi”, se gândea Lafcadio ajungând în Cartierul Latin; – şi chiar mai mult decât atât, adăugă el cu melancolie.

— Ei!

— Scoase pachetul de cărţi de vizită, îl deschise în evantai şi îl rupse dintr-odată, fără nicio greutate.

„N-am avut niciodată încredere în canalele de scurgere”, murmură el aruncând într-o gură de canal bucăţelele pe care era scris „Lafcadio”; părţile pe care scria „de Baraglioul” le aruncă mai departe, într-o a doua gură.

„Baraglioul sau Wluiki, n-are nicio importanţă;

important e să-mi lichidez trecutul”.

Cunoştea, pe bulevardul Saint-Michel, un bijutier în faţa căruia Carola îl obligase în fiecare zi să oprească. În vitrina neruşinat de luxoasă, fata văzuse, cu o seară înainte, o pereche de butoni, foarte originali, pentru manşete. Erau legaţi doi câte doi cu o agrafă de aur şi erau tăiaţi dintr-un cuarţ ciudat, un fel de agat ce nu lăsa să se vadă nimic prin el, deşi părea transparent; înfăţişau patru capete de pisici montate în aur. Cum Venitequa purta, aşa cum am mai spus, la costumul tailleur, manşete, şi cum avea gusturi originale, râvnea să aibă aceşti butoni – nu erau atât amuzanţi, cât ciudaţi; Lafcadio îi găsea îngrozitor de urâţi; l-ar fi enervat să-i vadă purtaţi de amanta lui; dar, de vreme ce o părăsea… Intră în magazin şi dădu o sută douăzeci de franci pe butoni.

aici.

— Vă rog să-mi daţi o foaie mică de hârtie.

Aplecat pe tejghea, scrise pe hârtia pe care i-o întinse negustorul, următoarele cuvinte:

Carolei Venitequa

Pentru a-i mulţumi că l-a introdus pe necunoscut în camera mea, şi cu rugămintea să nu mai calce pe

După ce îndoi foaia de hârtie, o strecură în cutia în care negustorul împacheta butonii.

— Să nu grăbim lucrurile, îşi spuse el, în momentul când se pregătea să-i dea portarului cutia. Să mai petrecem o noapte sub acest acoperiş şi să ne mulţumim, pentru seara asta, să nu-i deschidem domnişoarei Carola uşa.

VI

Julius de Baraglioul trăia sub regimul prelungit al unei morale provizorii, aceeaşi morală căreia i se supunea Descartes până avea să stabilească definitiv regulile după care să trăiască. Dar nici temperamentul, nici gândirea lui nu se manifestau cu atâta intransigenţă şi cu o asemenea autoritate încât el să se fi simţit, până acum, stingherit de

supunerea faţa de convenienţe.

Nu cerea, până la urmă, decât confortul pe care i-l asigurau succesele sale de scriitor. Odată cu criticile aduse ultimei cărţi se simţise, pentru prima oară, atins.

Era jignit de faptul că tatăl lui nu-l primise; s-ar fi simţit şi mai jignit dacă ar fi ştiut cine fusese la bătrân înaintea sa. Şi întorcându-se pe strada Vremeuil, îşi întărea tot mai mult bănuiala ireverenţioasă care-i trecuse prin minte în timp ce se ducea spre Lafcadio. Şi el făcea diferite apropieri între fapte şi date; şi refuza să vadă în această ciudată întâmplare doar o simplă coincidenţă. De altfel, tinereţea lui Lafcadio îl cucerise şi, deşi presupunea că tatăl lui avea să-l lipsească de o parte din avere în favoarea acestui bastard, nu simţea faţă de el nicio aversiune; ba chiar, în dimineaţa asta, îl aştepta cu căldură şi cu prevestitoare curiozitate:

Lafcadio, deşi posomorât şi reticent, era ademenit de acest rar prilej de a sta de vorbă cu Julius, ca şi de plăcerea de a-l incomoda puţin. Căci nici măcar cu Protos nu ajunsese prea departe cu confidenţele. Ce drum lung străbătuse de atunci! De fapt, Julius nu-i displăcuse, cu toate că i se părea a fi un om foarte slab; îl amuza gândul că-i e frate.

În dimineaţa aceea, a doua zi după ce primise vizita lui Julius, în timp ce se îndrepta spre locuinţa acestuia, i se întâmplă un lucru destul de ciudat: din plăcerea de a ocoli, împins poate de inspiraţie, ca şi pentru aşi domoli o anumită agitaţie a spiritului şi a trupului, şi dornic să se înfăţişeze la fratele lui stăpân pe sine, Lafcadio o pornise pe drumul cel mai lung; o luase pe Boulevard des Invalides, trecuse din nou pe lângă locul incendiului şi îşi continuă drumul pe strada Bellechasse.

„La numărul treizeci şi patru de pe strada Vremeuil”, repeta în gând, în timp ce mergea; „patru şi cu trei fac şapte: o cifră bună”.

Ajunsese în strada Saint-Dominique, în locul unde aceasta întretaie bulevardul Saint-Germain, când, pe cealaltă parte a bulevardului, i se păru că o vede şi o

recunoaşte pe fata care, din ajun, îi ocupa gândurile. Grăbi pasul… Ea era! O ajunse din urmă la capătul scurtei străzi Villersexel, dar – socotind că n-ar fi demn de un Baraglioul să o oprească – se mulţumi să-i surâdă, înclinându-se uşor şi ridicându-şi, discret, pălăria; apoi, trecând repede pe lângă ea, găsi că-i foarte bine pentru el să intre grabnic într-o tutungerie, în timp ce fata, luându-i-o din nou înainte, cotea pe strada Universităţii.

Când Lafcadio ieşi din tutungerie şi ajunse, la rândul lui, pe strada Universităţii, privi la dreapta şi la stânga: dar fata dispăruse. Lafcadio, prietene, ai intrat în cea mai banală treabă; dacă te vei îndrăgosti, să nu crezi că pana mea îţi va zugrăvi zbuciumul din suflet… Găsea că nu-i potrivit să înceapă printr-o urmărire; de asemenea, nu voia să ajungă la Julius cu întârziere şi ocolul pe care-l făcuse nu-i mai lăsa timp. Din fericire, strada Vremeuil era aproape; casa în care stătea Julius era la primul colţ al străzii. Lafcadio îi spuse portarului numele contelui şi porni repede pe scări.

Genevieve de Baraglioul – căci ea era, fiica cea mai mare a contelui Julius, ce se întorcea de la Spitalul Copiilor Bolnavi, unde se ducea în fiecare dimineaţă –, mult mai tulburată decât Lafcadio de această nouă întâlnire, se întorsese în mare grabă acasă; intrând pe poartă în timp ce Lafcadio dădea colţul, fata urcă la etajul doi, când nişte paşi grăbiţi, ce se auzeau în spatele ei o făcură să-şi întoarcă capul; cineva urca mai repede decât ea; se dădu la o parte ca să lase trecerea liberă, dar, recunoscându-l pe Lafcadio, care se opri uimit în faţa ei, îi zise pe un ton cât mai indignat:

— Domnule, oare e frumos din partea dumitale că mă urmăreşti?

— Vai, domnişoară, cum puteţi gândi aşa despre mine? strigă Lafcadio. Nu mă veţi crede dacă vă voi spune că nu v-am văzut când aţi intrat în această casă, unde sunt cât se poate de mirat că vă întâlnesc. Nu aici locuieşte contele Jules de Baraglioul?

— A! spuse Genevieve roşind, sunteţi cumva noul

secretar-şef care-l aşteaptă tatăl meu? Domnul Lafcadio Wlou… aveţi un nume atât de ciudat, că nu pot să-l pronunţ.

Şi în timp ce Lafcadio, roşind la rândul lui, se înclina, ea îi spuse:

— Şi, domnule, pentru că vă întâlnesc aici, pot să vă ceri favoarea să nu pomeniţi nimic, în faţa părinţilor mei, de întâmplarea de ieri, pe care cred că nu ar gusta-o deloc: şi mai ales de punga despre care le-am spus c-am pierdut-o.

— Domnişoară, vă rog şi eu să nu vorbiţi despre rolul absurd pe care aţi văzut că l-am jucat. Eu sunt ca şi părinţii dumneavoastră: nu-l înţeleg şi nu-l aprob deloc. Cred că m-aţi luat drept un câine terra-nova. Nu m-am putut abţine… Scuzaţi-mă. Mai am de învăţat… Dar voi învăţa, vă asigur… Vreţi să-mi daţi mâna?

Genevieve de Baraglioul, care nu-şi mărturisea nici ei însăşi că Lafcadio i se părea foarte frumos, nu-i spuse băiatului că, departe de a-l socoti ridicol, văzuse în el un erou. Fata îi întinse mâna, pe care Lafcadio o duse, impetuos, la buze; surâzând din toată inima, îl rugă să coboare câteva trepte şi să aştepte ca ea să intre şi să închidă uşa, şi numai apoi să sune, în aşa fel încât să nu fie văzuţi împreună; şi, mai ales, să nu arate că s-au întâlnit înainte.

Câteva minute mai târziu, Lafcadio fu introdus în cabinetul romancierului.

Primirea pe care i-o făcu Julius fu plină de amabilitate; Julius nu ştia prea bine cum să procedeze; celălalt se apără imediat:

— Domnule, trebuie să vă spun de la bun început: am oroare de recunoştinţă, ca şi de datorii; şi orice aţi face pentru mine, nu mă veţi putea aduce în situaţia de a mă simţi obligat faţă de dumneavoastră.

La rândul său, Julius se înfurie:

— Nu încerc să vă cumpăr, domnule Wluiki, începu el să spună pe un ton arogant… Dar văzând că sunt pe cale să-şi taie punţile, se opriră brusc şi, după un moment de

tăcere, Lafcadio întrebă pe un ton mai amabil:

— Care este munca pe care vreţi să mi-o încredinţaţi? Julius se eschivă, pretextând că textul nu este încă pus la punct; de altfel, considera că nu-i rău ca mai întâi să se cunoască mai bine.

— Recunoaşteţi, domnule, spuse Lafcadio pe un ton oarecum amuzant, că ieri nu m-aţi aşteptat pentru treaba asta şi că aţi binevoit să vă aruncaţi privirile într-un anumit carnet...?

Julius îşi pierdu siguranţa de sine şi, descumpănit, zise:

— Mărturisesc că aşa am făcut; apoi adăugă cu demnitate: îmi cer scuze. Dacă ar fi s-o iau de la început, n-aş mai face-o.

— Nu mai aveţi prilejul: am ars carnetul. Faţa lui Julius se întunecă:

— Sunteţi foarte supărat?

— Dacă aş fi supărat, nu v-aş vorbi despre asta. Scuzaţi-mi tonul pe care l-am folosit adineauri, când am intrat, continuă Lafcadio, hotărât să meargă până la capăt. Totuşi, aş vrea să ştii dacă aţi citit şi o scrisorică ce se afla în carnet?

Julius nu citise scrisorica, pentru simplul motiv că nu o găsise; dar profită de acest prilej ca să vorbească despre discreţia sa. Lafcadio se amuza, lăsând să se vadă aceasta.

— Ieri m-am şi răzbunat oarecum pe ultima dumneavoastră carte.

— Nu are cum să vă intereseze, se grăbi să spună Julius.

— Oh! n-am citit-o toată. Trebuie să mărturisesc că nu-mi place prea mult să citesc. De fapt, am citit cu plăcere numai Robinson... Da şi Aladin. Cu asta m-am descalificat cu totul în ochii dumneavoastră!

Julius ridică mâna cu blândeţe:

— Nu, doar că vă plâng: în felul acesta vă lipsiţi de marii bucurii.

— Am altele.

— Care poate nu sunt de o la fel de bună calitate.

— Fiţi sigur de asta! Şi Lafcadio râse cu impertinenţă.

— Fapt pentru care într-o zi veţi suferi, spuse Julius, încântat că-l luase în zeflemea.

— Când va fi prea târziu, termină, sentenţios, Lafcadio; apoi, brusc: Vă amuză mult scrisul? Julius îi replică pe dată:

— Eu nu scriu ca să mă amuz, spuse el cu nobleţe. Bucuriile pe care le am scriind sunt superioare acelora pe care le-aş putea avea trăind. De altfel, unele nu le exclud pe celelalte.

— Aşa se spune. Apoi, ridicând brusc tonul pe care-l coborâse ca din întâmplare: Ştiţi de ce nu-mi place scrisul? Din cauza corecturilor, a ştersăturilor, a înfrumuseţărilor pe care le presupune.

— Crezi că în viaţă nu se fac corecturi? întrebă Julius, pe un ton aprins.

— Nu mă înţelegeţi; în viaţă ne putem corecta, după cum se spune, ne putem ameliora purtarea; dar nu putem corecta ceea ce am făcut. Tocmai acest drept de a putea fi corectat face din scris un lucru atât de cenuşiu şi atât de… (nu termină ce avea de spus). Da; ceea ce mi se pare atât de frumos în viaţă este că trebuie să reuşeşti din prima încercare. În viaţă nu-s admise ştersăturile.

— Ar fi mult de şters în viaţa dumneavoastră?

— Nu… încă nu prea mult… Şi, fiindcă nu se poate… Lafcadio tăcu o clipă şi apoi spuse:

— Şi totuşi din dorinţa de a şterge ceva am aruncat pe foc carnetul!… Prea târziu, ştiţi bine… Dar recunoaşteţi că n-aţi înţeles mare lucru citindu-l.

Nu; Julius nu putea să-i mărturisească asta.

— Îmi îngăduiţi să vă pun câteva întrebări? spuse el, în chip de răspuns.

Lafcadio se ridică atât de brusc, încât Julius crezu că vrea să fugă; dar nu făcu decât să se ducă la fereastră şi, ridicând perdeaua de etamină, să spună:

— Grădina asta este a dumneavoastră?

— Nu, răspunse Julius.

— Domnule, până acum n-am lăsat pe nimeni să tragă cu ochiul, fie şi oricât de puţin, în viaţa mea, zise Lafcadio.

Apoi, întorcându-se spre Julius, care nu mai vedea în el decât un ştrengar:

— Dar azi e zi de sărbătoare; îmi voi acorda o vacanţă, o singură dată în viaţa mea. Întrebaţi-mă, vă făgăduiesc că vă voi răspunde… Dar mai întâi să vă spun că i-am închis uşa în faţă fetei care, ieri, v-a deschis-o.

Din politeţe, Julius luă un aer consternat.

— Din cauza mea! Credeţi-mă…

— Nu! de câtva timp încoace mă tot gândesc cum să scap da ea.

— Trăiaţi cu ea? întrebă cu stângăcie Julius.

— Da; din igienă… Dar cât mai puţin cu putinţă; şi în amintirea unui prieten care îi fusese amant.

— E vorba de domnul Protos? îndrăzni să întrebe Juliusi hotărât să-şi stăpânească indignarea, dezgustul, dezaprobarea şi ca, în această primă zi, să nu lase să se întrevadă din consternarea lui decât atât cât era nevoie spre a-şi însufleţi replicile.

— Da, Protos, răspunse Lafcadio, râzând. Vreţi să ştiţi cine e Protos?

— Cunoscându-vă puţin prietenii, poate că aş învăţa să vă cunosc.

— Era un italian, cu numele de… nu-l mai ştiu, dar n-are importanţă! Colegii şi chiar profesorii săi nu l-au numit decât folosind această poreclă, începând din ziua când, pe neaşteptate, a făcut cel mai bine tema la greacă.

— Nu-mi amintesc să fi fost vreodată primul, spuse Julius ca să-i câştige încrederea; dar şi mie mi-a plăcut întotdeauna să mă împrietenesc cu cei care erau primii. Deci, Protos…

— Oh! a făcut-o în urma unui pariu. Înainte era unul dintre ultimii din clasă, deşi era unul dintre cei mai vârstnici; în timp ce eu eram unul dintre cei mai tineri; dar, pe legea mea, asta nu înseamnă că lucram mai bine decât alţii. Protos avea un mare dispreţ pentru ceea ce ne

predau profesorii noştri; totuşi, după ce un coleg care învăţa bine şi pe care el nu-l putea suferi i-a pus, într-o zi, că e uşor să dispreţuieşti ceea ce nu eşti încă în tare să faci (sau ceva de felul ăsta), Protos s-a simţit atins, s-a încăpăţânat, a lucrat două săptămâni în şir şi a făcut tema atât de bine, încât a trecut în fruntea tuturor şi a ajuns primul, spre marea noastră mirare. Ar trebui, de fapt, să spun: spre mirarea lor. Căci eu unul aveam prea mare consideraţie pentru Protos, ca asta să mă mire prea mult. Căci îmi spusese: am să le arăt eu lor că nu-i chiar atât de greu! îl crezusem.

— Dacă înţeleg bine, Protos a avut o mare influenţă asupra dumneavoastră.

— Poate. Îmi impunea. La drept-vorbind, n-am avut cu el decât o singură convorbire intimă; dar această convorbire a fost pentru mine atât de convingătoare, încât, a doua zi, am fugit din pensiunea unde, pe zi ce trecea, deveneam tot mai palid, întocmai ca o salată ce creşte sub streaşină, şi m-am dus, pe jos, la Baden, unde locuia mama pe atunci, împreună cu unchiul meu, marchizul de Gesvres… Dar iată că am început cu sfârşitul. Presimt că nu ştiţi să-mi puneţi întrebările. Lăsaţi-mă pe mine să-mi povestesc viaţa. În felul ăsta veţi afla mult mai multe decât dacă mă întrebaţi, poate chiar mai mult decât aţi dori să ştiţi. Nu, mulţumesc, le prefer pe ale mele, zise Lafcadio, scoţându-şi tabachera şi aruncând ţigara oferită, mai înainte, de Julius şi pe care, prins de conversaţie, o lăsase să se stingă.

VII

M-am născut la Bucureşti, în 1874, începu el rostind rar cuvintele, şi, după cum ştiţi, cred, mi-am pierdut tatăl la puţine luni după naştere. Prima persoană pe care am văzut-o alături de mama mea era un neamţ, unchiul meu, baronul de Heldenbruck. Dar, cum l-am pierdut pe când aveam doisprezece ani, nu i-am păstrat decât o amintire destul de vagă. Era, se pare, un mare bancher. M-a învăţat limba lui şi să socotesc; a făcut-o folosind metode atât de dibace, încât, curând, începu să-mi placă grozav. Făcuse

din mine ceea ce el numea casierul său; asta însemna că-mi încredinţa o mulţime de mărunţiş şi că, oriunde îl însoţeam, erara însărcinat să fac plăţile. Orice ar fi cumpărat (şi cumpăra multă lucruri), pretindea ca eu să fac adunarea în timp ce-mi scoteam banii din buzunar. Uneori îmi dădea monede străine şi atunci se punea problema schimbului; apoi probleme de scont, de dobândă, de împrumut, ba chiar şi de speculaţii de bursă. Tot exersându-mă, am ajuns repede să mă pricep să fac în minte înmulţiri şi chiar împărţiri cu numere din mai multe cifre. Fiţi liniştit (căci vedea cum Julius se încruntă), asta nu m-a făcut să iubesc nici banii şi nici contabilitatea. Nu ţin niciodată socoteala banilor, dacă vreţi să ştiţi. La drept vorbind, această educaţie a fost cu totul practică şi pozitivă şi n-a atins în mine niciun resort... Apoi Heldenbruck se pricepea de minune la viaţa sănătoasă pe care trebuie s-o ducă copiii; a convins-o pe mama să mă lase cât se poate mai des afară, cu capul şi cu picioarele goale, pe orice vreme; iarna ca şi vara, mă scufunda cu mâinile lui în apă rece; îmi plăcea grozav... Dar nu cred că vă interesează aceste amănunte.

— Ba da, ba da!

— Apoi afacerile l-au chemat în America. Nu l-am mai văzut niciodată.

La Bucureşti, saloanele mamei mele erau frecventate de societatea cea mai înaltă şi, în măsura în care îmi pot da seama din amintiri, cea mai amestecată; dar, în intimitate, veneau la noi, pe atunci, unchiul meu, prinţul Wladimir Bielkowski şi Ardengo, pe care – nu ştiu de ce – nu l-am numit niciodată unchiul. Interesele Rusiei (era cât pe ce să spun ale Poloniei) şi ale Italiei i-au reţinut la Bucureşti trei sau patru ani. Fiecare m-a învăţat limba sa; am învăţat italiana şi poloneza; rusa o pot citi şi înţelege fără greutate, dar n-am vorbit-o niciodată curent. Din pricina societăţii ce frecventa casa mamei şi care mă răsfăţa, nu trecea zi să nu am prilejul să exersez patru sau cinci limbi, pe care, la vârsta de treisprezece ani, le vorbeam fără niciun accent; franceza era totuşi limba mea

preferată, pentru că era limba tatălui meu şi pentru că mama ţinuse să fie prima limbă pe care se învăţ.

Bielkowski se ocupa mult de mine, ca toţi cei care voiau să-i fie pe plac mamei; păreau că-mi fac curte mie; dar eu cred că el nu făcea nimic din calcul, căci se lăsa totdeauna în voia firii sale spontane. Se ocupa de mine şi fără ştirea mamei; iar eu eram măgulit de dragostea deosebită pe care mi-o arăta. Acest om ciudat a schimbat de la o zi la alta existenţa noastră oarecum monotonă într-un fel de sărbătoare nebunească. Nu, nu-i de ajuns să spui că se lăsa în voia firii sale: se zvârlea şi se năpustea asupra plăcerii cu un fel de frenezie.

Ne-a dus timp de trei veri într-o vilă, mai bine zis într-un castel de pe versantul unguresc al Carpaţilor, în apropiere de Eperjes, unde mergeam adeseori cu trăsura. Dar, încă şi mai des, călăream; şi nimic nu-i plăcea mamei mai mult decât să străbată, la întâmplare, câmpiile şi pădurea din împrejurimi, ce sunt de-o mare frumuseţe. Poneiul pe care mi-l dăduse Wladimir a fost pentru mine, timp de mai bine de un an, fiinţa cea mai dragă din lume.

În vara următoare a venit Ardengo Baldi; m-a învăţat să joc şah. Deprins de Heldenbruck să socotesc în minte, m-am obişnuit destul de repede să joc fără să mă uit pe tabla de şah.

Baldi se înţelegea bine cu Bielkowski. Seara, într-un turn singuratic, cufundaţi în liniştea parcului şi a pădurii, rămâneam toţi patru, până târziu, tot amestecând cărţile de joc; căci, deşi nu eram decât un copil – aveam doar treisprezece ani –, Baldi, ca să poată juca în patru, mă învăţase whist şi să trişez.

Jongler, scamator, prestidigitator, acrobat; când Baldi veni la noi, imaginaţia mea de-abia ieşea din postul îndelungat la care o supusese Heldenbruck; eram înfometat de minuni, credul şi însufleţit de-o nevinovată curiozitate. Mai târziu, Baldi mi-a arătat trucurile lui; dar faptul că am pătruns în acea taină n-a putut să şteargă impresia de mister pe care mi-a făcut-o, în prima seară, când l-am văzut aprinzându-şi liniştit ţigara de la unghia

degetului mic şi, fiindcă pierduse la jocul de cărţi, scoţând din urechea şi din nasul meu rublele de care avea nevoie, lucru care m-a împietrit de spaimă, dar i-a distrat grozav pe cei de faţă, căci el declara cu acelaşi aer liniştit că: „Din fericire, acest copil este o mină nesecată!”

În serile în care era singur cu mama şi cu mine, născocea întotdeauna câte un joc nou, vreo surpriză sau vreo farsă; îi maimuţărea pe toţi apropiaţii casei, se strâmba, nu mai semăna deloc cu el însuşi, imita toate vocile, strigătele animalelor, sunetele diferitelor instrumente, scotea zgomote ciudate, cânta, acompaniindu-se la guzlă singur, dansa, sălta, mergea în mâini, sărea peste mese şi scaune şi, descălţat, jongla cu picioarele ca japonezii, rotind paravanul sau măsuţa din salon pe vârful degetului mare de la picior; cu mâinile făcea jonglerii şi mai grozave; dintr-o hârtie boţită şi ruptă, scotea o mulţime de fluturi albi, în care eu suflam cu înverşunare şi pe care el, bătând dintr-un evantai, îi ţinea suspendaţi în aer. Lucrurile din apropierea lui îşi pierdeau astfel greutatea şi realitatea, ba chiar şi prezenţa, sau căpătau o semnificaţie nouă, neaşteptată, barocă, depărtată de orice utilitate:

„Există foarte puţine lucruri cu care nu-i plăcut să jonglezi”, spunea el. La auzul unor vorbe atât de ciudate, eu muream de râs, iar mama striga: „Opreşte-te, Baldi! Cadio n-o să mai poată dormi”, şi adevărul e că aveam nervii tari dacă rezistam la asemenea încercări.

Am profitat mult de această şcoală; după câteva luni puteam, de multe ori, să-l învăţ câte ceva chiar şi pe Baldi însuşi, şi chiar…

— Văd, dragul meu, că ai primit o educaţie foarte îngrijită, îl întrerupse Julius. Lafcadio începu să râdă, foarte amuzat de aerul consternat al romancierului.

— O! nimic din toate astea nu m-a marcat prea tare; nu vă fie teamă! Dar, nu-i aşa, era vremea să apară unchiul Faby… Şi a venit lângă mama, atunci când Bielkowski şi Baldi au fost chemaţi la noile lor posturi.

— Faby? E cel al cărui scris l-am văzut pe prima

pagină a carnetului?

— Da. Fabian Taylor, lord Gravensdale. El ne-a dus, pe mama şi pe mine, într-o vilă pe care o închiriase la Duino, pe coasta Adriaticii, loc în care mi-am fortificat sănătatea. Coasta forma în acest loc o peninsulă stâncoasă, ocupată în întregime de proprietatea unde stăteam. Aici, sub pini, printre stânci, în fundul golfuleţelor sau înotând şi vâslind pe mare, trăiam tot timpul ca un sălbatic. Fotografia pe care aţi văzut-o şi pe care am ars-o este din acea vreme.

— După părerea mea, zise Julius, în acea împrejurare ai fi putut să te prezinţi mai decent.

— Tocmai că nu puteam, zise râzând Lafcadio; sub pretext că trebuie să mă bronzez, Faby îmi ţinea sub cheie toate hainele până şi lenjeria.

— Şi ce spunea mama dumneavoastră?

— Se distra foarte tare; zicea că dacă invitaţii noştri se scandalizează, n-au decât să plece; dar asta nu-l izgonea pe niciunul dintre ei.

— Şi cu învăţătura?...

— Învăţam atât de uşor, încât, până atunci, mama o cam neglijase; curând, urma să împlinesc cincisprezece ani; dintr-odată, mama păru că-şi dă seama şi, după o minunată călătorie în Algeria cu unchiul Faby (cred că ăsta a fost cel mai frumos răstimp din viaţa mea), am fost trimis la Paris şi îndredinţat unui fel de temnicer necruţător, care s-a ocupat de studiile mele.

— După o atât de mare libertate, e uşor de înţeles că această perioadă de constrângere vi s-a părut cam dură.

— N-aş fi suportat-o niciodată fără Protos. El locuia în aceeaşi pensiune cu mine; ca să înveţe franceza, se zicea; dar vorbea perfect; n-am înţeles niciodată ce făcea acolo; şi nici ce făceam eu însumi. Lâncezeam; de Protos nu mă lega nicio prietenie, dar mă îndreptam spre el ca şi cum ar fi putut să-mi aducă eliberarea. Cu puţin mai în vârstă decât mine, părea mai bătrân decât era în realitate, căci nu mai avea nimic copilăros nici în comportare şi nici în gusturi. Avea trăsături neobişnuit da expresive, ce

puteau, când voia, să exprime orice; dar, de obicei, părea un prostănac. Într-o zi, când făceam glume pe seama acestui lucru, mi-a răspuns că e bine să nu arăţi prea mult când eşti în realitate.

Era mulţumit câtă vreme părea doar modest; ţinea să treacă drept prost. Se distra spunând ca pe oameni îi pierde faptul că preferă să facă paradă de calităţile lor şi că nu ştiu să le ascundă. Trăia izolat de ceilalţi; ba chiar şi de mine, care eram singurul din pensiune pe care nu-l dispreţuia. De îndată ce-l uimeam la vorbă, devenea de o elocinţă extraordinară; dar, de cele mai multe ori, era tăcut şi părea că îşi face tot felul de gânduri negre, pe care tare aş fi vrut să le cunosc. Când îl întrebam: ce faceţi aici? (niciunul dintre noi nu-l tutuia), răspundea: îmi iau avânt. Pretindea că, în viaţă, poţi ieşi din situaţiile cele mai grele ştiind să spui când trebuie: atâta pagubă! Aşa mi-am spus şi eu când m-am hotărât să evadez.

Am plecat cu optsprezece franci în buzunar şi am ajuns la Baden, mâncând ce se nimerea şi dormind pe unde puteam… Când am ajuns, eram mort de oboseală; dar, în general, mulţumit de mine, căci mai aveam încă trei franci; e adevărat că, pe drum, făcusem rost de alţi cinci-şase. Aici am găsit-o pe mama cu unchiul de Gesvres, care a făcut mare haz de fuga mea şi a hotărât să mă ducă înapoi la Paris; spunea că nu se putea împăca cu gândul că Parisul mi-a lăsat o atât de urâtă amintire. Şi adevărul e că, atunci când m-am întors aici în tovărăşia lui, Parisul mi-a apărut într-o lumină ceva mai bună.

Marchizului de Gesvres îi plăcea la nebunie să arunce cu banii în dreapta şi-n stânga; era, pentru el, o necesitate continuă şi puternică; ai fi zis că-mi era recunoscător că-l ajut să şi-o satisfacă, sporindu-şi pofta de a cheltui cu pofta mea. Spre deosebire de Faby, el mă învăţa cum să mă îmbrac; cred că ştiam să port un costum; cu el aveam parte de o şcoală bună; eleganţa sa era cu totul firească; mă înţelegeam minunat cu el. Ne petreceam dimineţi întregi la cizmari, la croitori; dădea o atenţie deosebită încălţămintei, după care – cum spunea el – îi poţi

cunoaşte pe oameni la fel de bine şi chiar mai bine decât după haine şi după trăsăturile feţei... M-a învăţat să cheltuiesc fără să ţin nicio socoteală a banilor şi fără să mă întreb dacă voi mai avea cu ce să-mi satisfac fanteziile, dorinţele sau foamea. Spunea că pe aceasta din urmă trebuie s-o satisfaci ultima, căci (îmi aduc bine aminte de cuvintele sale) dorinţa sau fantezia, spunea el, sunt solicitări de-o clipă, în timp ce foamea poate fi regăsită mereu, tot mai puternică, pe măsură ce ai aşteptat mai mult înainte de a ţi-o potoli. Mă mai învăţa să nu mă bucur mai mult de un lucru numai pentru că a costat mai scump şi nici să nu mă bucur de el mai puţin, numai pentru că, printr-un noroc, nu m-a costat nimic.

Când mi-a murit mama, eram la Paris. M-au chemat pe neaşteptate la Bucureşti, printr-o telegramă; când am ajuns, am găsit-o moartă; am aflat că, după plecarea marchizului, făcuse multe datorii, pe care averea ei abia de putea să le acopere, aşa că nu trebuia să sper că voi primi vreo copeică, vreun pfenig sau vreun groş. Curând după ceremonia funerară, m-am întors la Paris, unde credeam că-l voi găsi pe unchiul de Gesvres; dar el plecase pe neaşteptate în Rusia, fără să lase vreo adresă.

N-o să vă spun toate gândurile ce mi-au trecut prin minte. Din fericire, mă pricepeam să fac unele lucruri, cu ajutorul cărora te poţi descurca întotdeauna, dar cu cât nevoia mea era mai mare, cu atât şi repulsia de a recurge la ele era mai puternică. Din fericire, într-o noapte, pe când mă plimbam buimac pe stradă, am întâlnit-o pe Carola Venitequa, cea pe care aţi văzut-o, fosta amantă a lui Protos, care m-a găzduit în chip decent. După câteva zile, am fost anunţat că, în chip destul de misterios, o mică pensie îmi va fi vărsată la un notar în prima zi a fiecărei luni; am oroare de clarificări şi am luat aceşti bani fără să încerc să aflu de unde-mi vin. Apoi aţi apărut dumneavoastră... Acum ştiţi aproape tot ce voiam să vă spun.

— E foarte bine, zise solemn Julius, e foarte bine, Lafcadio, că acum aveţi un venit: fără nicio meserie, fără

învăţătură, condamnat să trăiţi din expediente… aşa cum vă văd că sunteţi, aţi fi fost în stare de orice.

— Dimpotrivă, n-aş fi fost în stare de nimic, spuse Lafcadio, privindu-l cu gravitate. În ciuda tuturor lucrurilor pe care vi le-am spus, văd că nu mă cunoaşteţi încă. Nimic nu mă împiedică mai mult să fac ceva decât nevoia; întotdeauna am căutat doar ceea ce nu-mi poate folosi la nimic.

— Paradoxurile, de exemplu. Şi credeţi că asta vă poate hrăni?

— Depinde de stomac. Vă place să numiţi paradox ceea ce nu convine stomacului dumneavoastră… Eu unul aş prefera să mor de foame decât să înghit tocana de logică cu care am văzut că vă hrăniţi personajele.

— Îngăduiţi-mi…

— Cel puţin pe eroul din ultima carte. E adevărat că prin el l-aţi zugrăvit pe tatăl dumneavoastră? Grija de a-l menţine, oriunde, întotdeauna, consecvent cu dumneavoastră şi cu el însuşi, credincios faţă de îndatoririle sale, faţă de principiile sale, adică faţă de teoriile dumneavoastră… vă puteţi închipui ce cred eu despre toate astea! Domnule de Baraglioul, acceptaţi acest adevăr; eu sunt o fiinţă a inconsecvenţelor. Vedeţi cât de mult am vorbit! Eu care, până ieri, mă consideram ca fiind cel mai tăcut, cel mai închis şi mai retras dintre oameni! E bine însă că am făcut cunoştinţă. Dar mâine, în seara asta chiar, mă voi retrage din nou în mine însumi.

Romancierul, pe care aceste vorbe îl descumpăneau, încerca să-şi recapete stăpânirea de sine:

— Convingeţi-vă mai întâi că nu există inconsecvenţă nici în psihologie şi nici în fizică, zise el. Sunteţi un om în formare şi…

Fu întrerupt de nişte bătăi în uşă. Dar cum nu intră nimeni, Julius ieşi să vadă cine e. Prin uşa pe care o lăsase deschisă, o voce nedesluşită ajunse până la Lafcadio. Urmă un moment de adâncă tăcere. După zece minute de aşteptare, când Lafcadio se pregătea să plece, un slujitor în livrea veni şi îi spuse:

— Domnul conte mi-a poruncit să-i spun domnului secretar că nu-l mai reţine. Domnul conte a primit chiar acum veşti proaste despre tatăl său şi se scuză că nu poate să-şi ia rămas-bun.

După tonul cu care erau spuse aceste cuvinte, Lafcadio a fost sigur că cineva adusese vestea că bătrânul conte murise. Îşi stăpâni emoţia.

— Iată că a venit momentul, îşi spuse el ajungând pe strada Claude-Bernard. *It is time to launch the ship* [E timpul să lansăm corabia la apă (engl.)]. Ori de unde va sufla de acum înainte vântul, va fi bun. Dacă nu pot fi foarte aproape de bătrân, măcar să nu mă îndepărtez de el şi mai mult încă.

Trecând prin faţa cabinei portarului, îi dădu acestuia cutiuţa pe care o purta la el din ajun.

— Vă rog să-i daţi acest pachet domnişoarei Venitequa chiar în seara asta, când se va întoarce, zise el. Şi vă rog să-mi faceţi nota de plată.

O oră mai târziu, după ce-şi făcuse bagajul, trimise să i se aducă o trăsură. Plecă fără să lase vreo adresă.

Cea a notarului său ajungea.

CARTEA A TREIA AMEDEE FLEURISSOIRE

I

Contesa Guy de Saint-Prix, sora mai mică a lui Julius, pe care moartea contelui Juste-Agenor o adusese pe neaşteptate la Paris, nu se întorsese de multă vreme în frumosul castel din Pezac, aflat la patru kilometri de Pau, pe care, după ce rămăsese văduvă şi mai ales după căsătoria copiilor ei, nu-l părăsea niciodată – când, într-o bună zi, primi aici o vizită bizară.

Tocmai se întorcea din obişnuita ei plimbare matinală într-o trăsurică uşoară pe care o conducea ea însăşi, când fu anunţată că un călugăr o aştepta de o oră în salon. Necunoscutul spunea că vine din partea cardinalului André, aşa cum de altfel arăta şi cartea de vizită ce-i fu înmânată contesei; cartea de vizită era pusă într-un plic; pe ea, sub numele cardinalului, erau scrise cu litere fine şi

aproape feminine, următoarele cuvinte:

Îl recomand în mod special atenţiei contesei de Saint-Prix pe abatele J.P. Salus, canonic la mănăstirea din Virmontal.

Asta era tot; dar era de ajuns: contesa îi primea cu plăcere pe oamenii Bisericii; mai mult, cardinalul André avea mare influenţă asupra contesei. Ajunse dintr-un salt în salon şi se scuză că s-a lăsat aşteptată.

Canonicul din Virmontal era un bărbat frumos; pe chipul lui nobil strălucea o energie bărbătească ce se îmbina (îndrăznesc să spun) în mod ciudat cu ezitanta precauţie a gesturilor şi a vocii sale, după cum părul lui aproape alb contrasta cu obrazul tânăr şi proaspăt.

Cu toată bunăvoinţa contesei, conversaţia se lega greu, prin fraze convenţionale despre doliul recent al contesei, sănătatea cardinalului André, noul eşec al lui Julius la Academie. Vocea călugărului devenea tot mai înceată, iar expresia feţei lui tot mai tristă. Se ridică de pe scaun şi, în loc să-şi ia rămas-bun, spuse:

— Aş vrea, doamnă contesă, să vă vorbesc din partea Cardinalului despre un lucru grav. Dar din aceasta cameră se aude totul; numărul uşilor mă sperie; mi-e frică să nu fim auziţi.

Contesei îi plăceau la nebunie confidenţele; îl introduse pe canonic într-un mic budoar în care nu puteai intra decât printr-un salon, şi închise uşa:

— Aici suntem la adăpost, zise ea. Vorbiţi fără teamă.

Dar, în loc să vorbească, abatele, care se aşezase în faţa contesei pe un fotoliu mic şi scund, scoase din buzunar o batistă şi îşi înăbuşi un hohot de plâns. Uluită, contesa întinse mâna spre un coşuleţ cu lucru de mână ce se afla pe o măsuţă de lângă ea, căută în el un borcănel cu săruri, ezită să-l ofere oaspetelui şi, în cele din urmă, se hotărî să-l folosească ea însăşi.

— Iertaţi-mă, spuse abatele, arătându-şi faţa congestionată. Doamnă contesă, sunteţi o catolică prea bună ca să nu mă înţelegeţi şi să nu-mi împărtăşiţi emoţia.

Contesa avea oroare de efuziuni; se ascunse cu

decenţă în spatele unui lornion. Abatele îşi reveni în simţiri şi, apropiindu-şi puţin fotoliul de cel al contesei, spuse:

— Doamnă contesă, nu m-aş fi hotărât să vin să vă vorbesc, dacă n-aş fi primit din partea cardinalului André asigurarea că credinţa dumneavoastră nu este nicidecum o mondenitate, un simplu veşmânt al indiferenţei…

— Spuneţi despre ce e vorba, domnule abate.

— Cardinalul m-a asigurat că pot să am absolută încredere în discreţia dumneavoastră, o discreţie de confesor, dacă pot îndrăzni să spun astfel…

— Dar, domnule abate, iertaţi-mă: dacă e vorba de o taină pe care o cunoaşte cardinalul, de o taină atât de importantă, de ce nu mi-a vorbit el însuşi despre ea?

Surâsul abatelui o făcu pe contesă să înţeleagă că întrebarea nu fusese la locul ei.

— Să vă fi trimis o scrisoare! Dar, doamnă, în zilele noastre, la poştă se deschid toate scrisorile cardinalilor.

— Putea să vă încredinţeze această scrisoare dumneavoastră.

— E adevărat, doamnă, dar câte nu se pot întâmpla cu o scrisoare! Suntem atât de supravegheaţi! Şi mai e ceva: cardinalul preferă să ignore ceea ce mă pregătesc să vă spun şi să nu se amestece… Ah! Doamnă, curajul mă părăseşte şi nu ştiu dacă…

— Domnule abate, nu mă cunoaşteţi, aşa că nu mă pot supăra că nu aveţi mai multă încredere în mine, spuse contesa cu blândeţe, întorcând capul şi lăsând să-i cadă lornionul din mână. Pentru tainele ce mi se încredinţează, am cel mai mare respect. Dumnezeu mi-e martor că n-am trădat niciodată, niciuna. Dar niciodată n-am cerut să mi se facă vreo confidenţă…

Contesa schiţă o mică mişcare, ca şi cum ar fi vrut să se ridice de pe scaun, dar abatele întinse mâna spre ea şi-o opri.

— Doamnă, mă veţi ierta dacă veţi binevoi să vă gândiţi că sunteţi prima femeie – subliniez – prima, pe care cei ce mi-au încredinţat această înfricoşătoare misiune au considerat-o demnă de a afla şi de a păstra taina. Şi vă

mărturisesc că mă cuprinde teama simţind că această revelaţie este foarte apăsătoare şi stânjenitoare pentru puterea de înţelegere a unei femei.

— Bărbaţii îşi fac mari iluzii cu privire la lipsa capacităţii de înţelegere a femeilor, spuse destul de sec contesa; apoi, cu mâinile puţin ridicate, îşi ascunse curiozitatea şi luă aerul absent, resemnat şi uşor extatic pe care îl considera potrivit pentru a primi o atât de mare taină a bisericii. Abatele îşi apropie din nou fotoliul de ea.

Dar taina pe care abatele Salus se pregătea s-o încredinţeze contesei mi se pare şi acum prea uluitoare şi prea ciudată ca să îndrăznesc să o înfăţişez aici fără o şi mai mare precauţie:

Există romanul şi există istoria! Critici avizaţi au considerat romanul ca fiind o istorie ce ar fi putut să existe şi istoria un roman care a existat. Trebuie să recunoaştem că arta romancierului ne face, adeseori, să dăm crezare lucrurilor spuse de el, după cum, uneori, evenimentul real ni se pare de necrezut. Din păcate, unii sceptici neagă faptul de îndată ce e mai neobişnuit. Dar eu nu scriu pentru aceştia.

Faptul că reprezentantul lui Dumnezeu pe pământ a putut fi, prin manevrele Quirinalului, răpit, din Sfântul Scaun, întregii creştinătăţi îi este o problemă foarte spinoasă, pe care nu am curajul să o ridic aici. Dar istoria consemnează că pe la sfârşitul anului 1893 a circulat un zvon, că multe suflete credincioase au fost tulburate. Câteva ziare au vorbit cu frică despre acest eveniment; ele au fost reduse la tăcere. La Saint-Malo a apărut o broşură pe această temă; a dispărut însă din circulaţie. Şi asta nu numai pentru că francmasonii nu voiau ca povestea acestei îngrozitoare nelegiuiri să se răspândească, dar şi pentru că catolicii nu îndrăzneau sau nu se resemnau să sprijine colectele extraordinare ce avuseseră loc cu acest prilej. Şi, cu siguranţă că multe suflete credincioase au făcut mari sacrificii ca să dea bani (sumele adunate se ridicau probabil la aproape o jumătate de milion), dar nu e sigur că toţi cei care primeau banii erau cu adevărat credincioşi,

putând fi uneori chiar escroci. Pentru că în lipsa convingerii religioase, ca să poţi duce la bun sfârşit această chetă, aveai nevoie de îndrăzneală, de pricepere, de tact, elocinţă, de o bună cunoaştere a oamenilor şi a faptelor, de sănătate, însuşiri pe care le puteau avea doar câţiva indivizi de felul lui Protos, vechiul prieten al lui Lafcadio. Îi spun cinstit cititorului; el este cel care s-a prezentat contesei sub numele şi înfăţişarea de împrumut a canonicului din Virmontal.

Contesa, hotărâtă să nu mai deschidă gura, să nu-şi mai schimbe atitudinea şi nici expresia, înainte de a i se spune întreaga taină, îl asculta, imperturbabilă, pe falsul preot, care îşi recăpăta tot mai mult siguranţa de sine. Acesta se ridicase şi mergea cu paşi mari. Pentru a o pregăti mai bine, luă povestea, dacă nu chiar de la început (conflictul de bază dintre Lojă şi Biserică nu existase oare întotdeauna?), cel puţin din momentul când se declarase marea ostilitate. Mai întâi o invită pe contesă să-şi aducă aminte de două scrisori adresate de papă în decembrie ’92, una poporului italian şi cealaltă episcopilor, menite să-i ferească pe catolici de acţiunile francmasone; apoi, cum contesa nu-şi mai aducea aminte, trecu la un eveniment mai îndepărtat şi îi aminti de ridicarea statuii lui Giordano Bruno, fapt hotărât şi adus la îndeplinire de Crispi, în spatele căruia, până atunci, se ascunsese Loja. Îi spuse că Crispi, supărat că papa i-a respins propunerile, a refuzat să trateze cu el (şi prin *a trata* nu trebuia oare să înţeleagă *să facă ce vrea papa şi să se supună acestuia*?). Schiţă în câteva cuvinte acea zi groaznică; taberele pregătindu-se de luptă; francmasonii scoţându-şi, în sfârşit, masca şi – în timp ce corpul diplomatic acreditat pe lângă Sfântul Scaun se ducea la Vatican, manifestându-şi prin acest act, odată cu dispreţul pentru Crispi, veneraţia faţă de Sfântul Părinte ce fusese jignit şi Loja, cu drapelele desfăşurate, aclamându-l pe marele blasfemator în piaţa Campo dei Fiori, unde se înălţa provocatorul idol.

— La consistoriul ce-a urmat curând, în 30 iunie 1889, continuă el (în picioare, se sprijinea acum de

măsuţă, stând aplecat spre contesă şi cu braţele întinse spre ea), Leon al XIII-lea şi-a exprimat marea sa indignare. Protestul a fost auzit de întreaga lume; şi întreaga creştinătate a tremurat aflându-i spusele: că vrea să părăsească Roma! Să părăsească Roma, subliniez!… Doamnă contesă, dumneavoastră ştiţi toate aceste lucruri şi, ca şi mine, aţi suferit din pricina lor şi vă amintiţi de ele. Crispi a pierdut puterea. Dar oare Biserica avea să se bucure de linişte? În decembrie 1892, papa scria cele două scrisori. Doamnă…

Se aşeză, îşi apropie brusc fotoliul de canapea şi, apucând-o pe contesă de braţ, spuse:

— După o lună, papa era băgat la închisoare.

Cum contesa se încăpăţâna să nu scoată nicio vorbă, canonicul îi lăsă braţul şi continuă pe un ton mai calm:

— Doamnă, nu voi încerca să vă stârnesc mila faţă de suferinţele unui captiv; sufletul femeilor este gata întotdeauna să se înduioşeze în faţa nenorocirilor. Contesă, mă adresez inteligenţei dumneavoastră: vă rog să vă gândiţi la deruta în care ne aflăm noi, creştinii, în urma dispariţiei conducătorului nostru spiritual.

Pe fruntea palidă a contesei apăru o cută uşoară.

— Fără papă este îngrozitor, doamnă. Dar asta nu-i nimic, cu un papă fals este încă şi mai îngrozitor. Căci, ca să-şi ascundă dima, dar, ce spun eu? ca să invite Biserica să renunţe la puterea ei şi să se predea ea însăşi, Loja a instalat pe tronul pontifical, în locul lui Leon XIII-lea, un om al Quirinalului, o marionetă cu chipul sfintei lor victime, un impostor, faţă de care, de teamă să nu ne facă rău, trebuie să ne prefacem că ne supunem şi în faţa căruia – ce ruşine! –, cu prilejul Jubileului, s-a înclinat întreaga creştinătate.

La aceste cuvinte, batista pe care o tot frământa în mâini se rupse.

— Primul act al falsului papă a fost acea enciclică, prea bine cunoscută, Enciclica către Franţa, din pricina căreia inima fiecărui francez demn de acest nume mai sângerează încă şi acum. Da, da, doamnă, ştiţi bine cât de

mult a suferit nobila dumneavoastră inimă de contesă auzind cum Sfânta Biserică reneagă sfânta cauză a regalităţii; aşa cum am spus, Vaticanul a salutat Republica. Liniştiţi-vă, doamnă! Aveţi tot dreptul să vă miraţi. Liniştiţi-vă, doamnă contesă! Gândiţi-vă cât de mult a suferit Sfântul nostru Părinte captiv, auzindu-l pe acest impostor că-l proclamă republican!

Apoi, dându-se pe spate, cu un hohot de râs:

— Şi ce-aţi gândit, contesă de Saint-Prix, despre audienţa – venită ca un corolar la această crudă enciclică – pe care Sfântul Părinte a acordat-o redactorului de la Le Petit Journal? De la Le Petit Journal, doamnă contesă! Vai, Doamne! Leon al XIII-lea publicat în Le Petit Journal! Vă daţi bine seama că-i cu neputinţă. Nobila dumneavoastră inimă cred că v-a spus deja demult că-i un papă fals!

— Dar, exclamă contesa, neputând să se mai abţină, acest lucru trebuie strigat în gura mare, ca să audă întreaga lume.

— Dimpotrivă, doamnă, e un lucru ce nu trebuie spus nimănui! strigă călugărul cu o voce tunătoare; da, acum nu trebuie spus nimănui; trebuie să păstrăm tăcerea ca să putem acţiona.

Apoi, scuzându-se, spuse cu o voce ce devenise, deodată, plângăreaţă:

— Observaţi că vă vorbesc ca unui bărbat.

— Aveţi dreptate, domnule abate. Să aşteptăm, aţi spus. Repede: ce aţi hotărât?

— Ah! ştiam că voi descoperi la dumneavoastră acea nobilă nerăbdare bărbătească, demnă de sângele celor din familia Baraglioul. Dar, în această împrejurare, nimic nu-i mai primejdios decât un zel prea mare. Doamnă, chiar dacă vreo câţiva aleşi sunt acum la curent cu aceste fapte îngrozitoare, trebuie neapărat să contăm pe discreţia lor absolută şi pe deplina lor supunere faţă de indicaţiile ce le vor fi date la timpul potrivit. A acţiona fără noi înseamnă a acţiona împotriva noastră. Şi, în afară de dezaprobarea ecleziastică ce va putea aduce după ea excomunicarea, orice iniţiativă individuală se va izbi de dezminţirile

categorice şi vehemente ale celor care fac parte din tabăra noastră. Doamnă, aici e vorba de o cruciadă ascunsă. Iertaţi-mă că insist asupra acestui lucru, dar cardinalul m-a însărcinat în mod special se va avertizez; cardinalul vrea să pară că nu ştie nimic despre această poveste şi, dacă i se va vorbi despre ea, se va preface că nu înţelege despre ce este vorba. Cardinalul nu vrea să se ştie că s-a întâlnit cu mine; dacă, mai târziu, evenimentele ne mai pun în legătură, să rămână stabilit că dumneavoastră şi cu mine nu ne-am vorbit niciodată. Sfântul Părinte va şti curând să-i recunoască pe adevăraţii săi slujitori.

Cam dezamăgită, contesa spuse, timid:

— Şi atunci?

— Acţionăm, doamnă contesă, nu vă fie teamă. Sunt împuternicit să vă dezvălui o parte din planul nostru de luptă.

Se aşează comod în fotoliu, chiar în faţa contesei; aceasta stătea cu pieptul înainte, cu coatele pe genunchi, cu bărbia în palme.

Începu să-i spună că papa nu era închis la Vatican, ci probabil în castelul Sant' Angelo care, după cum cu siguranţă ştia şi contesa, comunica cu Vaticanul printr-un coridor subteran; că n-ar fi prea greu să fie scos din această închisoare, dacă n-ar fi fost teama, aproape superstiţioasă, pe care fiecare dintre slujitori o avea faţă de francmasonerie, deşi în sufletul lor erau alături de Biserică. Şi Loja conta tocmai pe această teamă; exemplul Sfântului Părinte, ce fusese întemniţat, menţinea groaza în suflete. Niciun slujitor nu consimţea să dea ajutor decât după ce i se asigurau condiţiile să plece cât mai departe, pentru a trăi la adăpost de persecuţii. În acest scop, o serie de oameni credincioşi şi de o discreţie recunoscută dăduseră sume mari de bani. Nu mai rămânea de înlăturat decât o singură piedică, dar pentru care era nevoie de o sumă de bani mai mare decât pentru toate celelalte puse la un loc. Căci această piedică era un prinţ, şeful temnicerilor ce-l păzeau pe Leon al XIII-lea.

— Vă amintiţi, doamnă contesă, în ce mister rămâne

învăluită dubla moarte a arhiducelui Rudolf, prinţul moştenitor al Austro-Ungariei, şi a tinerei lui soţii, găsită aproape moartă lângă el – Maria Wettsyera, nepoata prinţesei Grazioli –, cu care se căsătorise de curând? S-a spus că e vorba de sinucidere! Pistolul nu era acolo decât pentru a lăsa să se creadă asta: adevărul e ca amândoi fuseseră otrăviţi. Îndrăgostit nebuneşte de Maria Wettsyera, un văr de-al soţului ei mare duce – el însuşi mare duce – nu mai putuse îndura s-o vadă a altuia… După această groaznică faptă, Jean-Salvador de Lorraine, fiul Mariei-Antoaneta, marea ducesă de Toscana, a părăsit curtea rudei sale, împăratul Franz-Iosif. Ştiindu-se descoperit la Viena, s-a dus la papă să-şi mărturisească fapta, să-l implore şi să-l înduplece să-l ierte. Papa l-a iertat. Dar sub pretext că trebuie să se pocăiască, Monaco – cardinalul Monaco La Valette – l-a închis în castelul Sant' Angelo, unde suferă mari chinuri de trei ani.

Canonicul spuse toate astea cu o voce monotonă; apoi, făcând un mic semn cu piciorul, continuă:

— Pe el l-a făcut Monaco şeful temnicerilor ce-l păzesc pe Leon al XIII-lea.

— Cum! cardinalul! strigă contesa; un cardinal poate fi francmason?

— Din nefericire, da! spuse, dus pe gânduri, canonicul. Loja a pătruns cu putere şi în Biserică. Vă daţi seama şi dumneavoastră, doamnă contesă, că dacă Biserica ar fi ştiut să se apere ea însăşi mai bine, nimic din toate astea nu s-ar fi întâmplat. Loja n-a putut pune mâna pe Sfântul Părinte decât cu ajutorul câtorva oameni cu rang foarte înalt.

— Dar e îngrozitor!

— Ce să vă mai spun, doamnă contesă? Jean-Salvador credea că este prizonierul Bisericii, când el era, de fapt, prizonierul francmasonilor. Şi nu consimte să ne ajute să-l eliberăm pe Sfântul Părinte decât dacă în acelaşi timp îi îngăduim, lui însuşi să fugă. Şi trebuie să fugă undeva foarte departe, într-o ţară de unde nu poate fi extrădat. Pentru asta cere două sute de mii de franci.

La auzul acestor cuvinte, Valentine de Saint-Prix, care de câteva clipe se trăsese înapoi şi lăsase să-i cadă braţele, îşi aruncă capul pe spate, scoase un geamăt slab şi îşi pierdu cunoştinţa. Călugărul se grăbi să-i spună:

ochii:

— Liniştiţi-vă, doamnă contesă – şi o bătea pe mâini: apoi îi duse borcănaşul cu săruri la nări:

— Din aceste două sute de mii de franci, avem o sută patruzeci – şi, în timp ce contesa deschidea

— Ducesa de Lectoure n-a dat decât cincizeci; mai rămân de dat şaizeci.

— Îi vei avea, şopti, abia auzit, contesa.

— Contesă, Biserica nu se îndoia de dumneavoastră.

Se ridică, grav, aproape solemn, lăsă să treacă un timp şi apoi spuse:

— Contesă de Saint-Prix, am cea mai deplină încredere în generosul dumneavoastră cuvânt; dar gândiţi-vă la greutăţile de tot felul care vor însoţi, vor stingheri şi poate chiar vor împiedica remiterea acestei sume; sumă – subliniez – pe care chiar dumneavoastră trebuie să uitaţi că mi-aţi dat-o, pe care eu însumi trebuie să fiu gata să neg c-am primit-o şi pentru care nu-mi va fi îngăduit să vă dau nicio chitanţă… Din prudenţă nu o pot primi decât de la mână la mână, din mâna dumneavoastră în mâna mea. Suntem supravegheaţi. Prezenţa mea în castel poate să dea naştere la tot felul de vorbe. Poţi vreodată să fii absolut sigur de servitori? Gândiţi-vă la alegerea în Academie a contelui de Baraglioul! Eu nu trebuie să mă mai întorc aici.

Şi cum, după ce spusese aceste cuvinte, stătea drept în faţa ei, fără să se mişte sau să vorbească, contesa înţelese:

— Dar, domnule abate, vă daţi seama că nu am asupra mea această sumă enormă. Şi chiar…

Abatele începu să dea semne de nerăbdare; aşa că ea nu îndrăzni să adauge că ar avea nevoie de oarecare timp

ca s-o adune (căci spera că nu va trebui s-o dea toată din punga ei). Spuse în şoaptă:

— Cum să facem…

Apoi, chipul canonicului părându-i tot mai ameninţător, spuse:

— Am aici, sus, câteva bijuterii…

— A, nu, doamnă! Bijuteriile sunt amintiri: mă vedeţi pe min vânzându-le? Şi credeţi că vreau să dau sfoară-n ţară ca să le vând la cel mai bun preţ? Aş risca să compromit atât persoana dumneavoastră, cât şi acţiunea noastră.

Vocea sa gravă devenea, pe nesimţite, aspră şi violentă. Cea a contesei tremura uşor.

— Aşteptaţi o clipă, domnule canonic: să văd ce mai am prin sertare…

După puţin timp contesa coborî. Ţinea în mâna-i crispată nişte bancnote albastre.

— Din fericire, tocmai am primit nişte bani de la cei ce-mi lucrează pământul. Pot să vă dau şase mii cinci sute de franci.

— Dar ce să fac cu suma asta? Şi, mâhnit şi plin de dispreţ, o îndepărtă pe contesă cu un gest nobil:

— Nu, doamnă, nu! nu voi lua aceşti bani. Nu-i voi lua decât odată cu ceilalţi. Oamenii integri cer integralitate. Când aţi putea să-mi daţi întreaga sumă?

— Cât timp îmi acordaţi?… O săptămână? întrebă contesa, care se gândea să facă o colectă.

— Contesă de Saint-Prix, oare Biserica a greşit? O săptămână! Nu vă voi spune decât atât: PAPA AŞTEAPTĂ!

Apoi, ridicându-şi braţele spre cer:

— Cum! vă bucuraţi de nepreţuita onoare de a avea în mâinile dumneavoastră eliberarea sa, şi întârziaţi s-o faceţi!… Temeţi-vă, doamnă contesă, temeţi-vă! nu v-aş dori ca Dumnezeu, când vă va veni sorocul, să vă lase sufletul păcătos să aştepte şi să tânjească pe pragul Paradisului!

Devenea ameninţător şi furios; apoi, dintr-odată, îşi duse la buze crucifixul şi se cufundă într-o scurtă

rugăciune.

— Dar am nevoie de timp ca să scriu la Paris! gemu, deznădăjduită, contesa.

— Să telegrafiaţi! Ca bancherul dumneavoastră să verse cei şaizeci de mii de franci la Creditul funciar din Paris, care va telegrafia apoi Creditului funciar din Pau să vă verse imediat suma. E o nimica toată.

— Am bani la Pau, îndrăzni să spună contesă.

— La un bancher?

— Chiar la Creditul funciar.

Auzind acestea, abatele fu cuprins de indignare.

— Ah, Doamnă, de ce mi-o spuneţi pe asemenea căi ocolite? Aşa vă arătaţi zelul? Ce-aţi zice acum dacă v-aş respinge ajutorul?

Apoi, mergând prin încăpere, cu mâinile încrucişate la spate şi parcă supărat de tot ceea ce ar mai fi putut să audă, zise:

— Purtarea dumneavoastră e mai mult decât nepăsătoare (şi plescăi uşor din limbă, ca să-şi manifeste dezgustul); e chiar duplicitară.

— Domnule abate, vă implor…

Timp de câteva clipe, abatele continuă să se plimbe prin cameră, încruntat, inflexibil. În cele din urmă zise:

— Ştiu că-l cunoaşteţi pe abatele Boudin, cu care voi lua masa chiar în dimineaţa asta (îşi scoase ceasul) … şi pe care-l voi face să mă aştepte. Scrieţi un cec pe numele lui; el va lua pentru mine cele şaizeci de mii de franci pe care mi le va da imediat. Când îl veţi vedea, spuneţi-i, pur şi simplu, că „erau bani pentru capela pocăinţei”; este un om discret, care ştie să se poarte şi care nu va insista. Ce mai aşteptaţi?

Contesa, care stătea pe canapea, sleită de puteri, se ridică, se târî spre un birouaş pe care-l deschise, scoase de acolo un carnet de culoare măslinie-verde, rupse o foaie şi o acoperi cu scrisul ei alungit.

— Iertaţi-mă, doamnă contesă, că adineauri v-am bruscat puţin, zise abatele cu o voce îmblânzită şi luând cecul pe care i-l întindea contesa. Dar sunt în joc atâtea

mari interese!

Apoi, strecurând cecul într-un buzunar interior:

— Ar fi o necuviinţă să vă mulţumesc, nu-i aşa? Chiar şi în numele Celui în mâinile căruia eu nu sunt decât un foarte neînsemnat instrument.

Izbucni într-un mic hohot de plâns, pe care şi-l înăbuşi în batistă; dar, revenindu-şi pe dată, lovi din călcâi şi murmură repede o frază într-o limbă străină:

— Sunteţi italian? întrebă contesa.

— Spaniol! Sinceritatea simţămintelor mele o spune.

— Oricum, nu accentul. Vorbiţi, cu adevărat, o franceză atât de curată…

— Sunteţi prea amabilă, doamnă contesă; iertaţi-mă că trebuie să vă las chiar acum. Datorită micii noastre înţelegeri, va trebui să ajung chiar în seara asta la Norbonne, unde arhiepiscopul mă aşteaptă cu multă nerăbdare. Adio!

Luase mâinile contesei într-ale sale şi o privea fix, stând la o uşoară distanţă:

— Adio, contesă de Saint-Prix; îşi puse apoi degetul pe buze şi-i mai spuse:

— Şi amintiţi-vă că un singur cuvânt al dumneavoastră ar putea strica totul. Nu ieşise bine din încăpere, şi contesa alergă la sonerie.

— Amelie, spune-i lui Pierre să pregătească trăsura îndată după micul dejun, ca să mergem în oraş. A! încă o clipă… Germain să încalece pe bicicletă şi să-i ducă doamnei Fleurissoire bileţelul pe care i-l voi da.

Şi, aplecată deasupra birouaşului pe care nu-l închisese, scrise:

Dragă doamnă.

Voi trece să vă văd. Aşteptaţi-mă pe la ora două. Vreau să vă spun un lucru de-o mare gravitate. Faceţi în aşa fel ca să fim singure.

Semnă, puse bileţelul în plic şi îi întinse plicul lui Amelie.

II

Doamna Amédée Fleurissoire, născută Peterat, sora

mai mică a lui Véronique Armand-Dubois şi a lui

Marguerite de Baraglioul, răspundea la numele ciudat de Amica. Philibert Peterat, botanist care se făcuse – sub cel de-al doilea imperiu – destul de bine-cunoscut prin nefericirile sale conjugale, hotărâse, încă din tinereţe, să dea copiilor pe care-i va avea nume de flori. Unii prieteni considerară oarecum neobişnuit numele de Véronique, cu care îşi botează primul copil; dar când, botezându-l pe cel de-al doilea cu numele de Marguerite, auzi spunându-se că îşi schimbase gândul, că cedase opiniei publice şi că intrase în banalitate, se hotărî, brusc enervat, să-şi gratifice cea de-a treia progenitură cu un nume atât de indiscutabil botanic, încât să închidă gura tuturor bârfitorilor.

După puţin timp de la naşterea lui Arnica, Philibert, a cărui fire se cam înăcrise, se desparţi de soţia sa, părăsi capitala şi se instală în Pau. Soţia lui stătea iama la Paris, dar, odată cu primele zile frumoase de primăvară, se întorcea la Tarbes, oraşul ei natal, unde îşi primea cei doi copii mai mari într-o veche casă a familiei.

Véronique şi Marguerite îşi împărţeau anul între Tarbes şi Pau. Amica, neluată în seamă de surorile şi de mama ei, fiind – e adevărat – cam slabă de minte şi mai mult vrednică de milă decât drăguţă, locuia, atât iama cât şi vara, lângă tatăl ei.

Cea mai mare bucurie a fetiţei era să meargă cu tatăl ei pe câmp să strângă plante; dar adeseori maniacul, lăsându-se în voia proastei sale dispoziţii, o părăsea şi pornea singur în vreo lungă plimbare, după care se întorcea acasă zdrobit de oboseală; îndată după masă, se băga în pat fără să-i adreseze fiicei sale nici măcar un surâs sau un cuvânt. Uneori cânta la flaut, repetând la nesfârşit aceleaşi melodii. În restul timpului, desena cu migală tot felul de flori.

Fetiţa se afla în grija unei bătrâne bone supranumite Reseda, care se ocupa de bucătărie şi de menaj; această femeie o învăţă puţinele lucruri pe care le ştia. Supusă acestui regim de viaţă, la zece ani, Amica de-abia ştia să

scrie. Respectul faţă de om îl făcu pe Philibert să priceapă în cele din urmă că trebuie să facă ceva pentru ea. Amica fu dată la pensionul unei văduve, doamna Semene, care se ocupa de vreo douăsprezece fete şi de câţiva băieţi, cărora le întipărea în minte o serie de cunoştinţe elementare.

Arnica Peterat, fiinţă încrezătoare şi lipsită de apărare, nu-şi închipuise niciodată că numele ei ar putea stârni râsul. În ziua intrării la pension, descoperi dintr-odată cât e de ridicol; valul de cuvinte de batjocură o îndoi ca pe o algă firavă; se înroşi, păli, plânse; iar doamna Semene, pedepsind toată clasa pentru purtare necuviincioasă, izbuti să învenineze o izbucnire lipsită de răutate.

Lungă, moale, anemică, hăbăucă, Amica stătea în mijlocul clasei bălăbănindu-şi mâinile, când doamna Semene spuse:

— Domnişoară Peterat, treci în banca a treia de pe partea stângă, iar clasa, în ciuda dojenilor profesoarei, se porni din nou, şi mai zdravăn pe râs.

Biata Amica. Viaţa nu-i mai apărea decât ca un drum întunecat, mărginit de vorbe grosolane şi de ticăloşii. Din fericire, doamna Semene nu rămase nesimţitoare la tristeţea sa şi curând fetiţa îşi găsi alinare în preajma văduvei.

După orele de clasă, Amica mai întârzia la pension, ca să-l găsească pe tatăl ei acasă; doamna Semene avea o fiică cu şapte ani mai mare decât Amica, ce era puţin cocoşată, dar cu o fire plăcută; în speranţa că-i va găsi un soţ, doamna Semene primea musafiri în fiecare duminică seara şi organiza, de două ori pe an, matinee duminicale, cu recitări şi dans; la aceste serbări veneau, din recunoştinţă, câteva dintre vechile ei eleve însoţite de părinţii lor şi, din lipsă de ocupaţie, câţiva adolescenţi săraci şi fără niciun viitor. Amica lua parte la toate aceste întruniri; era ca o floare lipsită de strălucire, discretă până la a se şterge cu totul, dar care totuşi nu avea să rămână neobservată.

Când Amica, în vârstă de paisprezece ani, îşi pierdu

tatăl, doamna Semene o luă la ea pe biata fetiţă orfană, ale cărei surori mai mari nu veniră s-o vadă decât rareori. Totuşi, în timpul uneia dintre aceste scurte vizite, Marguerite îl întâlni pentru prima oară pe cel care, doi ani mai târziu, avea să-i devină soţ; Julius de Baraglioul, pe atunci în vârstă de douăzeci şi opt de ani, aflat în vilegiatură la bunicul său Robert de Baraglioul care, aşa cum am spus, se stabilise în vecinătatea localităţii Pau, la puţin timp de la anexarea ducatului de Parma de către Franţa.

Ilustra căsătorie a lui Marguerite (la urma urmei, domnişoarele Peterat nu erau cu totul lipsite de avere) făcea ca în ochii orbiţi de atâta strălucire ai lui Amica, sora ei să-i pară şi mai îndepărtată; bănuia că niciodată vreun conte nu se va apleca deasupra ei spre a-i simţi parfumul. Amica îşi invidia sora şi pentru că izbutise să scape de numele neplăcut de Peterat. Numele de Marguerite era fermecător. Şi cât de bine suna împreună cu de Baraglioul. Vai! oare cu ce nume trebuia să se asocieze cel de Amica, pentru a nu fi ridicol?

Dezgustată de pozitivismul vieţii, sufletul său închis şi umilit începea să iubească poezia. La şaisprezece ani, fata îşi purta părul în bucle lungi, ce-i cădeau de-o parte şi de alta a obrazului palid; lângă păru-i negru, ochii albaştri şi visători păreau a se mira. Vocea-i nu era melodioasă, dar nici aspră; citea şi încerca să scrie versuri. Lua drept poetic tot ceea ce o ajută să evadeze din viaţă.

La seratele doamnei Semene veneau doi tineri legaţi printr-o caldă prietenie încă de pe când erau copii; unul, deşirat fără să fie înalt, şi nu atât slab cât subţiratic, cu părul mai mult decolorat decât blond, cu nasul mare şi cu privirea timidă: numele lui era Amédée Fleurissoire. Celălalt, gras şi scurt, cu părul negru şi aspru, avea ciudatul obicei de a-şi ţine capul aplecat spre umărul stâng, gura deschisă şi mâna dreaptă întinsă înainte: acesta era Gaston Blafaphas. Tatăl lui Amédée era cioplitor în marmură, antreprenor de monumente funerare şi negustor de coroane mortuare; Gaston era fiul unui

farmacist de vază.

(Oricât de ciudat poate să pară, numele de Blafaphas este foarte răspândit prin satele din regiunea munţilor Pirinei, deşi uneori este scris în diferite feluri. Numai în orăşelul Sta… cel care scrie aceste rânduri a cunoscut un Blaphaphas notar, un Blafafaz frizer, un Blaphaface cârnăţar, care, fiind întrebaţi, au spus că nu se trag din acelaşi neam; fiecare avea un oarecare dispreţ faţă de numele cu grafism neelegant al celorlalţi doi. Dar aceste observaţii filologice nu sunt interesante decât pentru o categorie destul de restrânsă de cititori).

Ce-ar fi fost Fleurissoire şi Blafaphas unul fără celălalt? E greu de închipuit. La liceu, în recreaţii, îi vedeai mereu împreună luaţi mereu în râs de ceilalţi, consolându-se reciproc, încurajându-se, ajutându-se. Erau numiţi cei doi Blafafoires. Prietenia lor era pentru fiecare unica ancoră, o oază în nemilosul deşert al vieţii. Când unul avea o bucurie, voia pe dată s-o împartă cu celălalt; sau, mai bine zis, nu puteau simţi nicio bucurie dacă nu o împărtăşeau în doi.

Elevi mediocri, deşi foarte silitori, şi refractari, din fire, faţă de cultură, cei doi Blafafoires ar fi fost întotdeauna ultimii din clasă fără ajutorul lui Eudoxe Levichon care, în schimbul unor mici câştiguri, le corecta şi chiar le făcea temele. Levichon era fiul mai mic al unuia dintre cei mai de seamă bijutieri din oraş. (Cu douăzeci de ani în urmă, la puţin timp după căsătoria sa cu unica fiică a bijutierului Cohen, când, fiindcă afacerile îi mergeau strună, părăsise cartierul sărac al oraşului pentru a se instala nu departe de cazinou, bijutierul Albert Levy considerase că e bine să unească cele două nume, după cum unise cele două case).

Blafaphas era robust, în timp ce Fleurissoire avea o constituţie delicată. La pubertate, faţa lui Gaston se adumbri, ca şi cum seva adolescenţei urma să-i acopere cu păr întregul trup; în acelaşi timp, epiderma mai delicată a lui Amédée protesta, se inflama, se acoperea de coşuri, ca şi cum firele de păr ar fi pregetat să iasă. Blafaphas-tatăl îi

prescrise nişte purgative şi, în fiecare zi de luni, Gaston aducea în geantă o sticluţă cu sirop apuscorbutic pe care i-o dădea pe ascuns prietenului său. Băieţii folosiră şi tot felul de pomezi.

Cam în acea vreme, Amédée se îmbolnăvi pentru prima oară de gripă; în ciuda climei blânde din Pau, fu bolnav toată iarna şi rămase cu o supărătoare sensibilitate a bronhiilor. Gaston avu prilejul să-l îngrijească din nou; îşi copleşi prietenul cu tot felul de leacuri, cu alifii făcute din jujubă şi licheni şi cu pastile pectorale pe bază de eucalipt, pe care Blafaphas-tatăl le fabrica singur, după reţeta pe care i-o dăduse un preot bătrân. Amédée, sensibil la răceală, trebui să se resemneze să nu iasă niciodată din casă fără fular.

Amédée nu avea altă ambiţie decât să-i urmeze tatălui său. Dar Gaston, în ciuda înfăţişării sale indolente, nu era lipsit de iniţiativă; încă din liceu, făcea nişte invenţii mai curând amuzante: o maşinărie de prins muşte, un cântar pentru bile, o închizătoare pentru pupitrul lui, care – de altfel – nu conţinea mai multe taine decât sufletul său. Oricât de nevinovate au fost primele sale realizări, ele aveau să-l ducă la cercetări mai serioase, al căror prim-rezultat a fost inventarea acelei pipe „fumivore şi igienice, pentru fumătorii cu plămâni sensibili şi pentru ceilalţi”, pipă ce-a fost expusă mult timp în vitrina farmacistului.

Amédée Fleurissoire şi Gaston Blafaphas se îndrăgostiră amândoi de Amica; nici nu se putea altfel. Minunat este că această pasiune pe care şi-o destăinuiră pe dată unul altuia nu numai că nu i-a despărţit, ci – dimpotrivă – i-a unit şi mai mult. La început, Amica nu dădu nici unuia, nici celuilalt, motive de gelozie. De altfel, niciunul dintre ei nu-i declarase dragostea sa; şi niciodată Amica n-ar fi bănuit ce flacără le arde în suflet, cu toate că le tremura vocea când, la micile serate de duminică de la doamna Semene, unde veneau cu regularitate, ea le oferea sirop, ceai de verbină sau ceai de muşeţel. La întoarcere, băieţii îi lăudau decenţa şi graţia, se arătau îngrijoraţi de paloarea ei şi îşi făceau curaj…

Se hotărâră să-şi declare dragostea amândoi, în aceeaşi seară, şi s-o lase pe ea să aleagă. Amica, surprinsă şi cu totul neştiutoare într-ale iubirii, mulţumi cerului. Îi rugă pe cei doi îndrăgostiţi să-i lase timp să se gândească.

La drept-vorbind, nu înclina spre vreunul dintre ei şi nu o interesau decât pentru că se apropiaseră de ea tocmai când nu mai avea nicio nădejde că va interesa vreodată un bărbat. Timp de şase săptămâni, din ce în ce mai uluită, fata se îmbăta cu omagiile celor doi pretendenţi. Şi, în timp ce în plimbările lor nocturne, destăinuindu-şi unul altuia progresele făcute, cei doi Blafafoires îşi relatau pe larg şi fără ocolişuri până şi cele mai neînsemnate cuvinte, priviri, surâsuri cu care ea îi gratificase, Amica, retrasă în camera sa, scria pe bucăţele de hârtie pe care apoi le ardea cu grijă la flacăra lumânării şi repeta, la nesfârşit, pe rând: Amica Blafaphas? Amica Fleurissoire? incapabilă să se hotărască între aceste două nume, pentru ea la fel de urâte amândouă.

Apoi, într-o seară de dans, îl alese pe Fleurissoire; căci Amédée îi spunea Amica, accentuând penultima silabă a numelui ei într-un fel ce-i părea că sună italieneşte (la modul inconştient, de altfel, şi, fără îndoială, inspirat de pianul domnişoarei Semene care ritma, în acel moment, atmosfera); şi numele de Amica, propriul ei nume, îi apăru pe dată plin de-o muzicalitate nebănuită şi capabil să exprime poezia, iubirea… Erau singuri într-o mică încăpere de lângă salon şi atât de aproape unul de celălalt, încât, când Amica îşi lăsă în jos capul împovărat de recunoştinţă, fruntea ei atinse umărul lui Amédée care, plin de gravitate, luă mâna fetei şi îi sărută vârful degetelor.

Când, la întoarcere, Amédée îi vorbi lui Gaston despre fericirea lui, acesta, împotriva obiceiului său, nu spuse nimic, dar când trecură prin dreptul unui felinar, lui Fleurissoire i se păru că plânge. Oricât de mare ar fi fost naivitatea lui Amédée, putea oare să creadă că prietenul său îi împărtăşea fericirea până într-atât încât izbucnise în plâns? Cu totul descumpănit, îl luă pe Blafaphas în braţe (strada era pustie) şi îi jură că, oricât de mare i-ar fi fost

dragostea, sentimentul de prietenie pe care-l avea pentru el era cu mult mai mare, că nu înţelegea ca, prin căsătoria lui, această prietenie să scadă şi că, decât să simtă că Blafaphas suferă de gelozie, prefera să-i făgăduiască, dându-şi cuvântul de onoare, că nu va uza niciodată de drepturile sale conjugale.

Nici Blafaphas şi nici Fleurissoire nu aveau temperamente prea înfocate; totuşi, Gaston, pe care virilitatea sa îl preocupa ceva mai mult, tăcu şi îl lăsă pe Amédée să-i facă această făgăduinţă.

La puţin timp după căsătoria lui Amédée, Gaston care, pentru a se consola, se cufundase în muncă, descoperi cartonul plastic. Această invenţie ce părea, la început, a nu însemna nimic, avu drept prim-rezultat faptul că întări prietenia, oarecum slăbită, a lui Levichon faţă de cei doi Blafafoires. Eudoxe Levichon înţelese repede că sculptura religioasă putea să profite mult de pe urma acestui nou material, pe care el îl botează mai întâi, dând dovadă de un ascuţit simţ practic, cu numele de carton-roman (Aşa-numitul carton-roman-plastic, după cum figura în catalog, inventat relativ recent, de fabricaţie specială, al cărui secret este cunoscut numai de casa Blafaphas, Fleurissoire şi Levichon, înlocuieşte în mod foarte avantajos cartonul-piatră, hârtia-stuc şi alte invenţii asemănătoare, ale căror defecte au apărut cum nu se poate mai limpede prin folosirea lor. (Urma descrierea diferitelor modele.) (N.a.). A fost astfel fondată casa Blafaphas, Fleurissoire şi Levichon.

Afacerea pornea cu un capital de şaizeci de mii de franci declaraţi, capital la care cei doi Blafafoires participau împreună, modest, cu zece mii de franci. Levichon dădea, cu generozitate, restul de cincizeci de mii de franci, neputând să suporte ca cei doi prieteni ai săi să se înglodeze în datorii. E adevărat că din aceşti cincizeci de mii de franci, patruzeci de mii erau împrumutaţi de la Fleurissoire, fiind luaţi din zestrea lui Amica; suma urma să fie rambursată în zece ani, cu o dobândă cumulativă de patru procente şi jumătate – ceea ce era mai mult decât

nădăjduise vreodată Amica să obţină şi punea mica avere a lui Amédée la adăpost de marile riscuri pe care această afacere nu putea să nu le implice. Cei doi Blafafoires, în schimb, veneau cu toate relaţiile lor şi ale familiei Baraglioul, adică, după ce cartonul-roman îşi va fi probat calităţile, cu protecţia multor membri influenţi ai clerului; aceştia obţinură câteva comenzi importante, dar convinseră şi multe parohii mici să se adreseze casei

F.B.L. spre a răspunde necesităţilor tot mai mari ale credincioşilor, educaţia artistică în continuă perfecţionare cerând lucrări mai reuşite decât cele cu care se mulţumise până atunci frusta credinţă a străbunilor. Câţiva artişti, ale căror merite erau recunoscute de Biserică, înrolaţi în opera de folosire a cartonului-roman, îşi văzură, în sfârşit, lucrările acceptate de juriul Salonului. Lăsându-i pe cei doi Blafafoires la Pau, Levichon se stabili la Paris unde, datorită artei sale de a întreţine relaţiile cele mai utile, întreprinderea luă curând o mare dezvoltare.

Ce putea fi deci mai firesc decât faptul că Valentine, contesă de Saint-Prix, căuta, prin Amica, să implice casa Blafaphas et Comp. În cauza tainică a eliberării papei? Era firesc şi ca ea să fie sigură de marea credinţă a familiei Fleurissoire şi să considere că-şi va putea recupera o parte din bani. Din nefericire însă, cei doi Blafafoires, din pricina sumei minime pe care o investiseră la început în afacere, nu câştigau decât foarte puţin, adică două părţi din douăsprezece, din câştigurile mărturisite, şi absolut nimic din celelalte. Contesa nu ştia acest lucru, Amica fiind, ca şi Amédée, de o mare pudoare când era vorba de bani.

— Dragă doamnă! Ce s-a întâmplat? Scrisoarea dumitale m-a speriat. Contesa se aruncă într-un fotoliu pe care Amica îl apropie de ea.

— Ah! doamnă Fleurissoire… vă rog, lăsaţi-mă să vă spun: dragă prietenă… Acest necaz, care este şi al dumneavoastră, ne apropie… Ah! dacă aţi şti!…

— Vorbiţi! nu mă mai lăsaţi să aştept.

— Dar ceea ce am aflat şi vă voi spune acum trebuie să rămână o taină a noastră.

— N-am trădat niciodată încrederea nimănui, spuse Amica; nimeni însă nu-i încredinţase încă vreo taină.

— N-o să vă vină să credeţi.

— Da! da, gemu Amica.

— Ah! gemu contesa. Sunteţi atât de bună să-mi pregătiţi o ceaşcă cu orice… Simt că-mi vine rău.

— Vreţi ceai de verbină? sau de tei? sau de muşeţel?

— Orice… Un ceai… La început nu-mi venea să cred.

— Am apă clocotită la bucătărie. Într-o clipă e gata.

Şi, în timp ce Amica trebăluia, privirea interesată a contesei cerceta salonul. Peste tot domnea o modestie rău-prevestitoare. Câteva scaune tapiţate cu rips verde, un fotoliu îmbrăcat în catifea grena, un altul cu o tapiserie banală, în care stătea ea; o masă, o consolă de mahon; în faţa căminului, un covor de lână; pe cămin, de o parte şi de alta a unei pendule de alabastru puse sub glob, două vaze mari de alabastru ajurat, aflate de asemenea sub globuri; pe masă, un album cu fotografii de familie; pe el, o consolă lucrată în carton-roman, Sfânta Fecioară din Lourdes în peşteră, un model redus – totul o descuraja pe contesă, care simţi cum o lasă puterile.

Dar, cine ştie, poate că în realitate nu erau săraci, ci zgârciţi… Amica se întoarse aducând pe o tavă ceainicul, zahărul şi o ceaşcă.

— V-am dat de lucru.

— O, nu, vă rog!… Doar că prefer să fac totul înainte, căci după aceea n-o să mai am putere.

— Iată despre ce e vorba, începu Valentine, după ce Amica se aşezase: Papa…

— Nu! Nu-mi spuneţi încă! exclamă pe dată doamna Fleurissoire, întinzând mâna înainte; apoi, scoţând un ţipăt uşorji căzu pe spate cu ochii închişi.

— Biata mea prietenă! Draga şi biata mea prietenă, spunea contesa, strângându-şi uşor pumnul. Ştiam că această taină îţi depăşeşte puterile.

În cele din urmă, Amica deschise ochii şi murmură cu tristeţe:

— A murit?

Valentine, aplecându-se spre ea, îi şopti la ureche

— Este închis.

Mirarea o făcu pe doamna Fleurissoire să-şi vină în fire; şi Valentine îşi începu lunga-i povestire, poticnindu-se la date şi încurcându-se în cronologie; dar lucrul era sigur, indiscutabil: Sfântul Părinte căzuse în mâinile necredincioşilor; se organiza în taină o cruciadă pentru a-l elibera; pentru a duce la bun sfârşit acest proiect, era nevoie, în primul rând, de mulţi bani.

— Ce-o să spună Amédée? se tânguia Arnica, buimăcită. Plecase la plimbare cu prietenul său Blafaphas şi nu urma să se întoarcă acasă decât seara…

— Să-i spuneţi, mai ales, să păstreze taina, repetă de mai multe ori Valentine, luându-şi rămas-bun de la

Amica.

— Să ne sărutăm, draga mea; şi mult curaj!

Amica, ameţită, îi întinse contesei fruntea umedă de sudoare

— Mâine voi trece pe la dumneavoastră, ca să-mi spuneţi ce credeţi că puteţi face. Sfătuiţi-vă cu domnul

Fleurissoire dar gândiţi-vă că-i vorba de Biserică!… Şi, bineînţeles: nu-i spuneţi taina decât lui; vă rog, făgăduiţimi asta: niciun cuvânt altcuiva; ne-am înţeles? niciun cuvânt.

Contesa de Saint-Prix o lăsase pe Amica într-o stare de descumpănire vecină cu leşinul. Când Amedeee se întoarse de la plimbare, ea îi spuse:

— Prietene, am aflat un lucru îngrozitor. Bietul papă e la închisoare.

— Nu se poate! exclamă Amédée, ca şi cum ar fi zis – ei aş! Amica, izbucnind în hohote de plâns, zise:

— Eram sigură că n-o să mă crezi.

— Dar, draga mea… spuse Amédée scoţându-şi pardesiul fără de care nu ieşea niciodată din casă, de frica schimbărilor bruşte de temperatură. Gândeşte-te! Dacă s-ar fi atins cineva de Sfântul Părinte, ar şti toată lumea. S-

ar scrie în ziare… Şi cine ar fi putut să-l închidă?

— Valentine spune că Loja. Amédée se uită la soaţa lui ca la o nebună. Totuşi zise:

vizită…

— Loja!… Ce lojă?

— Dar de unde să ştiu eu? Valentine a făgăduit să nu vorbească despre asta nimănui.

— Cine i-a spus toată povestea asta?

— Mi-a interzis să scot o vorbă… Un canonic care a venit din partea unui cardinal, cu cartea lui de

Amica nu se pricepea deloc la treburile publice şi nu înţelegea mare lucru din ceea ce îi spusese doamna de Saint-Prix. Cuvintele captivate, închisoare îi aduceau în faţa ochilor imagini întunecate şi aproape romantice; cuvântul cruciadă o umplea de elan şi când, în sfârşit, zdruncinat de veste, Amédée vorbi despre plecare, ea îl şi văzu călărind în zale şi cu coif… Amédée mergea de colo-colo prin încăpere cu paşi repezi; spuse:

— Dacă-i vorba de bani, noi n-avem… Şi crezi că mi-ar fi de ajuns să dau bani? Crezi că aş putea să fiu liniştit doar pentru că am dat nişte bani?… Draga mea, dacă ceea ce îmi spui este adevărat, înseamnă că s-a întâmplat un lucru îngrozitor şi că n-avem dreptul să stăm liniştiţi.

— Da, îmi dau seama, e un lucru îngrozitor… Dar totuşi, te rog, explică-mi puţin… de ce?

— O, Doamne! mai e nevoie de vreo explicaţie?… şi Amédée, cu faţa asudată de emoţie, ridică braţele a descurajare.

— Nu! spuse el; nu de bani e nevoie; ci de propriile noastre vieţi. O să mă sfătuiesc cu Blafaphas; o să vedem ce zice şi el.

— Valentine de Saint-Prix m-a pus să-i făgăduiesc că nu voi vorbi despre asta nimănui, îndrăzni să spună, cu timiditate, Amica.

— Blafaphas e prietenul nostru; şi îl vom ruga să păstreze taina doar pentru el.

— Cum vrei să pleci la luptă fără să se ştie?

— Se va şti că plec, dar nu se va şti unde mă duc. Apoi, întorcându-se spre ea, o imploră pe un ton patetic: Amica, draga mea… lasă-mă să mă duc acolo!…

Amica plângea în hohote. Acum ea era cea care îi cerea ajutorul lui Blafaphas. Amédée avea de gând să-l caute. Acesta apăru însă bătând, cum îi era obiceiul, în geamul de la salon.

— E cea mai ciudată poveste pe care am auzit-o vreodată în viaţa mea, exclamă el de îndată ce află despre ce este vorba. Cine s-ar fi putut aştepta la aşa ceva? Şi dintr-odată, înainte ca Fleurissoire să-i spună ceva despre intenţiile sale, zise:

— Prietene, nu ne rămâne de făcut decât un lucru: să pornim la drum.

— Vezi, spuse Amédée, e primul lucru ce i-a trecut prin gând.

— Dar, vai, din păcate, trebuie să rămân aici din pricina sănătăţii atât de şubrede a bietului meu tată.

— La urma-urmei, e mai bine să fiu singur, spuse Amédée. În doi am putea fi observaţi mai uşor.

— Dar ştii ce ai de făcut?

Amédée îşi înălţă pieptul şi îşi ridică sprâncenele, vrând parcă să spună: voi proceda cum voi putea mai bine!

Blafaphas continuă:

— Ştii cui trebuie să i te adresezi? Şi unde să mergi? … La drept-vorbind, ce-o să faci acolo?

— Mai întâi trebuie să mă lămuresc despre ce e vorba.

— Şi dacă nimic din toate astea nu-i adevărat?

— Exact, trebuie să aflu adevărul; nu pot suporta îndoiala. Gaston exclamă şi el:

— Nici eu.

— Prietene, mai gândeşte-te, încercă să spună Amica.

— M-am gândit bine; plec în taină, dar plec.

— Când? N-ai nimic pregătit.

— Chiar în seara asta. Ce-mi trebuie atâta pregătire?

— Dar n-ai călătorit niciodată până acum. N-ai să te descurci.

— Ai să vezi, micuţa mea. O să-ţi povestesc păţaniile mele, spuse el cu un uşor rânjet, ce făcu să i se mişte mărul lui Adam.

— O să răceşti, asta-i sigur.

— O să iau fularul tău.

Se opri din mers, ca să ridice cu vârful arătătorului bărbia Arnicăi, cu gestul pe care-l faci ca să-i determini pe copiii mici să zâmbească. Gaston păstra o atitudine rezervată. Amédée se apropie de el:

— Contez pe tine pentru „Mersul trenurilor”. Află când am un tren bun spre Marsilia; cu vagoane de clasa a treia. Te rog să-mi pregăteşti un orar amănunţit, cu locurile unde trebuie să schimb trenul; şi cu bufetele; până la graniţă; apoi, odată pornit, o să mă descurc, şi Dumnezeu îmi va îndrepta paşii până la Roma. Să-mi scrieţi acolo, post-restant.

Marea importanţă a misiunii sale îi înfierbânta mintea în chip primejdios. După plecarea lui Gaston, continuă să se plimbe cu paşi mari prin încăpere, murmurând, plin de admiraţie faţă de sine şi cuprins de-o duioasă recunoştinţă:

— Şi o asemenea misiune să-mi fie rezervată mie! În sfârşit, avea pentru ce să trăiască.

— Ah, doamnă, fie-ţi milă şi lasă-l să se ducă! Pe pământul ăsta sunt atât de puţine fiinţe care ştiu să-şi găsească rostul!

Tot ce putu obţine Arnica de la el fu ca Amédée să-şi petreacă noaptea lângă ea; de altfel, Gaston scrisese pe orarul pe care-l adusese seara că trenul cel mai potrivit era cel de la ora opt dimineaţa.

În dimineaţa cu pricina ploua cu găleata. Amédée nu acceptă ca Arnica şi Gaston să-l însoţească la gară. Şi nimeni nu-i adresă vreo privire de rămas-bun călătorului cam caraghios – cu ochi de peşte, cu gulerul ascuns de un fular grena, în mâna dreaptă cu o valiză din pânză cenuşie, pe care era prinsă cartea de vizită, cu o umbrelă veche în

mâna stângă şi purtând pe braţ un şal în carouri verzi şi cafenii – care luă trenul spre Marsilia.

IV

Cam tot în acea vreme, Julius de Baraglioul veni la Roma la un important congres de sociologie. Nu era invitat în mod special (având în materie de probleme sociale mai curând convingeri decât o mare competenţă), dar se folosea de acest prilej ca să intre în legătură cu câteva somităţi. Şi cum trecea prin Milano, oraş unde – după cum ştim – la sfaturile părintelui Anselme, soţii Armand-Dubois veniseră să locuiască, voia să profite de acest prilej şi să-şi revadă cumnatul.

Chiar în ziua în care Fleurissoire părăsea localitatea Pau, Julius sună la uşa lui Anthime.

Fu introdus într-un apartament sărăcăcios, format din trei încăperi – dacă putem considera încăpere o cămăruţă improvizată şi întunecoasă în care Véronique fierbea cele câteva legume care alcătuiau masa lor obişnuită. Un hidos reflector de metal proiecta lumina palidă ce venea dintr-o curticică; Julius, ţinându-şi pălăria în mână ca să n-o pună pe muşamaua de-o curăţenie îndoielnică, de pe o masă ovală, şi stând în picioare de groaza de a se aşeza pe scaunul acoperit tot cu un fel de muşama, îl apucă pe Anthime de braţ şi spuse:

— Nu puteţi rămâne aici, dragă prietene.

— Pentru ce mă compătimeşti? zise Anthime. Auzindu-i vorbind, Véronique venise în grabă:

— Dragă Julius, e greu de crezut, şi totuşi, ăsta-i adevărul, că în faţa tuturor acestor nedreptăţi şi abuzuri ale căror victime vezi că suntem, el nu găseşte decât asta de spus…

— Cine v-a îndemnat să veniţi la Milano?

— Părintele Anselme; oricum, nu puteam păstra apartamentul din Lucina.

— La ce ne trebuia? spuse Anthime.

— Nu asta-i problema. Părintele Anselme vă făgăduise o compensaţie. A aflat în ce mizerie locuiţi?

— Se preface că nu ştie.

— Trebuie să vă plângeţi episcopului de Tarbes.

— Anthime a şi făcut asta.

— Şi ce-a spus episcopul?

— E un om extraordinar; m-a încurajat mult în credinţa mea.

— Dar, de când sunteţi aici, nu aţi cerut ajutorul nimănui?

— N-am izbutit să-l văd pe cardinalul Pazzi, care îmi dăduse oarecare atenţie, şi căruia i-am scris de curând; a trecut prin Milano, dar mi-a transmis prin valet…

— Că regretă, dar că o criză de gută îl obligă să nu iasă din casă, zise Véronique, întrerupându-l.

— Ce mârşăvie! Trebuie să-i spunem toate astea lui Rampolla, exclamă Julius.

— Ce să-i spunem, dragul meu? E adevărat că nu prea avem cine ştie ce mobile, dar nici nu avem nevoie de mai multe. Pe vremea când eram bogat, umblam pe căi greşite; eram un păcătos; eram bolnav. Acum, iată-mă vindecat. Altă dată aveam de ce să mă plâng. Ştii bine: înşelătoarele bunuri te îndepărtează de Dumnezeu.

— Totuşi, aceste bunuri înşelătoare vi se cuvin. Biserica vă învaţă să le dispreţuiţi, de acord, nu consimt însă ca ea să vă lipsească de ele.

— Aşa-i, spuse Véronique. Julius, când te ascult, mă simt uşurată. Resemnarea lui mă umple de mânie; nu poţi să-l hotărăşti să se apere; s-a lăsat jumulit ca o păsăruică, mulţumindu-le tuturor celor ce voiau să-i ia câte ceva şi care o făceau în numele Domnului.

— Véronique, mi-e greu să te aud vorbind astfel; tot ce se face în numele Domnului este bine.

— Dacă găseşti că e plăcut să fii tras pe sfoară… şi, întorcându-se spre Julius, Véronique zise:

— Îl auzi? Mereu e aşa; nu mai are pe buze decât predici nesărate; şi, în timp ce eu muncesc din greu, făcând cumpărăturile, mâncarea şi curăţenia, domnul citează din Evanghelie, îmi spune că mă agit în zadar şi mă sfătuieşte să privesc crinii de pe câmp.

— Te ajut cum pot mai bine, draga mea, zise Anthime

cu o voce serafică; acum, că pot, ţi-am propus de nenumărate ori să mă laşi să merg la piaţă sau să fac menajul în locul tău.

— Astea nu-s treburi pentru bărbaţi. Mulţumeşte-te să-ţi scrii predicile şi încearcă doar să capeţi pe ele un preţ mai bun. Apoi, pe un ton din ce în ce mai iritat (ea, altă dată atât de surâzătoare), zise:

— E o adevărată ruşine! Şi când te gândeşti cât câştiga la La Dépêche cu articolele lui nelegiuite. Unde mai pui că din cei câţiva gologani pe care i-i dă astăzi Le Pelerin, lasă trei sferturi săracilor.

— E de-a dreptul un sfânt!… strigă Julius, consternat.

— Ah! cât de tare mă enervează cu sfinţenia lui!… Uite, ştii ce-i aici? – şi se duse într-un colţ întunecat al încăperii şi aduse o cuşcă.

— Sunt doi şobolani cărora domnul savant le-a crăpat, pe timpuri, ochii.

— Vai! Véronique, de ce mai pomeneşti de toate astea? îi hrăneai bine, pe vremea când făceam experienţe pe ei; pe arunci te certam pentru asta… Da, Julius, pe vremea când făceam fapte nelegiuite, dintr-o vană curiozitate ştiinţifică, le scosesem ochii acestor biete animale; acum am grijă de ele; e foarte firesc.

— Mi-ar plăcea ca Biserica să considere la fel de firesc să facă pentru tine, după ce te-a orbit totuşi în felul ăsta, ceea ce faci tu pentru şobolani.

— Orbit? Spui cuvântul ăsta chiar tu? M-a luminat, frate; m-a luminat.

— Îţi vorbesc despre aspectul pozitiv al lucrurilor. Starea în care te lasă este, după mine, inadmisibilă. Biserica şi-a luat nişte angajamente faţă de tine! Trebuie să şi le ţină; pentru onoarea ei şi pentru credinţa noastră. Apoi, întorcându-se către Véronique, spuse:

— Dacă n-aţi obţinut nimic, adresaţi-vă şi mai sus, cât mai sus. Ce Rampolla? Am să-i prezint o plângere chiar papei; papei, care ştie de convertirea ta. Trebuie să afle ce nedreptate ţi se face. Mâine o să fiu la Roma.

— Nu rămâi la masă? îndrăzni să-l întrebe Véronique.

— Scuzaţi-mă; nu mă simt prea bine cu stomacul (şi Julius, care avea unghiile îngrijite, se uită la degetele scurte şi groase, pătrate la vârf, ale lui Anthime). Când mă întorc de la Roma, o să stau mai mult şi o să-ţi povestesc, dragă Anthime, despre noua carte pe care o scriu.

— Am recitit în ultimele zile *Aerul înălţimilor* şi o găsesc mai bună decât prima oară.

— Cu atât mai regretabil! E o carte ratată; o să-ţi explic de ce când vei fi în stare să mă asculţi şi să înţelegi ciudatele preocupări ce mă frământă acum. Am multe să-ţi spun. Atât pentru azi.

Se despărţi de soţii Armand-Dubois urându-le să nu-şi piardă speranţa.

CARTEA A PATRA MIRIAPODUL

I

Şi nu pot să-i aprob decât pe cei care caută, suferind.
PASCAL

Amédée Fleurissoire părăsise localitatea Pau cu cinci sute de franci în pungă, bani ce trebuiau să-i ajungă pentru călătorie, în ciuda a tot felul de cheltuieli pe care, fără îndoială, avea să fie silit să le facă din pricina vicleniei Lojei. Dar dacă nu-i vor ajunge banii sau dacă va fi nevoit să-şi prelungească şederea la Roma, va putea apela la Blafaphas, care era gata să-i pună la dispoziţie o mică sumă. Dat fiind că niciun om din Pau nu trebuia să ştie unde se duce, nu-şi luase bilet decât până la Marsilia. De la Marsilia la Roma biletul de clasa a treia nu costa decât treizeci şi opt de franci şi patruzeci de centime şi îi dădea dreptul să se oprească pe traseu, unde ar fi vrut; se gândea să profite de acest drept, nu ca să-şi satisfacă vreo curiozitate de a cunoaşte locuri pe care nu le mai văzuse, ci pentru a-şi împlini imperioasa nevoie de somn. Se temea de insomnie mai mult decât de orice; şi cum, pentru interesele Bisericii, era important să ajungă la Roma în formă bună, în cele două zile de drum nu trebuia să se

scumpească la banii de hotel… Ce înseamnă o mică cheltuială pe lângă o noapte albă, petrecută în compartiment, fără să închidă un ochi şi stând în mirosurile grele, vătămătoare pentru sănătate răspândite de ceilalţi călători; iar dacă vreunul dintre ei, dornic să împrospăteze aerul, s-ar hotărî să deschidă fereastra, răceala e gata… O să doarmă prima noapte la Marsilia şi a doua la Genova, într-unul dintre hotelurile deloc luxoase, dar confortabile, pe care le poţi găsi uşor prin preajma gărilor; o să ajungă la Roma poimâine seara.

De fapt, această călătorie îi plăcea şi se bucura că, în sfârşit, o face de unul singur căci, până la cei patruzeci şi şapte de ani ai săi, trăise întotdeauna sub tutelă, escortat peste tot de soţia sa sau de prietenul său Blafaphas. Bine instalat în colţul lui, zâmbea mânzeşte, dorind să i se întâmple ceva plăcut. Totul merse bine până la Marsilia.

A doua zi, greşi trenul. Cufundat în lectura unui ghid Baedeker pentru Italia centrală, pe care tocmai îl cumpărase, luă alt tren, ce mergea spre Lyon; nu-şi dădu seama de asta decât la Arles, în clipa când trenul pornise, aşa încât fu nevoit să meargă până la Tarascon; de aici trebui să se întoarcă; luă un tren de seară care-l duse până la Toulon, preferând să rămână aici decât să mai doarmă o noapte la Marsilia, unde îl mâncaseră ploşniţele.

Şi totuşi, camera, ce dădea spre Cannebire, nu arăta rău; şi nici patul, în care se întinsese cu deplină încredere, după ce-şi împăturise hainele, îşi numărase banii şi îşi făcuse rugăciunea! Pica de somn şi adormise pe dată.

Ploşniţele au obiceiuri ciudate; te aşteaptă să stingi lumânarea şi apoi, în întuneric, pornesc pe dată atacul. Şi nu atacă la întâmplare; se duc drept spre gât, pentru care au o mare precizie; câteodată se îndreaptă spre încheietura mâinii; unele preferă gleznele. Nu se ştie prea bine de ce infuzează sub pielea celui care doarme o subtilă substanţă urzicătoare a cărei virulenţă, la cel mai mic scărpinat, te poate scoate din minţi…

Mâncărimea ce-l trezi pe Fleurissoire era atât de puternică, încât acesta aprinse lumânarea şi fugi să se uite

în oglindă; sub maxilarul inferior avea o roşeaţă difuză, presărată cu mici şi indistincte puncte albe; dar lumânarea lumina slab; oglinda era murdară; iar privirea lui tulburată de somn. Se culcă din nou, scărpinându-se întruna; stinse din nou lumânarea; o aprinse iar după cinci minute, căci usturimea devenise insuportabilă; se năpusti în baie, îşi muie batista în apa din carafă şi şi-o puse pe locul inflamat; roşeaţa, din ce în ce mai întinsă, îi ajunsese acum până la claviculă. Amédée crezu că s-a îmbolnăvit şi rosti o rugăciune; apoi stinse încă o dată lumânarea. Liniştea pe care i-o aduse răceala compresei fu de prea scurtă durată ca să poată să adoarmă din nou; acum, la senzaţia groaznică de mâncărime se adăuga şi faptul că îl jena gulerul umed, pe care îl mai uda şi el cu lacrimile lui. Deodată tresări de groază: l-au mâncat ploşniţele! da, ploşniţele!… Se miră că nu-şi dăduse seama mai devreme; dar nu cunoştea aceste insecte decât după nume, şi – de altfel – cum ar fi putut să creadă că efectul unei muşcături precise poate să fie o arsură atât de nedefinită? Se ridică din pat şi aprinse, pentru a treia oară, lumânarea.

Plin de idei şi nervos din fire, îşi făcea despre ploşniţe, ca mulţi oameni, tot felul de gânduri false şi, scârbit la culme, începu să le caute pe trupul lui; nu găsi niciuna; gândi că s-a înşelat şi socoti, din nou, că-i bolnav. Nu văzu nimic nici pe aşternut; dar, înainte de a se culca din nou, îi trecu prin minte să ridice perna.

Zări trei fiinţe minuscule şi negricioase, care se ascunseră într-o cută a cearşafului. Ele erau!

Puse luminarea pe pat şi începu să le urmărească cu înverşunare; desfăcu cuta şi găsi cinci ploşniţe pe care neîndrăznind, de scârbă, să le strivească cu unghia, le aruncă în oala de noapte şi făcu pipi pe ele. Câteva clipe le privi cu mulţumire şi cruzime cum se zbat, şi, dintr-odată, se simţi uşurat. Se culcă din nou şi suflă în lumânare.

Mâncărimea deveni şi mai intensă; apărură alte ploşniţe, ce-l muşcară de data asta de ceafă. Disperat, aprinse din nou lumânarea, se sculă, îşi scoase cămaşa şi-i cercetă, pe îndelete, gulerul. Pe cusătură zări fugind nişte

imperceptibile puncte roşii; le strivi pe pânza cămăşii, pe care lăsară o urmă de sânge; netrebnicele lighioane erau atât de mici, încât îi venea greu să creadă că erau ploşniţe; dar, ridicând din nou perna, descoperi una uriaşă, cu siguranţă că era mama lor; încurajat de izbândă, surescitat şi aproape amuzat, ridică perna, scoase aşternutul şi începu să cerceteze totul sistematic. Acum i se părea că peste tot vede numai ploşniţe; dar nu prinse decât patru; se culcă din nou şi putu să se bucure de o oră de linişte.

Apoi, mâncărimile începură din nou. Porni încă o dată la vânătoare; dar, zdrobit de oboseală, se lăsă în voia lor şi observă că, dacă nu te atingeai de ea, umflătura produsă de muşcătură trecea destul de repede. În zori, ultimele ploşniţe, sătule, îl lăsară în pace. Când servitorul de la hotel veni să-l trezească pentru tren, Amédée era cufundat într-un somn adânc.

La Toulon avu de-a face cu puricii. Cu siguranţă că-i adusese din tren. Toată noaptea se scărpină, întorcându-se de pe o parte pe alta, fără să poată dormi. Îi simţea alergându-i pe la subsioare, gâdilându-i şalele, dându-i fiori în tot trupul. Cum avea pielea sensibilă, pişcăturile îi provocau umflături, pe care le inflama, scărpinându-se întruna. Aprinse lumânarea de mai multe ori. Se scula, îşi scotea cămaşa şi o punea din nou, fără să fi putut să omoare vreunul; abia de-i putea zări pentru o clipă; de prins, nici vorbă şi, chiar dacă izbutea să-i apuce, când îi credea morţi, striviţi sub deget, ei îşi recăpătau forma şi o luau din loc, sărind ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Ajunsese să regrete ploşniţele. Se înfurie, şi enervarea pricinuită de această vânătoare zadarnică îi alungă somnul.

A doua zi, mâncărimile continuară, în timp ce noi gâdilături îl avertizau că n-a scăpat de purici. Căldura groaznică îi înrăutăţea mult starea. Vagonul era plin ochi de muncitori care beau, fumau, scuipau, ghiorăiau şi mâncau un fel de cârnat ce avea un miros atât de puternic, încât lui Fleurissoire îi veni, de mai multe ori, să vomite. Nu îndrăzni totuşi să se mute din acel compartiment decât

la graniţă, temându-se că muncitorii, văzându-l că urcă în altul, vor bănui că l-au deranjat; în compartimentul în care urcă, nimeri peste o doică grasă care tocmai schimba scutecele unui bebeluş. Încercă totuşi să doarmă, dar acum îl jena pălăria. Era o pălărie plată, de pai alb, cu panglică neagră, de felul celor numite canotiere. Când Fleurissoire o ţinea în poziţia obişnuită, borul rigid îi depărta capul de perete; dacă, pentru a se putea sprijini de perete, îşi ridica puţin pălăria, peretele o arunca înainte; când, dimpotrivă, îşi lăsa pălăria pe spate, borul ei se prindea între perete şi ceafă, iar în faţă, deasupra frunţii, se ridica precum o supapă. Luă hotărârea să şi-o scoată şi să-şi acopere capul cu fularul pe care, de frica luminii, îl lăsă să-i cadă pe ochi. Pentru noapte îşi luase unele precauţii: dimineaţa îşi cumpărase din Toulon o cutie cu praf de omorât insectele şi, chiar dacă-l va costa mult – se gândea el –, în seara asta nu va ezita să se ducă într-unul din cele mai bune hoteluri; căci dacă la noapte nu va dormi bine, va ajunge la Roma într-o stare atât de jalnică, încât va cădea victimă oricărui francmason ivit în cale.

În faţa gării din Genova staţionau omnibuzele celor mai importante hoteluri din oraş; merse spre unul dintre cele mai luxoase, fără să se lase intimidat de aroganţa lacheului care se repezi să-i ducă jalnica valiză; dar Amédée nu voia să se despartă de ea; nu-l lăsă să i-o pună în maşină şi ceru să fie aşezată lângă el, pe banchetă. În holul hotelului, se simţi în largul lui, căci portarul vorbea franţuzeşte; nu se mulţumi să ceară „o cameră foarte bună”, ci se interesă de preţurile camerelor ce i se propuneau, fiind hotărât să nu găsească nimic pe placul lui sub doisprezece franci.

Camera de şaptesprezece franci pentru care se decise, după ce vizitase mai multe, era mare, curată şi destul de elegantă; patul, din aramă, înainta până în mijlocul încăperii; era atât de impozant încât fie şi numai gândul de a folosi un insecticid părea o insultă. Toaleta era ascunsă într-un fel de dulap uriaş. Două ferestre mari se deschideau spre o grădină; Amédée, aplecat spre noaptea

de afară, contemplă îndelung frunzişul nedesluşit şi întunecat, lăsând aerul călduţ să-i potolească neliniştea şi să-l îndemne la somn. Deasupra patului era atârnată o pânză uşoară, ce cădea ca o ceaţă pe cele trei laturi libere; în partea din faţă o ridicau câteva şnururi subţiri într-o curbă graţioasă. Fleurissoire recunoscu o plasă împotriva ţânţarilor, obiect pe care se ferise întotdeauna să-l folosească.

După ce se spălă, se întinse fericit în aşternuturile proaspete. Lăsă fereastra deschisă, nu complet, de frică să nu răcească şi să nu-l doară ochii, ci pe jumătate, în aşa fel ca aerul să nu-l izbească direct; îşi făcu socotelile băneşti şi rugăciunile şi apoi stinse lumina (luminatul era electric şi se oprea cu ajutorul unui întrerupător).

Când era cât pe ce să adoarmă, un bâzâit slab îi aduse aminte că nu avusese grijă să nu deschidă fereastra decât după ce a stins lumina; căci lumina atrage ţânţarii. Îşi aminti şi că citise într-o carte că trebuie să-i mulţumim bunului Dumnezeu că a înzestrat această insectă zburătoare cu acel bâzâit specific, ce-l avertizează pe cel ce doarme că va fi pişcat. Apoi, lăsă vălul protector în jos, de jur-împrejurul patului. „La urma-urmei, e mai bun sistemul ăsta”, îşi spuse el, pe jumătate adormit, „decât acele mici conuri din iarbă uscată pe care, sub denumirea bizară de fidibus, le vinde Blafaphas-tatăl; le aprinzi pe o farfurioară de metal şi ele ard, răspândind o mare cantitate de fum narcotic; dar, înainte de a amorţi ţânţarii, îl asfixiază pe jumătate pe cel ce doarme. Fidibus! Ce nume caraghios! Fidibus…”. Adormise, când, deodată, pe partea stângă a nasului, simţi o pişcătură. Duse mâna la locul cu pricina; şi, în timp ce-şi pipăia umflătura de pe nas, simţi altă pişcătură: de data asta la încheietura mâinii. Apoi auzi lângă ureche un bâzâit răutăcios. Ce grozăvie! îşi închisese duşmanul între pânze! Puse mâna pe întrerupător şi aprinse lumina.

Da! ţânţarul era aici, aşezat sus pe vălul protector. Fiind prezbit, Amédée îl vedea bine; era subţire până la absurd şi stătea proptit pe patru picioare, îndoindu-şi spre

spate ultima pereche de lăbuţe, lungi şi parcă buclate; ce obraznic! Amédée se ridică în picioare pe pat. Dar cum să striveşti insecta pe vălul mişcător şi vaporos?... Fie ce-o fi! lovi cu latul mâinii atât de tare şi de repede, încât crezu că a rupt plasa. Cu siguranţă că l-a nimerit; căută cu privirea cadavrul; nu văzu nimic; dar simţi o nouă pişcătură la genunchi.

Atunci, ca să-şi protejeze cât mai bine trupul, se băgă din nou în pat; rămase vreun sfert de oră ca năuc, neîndrăznind să stingă lumina. Apoi, oarecum sigur că a scăpat de primejdie, nemaivăzând şi nemaiauzind vreun duşman, o stinse. Dar bâzâitul începu din nou.

Scoase un braţ, ţinându-şi mâna în apropierea feţei şi, din când în când, atunci când i se părea că unul i s-a aşezat pe frunte sau pe obraz, îi aplica o palmă zdravănă. Dar, îndată după asta, auzea din nou bâzâitul insectei.

După care îi veni ideea să-şi acopere capul cu fularul, ceea ce îi micşoră mult voluptatea de a respira, dar nu-l feri de-o pişcătură pe bărbie.

Ţânţarul, ghiftuit, se linişti; oricum, Amédée, doborât de somn, încetă să-l mai audă; îşi scoase fularul şi acum dormea, scărpinându-se întruna. A doua zi dimineaţă, nasul lui acvilin semăna cu nasul unui beţivan; umflătura de la genunchi era precum floarea unui cui, iar cea din bărbie arăta ca un vulcan; apelă la serviciile bărbierului, la care se duse să se radă înainte de a părăsi Genova, ca să ajungă la Roma cu o înfăţişare decentă.

II

La Roma, pe când zăbovea în faţa gării cu valiza în mână, atât de obosit, de dezorientat şi de zăpăcit încât nu putea lua nicio hotărâre şi nu mai avea putere decât să refuze propunerile portarilor de la hoteluri, Fleurissoire avu norocul să întâlnească un facchino [hamal (it.)] ce vorbea franţuzeşte. Baptistin era un tânăr cu privirea vie care se născuse în Marsilia şi căruia nu-i dăduseră încă tuleiele; recunoscând în Fleurissoire o ţară, se oferi să-l conducă şi să-i poarte valiza.

Tot timpul drumului, Fleurissoire studiase cu

înverşunare ghidul Baedeker. Un fel de instinct, de presimţire, de avertisment interior schimbă direcţia pioaselor sale gânduri, ce lăsară Vaticanul deoparte ca să se concentreze pe castelul Sant' Angelo, vechiul Mausoleu al lui Hadrian, vestita temniţă ce, în celule tainice, adăpostise odinioară mulţi prizonieri iluştri şi care, după cum se spune, este legată de Vatican printr-un coridor subteran. Privi planul oraşului. „Trebuie să-mi găsesc o locuinţă aici", hotărî el, punând arătătorul pe cheiul Tordinona, în faţa castelului Sant' Angelo. Şi, printr-o întâmplare providenţială, acesta era tocmai cartierul în care voia să-l ducă Baptistin; nu chiar pe chei, care – la drept vorbind – nu-i decât o şosea, ci în imediata apropiere, pe Via dei Vecchierelli (altfel spus strada Bătrâneilor), adică, pornind de pe Ponte Umberto, a treia stradă, ce se termină într-o fundătură; ştia aici o casă liniştită (de la ferestre, dacă te aplecai puţin, puteai zări Mausoleul), unde nişte doamne foarte binevoitoare vorbesc toate limbile şi una dintre ele mai ales franceza.

— Dacă domnul e obosit, putem lua o trăsură; e departe... Da, aerul e mai rece în seara asta; a plouat; puţin mers pe jos, după un drum atât de lung, face bine... Nu, valiza nu-i prea grea; o să v-o duc până acolo... Pentru prima oară la Roma! Nu cumva domnul vine de la Toulouse?... Nu; de la Pau. Ar fi trebuit să recunosc accentul.

Mergeau vorbindu-şi astfel. O luară pe via Viminale; apoi pe via Agostino Depretis, ce uneşte via Viminale cu Pincio apoi, luând-o pe via Nazionale, ajunseră la Corso, unde traversară; de aici intrară într-un labirint de străduţe fără nume. Valiza nu era atât de grea încât să-l împiedice pe Baptistin să meargă foarte repede, aşa că Fleurissoire se ţinea după el cu greutate; alerga cu paşi mărunţi în spatele lui, frânt de oboseală şi topit de căldură.

— Am ajuns, spuse în sfârşit Baptistin, tocmai când Amédée voia să-i ceară îndurare.

Strada, sau mai bine zis străduţa Vecchierelli, era atât de îngustă şi de întunecată, încât Fleurissoire se

hotărî cu greu să se aventureze pe ea. Baptistin intrase, pe partea dreaptă, în a doua casă, a cărei poartă se afla la câţiva metri de chei; chiar atunci Fleurissoire văzu cum iese din casă un bersagliere; uniforma elegantă, pe care o remarcase încă de la graniţă, îl linişti; căci avea încredere în armată. Făcu câţiva paşi înainte. Pe prag apăru o doamnă care îi surâse cu un aer binevoitor; era, după cum părea, patroana hanului. Purta un şorţ de satin negru, brăţări şi o panglică de tafta albăstruie în jurul gâtului; îşi purta părul negru precum cărbunele adunat în vârful capului, într-o adevărată construcţie, susţinută de un pieptene uriaş de os.

— Valiza ţi-a fost urcată la etajul al treilea, îi spuse ea lui Amédée care, în această tutuiala, văzu un obicei italienesc sau o insuficientă cunoaştere a limbii franceze.

— *Grazia* [corect: *grazie*]*!* răspunse, la rândul lui, surâzând. *Grazia!* Asta însemna *mulţumesc* şi era singurul cuvânt italienesc pe care ştiu să-l spună (când mulţumea unei doamne, considera că e politicos să-l pună la feminin).

Urcă, respirând din greu şi făcându-şi curaj la fiecare palier, căci era sfârşit de oboseală iar scara aceea sordidă îl aducea la disperare. Palierele se succedau după câte zece trepte, scara urcând şovăielnic şi cotind de trei ori până la fiecare etaj. De plafonul primului palier, în faţa intrării, era atârnată o colivie de canari pe care o puteai vedea din stradă. Pe palierul al doilea, o pisică râioasă târâse un rest de peşte pe care se pregătea să-l mănânce. Pe cel de-al treilea palier dădeau toaletele; prin uşa larg deschisă se vedea, alături de scaunul closetului, un vas de formă înaltă, din lut galben, din caliciul căruia ieşea coada unei mături; pe acest palier Amédée nu se opri nicio clipă. La primul etaj, fumegăia o lampă cu gaz, lângă o uşă cu geam pe care era scris, cu litere şterse, cuvântul *Salone*; dar încăperea era întunecată: prin geam, Amédée zări o oglindă cu rama aurită aşezată pe peretele din faţă.

Ajunsese la cel de-al şaptelea palier, când un militar, de data asta un artilerist – ce ieşea dintr-una din camerele de la etajul al doilea şi cobora foarte repede – se lovi de el,

îl sprijini să nu cadă, murmură, râzând, câteva vorbe de scuză în italieneşte şi trecu mai departe. Fleurissoire părea beat şi, de oboseală, se ţinea cu greu pe picioare. Dacă întâlnirea cu prima uniformă îi dăduse un sentiment de siguranţă, întâlnirea cu a doua îi strecură în suflet mai curând o nelinişte.

„Militarii ăştia or să facă scandal, îşi spuse el. Din fericire, camera mea este la etajul al treilea; prefer săi am dedesubt".

Nu trecuse bine de cel de-al doilea etaj, când o femeie într-o rochie de casă, descheiată şi cu părul despletit, strigă după el, venind în fugă din fundul culoarului.

„Mă ia drept altcineva", îşi zise Amédée şi se grăbi să urce, întorcând privirea pentru ca femeia să nu se simtă stingherită că a surprins-o pe jumătate dezbrăcată.

La etajul al treilea ajunse frânt de oboseală; aici îl regăsi pe Baptistin; vorbea în italiană cu o femeie de vârstă incertă care îi aminti foarte bine, deşi era mai puţin grasă, de bucătăreasa familiei Blafaphas.

— Valiza dumneavoastră se află la numărul şaisprezece, a treia uşă. Când treceţi, fiţi atent la găleata de pe culoar. Am pus-o afară pentru că curge, îi explică femeia, pe franţuzeşte. Uşa de la camera şaisprezece era deschisă; pe o masă ardea o lumânare ce lumina încăperea şi arunca o rază pe coridorul unde, în faţa uşii de la camera cincisprezece, în jurul unei găleţi de metal, strălucea pe ciment o băltoacă, peste care Fleurissoire trebui să sară. În aer plutea un miros acru. Valiza era aici, la vedere, pe un scaun. De îndată ce ajunse în atmosfera sufocantă din cameră, Amédée fu cuprins de-o ameţeală şi, zvârlindu-şi pe pat umbrela, şalul şi pălăria, se aruncă într-un fotoliu. Fruntea îi şiroia de sudoare; crezu că i s-a făcut rău.

— Doamna Carola vorbeşte franţuzeşte, zise Baptistin. Intrară amândoi în cameră.

— Deschide puţin fereastra, suspină Fleurissoire, incapabil să se ridice.

— Oh, cât e de cald! spuse doamna Carola ştergându-şi faţa palidă şi transpirată cu o batistuţă parfumată pe care o scoase din corsaj.

— Să-l împingem lângă fereastră.

Ridicară fotoliul în care Amédée nu-şi putea ţine bine echilibrul, fiind pe trei sferturi leşinat, şi îl aşezară în aşa fel încât acesta să respire, în locul duhorilor de pe culoar, mirosurile plăcute şi variate ale străzii. Dar răcoarea îl învioră. Scotocind în pungă, scoase hârtia de cinci lire pe care o pregătise pentru Baptistin:

— Îţi mulţumesc mult. Acum, te rog, lasă-mă.

— Nu trebuia să-i dai atât de mult, spuse Carola. Amédée luă această tutuiala drept un obicei italienesc; acum, singurul lui gând era să se culce; dar Carola nu părea deloc dispusă să plece; atunci, din politeţe, Amédée zise:

— Vorbiţi franţuzeşte la fel de bine ca o franţuzoaică.

— Nu-i de mirare; sunt din Paris. Dar dumneata?

— Eu sunt din sud.

— Ghicisem. Când v-am văzut, mi-am spus: acest domn trebuie să fie din provincie. Sunteţi în Italia pentru prima oară?

— Pentru prima oară.

— Aţi venit pentru afaceri.

— Da.

— Roma-i frumoasă. Sunt aici multe lucruri ce merită să fie văzute.

— Da… Dar în seara asta sunt puţin cam obosit, îndrăzni el să spună; şi, ca şi cum ar fi vrut să se scuze: Sunt pe drum de trei zile.

— Până aici e un drum lung.

— Şi n-am dormit de trei nopţi.

La aceste cuvinte, doamna Carola, cu acea subită familiaritate italienească ce-l uimea încă pe Fleurissoire, exclamă, apucându-l de bărbie:

— Ştrengarule!

Acest gest îl făcu pe Amédée să roşească şi, ca să înlăture pe dată orice insinuare, îi relată în amănunt

povestea cu puricii, ploşniţele şi ţânţarii.

— Aici n-o să întâlneşti nimic de felul ăsta. Vezi cât e de curat!

— Da; sper să dorm bine.

Dar ea tot nu pleca. Amédée se ridică cu greutate din fotoliu, îşi duse mâna la nasturii de la haină încercând să se descheie şi îndrăzni să spună:

— Cred că am să mă culc.

Doamna Carola înţelese stingherеala lui Fleurissoire.

— Văd că vrei să te las singur, spuse ea cu tact.

De îndată ce-o văzu plecată, Fleurissoire întoarse cheia în broască, îşi scoase cămaşa de noapte din valiză şi se culcă. Dar probabil că închizătoarea era stricată, căci nu apucase să sufle în lumânare, când faţa Carolei, surâzătoare, apăru din nou în uşa întredeschisă, chiar în spatele patului, foarte aproape de pat…

După o oră, când se trezi, Carola zăcea lângă el, goală, culcată în braţele lui.

Îşi scoase de sub ea braţul stâng şi se depărta. Ea dormea, încăperea era inundată de o lumină slabă ce venea din stradă şi nu se auzea decât respiraţia egală a femeii. Amédée Fleurissoire, care simţea în întreg trupul şi în suflet o lâncezeală stranie, îşi scoase picioarele slabe din aşternut şi, aşezat pe marginea patului, începu să plângă.

Lacrimile îi spălau faţa, precum sudoarea, amestecându-se cu praful din tren; curgeau fără zgomot, fără oprire, în mici valuri, din străfundul său, ca dintr-un izvor ascuns. Se gândi la Amica şi la Blafaphas. Ah! dacă l-ar putea vedea! Niciodată nu va mai îndrăzni să-şi reia locul lângă ei… Apoi se gândi la misiunea lui sfântă, compromisă… gemea, şoptind: „Gata! Nu mai sunt demn… Ah! S-a terminat! S-a terminat totul!”

Ciudatele sale suspine o treziră pe Carola. În genunchi, la picioarele patului, Amédée îşi lovea pieptul slab cu pumnii, şi Carola, uluită, îl auzi cum clănţăne din dinţi şi repetă printre hohote de plâns:

— Să se salveze cine poate! Biserica se prăbuşeşte…

Până la urmă, nemaiîndurându-i vaietele, îl întrebă:

— Dar ce te-a apucat, bietul de tine? Ai înnebunit? Se întoarse spre ea şi zise:

— Vă rog, doamnă Carola, lăsaţi-mă… Trebuie neapărat să rămân singur. O să vă văd mâine dimineaţă. Apoi, cum, la urma-urmei, nu era supărat decât pe el, Amédée o sărută cu blândeţe pe umăr.

— Ah, nici nu ştii cât e de grav ceea ce am făcut acum! Nu, nu! Nu, nu ştii. Şi n-ai să ştii niciodată!

III

Sub numele pompos de *Cruciada pentru eliberarea Papei*, o organizaţie de escroci îşi întindea ramificaţiile tenebroase în multe părţi ale Franţei; Protos, falsul canonic din Virmontal, nu era singurul agent al ei, după cum contesa de Saint-Prix nu era singura persoană ce-i căzuse victimă. De asemenea, nu toate victimele arătau aceeaşi bunăvoinţă şi nu toţi agenţii aceeaşi dibăcie. Chiar şi Protos, vechiul prieten al lui Lafcadio, după ce opera, trebuia să fie mereu cu băgare de seamă; trăia cu teama continuă că clerul, adevăratul cler, va afla despre această escrocherie şi, de aceea, pentru a-şi ascunde faptele, cheltuia tot atâta ingeniozitate, cât şi pentru a face să înainteze afacerea; dar era înzestrat admirabil şi foarte bine secondat; în întreaga bandă (care se numea Miriapodul) domneau cele mai minunate înţelegere şi disciplină.

Aflând de la Baptistin, chiar în aceeaşi seară, de sosirea străinului, şi oarecum alarmat de vestea că acesta venea din Pau, Protos, chiar a doua zi, la şapte dimineaţa, se duse la Carola. Ea era încă în pat.

Informaţiile pe care le primi de la ea, relatarea confuză a celor petrecute în cursul nopţii, felul cum femeia îi descrise teama pelerinului (aşa îi zicea ea lui Amédée), protestele şi lacrimile sale nu-i mai lăsau nicio îndoială. Era limpede că predica pe care o ţinuse la Pau dădea roade; dar nu tocmai roadele pe care le-ar fi dorit Protos; trebuia să-l ţină sub observaţie pe acest cruciat naiv care, prin mişcările sale stângace, putea să-i dea de gol…

— Haide! Lasă-mă să trec, îi spuse brusc Carolei.

Aceste vorbe ar putea să pară ciudate, căci Carola stătea culcată în pat; dar lucrurile bizare nu erau o piedică în calea lui Protos. Puse un genunchi pe pat, îl trecu pe celălalt pe deasupra trupului femeii şi se întoarse cu atâta dibăcie încât, împingând puţin patul, ajunse, într-o clipă, între pat şi perete. Cu siguranţă că femeia era obişnuită cu această manevră, căci îl întrebă cu simplitate:

— Ce vrei să faci?

— Să mă deghizez în preot, îi răspunse Protos, la fel de simplu.

— Vrei să ieşi pe partea asta?

Protos stătu o clipă pe gânduri şi apoi zise:

— Ai dreptate; e mai firesc.

Se aplecă şi deschise o uşă secretă, ascunsă în tencuială şi atât de joasă încât patul o ascundea complet.

Când trecu pe sub uşă, Carola îl apucă de umăr:

— Ascultă, îi zise ea cu un fel de gravitate; nu vreau să-i faci niciun rău acestui om.

— Doar ţi-am spus că mă travestesc în preot!

De îndată ce Protos dispăru, Carola se ridică şi începu să se îmbrace.

Nu ştiu prea bine ce să gândesc despre Carola Venitequa. Strigătul pe care-l scosese mă face să cred că sufletul ei nu este cu totul corupt. Uneori, chiar în mijlocul abjecţiei, putem descoperi dintr-odată bizare şi delicate sentimente, aşa cum o floare ca azurul poate să crească pe o grămadă de gunoi. Supusă şi devotată din fire, Carola, ca atâtea alte femei, avea nevoie de un stăpân. Părăsită de Lafcadio, pornise pe dată, din ciudă şi din dorinţă de răzbunare, în căutarea primului ei amant, Protos. Carola cunoscu din nou tot felul de momente grele, căci Protos, de îndată ce-o întâlni, începu să se poarte cu ea la fel de rău ca şi înainte. Căci lui Protos îi plăcea să domine.

Un alt bărbat decât Protos ar fi putut-o ajuta pe această femeie să-şi schimbe felul de viaţă. Dar pentru asta ar fi trebuit mai întâi să şi vrea să o facă. Dimpotrivă, ai fi zis că Protos îşi propusese s-o coboare şi mai jos. Am

văzut ce servicii ruşinoase îi cerea acest bandit; la drept vorbind, părea că ea i se supune fără să-i opună prea multă rezistenţă; dar, adeseori, primele tresăriri ale unui suflet care se împotriveşte sorţii sale josnice nu sunt percepute nici măcar de el însuşi; tainica răzvrătire nu iese la iveală decât mulţumită iubirii. Oare Carola se îndrăgostise de Amédée? Ar fi greu să susţinem asta; dar, în contact cu puritatea lui, sufletul ei corupt se emoţionase; şi strigătul despre care am vorbit îi ţâşnise cu siguranţă din inimă.

Protos intră din nou în încăpere. Nu-şi schimbase costumul Ţinea în mână nişte boarfe pe care le puse pe scaun.

— Ce-i? îl întrebă ea.

— M-am gândit mai bine. Mai întâi trebuie să trec pe la poştă şi să-i cercetez corespondenţa. N-o să mă schimb decât la prânz. Dă-mi oglinda.

Se apropie de fereastră şi, aplecat peste oglindă, îşi potrivi o pereche de mustăţi castanii, puţin mai deschise la culoare decât părul, tunse scurt.

— Cheamă-l pe Baptistin.

Carola era aproape îmbrăcată. Se duse şi trase de o sfoară, lângă uşă.

— Ţi-am spus că nu vreau să te mai văd cu butonii ăştia. Sunt prea bătători la ochi.

— Ştii bine cine mi i-a dat.

— Tocmai de asta.

— Eşti gelos?

— Proasto! Baptistin ciocăni la uşă şi intră.

— Ţine, îi zise Protos, arătându-i pe scaun haina, gulerul şi cravata, pe care le adusese de dincolo de uşă. Îţi vei însoţi clientul prin oraş. Eu nu te voi întâlni decât pe seară. Nu-l pierde din ochi.

Amédée s-a dus la Biserica San Luigi-dei-Francesi, să se confeseze Sfântului Petru, a cărui statură uriaşă îl zdrobea. Baptistin îl conduse; tot el l-a dus apoi la poştă. Cum era de aşteptat, organizaţia Miriapodul avea aici oamenii ei de încredere. Micuţa carte de vizită de pe valiză

îi dezvăluise lui Baptistin numele lui Fleurissoire; Baptistin i-l spusese lui Protos; acesta, prin intermediul unui funcţionar binevoitor, pusese mâna pe o scrisoare de la Amica, pe care o citi fără niciun scrupul.

— Ce ciudat! exclamă Fleurissoire când, o oră mai târziu, veni şi el să-şi ceară scrisorile. Foarte ciudat!

S-ar părea că plicul a fost deschis.

— Aici asemenea lucruri se întâmplă adeseori, zise flegmatic Baptistin.

Din fericire, Amica, prudentă, nu făcea decât câteva aluzii foarte discrete. De altfel, scrisoarea era foarte scurtă; ea îi recomanda lui Amédée, ţinând seama de sfaturile abatelui Mure, ca „înainte de a încerca să facă ceva", să se ducă la Neapole să-l întâlnească pe cardinalul San-Felice S.B… Nici că ţi-ai fi putut dori nişte termeni mai vagi şi mai puţin compromiţători.

IV

În faţa Mausoleului lui Hadrian, numit şi castelul Sant' Angelo, Fleurissoire trecu printr-o întâmplare nefericită. Uriaşul edificiu se înălţa în mijlocul unei curţi interioare, în care publicul nu avea voie să intre şi în care nu puteau pătrunde decât călătorii cu bilete speciale. Era indicat chiar şi faptul că aceştia trebuiau să fie însoţiţi de un paznic…

Aceste precauţii excesive confirmau bănuielile lui Amédée, făcându-l totodată să vadă extraordinara dificultate a celor întreprinse. Fleurissoire, care scăpase, în sfârşit, de Baptistin, rătăcea pe cheiul aproape pustiu, la acest sfârşit de zi, mergând de-a lungul zidului exterior ce apăra castelul. Cu sufletul trist şi descurajat, trecea şi iar trecea prin faţa podului mobil de la intrare; apoi se îndepărta până pe malul Tibrului şi încerca, peste acest prim zid, să zărească ce se află înăuntrul curţii.

Nu dăduse atenţie unui preot (la Roma sunt atât de mulţi!) şi nu departe de el, stătea aşezat pe o bancă şi părea cufundat în ziarul lui, dar care îl urmărea de mult. Respectabilul preot avea părul lung, bogat şi argintiu; pielea feţei, tânără şi proaspătă, semn al unei vieţi curate,

contrasta cu vârsta lui înaintată. Chiar şi numai după figură puteai să-ţi dai seama că e preot, iar după o anumită decenţă ce-l caracteriza, că e preot francez. Pe când Fleurissoire trecea pentru a treia oară prin faţa băncii lui, abatele se ridică brusc, veni la el şi, cu o voce tânguitoare, îi spuse:

— Ce bine! Deci nu sunt singur! Şi dumneavoastră îl căutaţi…

După ce rosti aceste cuvinte, îşi ascunse obrazul în mâini şi izbucni în hohote de plâns. Apoi, revenindu-şi, exclamă:

— E imprudent! Da, foarte imprudent! Ascunde-ţi lacrimile! Înăbuşă-ţi suspinele!… Şi, luându-l pe Amédée de braţ, îi zise:

— Să plecăm de aici, domnule; suntem urmăriţi. Cred că emoţia pe care nu mi-am putut-o ascunde a fost observată.

Amédée mergea, uluit, în urma lui. Îndrăzni, în sfârşit, să-l întrebe:

— Dar cum de aţi ghicit de ce mă aflu aici?

— Dea Domnul ca numai mie să-mi fie îngăduit să văd asta! Dar cum vă închipuiţi că neliniştea dumneavoastră şi privirile triste cu care cercetaţi locurile acestea puteau să nu fie observate de cel care, de trei săptămâni încoace, vine aici zi şi noapte? Vai, domnule! De îndată ce v-am văzut, nu ştiu ce presimţire şi semn trimis de cer m-au făcut să recunosc în dumneavoastră un suflet frate… Atenţie! vine cineva. Doamne, luaţi-vă un aer nepăsător.

Un vânzător de legume venea pe chei din sens invers. Dintr-odată, ca şi cum ar fi continuat o frază, fără să-şi schimbe tonul, dar cu mai mare însufleţire, preotul spuse:

— Iată de ce aceste ţigări Virginia, atât de apreciate de unii fumători, nu se aprind decât la flacăra lumânării, după ce ai scos din interiorul lor acest pai subţire, pus acolo ca să realizeze de-a lungul ţigării un mic canal prin care să poată circula fumul. O Virginia ce nu arde nu-i bună decât de aruncat. Domnule, am văzut fumători aprinzând şase înainte de a găsi una bună…

Şi, îndată ce vânzătorul de legume trecuse de ei:

— Aţi văzut cum se uita la noi? Trebuia neapărat să schimb vorba.

— Ce spuneţi! exclamă Fleurissoire uluit, acest nenorocit de vânzător ar putea fi şi el unul dintre cei de care ne ferim?

— Domnule, nu pot s-o spun cu siguranţă; dar presupun, împrejurimile acestui castel sunt foarte supravegheate; mişună pe aici tot felul de agenţi ai unei poliţii speciale. Ca să nu trezească bănuieli, ţi se înfăţişează sub cele mai diferite veşminte. Oamenii ăştia sunt atât de abili, atât de abili! Iar noi atât de creduli şi de încrezători! Dar dacă v-aş spune, domnule, că era să ratez totul încrezându-mă într-un *facchino* oarecare căruia, în seara sosirii, i-am dat să-mi ducă modestul meu bagaj de la gară la locuinţa unde m-am instalat! Vorbea franţuzeşte şi, cu toate că vorbesc italieneşte curent încă din copilărie… fără îndoială că aţi fi simţit aceeaşi emoţie ca şi mine… auzind, pe pământ străin, că cineva vorbeşte limba maternă, o emoţie împotriva căreia n-am ştiut să mă apăr… Ei bine! acest facchino…

— Era unul dintre aceia?

— Da, era. După puţin timp, m-am putut convinge. Din fericire, nu vorbisem cu el decât foarte puţin.

— Mă faceţi să tremur de groază, zise Fleurissoire; şi eu în seara sosirii, adică ieri-seară, am căzut pe mâinile unui ghid căruia i-am dat să-mi ducă valiza şi care vorbea franţuzeşte.

— Doamne! exclamă preotul înspăimântat; se numea cumva Baptistin?

— Da, Baptistin: el e! gemu Amédée, care simţi că i se înmoaie genunchii.

— Vai! ce i-aţi spus? Preotul îl strânse de braţ.

— Nu-mi amintesc nimic.

— Încercaţi! Încercaţi să vă aduceţi aminte; în numele Cerului…

— Nu-mi amintesc, bâlbâi Amédée îngrozit; cred că nu i-am spus nimic.

— Ce-aţi lăsat să se vadă?

— Nu, nimic, cu adevărat nimic, vă asigur. Dar faceţi foarte bine că mă puneţi în gardă.

— La ce hotel v-a dus?

— Nu stau la hotel; am luat o cameră particulară.

— În sfârşit... şi unde staţi?

— Pe o străduţă pe care nu aveţi cum s-o cunoaşteţi, bolborosi Fleurissoire, stingherit la culme. N-are importanţă; nu voi rămâne acolo.

— Fiţi atent; dacă plecaţi prea repede, o să aveţi aerul că vă feriţi.

— Da, poate. Aveţi dreptate: e mai bine să nu plec imediat.

— Dar nu ştiu cum să mulţumesc Cerului, care v-a trimis la Roma astăzi! Dacă veneaţi cu o zi mai târziu, nu ne mai întâlneam! Mâine, chiar mâine, trebuie să mă duc la Neapole, să mă întâlnesc cu o importantă personalitate din lumea clerului care, în taină, se ocupă mult de treaba asta.

— Nu cumva e vorba de cardinalul San-Felice? întrebă Fleurissoire, tremurând din cap până-n picioare de emoţie.

Preotul, mirat, făcu doi paşi înapoi:

— De unde ştiţi? Apoi, apropiindu-se:

— Dar de ce să mă mir? în Neapole, numai el ştie taina asta.

— Îl... cunoaşteţi bine?

— Dacă-l cunosc! Doamne! dragă domnule, doar lui îi datorez... Dar n-are importanţă. Vreţi să vă duceţi să-l vedeţi?

— Sigur, dacă e nevoie.

— Este cel mai bun om... Cu un gest brusc se şterse la ochi. Ştiţi unde trebuie să mergeţi ca să-l găsiţi?

— Cred că oricine va putea să mă îndrepte. La Neapole îl cunoaşte toată lumea.

— Bineînţeles! Dar presupun că nu aveţi de gând să puneţi tot oraşul Neapole la curent cu vizita dumneavoastră? De altfel, nu cred că vi s-a vorbit despre

participarea sa la… treaba aceea, încredinţându-vi-se – poate – vreun mesaj, fără să vi se spună, totodată, şi felul cum trebuie să-l abordaţi.

— Scuzaţi-mă, spuse temător Fleurissoire, căruia Amica nu-i dăduse nicio indicaţie de acest fel.

— Nu cumva aveaţi de gând să mergeţi la el aşa, de-a dreptul… poate chiar la arhiepiscopie! – abatele începu să râdă – şi să-i spuneţi totul fără niciun ocoliş!

— Vă mărturisesc că…

— Dar, domnule, spuse celălalt pe un ton sever, nu vă daţi seama că riscaţi să-l băgaţi şi pe el la închisoare?

Părea atât de revoltat, încât Fleurissoire nu îndrăznea să mai spună nimic.

— O cauză atât de mare dată pe mână unor oameni atât de imprudenţi! murmură Protos, care scoase din buzunar capătul unui şir de mătănii; apoi îl băgă din nou în buzunar, îşi făcu cruce plin de ardoare şi, întorcându-se spre Amédée, spuse:

— Dar, domnule, cine v-a rugat să vă amestecaţi în treaba asta? Ale cui instrucţiuni le urmaţi?

— Iertaţi-mă, domnule abate, spuse confuz Fleurissoire, n-am primit nicio instrucţiune de la nimeni: sunt un biet om plin de temeri care caută şi el să facă ceva de unul singur.

Aceste cuvinte pline de umilinţă părură că-l dezarmează pe preot; îi întinse lui Fleurissoire mâna:

— V-am vorbit puţin cam aspru, dar am făcut-o pentru că suntem înconjuraţi de atâtea primejdii! Apoi, după o scurtă ezitare: Vreţi să mă însoţiţi mâine la Neapole? Vom merge la prietenul meu împreună… şi, ridicându-şi ochii spre cer: Da, îndrăznesc să-l numesc prietenul meu, zise el pe un ton convins. Să ne oprim o clipă pe banca asta. Voi scrie o scrisorică semnată de amândoi, prin care îi vom anunţa vizita noastră. Dacă o punem la poştă înainte de ora şase (ora optsprezece, cum se spune aici), îi va ajunge mâine dimineaţă şi va putea să ne primească pe la amiază; chiar am putea lua prânzul cu el.

Se aşezară. Protos scoase din buzunar un carnet şi, pe o foaie curată, sub ochii rătăciţi ai lui Amédée, începu să scrie: Bătrânica mea... Apoi, amuzat de mirarea celuilalt, zâmbi foarte calm:

— Dacă ar trebui s-o faceţi singur, i-aţi scrie de-a dreptul cardinalului?

Şi, pe un ton mai amical, binevoi să-i dea lui Amédée următoarele explicaţii:

O dată pe săptămână, cardinalul San-Felice părăsea arhiepiscopia clandestin, îmbrăcat în costum de simplu abate, devenea capelanul Bardolotti, se ducea pe colinele Vomero şi aici, într-o casă modestă, îşi primea puţinii prieteni intimi şi scrisorile secrete pe care cei iniţiaţi i le adresau sub acest nume fals. Dar nici chiar deghizat astfel nu se simţea la adăpost; nu era sigur că scrisorile ce-i veneau prin poştă nu fuseseră deschise şi cerea tuturor celor care îi scriau să nu spună nimic semnificativ în scrisoare şi ca din tonul scrisorii să nu se vadă nicidecum că este adresată Eminenţei sale.

Acum, că aflase toate acestea, Amédée începu să surâdă.

— Bătrânica mea... Să vedem ce-i spunem drăguţei de ea, glumea abatele, ezitând: Ah, da: îţi aduc un bătrân ştrengar. (Da! da! lăsaţi: ştiu care-i tonul potrivit!). Scoate una sau două sticle de vin de Falemo... mâine venim să le sorbim cu tine. Ce-o să ne mai veselim.

— Iată: semnaţi!

— Poate ar fi mai bine să nu-mi dau numele meu adevărat.

— În ceea ce mă priveşte n-are importanţă, reluă Protos, care, lângă numele de Amédée Fleurissoire, scrise: Cave.

— Oh! câtă abilitate!

— Ce! vă miraţi că semnez cu numele de Cave? N-aveţi în minte decât numele Vaticanului. Aflaţi, bunul meu domn Fleurissoire, că acest *cave* este un cuvânt latinesc ce înseamnă şi *feriţi-vă*!

Totul era spus pe un ton atât de superior şi de ciudat,

încât bietul Amédée simţi fiori pe şira spinării. Dar asta nu dură decât o clipă. Abatele Cave îşi reluă tonul amabil şi, întinzându-i lui Fleurissoire plicul pe care scrisese adresa fantezistă a cardinalului, zise:

— Vă rog s-o puneţi la poştă dumneavoastră; e mai prudent, scrisorile preoţilor sunt deschise. Şi acum, să ne despărţim; nu trebuie să fim văzuţi prea mult timp împreună. Ne vom întâlni din nou mâine-dimineaţă, în trenul de Neapole de la ora şapte şi jumătate. La clasa a treia, bineînţeles. Vă daţi seama că nu voi fi îmbrăcat în acest costum (cred că înţelegeţi de ce!). Voi fi îmbrăcat ca un ţăran calabrez. (Asta din pricina părului meu pe care n-aş vrea să-l tai). Cu bine!

Se îndepărtă făcând mici semne cu mâna.

„Binecuvântat fie Cerul care mi l-a scos în cale pe acest respectabil abate!", murmură Fleurissoire, întorcându-se acasă. „Ce m-aş fi făcut fără el?"

Iar Protos, în timp ce se depărta, murmură şi el:

„Cardinal ţi-a trebuit, cardinal o să ai… Oricum, de unul singur, n-avea cum să dea de cel adevărat!"

V

Fleurissoire se plânse că-i tare obosit aşa că, în noaptea aceea, Carola îl lăsă să doarmă, în ciuda interesului pe care-l avea faţă de el şi a tandreţii pline de milă de care fusese cuprinsă când el îi mărturisise slaba lui experienţă în ale dragostei; dormise atât cât îi îngăduise insuportabila mâncărime de piele provocată de pişcăturile puricilor şi ale ţânţarilor:

— Nu trebuie să te scarpini aşa! îi spuse ea a doua zi dimineaţa. Îţi iriţi pielea. Oh, cât e de inflamată! şi îi puse mâna pe umflătura din bărbie. Apoi, în timp ce el se pregătea să plece:

— Uite! păstrează asta ca amintire de la mine; şi puse la manşetele pelerinului butonii ce nu-i plăceau lui Protos. Amédée făgădui că se va întoarce în aceeaşi seară sau, cel târziu, a doua zi dimineaţă.

— Jură-mi că n-o să-i faci niciun rău, îi spunea Carola o clipă mai târziu lui Protos care, deghizat, intra pe uşa

secretă; şi cum întârziase din pricină că, pentru a-şi face apariţia, aşteptase ca Fleurissoire să plece, trebui să se ducă la gară cu trăsura.

Sub noua sa înfăţişare, purtând surtuc, nădragi cafenii, sandale cu şireturile strânse pe deasupra ciorapilor albaştri, o pălărie roşcată cu boruri mici şi plate şi ţinând în gură o pipă scurtă, nu mai semăna cu un preot, ci cu un autentic brigand din Abruzzi. Fleurissoire, care se plimba prin faţa trenului, îl recunoscu cu greu când îl văzu venind, cu un deget pe buze, precum Sfântul Petru martir, trecând apoi pe lângă el ca şi când nu l-ar fi văzut şi dispărând într-un vagon de la capătul trenului. Dar, după o clipă, reapăru în uşa vagonului şi, privind spre Amédée, îi făcu, pe furiş, semn să se apropie; şi când acesta se pregătea să urce, îi zise în şoaptă:

— Vă rog să vedeţi dacă nu e cineva alături.

Nu era nimeni; şi compartimentul lor se afla la capătul vagonului.

— V-am urmărit de departe pe stradă, spuse Protos, de teamă să nu fim surprinşi împreună.

— Cum de nu v-am zărit? spuse Fleurissoire. M-am uitat în urmă de multe ori, tocmai ca să văd dacă nu sunt urmărit. Vorbele pe care mi le-aţi spus ieri m-au alarmat tare mult! Văd peste tot numai spioni.

— Din nefericire, cred că v-aţi uitat în urmă de prea multe ori. Credeţi că este firesc să te uiţi înapoi la fiecare douăzeci de paşi?

— Vai! aveam, cu adevărat, un aer…?

— Bănuitor. Da, să-i spunem pe nume: bănuitor. Este aerul cel mai compromiţător.

— Şi cu toate astea, n-am văzut că mă urmăriţi! După ce-am stat de vorbă, mi se pare că toţi trecătorii pe care-i întâlnesc pe stradă au în înfăţişarea lor ceva necinstit. Dacă mă privesc, intru în panică; iar despre cei ce nu se uită la mine cred că se prefac că nu mă văd. Până astăzi nu mi-am dat seama cât de puţin se justifică prezenţa oamenilor pe stradă. Dacă sunt din doisprezece patru a căror ocupaţie sare în ochi. Ştiu că m-aţi pus pe gânduri!

Aflaţi că un suflet încrezător cum era al meu cu greu devine bănuitor...

— Ei! o să vă obişnuiţi şi încă repede; o să vedeţi: după câtva timp, o să vă intre în sânge... Din nefericire, eu am fost silit demult să învăţ asta... Important este să ai totdeauna un aer vesel... aflaţi de la mine: când vă e teamă că sunteţi urmărit, nu întoarceţi capul; lăsaţi să vă cadă bastonul sau umbrela, în funcţie de timpul de care aveţi nevoie, sau batista şi, în timp ce ridicaţi obiectul de jos, priviţi printre picioare, în spate, cu o mişcare firească. Vă sfătuiesc să faceţi exerciţii. Dar, vă rog să-mi spuneţi, cum mă găsiţi în acest costum? Mi-e teamă ca, din vreun detaliu, să nu se vadă că sunt preot.

— Fiţi liniştit, spuse cu candoare Fleurissoire: sunt sigur că nimeni în afară de mine nu poate să recunoască cine sunteţi.

Apoi, cercetându-l bine şi ţinând capul puţin aplecat într-o parte:

— Evident că, în spatele acestei deghizări, dacă mă uit cu atenţie, regăsesc un anume aer ecleziastic, iar sub tonul jovial acea stare de nelinişte care ne tulbură pe amândoi; dar ce mare putere de stăpânire aveţi, de vă puteţi ascunde atât de bine gândurile! îmi dau seama că mai am multe de învăţat; sfaturile dumneavoastră...

— Ce ciudaţi butoni aveţi la manşete, îl întrerupse Protos amuzat, văzând butonii Carolei la cămaşa lui Fleurissoire.

— E un dar, spuse Amédée, roşind.

Era o căldură îngrozitoare. Protos se uită pe fereastră şi îi zise:

— E Monte Cassino. Zăriţi, colo-sus, celebra mănăstire?

— Da; o văd, spuse Fleurissoire cu un aer distrat.

— Văd că nu sunteţi prea sensibil la peisaje.

— Ba da, ba da, protestă Fleurissoire, sunt sensibil! Dar cum m-ar mai putea interesa ceva, atâta vreme cât durează această stare de nelinişte? Mi se întâmplă ca la Roma, cu monumentele; n-am văzut nimic; nici măcar n-am

putut încerca să văd ceva.

— Cât de bine vă înţeleg! zise Protos. Şi eu, aşa cum v-am spus, de când sunt la Roma, îmi petrec tot timpul umblând între Vatican şi Castelul Sant' Angelo.

— Păcat. Dar măcar dumneavoastră cunoaşteţi Roma. Cam aşa vorbeau între ei călătorii noştri.

La Caserte coborâră, apucând-o fiecare în altă parte, ca să mănânce şi să bea ceva.

— La Neapole, spuse Protos, când ne vom apropia de casa lui, ne vom despărţi, ca şi aici. Mă veţi urma de la distanţă; fiindcă, mai ales dacă nu e singur, voi avea nevoie de oarecare timp ca să-i explic cine sunteţi şi care e scopul vizitei dumneavoastră, nu veţi intra în casă decât la un sfert de oră după mine.

— Voi profita de timpul ăsta că să mă duc să mă bărbieresc. Azi-dimineaţă n-am avut timp. Luară un tramvai care îi duse până la Piazza Dante.

— Acum ne despărţim, spuse Protos. Mai e destul drum de făcut, dar e mai bine aşa. Mergeţi în urma mea, la o depărtare de vreo cincizeci de paşi; şi nu priviţi tot timpul ca şi cum v-ar fi teamă că mă pierdeţi; şi nici nu întoarceţi capul; asta ca să nu fiţi urmărit. Să aveţi o înfăţişare veselă.

Protos plecă înainte. Îl urmărea pe Fleurissoire, prefăcându-se că priveşte în jos. Strada îngustă urca în pantă abruptă; soarele ardea; transpirau din belşug; o mulţime agitată care urla, gesticula, cânta, ameţindu-l pe Fleurissoire, îi împingea din toate părţile. În faţa unui pian mecanic dansau câţiva copii pe jumătate goi. Cu un bilet ce costa doi bănuţi, câştigul fiind un curcan mare şi plin de pene pe care un fel de scamator îl ţinea sus, într-o mână, se organizase spontan o tombolă. În treacăt, ca să aibă un aer cât mai firesc, Protos luă un bilet şi dispăru în mulţime; neputând să înainteze, Fleurissoire crezu că l-a pierdut; dar apoi îl văzu din nou; trecuse de îmbulzeală şi îşi continua urcuşul, ducând curcanul sub braţ.

Casele se răreau, deveneau mai scunde, şi oamenii se împuţinau; Protos îşi încetini mersul. Se opri în faţa unei

frizerii şi, întorcându-se spre Fleurissoire îi făcu cu ochiul; apoi, după vreo douăzeci de paşi, oprindu-se din nou în faţa unei uşi scunde, sună.

Vitrina bărbierului nu era prea atrăgătoare; dar cu siguranţă că abatele Cave avusese motivele lui să i-o recomande; de altfel, ca să găsească o altă frizerie, nu neapărat mai atrăgătoare, Fleurissoire ar fi trebuit să se întoarcă mult în urmă. Din pricina căldurii sufocante, uşa frizeriei stătea deschisă; o perdea de etamină nu lăsa muştele să pătrundă şi totodată permitea aerisirea; ca să intri în frizerie, trebuia să o ridici; Amédée intră.

Bărbierul se pricepea la meseria lui; după ce îi săpuni bărbia, cu un colţ al şervetului îndepărtă cu grijă spuma de pe umflătura roşiatică pe care fricosul lui client i-o arătase mai înainte. O, ce somnolenţă! Ce toropeală caldă te cuprindea în această magherniţă liniştită! Amédée, cu capul dat pe spate, aproape culcat în fotoliul de piele, se lăsă în voia acelei stări…

Ah! Ce bine ar fi să uite de toate cel puţin o clipă! Să nu se mai gândească la papă, la ţânţari, la Carola! Să creadă că se află la Pau, lângă Amica; să creadă că e în altă parte; să nu mai ştie bine unde este… Închidea ochii şi apoi, când îi deschidea, vedea, ca prin vis, în faţa lui, pe perete, o femeie cu părul despletit, ieşind din marea napolitană şi aducând cu ea, din adâncul valurilor, odată cu o voluptuoasă senzaţie de prospeţime, o sticlă sclipitoare, plină cu o loţiune pentru creşterea părului. Sub acest afiş, pe o placă de marmură, se aflau, pe lângă alte sticluţe, felurite alte cosmetice, un pămătuf, un cleşte de scos dinţii, un pieptene, o lanţetă, o cutie cu pomadă, un borcan în care înotau, indolente, câteva lipitori, un alt borcan în care se afla, semănând cu o panglică, un vierme singuratic şi, în sfârşit, un al treilea borcan, fără capac, pe jumătate plin cu o substanţă gelatinoasă, ce avea lipită pe peretele lui transparent o etichetă pe care puteai citi, scris cu mâna, cu majuscule întortocheate, cuvântul: ANTISEPTIC.

Ca să-şi perfecţioneze opera, frizerul întinse din nou

pe obrazul acum bărbierit o spumă onctuoasă şi, cu un al doilea brici, pe care-l ascuţea în palma mâinii drepte, făcu ultimele retuşuri. Amédée nu se mai gândea că era aşteptat: şi nici că trebuie să plece; dormea… în acea clipă, un sicilian cu o voce puternică intră în prăvălie, tulburând liniştea; bărbierul începu să vorbească şi, neatent, îi atinse cu briciul umflătura din bărbie.

Amédée scoase un ţipăt şi voi să-şi ducă mâna la tăietura din care curgea o picătură de sânge, dar bărbierul exclamă: *Niente! niente!* şi îl ţinu de mână; apoi luă din fundul unui sertar o bucată de vată îngălbenită, o muie în ANTISEPTIC şi o aplică pe rană.

Unde credeţi că alergă Fleurissoire, coborând spre oraş, fără să-i pese că trecătorii întorceau capul după el? Arătă rana primului farmacist pe care-l întâlni. Farmacistul surâse; era un bătrân cu pielea verzuie şi cu o înfăţişare nesănătoasă. Apoi luă dintr-o cutie o bucăţică de tafta, o umezi cu limba şi…

Ieşind iute din farmacie, Fleurissoire scuipă de scârbă, smulse plasturele de pe rană şi, strângând umflătura cu două degete, o făcu să sângereze cât mai mult. Apoi, cu batista îmbibată de salivă, de propria-i salivă, o frecă. Când se uită la ceas, fu cuprins de panică; urcă strada în pas alergător şi ajunse în faţa uşii cardinalului, asudat, gâfâind, sângerând, roşu la faţă şi cu un sfert de oră întârziere.

VI

Protos îl primi cu un deget pe buze:

— Nu suntem singuri, spuse el repede. Atâta vreme cât servitorii vor fi aici, să nu facem nimic care ar putea să le stârnească vreo bănuială; toţi vorbesc franţuzeşte; să nu spunem niciun cuvânt, să nu facem niciun gest care ar putea să ne trădeze; nu care cumva să pomeniţi de vreun cardinal: cel care vă primeşte este capelanul Ciro Bardolotti. Iar eu nu sunt abatele „Cave”, ci „Cave”, pur şi simplu; aţi înţeles?

Apoi, schimbându-şi brusc tonul, rosti cu o voce foarte puternică, bătându-l pe umăr:

— Iată-l pe Amédée! Dragul meu, mult timp ţi-a mai trebuit ca să te bărbiereşti! Dacă mai întârziai câteva minute, ne aşezam la masă fără tine. Curcanul din frigare e rumen ca un apus de soare.

Apoi, în şoaptă:

— Ah, dragă domnule, cât mi-e de greu să mă prefac! Sufletul mi-e chinuit… Apoi, tare:

— Dar ce-mi văd ochii? Te-ai tăiat! Sângerezi! Dorino! Aleargă în hambar şi adu o pânză de păianjen: vindecă orice rană…

În timp ce făcea astfel pe bufonul, Protos îl ducea pe Fleurissoire prin vestibul, spre o grădină interioară unde, sub un umbrar, îi aştepta masa.

— Dragă Bardolotti, ţi-l prezint pe domnul de la Fleurissoire, vărul meu, chefliul despre care ţi-am vorbit.

— Bine ai venit, oaspete al nostru, spuse Bardolotti făcând un gest de bună-primire, dar fără să se ridice din fotoliul în care era aşezat; apoi, arătându-şi picioarele goale, scufundate într-un lighean cu apă, spuse:

— Baia la picioare îmi deschide pofta de mâncare şi face să nu mi se urce sângele la cap. Era un omuleţ caraghios, foarte gras şi a cărui faţă spână nu spunea nimic, nici despre vârstă şi nici despre sexul lui. Era îmbrăcat în haine de alpaca; nimic din înfăţişarea lui nu arăta că ar fi un mare demnitar; trebuia să fii foarte perspicace sau să fii în cunoştinţă de cauză, aşa cum era Fleurissoire, ca să descoperi sub aerul său jovial acea discretă onctuozitate caracteristică unui cardinal. Se sprijinea de masă şi îşi făcea vânt, nepăsător, cu un fel de coif confecţionat dintr-un ziar.

— Ah, ce bine e aici! Ah, ce plăcut e în grădină!… Fleurissoire, căruia nu-i venea nici să vorbească, dar nici să nu zică nimic.

— Am stat destul cu picioarele-n apă, strigă cardinalul, ia ligheanul de aici! Assunta!

O servitoare tânără, drăguţă şi rotunjoară veni în grabă, luă ligheanul şi se duse să-l deşerte în grădină; sânii, ce-i ieşeau din corset, îi tremurau sub cămaşă; râdea

şi stătea tot pe lângă Protos – iar Fleurissoire se simţea stingherit de strălucirea braţelor ei goale. Dorino puse pe masă nişte sticle pântecoase, înfăşurate într-o împletitură de pai. Soarele se zbânţuia prin frunzişul de deasupra, aruncând o lumină jucăuşă pe felurile de mâncare de pe masa neacoperită cu nimic.

— Aici e fără protocol, zise Bardolotti, punându-şi ziarul pe cap… mă înţelegeţi dintr-un cuvânt, dragă domnule, nu-i aşa?

La rândul său, abatele Cave reluă pe un ton autoritar, scandând silabele şi lovind cu pumnul în masă:

— Aici e fără protocol.

Fleurissoire făcu un semn discret cu ochiul. Dacă înţelegea dintr-un cuvânt? Bineînţeles, şi nu era nicio nevoie să i se repete; dar nu putea găsi nicio frază care, în acelaşi timp, să nu spună nimic şi să semnifice totul.

— Vorbiţi! vorbiţi! îi sufla Protos. Faceţi jocuri de cuvinte, ei înţeleg foarte bine franceza.

— Haide! Aşezaţi-vă, zise Ciro. Dragă Cave, spintecă pepenele ăsta verde şi taie nişte felii precum semilunile turceşti. Domnule de la Fleurissoire, nu cumva vă plac lăudaţii pepeni din nord, sau pepenii zahăraţi, sau cantalupii mai mult decât zemoşii pepeni din Italia?

— Niciunul nu-i mai bun decât acesta, sunt sigur; dar făgăduiţi-mi să nu mănânc: am sufletul parcă întinat, spuse Amédée, care simţea că-l umple scârba la amintirea manevrelor farmacistului.

— Dar luaţi măcar nişte smochine. Dorino le-a cules chiar acum.

— Scuzaţi-mă: nu vreau nici smochine.

— Asta-i rău! Tare rău!

— Faceţi jocuri de cuvinte, îi strecură Protos la ureche; apoi, cu voce tare:

— Să curăţăm acest biet suflet cu vin şi să-l pregătim pentru curcan. Assunta, toarnă vin invitatului nostru!

Amédée trebui să ciocnească mai multe pahare şi să bea mai mult vin decât îi era obiceiul. Căldura şi oboseala adăugându-se, curând începu să vadă totul ca prin ceaţă.

Acum glumea cu mai mare uşurinţă; Protos îl convinse să cânte; vocea îi era slabă, dar cei de faţă păreau în extaz; Assunta voi să-l sărute. Şi totuşi, din străfundul credinţei sale chinuite veneau o nelinişte şi o teamă pe care nu le putea defini; râdea ca să nu plângă. Admira purtarea firească a lui Cave... Cine, în afară de Fleurissoire şi de cardinal, s-ar fi putut gândi că se preface? De altfel şi Bardolotti, stăpân pe sine, nu se lăsa deloc mai prejos; râdea, aplauda şi se tot hârjonea ca un neruşinat cu Dorino, în timp ce Cave, ţinând-o pe Assunta răsturnată în braţele sale, îşi strivea buzele de trupul ei; şi, pe când Fleurissoire, aplecat spre Cave, cu sufletul zdrobit, murmură:

— Cât de tare cred că suferiţi! Cave, pe la spatele Assuntei, îi lua mâna şi i-o apăsa fără să zică nimic, cu faţa întoarsă şi cu ochii ridicaţi spre cer.

Apoi, ridicându-se brusc, Cave bătu din palme:

— Gata! Să fim lăsaţi singuri! O să strângeţi masa mai târziu; *Via! Via!* [Afară (it.)].

Se asigură că Dorino şi Assunta nu stau la pândă şi se întoarse, cu o mutră prelungă şi gravă, în timp ce cardinalul, trecându-şi mâna peste faţă, se lepădă dintr-odată de profana şi uşuratica-i veselie.

— Domnule de la Fleurissoire, fiule, vedeţi şi dumneavoastră ce suntem nevoiţi să facem! Ah, ce comedie! Ce neruşinată comedie!

— Ne face să ne fie groază, zise Protos, până şi de cea mai onestă bucurie, până şi de veselia cea mai curată.

— Dumnezeu vă va răsplăti, dragul meu abate Cave, zise cardinalul, întorcându-se spre Protos.

Dumnezeu vă va răsplăti pentru că mă ajutaţi să golesc această cupă; şi simbolic, dădu pe gât cupa de vin, pe jumătate plină, în timp ce trăsăturile feţei lui exprimau cel mai dureros dezgust

— Cum se poate! exclamă Fleurissoire, chiar şi în acest loc retras şi sub aceste haine de împrumut, Eminenţa voastră trebuie să...

— Fiul meu, adresează-mi-te simplu, cu „domnule”.

— Scuzaţi-mă: între noi…

— Mi-e teamă şi când sunt singur.

— Nu puteţi să vă alegeţi servitorii?

— Îi aleg alţii pentru mine; şi ăştia doi pe care i-ai văzut…

— Ah, îl întrerupse Protos, dacă i-aş spune unde se duc să raporteze până şi cele mai banale cuvinte ale noastre!

— Poate că la arhiepiscopie…

— Şşt! fără cuvinte mari! Ne băgaţi la închisoare. Nu uitaţi că acela cu care vorbiţi este capelanul Ciro Bardolotti.

— Sunt la discreţia lor, gemea Ciro.

Iar Protos se aplecă în faţă, peste masa pe care îşi sprijinea coatele, şi, întors pe trei sferturi spre Ciro, zise:

— Dacă i-aş spune că nu vă lasă singur nici măcar o oră din zi sau din noapte!

— Da, oricum m-aş deghiza, spuse falsul cardinal, nu sunt niciodată sigur că n-am pe urmele mele vreo poliţie secretă.

— Cum! se ştie că sunteţi aici!

— Nu înţelegeţi, zise Protos. Între cardinalul San-Felice şi modestul Bardolotti, sunteţi poate singurul care ar putea să se laude că vede vreo asemănare. Dar încercaţi să înţelegeţi: duşmanii lor nu sunt aceiaşi! Şi în timp ce cardinalul, din străfundul arhiepiscopiei sale, trebuie să se apere împotriva francmasonilor, capelanul Bardolotti se vede pândit de…

— Iezuiţi! îl întrerupse capelanul.

— Nu i-am vorbit încă de asta, adăugă Protos.

— Ah! dacă îi avem împotriva noastră şi pe iezuiţi… suspină Fleurissoire. Dar cine ar fi putut bănui? Pe iezuiţi! Sunteţi sigur?

— Cugetaţi puţin şi totul vi se va părea foarte firesc. Gândiţi-vă că această nouă politică a Sfântului Scaun, de conciliere şi de toleranţă, le place, ca şi ultimele enciclice.

Şi poate că nu ştiu că papa care le promulgă nu este cel adevărat; dar ar fi nefericiţi ca el să se schimbe.

— Dacă înţeleg bine, zise Fleurissoire, în această treabă, iezuiţii ar fi aliaţi cu francmasonii.

— De unde aţi scos-o?

— Dar cele dezvăluite acum de domnul Bardolotti…

— Nu-i atribuiţi asemenea absurdităţi.

— Scuzaţi-mă; mă pricep atât de puţin la politică!

— Tocmai de aceea, nu căutaţi să înţelegeţi mai mult decât vi se spune: există două mari partide: Loja şi Compania lui Iisus; şi cum noi, care acţionăm în taină, nu putem cere nici ajutorul uneia şi nici ajutorul celeilalte fără să ne dăm de gol, le avem împotriva noastră pe amândouă.

— Ce părere aveţi despre asta? întrebă cardinalul. Fleurissoire nu se mai gândea la nimic; era cu totul aiurit.

— Toţi împotriva ta! reluă Protos; când deţii adevărul, totdeauna se întâmplă aşa.

— Ah, cât de fericit eram când nu ştiam nimic din toate astea, gemu Fleurissoire. Dar vai! de acum înainte, niciodată nu voi mai putea spune că nu ştiu nimic.

— Încă nu vi s-a spus totul, continuă Protos, atingându-l uşor pe umăr. Pregătiţi-vă pentru ceva şi mai îngrozitor… apoi, aplecându-se spre el, îi spuse cu o voce scăzută:

— În ciuda tuturor precauţiilor, unii au aflat taina; câţiva şmecheri profită şi, mergând din familie în familie, prin locurile unde oamenii sunt credincioşi, strâng pentru ei, tot în numele Cruciadei, banii ce ar trebui să ne revină nouă.

— Ce lucru îngrozitor!

— Mai adăugaţi la asta, zise Bardolotti, şi faptul că ne discreditează şi aruncă bănuielile asupra noastră, obligându-ne să fim mai vicleni şi mai precauţi.

— Citiţi ce scrie aici, spuse Protos, întinzându-i lui Fleurissoire un număr din La Croix; ziarul este de alaltăieri. Până şi acest articolaş e foarte grăitor:

„Atragem atenţia celor cu suflete credincioase”, citi Fleurissoire, „să se păzească de unii pretinşi oameni ai bisericii şi mai ales de un fals călugăr ce pretinde că are de îndeplinit o misiune secretă şi care, abuzând de naivitatea unora, izbuteşte să stoarcă bani de la ei în numele unei acţiuni care se numeşte: CRUCIADA PENTRU ELIBERAREA PAPEI. Fie şi numai numele acestei acţiuni arată absurditatea ei”.

Fleurissoire simţea cum îi fuge pământul de sub picioare.

— În cine poţi să mai ai încredere! Ce-o să spuneţi, domnilor, dacă voi mărturisi că, la rândul meu, s-ar putea să mă aflu acum aici, alături de dumneavoastră, tocmai din pricina unui asemenea escroc, adică din pricina acestui fals călugăr! Abatele Cave aruncă o privire gravă spre cardinal; apoi, lovind cu pumnul în masă:

— Bănuiam eu ceva, exclamă el.

— Acum, continuă Fleurissoire, totul mă face să mă tem că persoana care m-a pus la curent cu treaba asta este şi ea victima acestui bandit.

— Nu m-aş mira, spuse Protos.

— Acum înţelegeţi, reluă Bardolotti, cât de grea este situaţia noastră, căci ne aflăm între aceşti escroci ce-şi asumă rolul nostru şi poliţia care, vrând să-i prindă, riscă să ne confunde cu ei.

— Adică, gemu Fleurissoire, nu mai ştim ce-i cu noi; peste tot nu văd decât primejdii.

— Şi vă mai miraţi de marea noastră prudenţă? zise Bardolotti.

— Şi acum, continuă Protos, înţelegeţi de ce, câteodată, nu ezităm să îmbrăcăm haina păcatului şi să mimăm plăcerea în faţa celor mai vinovate bucurii?

— Cel puţin, bolborosi Fleurissoire, voi vă prefaceţi, şi simulaţi păcatul ca să vă ascundeţi virtutea. Dar eu…

Şi cum efectele vinului se amestecau cu norii tristeţii, şi râgâielile beţiei cu hohotele de plâns, Amédée vărsă ce mâncase, după care povesti în chip confuz seara trecută cu Carola, lamentându-se după virginitatea pierdută.

Bardolotti şi abatele Cave de-abia îşi stăpâneau râsul.

— Dar, fiul meu, v-aţi dus să vă mărturisiţi? întrebă cardinalul plin de bunăvoinţă.

— Chiar a doua zi dimineaţa.

— Şi preotul v-a acordat iertarea?

— Mult prea uşor. Tocmai asta mă tulbură… Dar oare puteam să-i spun că nu avea de-a face cu un pelerin oarecare şi să-i dezvălui ce mă aducea în această ţară?… Nu, nu! acum totul s-a terminat; această misiune aleasă avea nevoie de un slujitor cu sufletul nepătat. Eram menit s-o duc la îndeplinire. Acum s-a terminat. Am decăzut!

Şi hohotele de plâns îl podideau din nou, în timp ce, lovindu-se cu pumnii în piept, repeta:

— Nu mai sunt demn de asta! Nu mai sunt demn! după care relua, ca într-un fel de melopee: Ah, voi, care mă ascultaţi acum şi care îmi cunoaşteţi nefericirea, judecaţi-mă, condamnaţi-mă, pedepsiţi-mă… Spuneţimi ce teribilă penitenţă mă va putea spăla de groaznica-mi nelegiuire? Ce pedeapsă?

Protos şi Bardolotti se uitau unul la celălalt. În cele din urmă, Bardolotti se ridică şi începu să-l bată pe Amédée pe umăr:

— Haide, haide! fiul meu, totuşi nu trebuie să ne lăsăm copleşiţi în halul ăsta. Da, e adevărat! Aţi păcătuit. Dar, ce dracu’! Asta nu înseamnă că avem mai puţină nevoie de dumneavoastră. V-aţi murdărit tot; luaţi şervetul ăsta şi ştergeţi-vă! Totodată vă înţeleg neliniştea şi, pentru că ne-o cereţi, vă voi arăta care e mijlocul prin care vă puteţi răscumpăra greşeala. Nu aşa. Lăsaţi-mă să vă ajut!

— Oh! nu vă mai osteniţi cu mine. Mulţumesc, mulţumesc, spuse Fleurissoire; iar Bardolotti, în timp ce-l ştergea, continuă:

— Vă înţeleg părerile de rău; şi, ca semn că le respect, vă voi da mai întâi o mică treabă lipsită de strălucire, care vă va oferi prilejul de a vă înălţa sufletul, punându-vă la încercare devotamentul.

— Este exact ceea ce aştept de la dumneavoastră.

— Dragă abate Cave, ai la dumneata cecul acela?

Protos scoase o hârtie din buzunarul interior al surtucului.

— Înconjuraţi de-atâta viclenie, zise cardinalul, uneori ne este greu să intrăm în posesia diferitelor ofrande pe care ni le trimit unele suflete mărinimoase, la care apelăm în taină. Urmăriţi în acelaşi timp de francmasoni şi de iezuiţi, de poliţie şi de bandiţi, nu-i bine să fim văzuţi prezentând cecuri sau mandate la ghişeele poştale sau la bănci, unde persoana noastră ar putea fi recunoscută. Bandiţii de care vă vorbea abatele Cave au aruncat asupra colectelor o lumină atât de proastă! (în timpul ăsta, Protos bătea nerăbdător cu mâna în masă). Pe scurt, iată un mic şi modest cec de şase mii de franci pe care vă rog, fiul meu, să-l încasaţi în locul nostru; este depus la Credita Commerciale din Roma de către ducesa de Ponte-Cavallo; deşi e adresat arhiepiscopului, din prudenţă numele destinatarului este lăsat în alb, în aşa fel încât banii să poată fi ridicaţi de oricine; semnaţi-l fără niciun scrupul cu adevăratul dumneavoastră nume, care nu va stârni nicio bănuială. Aveţi grijă ca nu cumva să vă fure cineva cecul şi nici... Dar ce aveţi, dragă abate Cave? Păreţi nervos.

— Vorbiţi mai departe.

— Şi nici suma pe care urmează să mi-o aduceţi...; dar să socotim: veţi ajunge la Roma în noaptea asta şi mâine-seară veţi putea lua rapidul de ora şase; la ora zece veţi fi din nou la Neapole, unde mă veţi găsi aşteptându-vă pe peronul gării. După asta, voi avea grijă să vă dau o misiune nobilă... Nu, fiul meu, nu-mi sărutaţi mâna; vedeţi bine că nu are inelul de cardinal.

Cardinalul atinse fruntea lui Amédée, care se prosternase în faţa lui; apoi Protos, apucându-l de braţ şi scuturându-l uşor, îi zise:

— Haide! înainte de a porni la drum, beţi un pahar de vin. Îmi pare tare rău că nu pot să vă însoţesc la Roma; dar tot felul de treburi mă obligă să rămân aici; şi e mai bine să nu fim văzuţi împreună. Cu bine! Să ne îmbrăţişăm, dragă Fleurissoire, Dumnezeu să vă aibă în pază! îi mulţumesc că mi te-a scos în cale.

Îl însoţi pe Fleurissoire până la uşă şi, la despărţire, îi

mai spuse:

— Ah, domnule, ce părere aveţi despre Cardinal? Cât e de trist să vezi ce pot face persecuţiile dintr-o atât de nobilă inteligenţă!

Apoi, întorcându-se la falsul cardinal, exclamă:

— Tâmpitule! E-o prostie ce-ai născocit! Să pui să-ţi semneze cecul un nepricopsit ca ăsta, care nici măcar nu are paşaport şi pe care va trebui să nu-l scap din ochi!

Dar Bardolotti, mort de somn, lăsă să-i cadă capul pe masă, murmurând:

— Trebuie să le dăm de lucru bătrânilor.

Protos se duse într-o altă încăpere şi îşi scoase peruca şi hainele de ţăran; după puţin timp apăru din nou, întinerit cu vreo treizeci de ani, sub înfăţişarea unui vânzător sau a unui mic funcţionar de bancă. N-avea prea mult timp la dispoziţie, căci voia să prindă trenul ce urma să-l ducă pe Fleurissoire la Roma, aşa că plecă fără să-şi ia rămas-bun de la Bardolotti, care dormea.

VII

Fleurissoire ajunse la Roma, pe via dei Vecchierelli, chiar în aceeaşi seară. Era frânt de oboseală şi o convinse pe Carola să-l lase să doarmă.

A doua zi, de cum se trezi, îşi pipăi umflătura din bărbie; i se păru ciudată, se uită atent la ea în oglindă şi constată că era acoperită de o coajă gălbuie; nu arăta deloc bine. Cum, în clipa aceea, o auzi pe Carola mergând pe palier, o chemă şi o rugă să i-o examineze. Ea îi spuse lui Fleurissoire să se apropie de fereastră şi, de îndată ce-şi aruncă ochii, afirmă:

— Nu-i ce crezi tu.

La drept-vorbind, Amédée nu se gândea la acel ceva, dar străduania Carolei de a-l linişti avu tocmai efectul contrariu. Căci, de vreme ce ea afirma că nu era acel ceva, acel ceva ar fi putut să fie. Şi, la urma-urmei, de unde putea ea să fie sigură că nu este? I se părea foarte firesc să fie acel ceva; căci păcătuise; o merita. Asta trebuie să fie. Un fior îl străbătu de-a lungul spinării.

— Cum ţi-ai făcut-o? îl întrebă ea.

Ce importanţă putea să aibă cauza exterioară, întâmplătoare, tăietura făcută de bărbier sau saliva farmacistului? Oare putea să-i vorbească despre cauza profundă, cea care îi adusese această pedeapsă? Oare ar înţelege-o? Fără îndoială că va râde... Dar cum ea repetă întrebarea, îi răspunse:

— La bărbier.

— Ar trebui să pui ceva pe ea.

Solicitudinea Carolei îi înlătură până şi ultimele îndoieli; vorbele spuse la început fuseseră menite doar să-l liniştească; se şi vedea cu faţa şi trupul mâncate de bube, pline de puroi, lucru ce o va umple de groază pe Amica; ochii i se umplură de lacrimi.

— Deci tu crezi că e...

— Nici vorbă, iepuraşul meu; nu trebuie să te nelinişteşti aşa; semeni cu un cioclu. Mai întâi de toate, chiar dacă ar fi asta, n-am putea şti încă nimic.

— Da, da!... Ah, Doamne! Totul s-a sfârşit pentru mine! Totul! zise el. Ea se înduioşa:

— Şi apoi, asta nu începe niciodată aşa; vrei s-o chem pe patroană, să-ţi spună?... Nu? Bine; mai bine ieşi puţin să te distrezi; şi să bei o cupă de vin de marsala.

Carola tăcu o clipă şi apoi, nemaiputându-se abţine, spuse:

— Ascultă, vreau să-ţi vorbesc despre câteva lucruri serioase. Nu cumva te-ai întâlnit ieri cu un fel de preot cu părul alb?

Oare de unde ştia ea asta? Uluit, Fleurissoire o întrebă:

— De ce?

— Ei bine... Ezită o clipă, îl privi şi îl văzu atât de palid, încât continuă: Uite ce e! Fereşte-te de el.

Crede-mă, bietul meu puişor, ăsta o să-ţi smulgă penele. N-ar fi trebuit să-ţi spun, dar... fereşte-te de el.

Amédée se pregătea să plece, foarte tulburat de ceea ce-i spusese Carola; când ajunse pe scară, ea îi strigă din urmă:

— Şi, mai ales, dacă-l vezi din nou, să nu-i spui că ţi-

am vorbit. Ar însemna să mă ucizi.

Viaţa devenea cu adevărat prea complicată pentru Amédée. Îşi simţea picioarele îngheţate, fruntea arzând de febră şi gândurile foarte tulburi. Cum să ştie dacă însuşi abatele Cave nu era un pungaş?... Poate că şi cardinalul?... Totuşi, exista cecul! Scoase hârtia din buzunar, o pipăi şi se asigură că-i reală. Nu! nu era cu putinţă! Carola se înşela. Şi apoi, ce ştia ea despre misterioasele interese ce-l obligau pe bietul Cave să joace un rol dublu? Fără îndoială că la mijloc era mai curând vreo josnică ispravă de-a lui Baptistin... Bunul abate îi atrăsese atenţia să nu aibă încredere în el... Nu-i nimic! de acum încolo va deschide şi mai bine ochii: se va feri de Cave, aşa cum se ferea de Baptistin; şi cine ştie dacă nu cumva chiar şi de Carola...?

Iată, îşi spunea el, urmarea şi dovada acelui rău iniţial, a faptului că lucrurile nu merg bine la Sfântul Scaun: totul se prăbuşeşte dintr-odată. În cine să te încrezi dacă nu în papă? Şi, de îndată ce această piatră de temelie pe care se sprijină Biserica se prăbuşeşte, nimic nu mai poate fi adevărat.

Amédée mergea cu paşi mici şi grăbiţi spre poştă; spera să găsească câteva scrisori cu noutăţi din ţară, oneste, pe care să-şi sprijine, în sfârşit, din nou, încrederea-i obosită. Ceaţa uşoară a dimineţii şi lumina difuză în care fiecare lucru părea că se evaporă şi că devine ireal îi accentuau starea de ameţeală; înainta ca prin vis, îndoindu-se parcă de soliditatea solului, de ziduri şi de adevărata existenţă a trecătorilor cu care se încrucişa pe drum; şi mai ales îndoindu-se de prezenţa lui la Roma... Se pişcă, dorind să se smulgă din acest vis urât şi să se simtă din nou la Pau, în patul lui, lângă Arnica ce era sculată şi care, după obiceiul ei, aplecată deasupra lui, avea să-l întrebe:

— Ai dormit bine, dragul meu?

Funcţionarul de la poştă îl recunoscu şi-i dădu fără nicio dificultate o nouă scrisoare de la soţia sa.

Tocmai am aflat de la Valentine de Saint-Prix, îi spunea aceasta, că Julius se află şi el la Roma, chemat la

un congres. Cât de tare mă bucur când mă gândesc că o să-l poţi întâlni! Din păcate, Valentine nu mi-a putut da adresa lui. Crede că s-a instalat la Grand Hotel, dar nu e sigură. Ştie doar că trebuie să fie primit la Vatican joi-dimineaţa; i-a scris cardinalului Pazzi, ca să obţină o audienţă. Vine de la Milano, unde a fost să-l vadă pe Anthime, care este foarte nefericit că nu poate să obţină ceea ce îi făgăduise Biserica, după procesul său; Julius vrea să se ducă la Sfântul Părinte, să-l roage să-i facă dreptate; căci, bineînţeles, el nu ştie încă nimic. Îţi va spune cum a decurs vizita şi tu vei putea să-l lămureşti.

Nădăjduiesc că-ţi iei toate precauţiile împotriva aerului viciat de acolo şi că nu te oboseşti prea mult. Gaston vine să mă vadă în fiecare zi; ne este foarte dor de tine. Cât de mulţumită voi fi când ne vei da veste că te întorci... etc.

Şi, cu creionul, în diagonală, pe pagina a patra, Blafaphas scrisese şi el în grabă câteva rânduri:

Dacă te duci la Neapole, te rog să te informezi cum fac ei gaura din macaroane. Sunt pe cale să fac o nouă descoperire.

Inima lui Amédée fu cuprinsă de o mare bucurie amestecată cu o oarecare stinghereală: joia, ziua de audienţă, era chiar ziua aceea. Nu îndrăznea să-şi dea rufele la spălat şi nu mai avea: lenjerie curată. Cel puţin aşa i se părea. De dimineaţă îşi pusese gulerul tare pe care-l purtase în ajun; dar când află că ar putea să-l întâlnească pe Julius, nu i se mai păru că-i destul de curat. Bucuria pe care i-o făcea această întâlnire era oarecum întunecată de gândul ăsta. Dacă voia să-l găsească pe cumnatul lui la ieşirea de la audienţă, nu mai putea să treacă pe via dei Vecchierelli; şi asta îl tulbura mai puţin decât gândul de a porni spre Grand Hotel. Avu grijă, cel puţin, să-şi întoarcă manşetele; îşi acoperi gulerul cu fularul, lucru ce prezenta, printre altele, şi avantajul de a-i ascunde aproape cumplet umflătura din bărbie.

Dar ce importanţă mai aveau aceste fleacuri? Adevărul este că Fleurissoire se simţea întărit de scrisoare

şi că perspectiva de a relua legătura cu unul dintre ai săi şi cu viaţa lui trecută izgonea toţi monştrii zămisliţi de imaginaţia lui de călător. Carola, abatele Cave, cardinalul, toţi pluteau prin faţa sa ca un vis pe care-l întrerupe, dintr-odată, cântecul cocoşului. De ce plecase din Pau? Ce însemna această poveste absurdă care-l smulsese din fericirea lui? Dar, Doamne! Exista un papă; şi peste câteva clipe Julius va putea să-i declare: l-am văzut cu ochii mei! Un papă, şi asta era de ajuns. Oare Dumnezeu putea să îngăduie monstruoasa lui înlocuire, în care el, Fleurissoire, n-ar fi crezut niciodată dacă n-ar fi existat absurdul său orgoliu de a dori să joace un rol în toată treaba asta?

Amédée mergea cu paşi mici şi grăbiţi; îi venea greu să nu fugă. Îşi recăpăta, în sfârşit, încrederea, în timp ce toate lucrurile din jurul lui reveneau la forma, măsura, poziţia lor firească şi la realitate. Îşi ţinea pălăria de pai în mână; când ajunse în faţa capelei, fu cuprins de o atât de nobilă beţie, încât începu să facă înconjurul fântânii din dreapta; şi, în timp ce trecea pe lângă arteziană, lăsând apa să-i ude fruntea, surâdea privind curcubeul. Deodată, se opri.

Oare cel care stătea aici, lângă el, aşezat pe piedestalul celui de-al patrulea stâlp al colonadei, nu era Julius? îi venea greu să-l recunoască, deoarece, dacă hainele îi erau decente, despre ţinuta lui nu se putea spune acelaşi lucru: contele de Baraglioul îşi pusese pălăria de pai negru lângă el, pe capătul încovoiat al bastonului înfipt între două pietre ale pavajului şi, nepăsător la solemnitatea locului, stând cu piciorul drept pe genunchiul stâng, asemenea unui profet din Capela Sixtină, ţinea pe genunchiul drept un caiet; din când în când, punând brusc creionul pe foaie, scria, atât de atent la ceea ce îi dicta puternica-i inspiraţie, încât Amédée ar fi putut să facă orice şi el tot nu l-ar fi observat. În timp ce scria, vorbea; zgomotul fântânii arteziene îi acoperea cuvintele, dar vedeai cum i se mişcă buzele.

Amédée se apropie încetişor, dând ocol coloanei. Şi în timp ce-l atingea uşor pe umăr, Julius declama,

însemnându-şi în carnet, la capătul unei file, cuvintele: ŞI, ÎN ACEST CAZ, CE NE MAI INTERESEAZĂ! apoi îşi puse creionul în buzunar şi ridicându-se brusc, dădu nas în nas cu Amédée.

— Pe toţi sfinţii, ce faci aici?

Amédée, tremurând de emoţie, încercă să spună ceva, dar nu izbuti; strângea nervos în mâinile sale mâna lui Julius. Julius îl cerceta cu privirea:

— Bietul meu prieten, ce s-a întâmplat cu tine? Providenţa nu-l înzestrase pe Julius prea bine: din cei doi cumnaţi pe care îi avea, unul o luase pe calea falsei cucernicii, iar celălalt era un păcătos. De trei ani de când nu-l mai văzuse, i se părea că Amédée îmbătrânise cu mai mult de doisprezece; obrajii i se scofâlciseră, iar mărul lui Adam îi ieşise în afară; fularul roşu îl făcea să pară şi mai palid; bărbia îi tremura; îşi rostogolea ochii spălăciţi într-un fel care s-ar fi vrut patetic, dar care nu era decât caraghios; din călătoria făcută în ajun se alesese cu o răguşeală misterioasă, aşa că vorbele lui păreau că vin de departe. Foarte preocupat de gândurile sale, Amédée îl întrebă:

— Spune, l-ai văzut?

Julius, preocupat de ale sale, îi răspunse:

— Pe cine?

Acest *cine* îi sună lui Amédée în chip funebru şi ca o blasfemie. Preciză discret:

— Nu vii de la Vatican?

— Ba da. Scuză-mă: nu mă mai gândeam la asta. Dacă ai şti ce mi se întâmplă! Ochii îi scânteiau; părea că explodează.

— Oh! te rog, îl imploră Fleurissoire: o să-mi spui toate astea mai încolo; vorbeşte-mi mai întâi de vizita pe care ai făcut-o. Ard de nerăbdare să ştiu…

— Te interesează atât de mult?

— Vei înţelege imediat cât de mult mă interesează. Vorbeşte! te rog…

— Păi, iată! începu Julius, luându-l pe Fleurissoire de braţ şi ducându-l departe de catedrala Sfântul Petru: Poate

că ai aflat în ce sărăcie se zbate Anthime după convertire: degeaba mai aşteaptă răsplata pe care Biserica i-a făgăduit-o ca recompensă pentru ceea ce i-au luat francmasonii; Anthime a fost păcălit; trebuie să recunoaştem… Dragul meu, poţi să iei întâmplarea asta cum vrei, dar eu o consider o mare farsă; fără asta însă poate n-aş înţelege atât de bine unele lucruri ce mă preocupă astăzi, şi despre care abia aştept să-ţi vorbesc. Iată: o fiinţă a inconsecvenţei; e mult spus… şi fără îndoială că această aparentă inconsecvenţă ascunde o secvenţă mai subtilă şi mai tainică; important este ca ceea ce-l face să acţioneze să nu mai fie un simplu interes sau, cum se spune de obicei, ca el să nu mai asculte de motive ţinând de interes.

— Nu te pot urmări prea bine, zise Amédée.

— E adevărat, scuză-mă: m-am îndepărtat de relatarea vizitei mele. Deci m-am hotărât să iau în mână problema lui Anthime… Ah, dragă prietene, dacă ai vedea apartamentul în care stă la Milano!… I-am spus că nu poate să mai rămână acolo. Şi când mă gândesc la nefericita de Véronique! El face pe ascetul şi pe călugărul şi nu îngăduie să fie plâns; şi mai ales nu permite să fie acuzat clerul! Prietene, i-am mai spus: Admit că înaltul cler nu este vinovat, pentru că nu-ţi cunoaşte situaţia. Îngăduie-mi să mă duc să i-o aduc la cunoştinţă.

— Cardinalul Pazzi… strecură Fleurissoire.

— Da. N-a făcut nimic. Trebuie să înţelegi că aceşti înalţi demnitari se tem să se expună. Pentru treaba asta e nevoie de cineva care să nu facă parte din tagmă; aşa cum sunt eu, de exemplu. Căci admiră felul în care se fac descoperirile! Şi mă gândesc la cele mai importante! Ai putea crede că-i vorba de o iluminare; de fapt, descoperitorul n-a încetat nicio clipă să se gândească la ea. De multă vreme sunt neliniştit de excesul de logică al personajelor mele şi, totodată, de lipsa lor de putere în a lua hotărâri.

— Mă tem, spuse blând Amédée, că te îndepărtezi din nou de subiect.

— Deloc, reluă Julius; ţi se pare, pentru că nu-mi urmăreşti gândul. În scurte vorbe, m-am hotărât să adresez plângerea chiar Sfântului Părinte; şi astăzi-dimineaţă m-am dus să i-o duc.

— Şi, spune repede: l-ai văzut?

— Dragă Amédée, dacă mă întrerupi tot timpul… Ei, bine! nici nu-ţi închipui cât de greu e să-l vezi.

— Doamne! exclamă Amédée.

— Ce-i?

— O să-ţi spun imediat.

— Mai întâi de toate a trebuit să renunţ la ideea de a-i înmâna plângerea. O ţineam în mână; era scrisă pe o foaie de hârtie pe care o rulasem; dar, încă din a doua anticameră (sau din a treia, nu-mi amintesc prea bine), un vlăjgan îmbrăcat într-un costum negru şi roşu mi-a luat-o politicos din mână.

Amédée începu să râdă încetişor, ea un om care ştie el ce ştie.

— În anticamera următoare mi-au luat pălăria şi au pus-o pe o masă. În cea de-a cincea sau a şasea, unde am aşteptat mult în tovărăşia a doua doamne şi a trei prelaţi, un fel de şambelan a venit să mă caute şi m-a introdus în sala învecinată unde, de cum m-am aflat în faţa Sfântului Părinte (atât cât mi-am putut da seama, stătea cocoţat pe un tron protejat de un fel de baldachin), am fost invitat să mă prosternez, lucru pe care l-am făcut; aşa că n-am mai văzut nimic.

— Totuşi n-o să-mi spui că ai stat în genunchi atât de multă vreme şi nici cu fruntea atât de plecată încât să nu…

— Dragul meu Amédée, vorbeşti ca şi când n-ai şti cum ne orbeşte respectul… Şi nu numai că nu îndrăzneam să ridic capul, dar mai era şi un fel de majordom, cu un fel de riglă, care, de câte ori începeam să vorbesc despre Anthime, mă lovea uşor peste ceafă, ca să mă aplec din nou.

— Cel puţin l-ai auzit vorbindu-ţi.

— Da, de cartea mea, despre care mi-a mărturisit că n-a citit-o.

— Dragă Julius, zise Amédée, după o clipă de tăcere, ceea ce-mi spui este foarte important. Deci nu l-ai văzut: şi din toată povestirea ta înţeleg că-i foarte greu să-l vezi. Ah, toate astea confirmă, din nenorocire, cea mai groaznică teamă a mea. Julius, acum trebuie să-ţi spun, dar vino de aici; strada asta e atât de populată…

Îl duse pe Julius, care era mai curând amuzat şi se lăsa în voia lui, într-un loc aproape pustiu şi-i zise:

— Lucrul pe care ţi-l voi spune e atât de grav… Să ne prefacem însă că vorbim despre lucruri indiferente; pregăteşte-te să auzi ceva îngrozitor: Julius, dragul meu, cel pe care l-ai văzut azi-dimineaţă…

— Pe care nu l-am văzut, vrei să zici.

— Exact… nu-i cel adevărat.

— Ce tot spui?

— Spun că nu l-ai putut vedea pe papă, pentru monstruosul motiv că… ştiu dintr-o sursă clandestină şi sigură că adevăratul papă e închis.

Această uluitoare dezvăluire avu asupra lui Julius efectul cel mai neaşteptat: lăsă brusc braţul lui Amédée şi, mişcându-se prin faţa lui în toate direcţiile, exclamă:

— Ah, nu! Asta-i bună, nu, nu, nu! Apoi, apropiindu-se de Amédée, spuse:

— Iată! Ajung, dar cu mare greutate, să-mi scot din minte toate astea; mă conving că nu-i nimic de aşteptat, nimic de sperat şi nimic de admis; că Anthime a fost înşelat, că noi toţi suntem înşelaţi, că se fac tot felul de manevre! Şi că nu ne mai rămâne decât să râdem de ele… Da! Simt că mă eliberez; şi nici nu apuc bine să mă consolez, şi vii şi-mi spui: Opreşte-te! Cărţile-s greşit împărţite: ia-o de la capăt! Lasă-mă! Mi-ajunge. Dacă acesta nu-i cel adevărat, cu atât mai rău!

Fleurissoire era consternat.

— Dar, spuse el, Biserica… şi regreta că răguşeala nu-i îngăduia să vorbească mai convingător. Dar dacă Biserica însăşi este înşelată?

Julius i se aşează de-a curmezişul în faţă şi, aproape tăindu-i drumul, îi spuse pe un ton batjocoritor şi hotărât,

pe care nu prea avea obiceiul să-l folosească:

— Ei, şi! Ce-ţi pasă?

În clipa aceea Fleurissoire avu o bănuială; o bănuială nouă, ce abia căpăta formă, îngrozitoare şi care, în chip nedesluşit, începea să prindă rădăcini în sufletul lui tulburat: Julius, însuşi Julius, acest Julius cu care vorbea, Julius de care se agăţase nădejdea şi încrederea-i zdruncinată, nici el nu era adevăratul Julius.

— Cum poţi vorbi aşa! Tocmai tu, cel pe care contam atâta! Tocmai tu, Julius! Conte de Baraglioul, ale cărui scrieri…

— Nu-mi vorbi despre scrierile mele, te rog, îmi ajunge ce mi-a spus papa ăsta al tău – adevărat sau neadevărat – azi-dimineaţă! Şi, datorită descoperirii mele, socotesc că următoarele vor fi mai bune. De-abia aştept să-ţi spun nişte lucruri serioase. Iei masa cu mine, nu-i aşa?

— Cu plăcere; dar te voi părăsi repede. În seara asta sunt aşteptat la Neapole… da, pentru nişte treburi despre care îţi voi vorbi pe dată. Sper să nu mă duci la Grand Hotel.

— Nu; vom merge la Colonna.

Lui Julius nu-i păsa că e văzut la Grand Hotel în tovărăşia unui om care arăta atât de rău ca Fleurissoire; acesta, simţindu-se palid şi descompus, suferea din pricina luminii crude sub care îl aşezase la masă cumnatul său, drept în faţa lui şi sub privirea-i scrutătoare. Şi măcar dacă această privire ar fi căutat-o pe a sa: dar nu, simţea că e îndreptată spre gâtul lui, spre marginea fularului roşu, acolo unde era locul ruşinos cu buba suspectă, pe care o simţea la vedere. Şi, în timp ce chelnerul aducea apetitivele, Baraglioul îi spuse:

— Ar trebui să faci nişte băi sulfuroase.

— Dar nu-i ce crezi tu, protestă Fleurissoire.

— Cu atât mai bine, reluă Baraglioul care, de altfel, nu se gândise la vreo boală anume; ţi-am dat acest sfat doar în treacăt. Apoi, îndreptându-şi spatele şi pe un ton profesoral, zise: Ei bine! Iată, dragul meu Amédée: părerea mea este că, după La Rochefoucauld, şi în urma lui, am

văzut lucrurile ca el; dar nu întotdeauna omul e mânat de interes; există şi acţiuni dezinteresate…

— Nădăjduiesc că-i aşa, îl întrerupse candid Fleurissoire.

— Te rog, nu te grăbi să spui că m-ai înţeles. Prin dezinteresat înţeleg: gratuit. Şi că răul, ceea ce numim răul, poate fi la fel de gratuit ca şi binele.

— Dar, în cazul ăsta, de ce să-l facem?

— Tocmai de asta! ca lux, din nevoia de a cheltui, ca joc. Căci eu susţin că sufletele cele mai dezinteresate nu sunt neapărat şi cele mai bune – în sensul catolic al cuvântului; dimpotrivă, din punct de vedere catolic, sufletul cel mai bine alcătuit este cel care îşi ţine cel mai bine socotelile.

— Şi care se simte mereu dator lui Dumnezeu, adăugă cu evlavie Fleurissoire, care încerca să se menţină la înălţime.

Julius era vădit enervat de întreruperile cumnatului său; i se păreau absurde.

— Cu siguranţă că dispreţul faţă de ceea ce poate să te ajute este semnul unei anumite nobleţe a sufletului… Să te eliberezi de catehism, de complezenţă, de calcul… Oare vom putea admite vreun suflet care nu mai ţine niciun fel de socoteli?

Baraglioul aştepta o aprobare; dar Fleurissoire exclamă vehement:

— Nu, nu! de o mie de ori nu: nu-l vom admite! Apoi, brusc înfricoşat de propria-i voce, se aplecă spre Baraglioul şi zise:

— Să vorbim mai încet; suntem ascultaţi.

— Ei! Pe cine poate să intereseze ce vorbim noi?

— Ah! prietene, văd că nu ştii cum sunt oamenii în ţara asta. Eu unul am început să-i cunosc. De patru zile de când trăiesc printre ei, mi se întâmplă tot felul de lucruri! Care m-au convins că trebuie să fiu foarte precaut, ceea ce nu-mi stătea în fire. Suntem urmăriţi.

— Cred că visezi.

— Ar fi bine ca toate astea să nu existe decât în

mintea mea. Dar, ce vrei? Când minciuna ia locul adevărului, trebuie ca adevărul să se ascundă. Însărcinat cu misiunea de care îţi vorbeam adineauri, înghesuit între Lojă şi Societatea lui Iisus, e vai de capul meu! Sunt suspectat de toţi şi îi suspectez pe toţi. Ce-ai să zici, prietene, când ţi-oi spune că acum o clipă, ascultând cuvintele batjocoritoare cu care mi-ai răspuns la îngrijorarea mea, am ajuns să mă îndoiesc că vorbesc cu adevăratul Julius, gândindu-mă că poate mă adresez unuia care se preface că eşti tu… Sau când ţi-oi spune că azi-dimineaţă, înainte de a te fi întâlnit, am ajuns să mă îndoiesc până şi de propria mea realitate, de faptul că mă aflu aici, la Roma, socotind că poate totul nu era decât un simplu vis şi că, îndată, mă voi trezi la Pau, culcat lângă Amica, în mediul meu obişnuit.

— Prietene, cred că ai febră.

Fleurissoire îi luă mâna şi îi spuse cu o voce patetică:

— Febră! Da, am febră. O febră care nu-ţi trece niciodată şi care nu vreau să-mi treacă niciodată. O febră care, mărturisesc, speram că te va cuprinde şi pe tine imediat ce vei afla lucrurile pe care ţi le-am dezvăluit; o febră pe care, mărturisesc, nădăjduiam să ţi-o transmit şi ţie, ca să fim cuprinşi de aceeaşi flacără, fratele meu… Dar nu-i aşa! Acum văd bine; pe cărarea întunecoasă pe care o urmez, pe care trebuie să o urmez, merg singur; şi chiar ceea ce mi-ai spus mă obligă la asta… Doamne! Julius, e adevărat? Deci el nu poate fi văzut? Nu poţi ajunge să-l vezi?…

— Prietene, spuse Julius, desprinzându-şi mâna din strânsoarea lui Fleurissoire, care se înfierbânta tot mai mult, şi punându-i la rândul său o mână pe braţ:

— Prietene, o să-ţi mărturisesc ce n-am îndrăznit să-ţi spun adineauri: când m-am trezit în faţa Sfântului Părinte… am avut un moment de distracţie şi gândurile mi-au fugit aiurea.

— Un moment de distracţie! repetă Fleurissoire năucit.

— Da: brusc, m-am surprins gândindu-mă la altceva.

— Îţi închipui că pot să cred ce-mi spui?

— Da, pentru că în acel moment am avut revelaţia. Dar, îmi spuneam, urmărindu-mi prima idee – dar, dacă o presupun gratuită, fapta rea, crima nu poate fi imputată; iar cel care a săvârşit-o nu poate fi prins.

— Ce spui! te rog, repetă, suspină disperat Amédée.

— Căci mobilul – motivul crimei, este ancora cu ajutorul căreia se prinde criminalul. Şi dacă judecătorul va spune: *est fecit cui prodest*… ai făcut dreptul, nu-i aşa?

— Scuză-mă, spuse Amédée, cu fruntea îmbrobonată de sudoare.

Dar în acelaşi moment, dialogul se întrerupse: un servitor de la restaurant aduse pe o farfurie un plic pe care era scris numele lui Fleurissoire. Acesta, mirat la culme, desfăcu plicul şi scoase un bilet cu următoarele cuvinte:

Nu aveţi niciun minut de pierdut. Trenul de Neapole pleacă la ora trei. Cereţi domnului de Baraglioul să vă însoţească la Creditul Comercial, unde el este cunoscut şi va putea să vă confirme identitatea. Cave.

— Vezi! ce-ţi spuneam? zise Amédée cu voce scăzută, mai curând mulţumit de acest incident.

— Într-adevăr, nu-i lucru curat. De unde naiba mi se cunoaşte numele şi legătura mea cu Creditul Comercial?

— Oamenii ăştia ştiu totul, ţi-am spus.

— Tonul acestui bilet nu-mi place. Cel care a scris ar fi putut măcar să-şi ceară scuze că ne întrerupe.

— De ce? El ştie prea bine că misiunea mea e mai importantă decât orice… Trebuie să ridic banii de pe un cec… Nu; nu pot să-ţi vorbesc aici; vezi bine că suntem supravegheaţi. Apoi, scoţându-şi ceasul, zise:

— Într-adevăr, nu mai avem niciun minut în plus. Chemă chelnerul.

— Te rog, lasă, zise Julius. Eşti invitatul meu. Creditul Comercial nu-i departe; la nevoie putem lua o trăsură. Nu intra în panică… Ah! voiam să-ţi mai spun că, dacă te duci la Neapole în seara asta, foloseşte acest bilet în circuit. Este pe numele meu; dar n-are nicio importanţă. (Căci lui Julius îi plăcea să facă servicii altora.) L-am luat la Paris,

gândindu-mă că voi coborî mai spre sud. Dar iată că trebuie să rămân aici, la Congres. Cât timp crezi că vei sta acolo?

— Cât mai puţin cu putinţă. Nădăjduiesc să fiu înapoi chiar mâine.

— Atunci am să te-aştept la cină.

La Creditul Comercial, datorită prezentării făcute de contele de Baraglioul, i se dădură lui Fleurissoire, fără nicio greutate, pe cec, şase hârtii de câte o mie de franci, pe care acesta le băgă în buzunarul interior al hainei. În timpul ăsta, el îi relatase de bine, de rău cumnatului său povestea ceculuí, a cardinalului şi a abatelui; Baraglioul, care îl însoţi până la gară, nu-l asculta cu prea multă atenţie.

Fleurissoire intră la un negustor de cămăşi ca să-şi cumpere un guler tare, dar nu şi-l puse imediat, de teamă de a nu-l face pe Julius, care stătea nerăbdător în faţa magazinului, să-l aştepte prea mult.

— Nu-ţi iei nicio valiză? îl întrebă Julius.

Fleurissoire ar fi vrut mult să treacă să-şi ia şalul, lucrurile de toaletă şi pe cele de dormit, dar cum putea să-i mărturisească lui Baraglioul că stătea pe via dei Vecchierelli.

— O, pentru o noapte! spuse el repede. Şi nici nu mai avem timp să trecem pe la hotel.

— De fapt, unde te-ai instalat?

— În spatele Colisseului, răspunse Amédée, la întâmplare. Era ca şi cum ar fi spus: sub poduri. Julius se mai uită o dată la el.

— Ce om ciudat eşti!

Oare părea atât de ciudat? Fleurissoire îşi şterse fruntea de sudoare. Făcură, în tăcere, câţiva paşi prin faţa gării, unde ajunseseră.

— Haide! trebuie să ne despărţim, zise Baraglioul, întinzându-i mâna.

— Nu vii… n-ai vrea să vii cu mine? bâlbâi plin de teamă Fleurissoire. Nu ştiu de ce, dar parcă mi-e oarecum frică să plec singur…

— Ai venit singur până la Roma. Ce-ar putea să ţi se întâmple? Scuză-mă că te părăsesc înainte de a ajunge la peron, dar vederea unui tren care pleacă îmi pricinuieşte o tristeţe de nespus. Adio! Călătorie plăcută! Şi mâine să-mi aduci la Grand Hotel biletul meu de întoarcere la Paris.

CARTEA A CINCEA LAFCADIO

— There is only one remedy. One thing alone can cure us from being ourselves.

— Yes; strictly speaking, the question is not how to get cured, but how to live.

Joseph CONRAD, Lord Jim [Exista un singur leac. Doar un lucru ne poate vindeca de a fi noi înşine.

Da. Numai că vezi tu, problema nu e cum să te vindeci, ci cum să trăieşti (engl.)].

I

După ce, prin intermediul lui Julius şi ajutat de notar, Lafcadio intră în posesia rentei de patruzeci de mii de livre pe care răposatul conte Juste-Agenor de Baraglioul i-o lăsase, marea lui grijă a fost să facă în aşa fel ca bogăţia lui să nu iasă la iveală prin nimic.

„Poate că vei folosi farfurii de aur, îşi spuse el, dar vei mânca din ele aceleaşi mâncăruri”.

Poate că încă nu ştia că pentru el, de acum încolo, gustul mâncărurilor avea să se schimbe. Sau, cel puţin, cum găsea aceeaşi plăcere în a lupta împotriva poftei sau în a se lăsa pradă lăcomiei, acum, când nu mai era apăsat de nevoi, rezistenţa sa slăbea. Să o spunem de-a dreptul: având o natură aristocratică, nu îngăduise necesităţii să-i impună niciun gest pe care în prezent şi l-ar fi permis, din răutate, din joc şi din amuzamentul de a prefera plăcerea şi nu interesul.

Ascultând de dorinţa contelui, nu purtase doliu. Avusese de întâmpinat o situaţie groaznic de neplăcută când se dusese la furnizorii marchizului de Gesvres, ultimul său unchi, să-şi pună la punct garderoba. Fiindcă spunea că vine din partea acestuia, croitorul scoase câteva facturi pe care marchizul neglijase să le plătească. Lui

Lafcadio îi era silă de înşelătorii; se prefăcu imediat că tocmai a venit să achite notele şi plăti cu bani gheaţă noile haine. Acelaşi lucru se întâmplă şi la cizmar. Când să se ducă şi la vânzătorul de cămăşi, Lafcadio se gândi că-i mai prudent să se adreseze altuia.

„Măcar de-aş şti adresa unchiului de Gesvres! Ce plăcere mi-ar face să-i trimit facturile să şi le achite, se gândea Lafcadio. Sigur că m-ar dispreţui; dar sunt un Baraglioul şi, de acum încolo, pungaşule de marchiz, te scot din inima mea”.

Nimic nu-l reţinea la Paris sau în altă parte; traversând Italia, se îndrepta spre Brindisi, de unde se gândea să se îmbarce pe vreun Lloyd, spre Java.

Singur în vagonul ce-l ducea departe de Roma, îşi aruncase pe genunchi, cu toate că era foarte cald, o pătură moale de culoarea ceaiului, pe care îşi ţinea mâinile cu mănuşi cenuşii, contemplându-le cu plăcere. Stofa suplă şi buclată a costumului arăta o mare bunăstare; purta un guler înalt, uşor scrobit, ce-i lăsa gâtul liber; de sub guler ieşea o cravată subţire ca un şarpe, de culoarea bronzului, ce se potrivea de minune cu cămaşa-i cu pliuri. Se simţea bine în pielea lui, în hainele lui, în mocasinii lui croiţi din aceeaşi piele de căprioară ca mănuşile; în această închisoare moale, piciorul lui se putea întinde, cambra, simţea că trăieşte. Pălăria de castor, lăsată pe ochi, îl despărţea de peisajul înconjurător; fuma o ţigară de ienupăr şi-şi lăsa gândurile să-i rătăcească în voie.

Bătrâna, ce-mi arăta pe cer un nouraş alb, spunându-mi: nu o să plouă astăzi, acea bătrână căreia i-am purtat traista pe umerii mei sus pe culmea muntelui… (pentru propria-i plăcere, Lafcadio străbătuse în patru zile pe jos Apeninii, între Bologna şi Florenţa, înnoptând la Covigliajo) şi pe care am îmbrăţişat-o; toate astea făceau parte din ceea ce părintele din Covigliajo numea: fapte bune. Când i-am simţit pielea murdară şi zbârcită sub degetul meu, la fel de bine aş fi putut s-o strâng de gât cu o mână care să nu tremure… Ah! cum tot încerca să-mi scuture praful de pe guler, zicând: *Figlio mi-o! Carino!*

[Fiul meu! Dragule! (it.)]… De unde îmi venea acea intensă bucurie atunci când, încă asudat, m-am întins pe un pat de muşchi, la umbra unui mare castan şi am stat aşa, fără să fumez? Simţeam că aş putea să îmbrăţişez întreaga omenire; sau poate s-o sugrum… Ce puţin lucru e viaţa omului! Simţeam că, dacă s-ar ivi vreun lucru care să ceară temeritate şi îndrăzneală, mi-aş risca viaţa fără să stau pe gânduri! Totuşi nu mă pot face alpinist sau aviator… Oare ce sfat mi-ar da mărginitul de Julius? Păcat că-i aşa de nepriceput! Ce bine ar fi fost să am un frate!

Bietul Julius! Sunt atât de mulţi oameni care scriu şi atât de puţini care citesc! E sigur: citim din ce în ce mai puţin… dacă judec după mine, cum se spune. Treaba asta se va termina cu o catastrofă; o frumoasă şi teribilă catastrofă. Tipăriturile vor fi aruncate peste bord; şi ar fi o minune dacă cea mai bună nu s-ar întâlni pe fundul mării cu cea mai proastă.

Dar curiozitatea mă îmboldeşte să ştiu ce-ar fi zis bătrâna dacă aş fi început să o strâng de… Ne putem imagina ce s-ar fi întâmplat dacă, dar rămâne întotdeauna un mic gol în care îşi face loc neprevăzutul. Niciodată nimic nu se petrece exact cum am fi crezut… Asta mă îndeamnă să acţionez… Facem atât de puţin!… «Tot ce poate fi să fie!» în felul acesta îmi explic eu Creaţiunea… Sunt îndrăgostit de ceea ce ar putea să fie… Dacă aş fi mare în Stat, aş da ordin să fiu închis.

Nu-i prea interesantă corespondenţa acestui domn Gaspard Flamand pe care m-am dus s-o cer la postrestant în Bologna, spunând că-i a mea. Nicio scrisoare nu merita strădania de a-i fi trimisă.

Dar, Doamne! în viaţă întâlneşti atât de puţini oameni cărora ai dori să le umbli în valiză!… Şi totuşi puţini sunt cei de la care, cu un anumit cuvânt sau gest, nu poţi obţine o reacţie ciudată!… Ce frumoasă colecţie de marionete! Dar firele sunt prea vizibile! Pe străzi nu întâlneşti decât ţopârlani. Vă întreb: un om de calitate ca Lafcadio poate să ia în serios această farsă?… Hai! să ne strângem bagajele; a venit vremea! Să pornim repede spre o altă lume; să

părăsim Europa, lăsând pe pământ urma adâncă a călcâiului nostru!... Dacă mai există prin adâncul pădurilor din Borneo vreun antropopitec întârziat, voi merge acolo să descopăr resursele unei posibile umanităţi!... Aş fi vrut să-l revăd pe Protos. Sunt sigur că a luat-o spre America. Spunea că nu are stimă decât pentru barbarii din Chicago... Pentru gusturile mele, aceşti lupi n-au prea mult farmec: eu sunt o specie felină. Dar s-o lăsăm baltă.

Blândul preot din Cavigliajo nu părea că vrea să-l corupă pe copilul cu care vorbea. Cu siguranţă îl avea în grijă. Mi-ar fi plăcut să mi-l fac prieten; nu pe preot, Doamne fereşte! ci pe copil – ce frumoşi ochi ridica spre mine! Privirile lui le căutau pe ale mele cu neliniştea cu care ale mele le căutau pe ale lui; dar îmi luam repede privirile de la el... Nu era mai mic decât mine cu mai mult de cinci ani. Da: avea între paisprezece şi şaisprezece ani, nu mai mult... Ce eram la vârsta lui? Un *stripling* [puştan (engl.)] plin de poftă de viaţă, pe care aş vrea să-l întâlnesc astăzi; cred că m-aş fi plăcut foarte mult... Faby, la început, era tulburat de faptul că simţea că-i îndrăgostit de mine; a făcut bine că i-a mărturisit mamei: după asta sufletul lui s-a mai liniştit. Dar cât de tare mă enerva reţinerea lui!... Când, mai târziu, în Aurs, sub cort, i-am spus toate astea, am râs amândoi cu poftă... Mi-ar plăcea să-l revăd acum; îmi pare rău că a murit. Dar s-o lăsăm baltă.

Adevărul e că speram să nu-i fiu pe plac preotului. Mă gândeam ce-aş putea să-i spun mai neplăcut, dar nu i-am spus decât lucruri frumoase... Cât de greu izbutesc să nu par seducător! Şi totuşi nu pot să mă mânjesc cu coajă de nucă pe faţă, cum mă sfătuia Carola, şi nici să mănânc usturoi... Ah! să nu mă mai gândesc la biata fată! îi datorez cele mai banale plăceri pe care le-am trăit. O, dar de unde s-a ivit acest bătrânel ciudat?

Era Amédée Fleurissoire, care tocmai intrase pe uşă.

Fleurissoire călătorise singur în compartiment până la staţia Frosinone. Din această staţie se urcase în vagon un italian între două vârste, care se aşezase lângă el şi începuse să-l privească cu un aer atât de întunecat, încât

Fleurissoire se gândi să părăsească pe dată locul.

Intră în compartimentul învecinat, atras de farmecul tineresc al lui Lafcadio.

„Ah! Ce băiat drăguţ! e încă aproape un copil, se gândi el. E desigur, în vacanţă. Cât de bine e îmbrăcat! Are o privire atât de naivă! Ce bine că pot să am încredere în cineva şi să scap de bănuieli! Dacă ar şti franceza, mi-ar plăcea să vorbesc cu el”.

Se aşeză în faţa lui, într-un colţ, aproape de uşă. Lafcadio îşi ridică uşor borul pălăriei şi începu să-l fixeze cu o privire întunecată, în aparenţă indiferentă.

„Ce-ar putea fi comun între mine şi această pocitanie murdară? se gândea el. S-ar zice că se crede mare şmecher. De ce oare îmi zâmbeşte aşa? Şi-o fi închipuind că o să-l iau în braţe! Dar poate că mai sunt femei care să-i alinte pe aceşti bătrâni!… Cred c-ar fi foarte mirat să afle că ştiu să citesc curent, de-a-ndoaselea sau prin transparenţă, de pe dosul paginii, din oglindă sau de pe sugativă, atât slovele scrise, cât şi cele tipărite; mi-au trebuit trei luni de studiu şi doi ani de ucenicie; şi asta de amorul artei. Cadio, micuţul meu, să ispitim soarta şi să vedem ce hram poartă ăsta. Dar cu ce să încep?… A! O să-i ofer nişte… Fie că primeşte, fie că nu, o să vedem ce limbă vorbeşte”.

— *Grazio! Grazio* [Incorect în limba italiană]! zise Fleurissoire, refuzând.

„Nu-i nimic de făcut cu individul ăsta. Să dormim!”, îşi spuse în sinea lui Lafcadio şi, lăsându-şi pălăria pe ochi, încercă să transforme în vis o amintire din tinereţe:

Se revede pe sine, pe vremea când i se spunea Cadio, în acel castel îndepărtat din Carpaţi, unde au locuit, mama lui şi cu el, timp de două veri, în tovărăşia lui Baldi italianul şi a prinţului Wladimir Bielkowski. Camera lui se afla la capătul unui coridor; e primul an când se culcă departe de mama lui… Clanţa de aramă, de la uşă, de forma unui cap de leu, este prinsă cu un cui gros… Ah! cu câtă precizie îşi aminteşte fiecare senzaţie!… Într-o noapte este trezit brusc din somnul cel mai adânc şi i se pare că

visează când îl vede la capătul patului pe unchiul Wladimir; acesta îi apare ca într-un coşmar, mai uriaş ca de obicei, drapat într-un caftan larg, de culoare ruginie, cu mustăţile căzute şi având pe cap o extravagantă căciuliţă de noapte, ţuguiată ca un turban persan, care parcă nu se mai sfârşeşte. Ţine în mână o lampă pe care o pune pe masă, aproape de pat, lângă ceasul lui Cadio, împingând uşor un sac cu bile. Primul gând al lui Cadio este că mama lui e moartă sau bolnavă; tocmai se pregătea să-l întrebe pe Bielkowski, când acesta îşi pune un deget pe buze şi îi face semn să se scoale. Copilul îşi îmbracă repede halatul de baie, pe care unchiul l-a luat de pe speteaza unui scaun şi i l-a întins, cu aerul că nu glumeşte. Dar Cadio are atâta încredere în Wladi, încât nu-i e frică nici măcar o singură clipă; îşi pune papucii şi îl urmează, foarte uimit de comportamentul unchiului şi, ca întotdeauna, cu o mare dorinţă de a se distra.

Ies pe coridor, Wladimir înaintează, grav şi misterios, ţinând lampa cât mai departe, în faţa lui; ca şi cum ar împlini un ritual sau ar urma o procesiune; Cadio se clatină puţin, căci e beat de vise; dar, curând, curiozitatea îi limpezeşte mintea. În faţa uşii de la camera mamei lui, se opresc o clipă să asculte dacă nu se aude vreun zgomot: niciunul; întreaga casă e cufundată în somn. Ajunşi pe palier, aud sforăitul unui servitor a cărui cameră dă spre podul casei. Coboară. Wladi calcă pe trepte fără să facă niciun zgomot; la cea mai mică scârţâitură se întoarce spre el cu un aer atât de furios, încât Cadio de-abia îşi poate stăpâni râsul. Îi arată o treaptă, făcându-i semn s-o sară; face totul cu atâta seriozitate, de parcă i-ar pândi vreo primejdie. Cadio nu-şi strica plăcerea întrebându-se dacă aceste precauţii sunt necesare, ca şi de altfel, tot ceea ce fac; intră în joc şi, alunecând de-a lungul rampei, trece de treaptă… Jocul lui Wladi i se pare atât de amuzant, încât ar trece şi prin foc ca să-l urmeze. Când ajung la parter, pe penultima treaptă, se aşază amândoi jos ca să-şi tragă sufletul; Wladi dă din cap şi scoate un fel de suspin, ca şi cum ar zice: Ah! bine c-am scăpat! Pornesc din nou. Câte

precauţii trebuie să ia în faţa uşii salonului! Lampa pe care o ţine Cadio luminează încăperea în chip atât de ciudat, încât copilul de-abia o poate recunoaşte; i se pare nesfârşită; o rază de lună se strecoară prin jaluzele; totul e scăldat într-o linişte supranaturală, de parcă te-ai afla pe un heleşteu unde va fi aruncată, în taină, o plasă de prins peşte; Cadio recunoaşte toate lucrurile; toate sunt la locul lor, dar, pentru prima oară, le înţelege ciudăţenia.

Wladi se apropie de pian, îl întredeschide şi mângâie cu vârful degetului câteva clape, care răspund abia auzit. Deodată, capacul pianului cade, făcând un zgomot asurzitor (Lafcadio tresare şi acum, gândindu-se la el). Wladi se repede la lampă, o stinge şi apoi se prăbuşeşte într-un fotoliu; Cadio se strecoară sub o masă; amândoi stau aşa, mult timp, în întuneric, fără să facă vreo mişcare, la pândă… dar nu se aude nimic; în casă totul e nemişcat; în depărtare, un câine latră la lună. Cu mişcări încete, Wladi face puţină lumină.

Cu ce aer ciudat întoarce cheia de la bufetul din sufragerie! Copilul ştie bine că totul nu-i decât un joc, dar unchiul pare că a intrat în el de-a binelea. Trage aerul pe nas ca şi cum ar vrea să adulmece şi să vadă ce anume miroase mai ademenitor; ia o sticlă de tokay şi pune vinul în două pahare mici, în care urmează să-şi înmoaie biscuiţii; cu degetul pe buze, îl invită pe Cadio să ciocnească cu el; cristalul scoate un sunet abia perceptibil… Apoi, Wladi se străduieşte să pună totul în ordine; împreună cu Cadio, spală paharele în ligheanul din bucătărie, le şterge, astupă din nou sticla de vin, închide cutia cu biscuiţi, strânge cu grijă firimiturile şi aruncă o ultimă privire în dulap, ca să vadă dacă totul e la locul lui… Ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

Wladi îl însoţeşte pe Cadio până în camera sa şi apoi pleacă, salutându-l adânc. Cadio adoarme din nou, iar a doua zi se va întreba dacă totul nu va fi fost decât un vis. Ciudat joc pentru un copil! Ce-ar fi gândit despre asta Julius?…

Cu toate că stă cu ochii închişi, Lafcadio nu doarme,

nu izbuteşte să doarmă.

„Bătrânelul pe care îl simt lângă mine crede că eu dorm, se gândea el. Dacă mi-aş întredeschide ochii, laş vedea cum mă priveşte. Protos pretindea că este foarte greu să te prefaci că dormi, fiind în acelaşi timp atent la ce se întâmplă în jur; el se străduia să recunoască somnul fals după tremurătura uşoară a pleoapelor… pe care eu, în această clipă, mi-o stăpânesc. Chiar şi Protos s-ar fi putut da de gol”.

Soarele apusese; ultimele raze scânteietoare, pe care Fleurissoire le contempla cu emoţie, deveneau din ce în ce mai slabe. Pe neaşteptate, din plafonul boltit al vagonului, ţâşni lumina; era o lumină prea brutală ce contrasta puternic cu dulcea lumină a crepusculului; şi de teamă să nu tulbure somnul vecinului său, Fleurissoire întoarse comutatorul: compartimentul nu se cufundă în întuneric căci acest gest nu făcu decât să îndrepte curentul electric de la becul central din plafon spre un bec mic, cu lumină albăstruie. Dar, după părerea lui Fleurissoire acest beculeţ albăstrui răspândea şi el prea multă lumină; mai întoarse o dată comutatorul; beculeţul se stinse, dar se aprinseră pe dată, două aplice laterale, mai supărătoare chiar şi decât becul din centru; întoarse încă o dată comutatorul şi beculeţul se aprinse din nou; se opri aici.

„Oare a terminat să se joace cu lumina? se gândea Lafcadio nerăbdător. Oare ce face acum? (Nu, n-o să deschid ochii.) S-a ridicat… Oare e atras de valiza mea? Bravo! Şi constată că valiza e deschisă. Dat fiind că am pierdut cheia, a fost o prostie să-mi comand la Milano o închizătoare complicată pe care hoţii mi-au forţat-o la Bologna! Un lăcăţel se poate măcar înlocui… Dracu’ să mă ia! Oare îşi scoate haina? Să mă uit, totuşi”.

Fără să dea vreo atenţie valizei lui Lafcadio, Fleurissoire, muncindu-se cu noul său guler fals, îşi scosese haina, ca să-l poată încheia mai uşor; dar acesta, scrobit şi tare ca o bucată de carton, rezista tuturor strădaniilor sale.

„Nu pare prea fericit, îşi zicea în sinea sa Lafcadio.

Cred că are vreun buboi sau cine ştie ce boală ascunsă. O să-l ajut! N-o să reuşească singur…”

Totuşi reuşi! gulerul se supuse în cele din urmă şi acceptă nasturele. Fleurissoire îşi lua cravata de pe perniţa unde şi-o pusese, alături de pălărie, de haină şi de manşete şi, apropiindu-se de uşa compartimentului, încercă, precum Narcis în apă, să-şi vadă chipul care se proiecta pe peisajul ce se zărea prin geam. „Nu vede bine”.

Lafcadio aprinse lumina. Trenul trecea de-a lungul unui deal, ce se vedea prin geam, luminat fiind de razele proiectate de fiecare compartiment; totul apărea ca un şir de pătrate luminoase ce dansau de-a lungul drumului şi se deformau pe rând, în funcţie de fiecare accident de teren. În mijlocul unuia dintre ele se zărea dansând umbra grotescă a lui Fleurissoire; celelalte pătrate erau goale.

„Cine să mă vadă, se gândea Lafcadio. Aici, lângă mâna mea, sub mâna mea se află această dublă închizătoare pe care pot s-o deschid cu uşurinţă; portiera s-ar deschide dintr-odată, şi el s-ar prăbuşi cu faţa înainte; ar fi de-ajuns să-l împing uşor; ar cădea în noapte ca o masă informă; nici măcar nu s-ar auzi vreun strigăt… Şi mâine voi fi în drum spre insule!… Cine ar putea să afle?”

Îşi pusese cravata, îşi făcuse nodul; acum Fleurissoire îşi lua o manşetă şi şi-o potrivea la încheietura mâinii drepte; şi, în timp ce făcea asta, privea cu atenţie o fotografie ce era aşezată deasupra locului unde stătuse (una dintre cele patru ce împodobeau compartimentul) şi care reprezenta un palat la marginea mării.

„O crimă gratuită, continuă Lafcadio: ce grea treabă pentru poliţie! La urma-urmelor, oricine dintr-un compartiment învecinat poate să observe că se deschide o portieră şi să vadă o umbră făcând un salt spre acest taluz. E bine că măcar perdelele de la culoar sunt trase… Nu atât evenimentele îmi aţâţă curiozitatea, cât propria mea comportare. Te poţi crede în stare de orice, dar, când trebuie să treci la faptă, dai înapoi… Ce mare e distanţa dintre imaginaţie şi faptă! Şi, ca la şah, nu mai ai dreptul să revii asupra mişcării. Dar dacă ai putea prevedea toate

riscurile, jocul şi-ar pierde orice interes!... Între a-ţi închipui o faptă şi... Ia te uită! Taluzul se sfârşeşte. Cred că ne aflăm pe un pod; peste un râu..."

Pe geamul acum negru, imaginile apăreau mai clar. Fleurissoire se aplecă pentru a-şi îndrepta cravata.

„Aici, sub mâna mea, este această dublă închizătoare... acum, cât e distrat şi priveşte departe în faţa lui... hai, deschide odată, ce Dumnezeu! e mai uşor decât aş fi crezut. Dacă pot să număr până la doisprezece, fără să mă grăbesc, înainte de a vedea vreo lumină pe câmp, tipul e salvat. Încep: unu; doi; trei; patru (rar! rar!) cinci, şase; şapte; opt; nouă... zece; iată o lumină!..."

II

Fleurissoire nu scoase niciun strigăt. Îmbrâncit de Lafcadio, şi în faţa prăpastiei ce se căsca în faţa lui, făcu o mişcare amplă, încercând să se ţină de ceva ca să nu cadă; se agăţă cu mâna stângă de cadrul neted al portierei, în timp ce, pe jumătate întors, îşi aruncă mâna dreaptă cu putere, spre spate, pe deasupra lui Lafcadio; cea de-a doua manşetă, pe care tocmai şi-o potrivea, se rostogoli sub banchetă, până la cealaltă extremitate a vagonului. Lafcadio simţi o gheară în ceafă, lăsă capul în jos şi-i dădu un al doilea brânci, mai hotărât decât primul; unghiile îi zgâriară gulerul; şi Fleurissoire, negăsind altceva de care să se agaţe, se prinse cu disperare de pălăria lui din păr de castor, pe care, în cădere, o luă cu el.

„Acum am nevoie de sânge rece, îşi zise Lafcadio. Să nu trântesc portiera: s-ar putea auzi alături". O trase spre el, luptându-se cu vântul, şi apoi o închise încet.

„Mi-a lăsat oribila lui pălărie turtită; cu o lovitură de picior o s-o trimit după el; dar mi-a luat-o pe-a mea şi îi ajunge. Am fost foarte precaut când i-am scos iniţialele!... Pe căptuşeală se află însă eticheta pălărierului căruia nu i se comandă în fiecare zi pălării din păr de castor... Dar asta e... S-ar putea crede că e un accident... Nu, pentru că am închis portiera... Să opresc trenul?... Hai, hai! Cadio, fără retuşuri: totul este aşa cum ţi-ai dorit.

O dovadă că sunt complet stăpân pe mine: mă voi

uita mai întâi în linişte la fotografia pe care bătrânul o privea mai adineauri… Miramar! N-am nicio poftă să merg să văd locul ăsta… Dar aici nu-i aer”.

Deschise fereastra.

„Animalul m-a zgâriat… sângerez… M-a zgâriat tare. Să pun puţină apă pe rană; toaleta se află la capătul coridorului, la stânga. Să-mi mai iau o batistă”.

Dădu jos valiza din plasa ce se găsea deasupra lui, o aşeză pe perna banchetei, în locul unde stătuse mai înainte, şi o deschise.

„Dacă mă încrucişez cu cineva pe coridor, o să fiu foarte calm… Nu, nu-mi bate inima mai tare. Haide!… A! uite haina lui; o pot ascunde, cu uşurinţă, sub a mea. În buzunar sunt nişte hârtii: o să am ce face în timpul drumului”.

Lafcadio atârnă în cuierul din closetul unde se închisese o biată haină tocită, de culoare brun-gălbuie, dintr-o stofă subţire, aspră şi banală, ce-i făcea silă; apoi, aplecat deasupra chiuvetei, începu să se cerceteze în oglindă.

Pe gât, în două locuri, avea nişte zgârieturi destul de urâte; o dungă roşie pornea de la spate, din ceafă, şi, luând-o spre stânga, se pierdea sub ureche; o alta, mai scurtă, o jupuitură zdravănă, se afla la doi centimetri mai sus de cealaltă şi urca drept spre ureche, pe care o atinsese, rupându-i puţin lobul. Urechea sângera; dar mai puţin decât se temuse; în schimb durerea, pe care nu o simţise la început, devenea tot mai puternică. Muie batista în chiuvetă, îşi şterse sângele şi apoi spălă batista.

„Nu sângerează nici cât să-mi păteze gulerul, se gândi el în timp ce se privea în oglindă; totul e în ordine”.

Ieşi; chiar atunci, locomotiva şuieră; un şir de lumini se văzu prin geamul de la closet. Era Capua. Să coboare la această staţie atât de apropiată de locul accidentului, şi să-şi ia pălăria din par de castor… acest gând i se ivi în minte, ameţitor. Îi părea tare rău după pălăria lui suplă, uşoară, mătăsoasă, ce-i ţinea cald şi totodată răcoare, neşifonabilă şi de o eleganţă atât de discretă. Totuşi nu asculta

niciodată de dorinţele lui până la capăt şi nu-i plăcea să-şi cedeze nici chiar sieşi. Dar, mai presus de orice, avea oroare de nehotărâre; păstra de mulţi ani, ca pe un fetiş, zarul de la un joc de table pe care, pe vremuri, i-l dăduse Baldi; îl purta mereu asupra lui; îl avea aici, în buzunarul de la vestă. „Dacă-mi cade şase, îşi spuse el scoţând zarul, cobor!”. Dădu cinci.

„Totuşi cobor. Repede! haina nenorocitului ăluia!... Acum valiza mea...” Alergă în compartiment.

Ah! cât de inutilă pare orice exclamaţie în faţa ciudăţeniei unor fapte! Cu cât întâmplarea e mai surprinzătoare, cu atât relatarea mea va fi mai simplă. O voi spune deci de-a dreptul: când Lafcadio intră în compartiment să-şi ia valiza, aceasta nu mai era aici.

La început crezu că s-a înşelat şi ieşi din nou pe culoar... Dar, nu! ăsta era compartimentul unde stătuse el. Iată vederea ce înfăţişa Miramarul... dar ce se întâmplase? ... Se năpusti la fereastră şi crezu că visează: pe peronul gării, încă nu prea departe de tren, valiza lui se îndepărta încetişor, dusă de un bărbat puternic, ce mergea cu paşi mici.

Lafcadio vru să sară din tren; în timp ce deschidea portiera, haina brun-gălbuie îi căzu la picioare.

„Drace! încă puţin şi ajung la închisoare! Totuşi, dacă hoţomanul ăsta s-ar gândi că aş putea să fug după el, ar merge mai repede. O fi văzut ceva?...”

Cum stătea aplecat înainte, o picătură de sânge îi şiroi de-a lungul obrazului. „Dă-o dracului de valiză!

Zarul a avut dreptate: nu trebuie să cobor aici”.

Închise din nou portiera şi se aşeză pe locul lui.

„N-am niciun fel de acte în valiză; iar lenjeria nu are monogramă; ce risc? Dar n-are importanţă: trebuia să mă îmbarc cât mai repede; va fi poate mai puţin amuzant; dar, cu siguranţă, mult mai înţelept”.

Trenul porni.

„Nu-mi pare rău atâta după valiză... cât după pălărie, pe care tare mult aş fi vrut s-o găsesc... Dar să nu mă mai gândesc la asta!”

Îşi umplu pipa, o aprinse şi apoi, băgându-şi mâna în buzunarul interior de la cealaltă haină, scoase repede de aici o scrisoare de la Amica, un carnet emis de agenţia Cook şi un plic din hârtie proastă, pe care îl deschise.

„Trei, patru, cinci, şase hârtii de câte o mie! Pe oamenii cinstiţi nu-i interesează aşa ceva”. Puse banii în plic şi plicul în buzunarul hainei.

Dar când, după o clipă, se uită cu atenţie la carnetul Cook, Lafcadio înmărmuri. Pe prima foaie era scris numele lui Julius de Baraglioul.

„Oare mi-am pierdut minţile? îşi spuse el. Ce legătură poate să aibă cu Julius?... să fie un bilet furat?... nu; nu-i cu putinţă. E, fără îndoială, împrumutat. Drace! Poate c-am nimerit peste cine nu trebuie... bătrânii ăştia sunt mai legaţi între ei decât ai crede...”

Apoi, tremurând de curiozitate, deschise scrisoarea de la Arnica. Totul i se părea foarte ciudat; îi era greu să-şi concentreze atenţia; nu izbutea să priceapă ce înrudire sau relaţie exista între Julius şi acest bătrân, dar înţelese cel puţin un lucru: că Julius se afla la Roma. Într-o clipă, hotărârea lui fu luată; îl cuprinse o mare dorinţă de a-şi revedea fratele şi o curiozitate neînfrânată de a vedea efectul pe care îl va avea fapta lui asupra acestui om calm şi logic:

„Gata! în seara asta dorm la Neapole; îmi scot cufărul şi mâine mă întorc la Roma cu primul tren. Nu-i deloc înţelept, dar e poate ceva mai amuzant”.

III

La Neapole, Lafcadio se instală într-un hotel de lângă gară; avu grijă să-şi ia cu el cufărul, pentru că un călător fără bagaje dă de bănuit şi pentru că nu trebuia să atragă în vreun fel atenţia asupra lui; apoi alergă să-şi cumpere cele câteva obiecte de toaletă de care avea nevoie şi o pălărie care să înlocuiască oribila canotieră (de altfel, îi era strâmtă) pe care i-o lăsase Fleurissoire. Voia să cumpere şi un revolver, dar fu nevoit să amâne această cumpărătură pentru a doua zi, căci era ora de închidere a magazinelor.

Trenul pe care intenţiona să-l ia a doua zi pleca devreme; urma să ajungă la Roma la prânz…

Avea de gând să nu se ducă la Julius decât după ce „crima” va fi fost comentată în ziare. Crima! Acest cuvânt i se părea mai curând ciudat; iar termenul de criminal, aplicat lui, i se părea cu totul impropriu. Îl prefera pe cel de aventurier, cuvânt la fel de suplu ca şi pălăria lui din păr de castor, căreia îi putea aranja borul după plac.

Ziarele de dimineaţă nu vorbeau încă despre aventură. Le aştepta cu răbdare pe cele de seară, grăbit să-l revadă pe Julius şi să simtă că începe jocul; precum un copil care se joacă de-a v-aţi ascunselea şi care – bineînţeles – nu vrea să fie descoperit, dar vrea, în schimb, să fie căutat, se plictisea aşteptând. Era cuprins de-o stare nedesluşită, pe care nu o cunoscuse până atunci; iar oamenii cu care se întâlnea pe stradă i se păreau foarte mediocri, nesuferiţi şi urâţi.

Seara, cumpără de la un vânzător ambulant de ziare de pe Corso un număr din Corriere; apoi intră într-un restaurant, dar dintr-un fel de sfidare şi ca să-şi aţâţe dorinţa, se sili întâi să mănânce, lăsând ziarul împăturit, aşezat acolo, lângă el, pe masă; apoi ieşi din restaurant şi, luând-o din nou pe Corso, se opri la lumina unei vitrine, deschise ziarul şi, pe pagina a doua, citi titlul unuia dintre articolele ce prezentau fapte diverse:

CRIMĂ, SINUCIDERE… sau ACCIDENT Apoi citi articolul, pe care îl dau aici în traducere:

În gară la Neapole, funcţionarii de la Compania de Căi Ferate au găsit în trenul ce venea de la Roma, în plasa de bagaje dintr-un compartiment de clasa întâi, o haină de culoare închisă, în buzunarul interior al hainei se afla un plic galben, deschis, ce conţinea şase hârtii de câte o mie de franci; în buzunar nu mai era nicio altă hârtie care să permită identificarea proprietarului hainei. Dacă e vorba de o crimă, este foarte greu de explicat de ce o sumă atât de importantă a fost lăsată în haina victimei – oricum, asta arată că mobilul crimei nu a fost furtul.

În compartiment nu se văd urmele vreunei lupte; dar,

sub banchetă, s-a găsit o manşetă cu un buton dublu, reprezentând două capete de pisică; butonii, legaţi între ei printr-un lănţişor de argint aurit, erau făcuţi dintr-un cuarţ semitransparent, un agat translucid cu reflexe, piatră numită de bijutieri piatră de lună.

Se fac cercetări de-a lungul întregului traseu.

Lafcadio mototoli ziarul.

„Doamne! Numai butonii Carolei mai lipseau! Bătrânul ăsta este o adevărată întretăiere de drumuri!” Întoarse pagina şi văzu scris, la ştirile de ultimă oră:

RECENTISIM, PE TRASEU S-A GĂSIT UN CADAVRU

Fără să mai citească ce scria în continuare, Lafcadio alergă la Grand Hotel. Puse într-un plic cartea sa de vizită, pe care erau scrise cuvintele: *LAFCADIO WLUIKI*

Vrea să ştie dacă contele Julius de Baraglioul mai are nevoie de un secretar. Şi îl transmise destinatarului.

Un valet veni să-l ia din holul hotelului, îl conduse de-a lungul coridorului şi îl introduse în apartamentul contelui.

Dintr-o ochire, Lafcadio văzu, într-un colţ al camerei, ziarul*Corriere della Sera*. Pe masă, în mijlocul camerei, se afla o sticlă mare şi destupată, cu o apă de colonie ce răspândea în toată încăperea un parfum puternic. Julius îl primi cu braţele deschise.

— Lafcadio! Prietene… ce fericit sunt că te văd!

Se agita şi îşi scutura părul vâlvoi; i se părea că s-a dilatat; ţinea în mână o batistă cu puncte negre şi îşi făcea vânt cu ea. Eşti poate omul pe care mă aşteptam cel mai puţin să-l văd astăzi; dar cel cu care, în seara asta, aş fi vrut cel mai mult să stau de vorbă… Doamna Carola ţi-a spus că sunt aici?

— Ce întrebare ciudată!

— Da! am întâlnit-o… De altfel, nu sunt sigur că ea m-a văzut.

— Carola! E la Roma?

— Nu ştiai?

— Acum am venit din Sicilia şi eşti prima persoană din oraş pe care o întâlnesc. Nu ţin s-o văd.

— Mi-a părut foarte drăguţă.

— Nu eşti prea pretenţios.

— Vreau să spun: e mai bine decât la Paris.

— E un exotism, dar dacă ai chef de asta…

— Lafcadio, asemenea vorbe n-au ce căuta între noi… Julius vru să-şi ia un aer sever, dar nu izbuti să facă decât o grimasă; apoi continuă:

— Vezi că sunt foarte agitat. Mă aflu într-un moment de cotitură. Simt că-mi ia mintea foc şi că mă cuprinde un fel de ameţeală. De trei zile de când sunt la Roma, chemat aici la un congres de sociologie, trăiesc tot felul de surprize. Ultima este sosirea ta… Nu mai ştiu ce-i cu mine.

Mergea de colo-colo, cu paşi mari; apoi se opri în faţa mesei, luă sticla de colonie, vărsă din ea pe batistă şi şi-o puse pe frunte în chip de compresă.

— Tinere prieten… îmi permiţi să te numesc astfel… Cred că ştiu cum îmi voi scrie noua mea carte! Felul, deşi cam exagerat în care mi-ai vorbit, la Paris, despre *Aerul înălţimilor* mă face să presupun că asta te va interesa.

Schiţă o mişcare de dans; batista îi căzu de pe frunte pe jos; Lafcadio se grăbi s-o ridice şi, în timp ce stătea aplecat, simţi cum Julius îi pune mâna uşor pe umăr, întocmai cum făcuse şi bătrânul Juste-Agenor. Lafcadio se ridică, zâmbind.

— Te cunosc de atât de puţin timp, spuse Julius; şi totuşi, în seara asta, nu mă pot împiedica să nu-ţi vorbesc ca unui…

Se opri.

— Te ascult ca pe un frate, domnule de Baraglioul, zise Lafcadio cu îndrăzneală, de vreme ce-mi faci această invitaţie.

— Vezi dumneata, Lafcadio, în mediul în care trăiesc la Paris, printre toţi cei pe care îi frecventez; oameni de lume, oameni ai Bisericii, literaţi, academicieni, nu găsesc, de fapt, cu cine să stau de vorbă. Vreau să spun că nu am cui să-i mărturisesc noile gânduri ce mă frământă. Căci trebuie să-ţi spun că, de la prima noastră întâlnire, punctul meu de vedere s-a schimbat complet.

— Cu atât mai bine! zise Lafcadio cu obrăznicie.

— Dumneata, care nu eşti de meserie, nu-ţi poţi închipui în ce măsură o etică greşită împiedică libera dezvoltare a facultăţii de creaţie. Iată de ce romanul la care mă gândesc acum e cu totul altfel decât cele din trecut. Logica şi consecvenţa pe care le ceream de la personajele mele mi-o impuneam mai întâi mie însumi, pentru a o putea realiza la ele; şi lucrul ăsta nu era firesc; preferăm să trăim prefăcându-ne, decât să semănăm cu ceea ce am crezut mai întâi a fi adevăratul nostru portret: e absurd; şi, procedând astfel, riscăm să stricăm tot ce-i mai bun în noi.

Lafcadio continua să surâdă, aşteptând să vadă ce va urma, şi se distra recunoscând în opiniile lui Julius efectul întârziat al vorbelor pe care i le spusese el la prima lor întâlnire.

— Ce-aş putea să-ţi mai spun, Lafcadio? Acum, pentru prima oară, văd în faţa mea câmpul liber… înţelegi ce înseamnă aceste cuvinte: câmpul liber?… îmi spun că şi până acum el era liber şi că este liber mereu, dar că până azi nu l-am văzut astfel doar din pricina unor considerente ce ţineau de carieră, de public şi de nişte judecători ingraţi, de la care poetul îşi aşteaptă răsplata în zadar. De acum încolo, nu mai aştept nimic de la nimeni; aştept torul doar de la mine însumi; aştept totul de la acest om sincer, căruia îi pot cere orice; căci acum simt că există în mine cele mai ciudate puteri. Şi fiindcă nu-i vorba decât de realizarea lor pe hârtie, îndrăznesc să le las să se desfăşoare.

Şi, ca şi cum s-ar fi simţit sufocat de noi gânduri, respira adânc, îşi îndrepta umerii şi îşi ridica omoplaţii de parcă ar fi vrut să-i folosească drept aripi. Apoi continuă abia desluşit şi cu o voce mai scăzută:

— Şi pentru că domnii de la Academie nu mă vor, mă pregătesc să le dau toate motivele ca să nu mă admită printre ei; căci până acum asemenea motive n-au existat. Niciunul.

În timp ce spunea apăsat aceste ultime cuvinte,

vocea îi deveni brusc ascuţită; se opri şi apoi zise, mai calm.

— Iată la ce mă gândesc… Mă asculţi?

— Cu toată fiinţa mea, spuse Lafcadio, continuând să râdă.

— Şi mă urmăreşti?

— Până în infern.

Julius îşi stropi din nou batista cu colonie şi se aşeză într-un fotoliu; Lafcadio se aşeză în faţa lui, călare pe un scaun.

— E vorba despre un tânăr din care vreau să fac un criminal.

— Nu văd în asta nicio greutate.

— Ei, ce ştii tu, spuse Julius, care era de părere că nu-i uşor deloc.

— Dar, ca romancier, cine te poate împiedica? Şi, din moment ce-i vorba de a imagina, cine te poate împiedica să-ţi imaginezi tot ce vrei?

— Cu cât lucrurile pe care le imaginez sunt mai ciudate, cu atât trebuie să le explic şi să le motivez mai bine.

— Nu-i greu să găseşti motive de crimă.

— Desigur… dar tocmai asta nu vreau. Nu vreau ca această crimă să aibă vreun motiv; mi-e de ajuns să motivez criminalul. Da; vreau să-l aduc în stare de-a comite o crimă gratuită; de a dori să facă o crimă cu totul lipsită de motive.

Lafcadio începu să asculte cu mai multă atenţie.

— Să presupunem că-i un adolescent; vreau ca după asta să se recunoască eleganţa naturii sale; să acţioneze mai mult din joacă şi să aleagă totdeauna plăcerea şi nu interesul.

— Poate că nu-i ceva prea obişnuit… îndrăzni să spună Lafcadio.

— Nu-i aşa? exclamă încântat Julius. Să mai adăugăm şi faptul că-i face plăcere să se controleze…

— Până la disimulare.

— Să-i insuflăm dragostea faţă de risc.

— Bravo! spuse Lafcadio, din ce în ce mai amuzat: Iar dacă mai ştie şi să aplece urechea la ce-i spune demonul curiozităţii, socotesc că omul dumitale are tot ce-i trebuie.

Şi tot sărind şi depăşindu-se unul pe celălalt în idei îndrăzneţe, păreau că se joacă. JULIUS: Mai întâi îl văd exersându-se şi devenind neîntrecut în tot felul de pungăşii mărunte.

LAFCADIO: M-am întrebat de nenumărate ori cum de nu se săvârşesc mai multe pungăşii. E drept că asemenea prilejuri au, de obicei, doar cei care nu ştiu ce înseamnă sărăcia şi care, prin urmare, nu sunt ispitiţi să fure.

JULIUS: Ţi-am spus că personajul meu face parte tocmai dintre oamenii care nu ştiu ce înseamnă sărăcia; nu-l ispitesc însă decât faptele ce-i cer o oarecare dibăcie şi viclenie…

LAFCADIO: Şi, cu siguranţă, cele care comportă un oarecare risc.

JULIUS: Îţi spuneam că iubeşte riscul. De fapt, escrocheria îl dezgustă; nu încearcă să-şi însuşească nimic din ceea ce nu-i aparţine, dar se distrează mutând unele obiecte, pe furiş, dintr-un loc într-altul. O face cu talentul unui adevărat scamator.

LAFCADIO: Lipsa pedepsei îl încurajează…

JULIUS: Dar, totodată, îl şi supără. Faptul că n-a fost prins îl face să-şi spună că şi-a propus un joc prea uşor. LAFCADIO: Şi vrea să treacă la faptele cele mai riscante.

JULIUS: Îl fac să gândească în felul ăsta… LAFCADIO: Eşti sigur că gândeşte?

JULIUS, continuând: Autorul crimei se dă în vileag prin nevoia pe care a avut-o să o săvârşească. LAFCADIO: Am spus că e foarte priceput la asemenea fapte.

JULIUS: Da; cu atât mai priceput cu cât va acţiona cu sânge rece. Gândeşte-te: e vorba de o crimă pe care nu o motivează nici pasiunea şi nici nevoia materială. Motivul pentru care comite crima este tocmai absenţa motivului.

LAFCADIO: Cel care pune la cale această crimă eşti

dumneata; el o comite doar.

JULIUS: Nimeni nu-l poate bănui drept criminal pe un om care a comis o crimă fără motiv. LAFCADIO: Eşti prea subtil. În felul în care l-ai conceput el este ceea ce numim: un om liber. JULIUS: Gata să acţioneze la primul prilej ce i se iveşte

LAFCADIO: Sunt nerăbdător să-l văd la treabă. Ce vrei să-i propui?

JULIUS: Mai aveam ezitări. Da; până în seara asta mai aveam ezitări… Şi, deodată, în seara asta, ziarul, la rubrica cu ultimele ştiri, mi-a dat ideea. O întâmplare providenţială! E groaznic: imaginează-ţi că a fost asasinat cumnatul meu!

LAFCADIO: Cum? Bătrânelul din tren este…

JULIUS: Era Amédée Fleurissoire, căruia îi împrumutasem permisul meu de călătorie şi pe care, cu puţin timp mai înainte, îl condusesem la tren. Cu o oră mai devreme scosese şase mii de franci de la bancă şi, cum îi avea asupra lui, îi era cam teamă să rămână singur; avea tot felul de gânduri negre… cine ştie?… poate că presimţea ceva… Şi în tren… Dar cred că ai citit articolul din ziar!

LAFCADIO: N-am citit decât titlul: „fapt divers”.

JULIUS: Atunci să ţi-l citesc eu (deschise ziarul *Corriere* la articolul cu pricina). Ţi-l traduc:

Făcând cercetări asidui de-a lungul căii ferate, între Roma şi Neapole, poliţia a descoperit azi după amiază în albia secată a râului Volturno, la cinci kilometri de Capua, corpul victimei căreia îi aparţinea haina găsită în tren ieri seară. E un bărbat cu înfăţişare modestă, de aproximativ cincizeci de ani. (Părea mai bătrân.) *Nu s-a găsit asupra lui niciun act care să ne îngăduie să-i stabilim identitatea.* (Asta îmi dă, din fericire, o clipă de răgaz.) *După cât se pare, a fost aruncat din tren cu destulă putere şi-a trecut peste parapetul podului aflat în reparaţie şi înlocuit, în acest loc, doar cu nişte scânduri.* (Ce stil!) *Podul se află la o înălţime de mai bine de cincisprezece metri deasupra râului. Moartea s-a datorat probabil căderii, căci pe trup nu se văd urme de răni. E îmbrăcat în cămaşă; la*

încheietura mâinii stângi poartă o manşetă ce seamănă cu cea găsită în tren, dar care n-are buton... (Dar ce ai?

— Julius se opri: Lafcadio nu-şi putu stăpâni o tresărire când se gândi că cineva, după crimă, luase butonul de la manşetă). Julius continuă: *Mâna stângă a cadavrului a rămas crispată pe o pălărie din fetru moale...*

— Din fetru moale! Ce primitivi! murmură Lafcadio.

— Ce te miră în asta?

— Nu, nimic! Citeşte mai departe.

— *...din fetru moale, mult prea largă pentru capul lui şi care pare, mai degrabă, să fi aparţinut agresorului; se deduce că eticheta cu marca a fost tăiată cu grijă, din fâşia de piele ce căptuşeşte pălăria lipsind o bucată de forma şi de mărimea unei frunze de laur...*

Lafcadio se ridică de pe scaun şi se aplecă peste umărul lui Julius, ca să citească ce scria în ziar şi, poate, ca să-şi ascundă paloarea. Acum nu mai avea nicio îndoială: crima lui fusese retuşată; cineva venise în urma lui şi o retuşase; cineva tăiase bucăţica de piele cu marca; cu siguranţă că acest cineva era necunoscutul care îi luase valiza.

Julius citea în continuare: ...*fapt care pare a arăta că această crimă a fost săvârşită cu premeditare.* (De ce tocmai această crimă? Poate că eroul meu îşi luase aceste precauţii din pură întâmplare.) *De îndată ce poliţia şi-a făcut constatările, cadavrul a fost transportat la Neapole, pentru identificare.* (Da, ştiu că acolo există mijloacele şi practica de a conserva cadavrele multă vreme...)

— Eşti sigur că e el? (Vocea lui Lafcadio tremura uşor.)

— Bineînţeles! îl aşteptam în seara asta la cină.

— Ai anunţat poliţia?

— Nu încă. Simt nevoia să-mi pun mai întâi puţină ordine în gânduri. Fiind în doliu, cel puţin în privinţa hainelor sunt liniştit; dar îţi dai seama că de îndată ce va fi dat în vileag numele victimei, va trebui să anunţ întreaga familie, să trimit telegrame, să scriu scrisori, să mă ocup de ferpare şi de înmormântare, să mă duc la Neapole să

cer cadavrul, să… Dragă Lafcadio, dat fiind congresul ăsta la care sunt obligat să particip, n-ai vrea să-ţi dau o procură şi să te duci în locul meu după cadavru?…

— Să mai vedem…

— Bineînţeles, dacă treaba asta nu te impresionează prea mult. Mai lăsând să treacă ceva timp, o cruţ pe biata cumnată-mea de nişte clipe grele; după vagile informaţii din ziare, cum i-ar putea trece prin cap că?… Dar să mă întorc la subiectul meu: Când am citit acest fapt divers, mi-am spus: crima asta pe care mi-o imaginez atât de bine, pe care o pot reconstitui, pe care parcă o văd – eu ştiu din ce motiv a fost făcută; şi mai ştiu şi că, dacă n-ar fi existat momeala celor şase mii de franci, ea n-ar fi fost comisă.

— Totuşi, să presupunem că…

— Da, să presupunem o clipă că n-ar fi existat aceşti şase mii de franci sau, încă şi mai bine, că ucigaşul nu i-ar fi luat: în acest caz e omul meu.

Lafcadio se sculă de pe scaun, ridică ziarul pe care Julius îl scăpase pe jos şi, deschizându-l la pagina a doua, spuse, pe un ton cât se poate de rece:

— Văd că nu ai citit ştirile de ultimă oră: criminalul n-a luat cei şase mii de franci. Uite, citeşte: Acest lucru pare a arăta că săvârşirea crimei n-a avut drept mobil furtul.

Julius luă ziarul pe care i-l întindea Lafcadio şi citi cu lăcomie; îşi trecu mâna peste ochi şi se aşeză pe scaun; apoi se ridică brusc, se repezi la Lafcadio, îl apucă de braţe şi, scuturându-l cu furie, exclamă:

— Deci mobilul crimei n-a fost furtul. Păi atunci… îl dădu la o parte pe Lafcadio, se repezi în celălalt colţ al camerei, îşi făcu vânt, se izbi peste frunte, îşi şterse nasul şi zise:

— A, Dumnezeule!… atunci ştiu de ce l-a omorât banditul acela… Ah, nefericitul de el! Ah, bietul Fleurissoire! Deci era adevărat ce spunea! Şi eu care credeam că-i nebun! Dar e îngrozitor!

Lafcadio aşteptă, cu mirare, sfârşitul frazei; era oarecum enervat; i se părea că Julius n-avea dreptul să-i scape în felul ăsta:

— Credeam că dumneata…

— Te rog, taci! Nu ştii nimic. Şi eu care îmi pierd timpul făcând tot felul de speculaţii ridicole…

Repede! Să-mi iau bastonul şi pălăria.

— Dar unde vrei să te duci?

— Cum unde? Să anunţ poliţia. Lafcadio se aşează în faţa uşii.

— Explică-mi mai întâi, spuse el pe un ton poruncitor. Parcă ţi-ai pierdut minţile.

— Nebun eram adineauri. Acum mă trezesc din nebunie… Ah, bietul Fleurissoire! Ah, nefericitul meu prieten! Victimă sfântă! Moartea lui mă întoarce la timp de pe drumul neruşinării şi al păcatului. Sacrificiul lui mă aduce înapoi. Şi eu care râdeam de el!…

Începu din nou să se plimbe prin încăpere; apoi, oprindu-se brusc şi punându-şi pălăria şi bastonul pe masă, lângă sticla de colonie, se propti în faţa lui Lafcadio şi zise:

— Vrei să ştii de ce l-a omorât banditul acela?

— Credeam c-a făcut-o fără vreun motiv anume. Julius exclamă cu furie:

— În primul rând că nu există crimă fără motiv. S-au descotorosit de el pentru că deţinea o taină… Pe care mi-o încredinţase şi mie; o taină importantă. De altfel, mult prea importantă pentru el. Le era teamă de el, înţelegi? Asta-i! … Dumitale îţi vine uşor să râzi fiindcă nu înţelegi ce înseamnă credinţa.

Apoi, palid la faţă şi îndreptându-şi spinarea, spuse:

— Taina am moştenit-o eu.

— Fereşte-te, acum le va fi frică de dumneata.

— Vezi bine că trebuie să anunţ imediat poliţia.

— Încă o întrebare, spuse Lafcadio, oprindu-l din nou.

— Nu, lasă-mă să plec. Sunt groaznic de grăbit. Urmărirea aceea continuă, ce-l înspăimânta atât de tare pe bietul meu cumnat, poţi fi sigur că se exercită acum asupra mea, că au şi început să o exercite. Nici nu-ţi închipui cât de pricepuţi sunt oamenii ăştia la asemenea fapte. Ştiu totul, sunt sigur de asta… Devine şi mai necesar să te duci dumneata în locul meu, să-i aduci corpul… Urmărit, cum

sunt acum, mi s-ar putea întâmpla ceva rău. Lafcadio, dragul meu prieten, îţi cer să-mi faci acest serviciu. (Îşi împreună mâinile, implorându-l.) Acum nici nu ştiu bine pe ce lume sunt, dar o să mă informez la poliţie ca să-ţi pot da o procură în regulă. Unde să ţi-o trimit?

— Ca să fie mai simplu, am să-mi iau o cameră chiar în hotelul ăsta. Pe mâine. Du-te repede!

Îl lăsă pe Julius să plece. Simţea cum îl cuprinde o silă uriaşă, aproape un fel de ură îndreptată împotriva lui însuşi, împotriva lui Julius şi împotriva tuturor. Ridică din umeri, scoase din buzunar carnetul Cook, emis pe numele de Baraglioul, pe care îl luase din haina lui Fleurissoire, îl puse la vedere, pe masă, rezemat de sticla de colonie, stinse lumina şi ieşi din încăpere.

IV

Cu toate precauţiile pe care le luase şi în ciuda recomandărilor pe care le făcuse la poliţie, Julius de Baraglioul nu izbuti să împiedice ziarele să dea în vileag legătura de rudenie dintre el şi victimă şi numele hotelului unde se instalase.

Desigur că în seara din ajun trecuse prin momente de mare spaimă când, întorcându-se de la poliţie, pe la miezul nopţii, găsise în camera lui, aşezat la vedere, permisul Cook, emis pe numele său, şi de care se folosise Fleurissoire.

Dăduse îndată alarma şi, ieşind, palid şi tremurând, pe coridor, îl rugase pe valetul de serviciu să se uite sub pat, căci nu avea curajul să o facă singur. Întreprinse un fel de anchetă; dar nu ajunse la niciun rezultat; dar oare poţi să ai încredere în personalul de la hoteluri?… Totuşi, după o noapte de somn adânc, în spatele unei uşi bine zăvorâte, Julius se sculă într-o dispoziţie mai bună; acum era sub protecţia poliţiei. Scrise o serie de scrisori şi de telegrame, pe care se duse să le pună la poştă cu mâna lui.

La întoarcere, fu anunţat că era căutat de o doamnă; nu-şi dăduse numele şi îl aştepta în reading-room.

Julius se duse acolo şi nu mică îi fu mirarea când o văzu pe Carola.

Carola nu se aşezase în prima sală, ci în una mai retrasă, mai mică şi mai întunecoasă; stătea mai la o parte, în colţul unei mese izolate şi, ca să pară că face ceva, răsfoia, distrată, un album. Când îl văzu pe Julius intrând, se ridică de pe scaun, mai mult încurcată decât zâmbitoare. Sub mantoul negru cu care era îmbrăcată, se vedea o bluză de culoare închisă, simplă, aproape de bun-gust; în schimb, pălăria încărcată, deşi neagră, atrăgea atenţia în mod neplăcut.

— Mă veţi considera mult prea îndrăzneaţă, domnule conte. Nu ştiu cum am avut curajul să intru în acest hotel şi să vă caut; dar ieri m-aţi salutat cu atâta amabilitate… Şi apoi, trebuie să vă spun ceva foarte important.

Carola stătea în picioare în spatele mesei; Julius se apropie şi, cu simplitate, îi întinse mâna peste masă:

— Cărui fapt datorez plăcerea acestei vizite? Carola îşi aplecă fruntea.

— Ştiu că aţi trecut printr-o grea încercare.

La început, Julius nu înţelese bine despre ce este vorba; dar când o văzu pe Carola că îşi scoate batista şi îşi şterge lacrimile, exclamă:

— A! e o vizită de condoleanţe?

— Îl cunoşteam pe domnul Fleurissoire, reluă ea.

— Da?

— O, nu de mult timp. Dar îmi era foarte drag. Era atât de amabil şi atât de bun… Eu i-am dat butonii de la manşete; ştiţi, butonii descrişi în ziar; datorită lor, mi-am dat seama că-i vorba de el. Dar nu ştiam că e cumnatul dumneavoastră. Am fost foarte surprinsă aflând-o şi vă daţi seama că mi-a făcut plăcere… Ah, iertaţi-mă, n-am vrut să spun asta.

— Nu vă tulburaţi, dragă domnişoară, vreţi să spuneţi că vă bucuraţi că aveţi prilejul de a mă revedea.

Carola nu răspunse nimic şi îşi ascunse faţa în batistă; plângea cu hohote şi Julius se consideră obligat să-i ia mâna într-alui:

— Şi eu, spuse el pe un ton convins, şi eu, dragă domnişoară, vă rog să mă credeţi că…

— Chiar în dimineaţa zilei, când pleca, i-am spus să se păzească. Dar nu-i stătea în fire… era prea încrezător, îl ştiţi doar.

— Un sfânt, domnişoară; era un sfânt, spuse Julius cu convingere, scoţându-şi şi el batista.

— Mi-am dat seama de asta, exclamă Carola. Noaptea, când credea că dorm, se scula, se aşeza în genunchi lângă pat şi…

Această mărturisire făcută de Carola fără să vrea îl tulbură pe Julius, care îşi puse batista la loc în buzunar şi, apropiindu-se de ea şi mai mult, îi zise:

— Scoateţi-vă pălăria, domnişoară.

— Mulţumesc, dar nu mă deranjează cu nimic.

— Pe mine, în schimb, mă deranjează… îngăduiţi-mi… Dar cum Carola se depărta de el, Julius îşi reveni pe dată:

— Daţi-mi voie să vă întreb: aveţi vreun motiv deosebit să vă temeţi?

— Eu?

— Da; vă întreb dacă, atunci când i-aţi spus cumnatului meu să se păzească, aveaţi motive să bănuiţi că… Vorbiţi-mi deschis; dimineaţa, aici, nu vine nimeni, aşa că nimeni nu poate să ne audă. Bănuiţi pe cineva anume?

Carola lăsă capul în jos.

— Cred că înţelegeţi că lucrul acesta mă interesează foarte mult, continuă Julius cu volubilitate; vă rog să vă puneţi în situaţia mea. Ieri-seară, când m-am întors de la poliţie, unde dădusem declaraţia, am găsit în cameră, pe masă, drept în mijlocul mesei, biletul de tren cu care călătorise bietul Fleurissoire. Era pe numele meu; biletele în circuit sunt, bineînţeles, strict personale; am greşit împrumutându-i-l; dar nu asta-i problema… în faptul că biletul mi-a fost adus înapoi, cu cinism, chiar în cameră, profitându-se de momentul când ieşisem, văd o adevărată sfidare, o fanfaronadă, aproape o insultă… Care nu m-ar tulbura atât dacă n-aş avea motive întemeiate să mă consider şi eu vizat; şi lătă de ce: bietul Fleurissoire,

prietenul dumneavoastră, deţinea o taină... o taină îngrozitoare... o taină foarte primejdioasă, pe care nu i-am cerut să mi-o dezvăluie... pe care n-aveam nicio nevoie să o cunosc şi pe care a avut supărătoarea imprudenţă de a mi-o încredinţa. Şi acum, vă întreb: ştiţi cumva cine este acela care, pentru a înăbuşi această taină, nu s-a temut să recurgă la crimă?

— Liniştiţi-vă, domnule conte: ieri-seară l-am denunţat la poliţie.

— Domnişoară Carola, mă aşteptam la asta.

— Îmi făgăduise că nu-i va face niciun rău; dacă-şi ţinea făgăduiala, mi-aş fi ţinut-o şi eu pe a mea. M-am săturat până peste cap. Nu-mi mai pasă; poate să facă ce-o vrea.

Carola se înfierbânta tot mai mult. Julius trecu de cealaltă parte a mesei şi, apropiindu-se din nou de ea, îi spuse:

— Poate că ar fi mai bine să mergem să vorbim în camera mea.

— O, domnule, zise Carola; v-am spus tot ce aveam de spus. Nu vreau să vă mai reţin. Apoi se depărtă, ocoli masa şi ajunse aproape de ieşire.

— Domnişoară, e mai bine să ne despărţim chiar acum, zise cu demnitate Julius, care dorea să-şi atribuie meritul acestei împotriviri. A, mai voiam să vă spun ceva: dacă poimâine aveţi de gând să veniţi la înmormântare, e mai bine să vă faceţi că nu mă cunoaşteţi.

După aceste cuvinte se despărţiră, fără să se fi rostit numele lui Lafcadio, pe care nu-l bănuia nimeni.

V

Lafcadio se întorcea de la Neapole cu rămăşiţele pământeşti ale lui Fleurissoire. Erau puse într-un vagon mortuar agăţat la coada trenului. Lafcadio nu se consideră obligat să se urce în el; din decenţă, călători totuşi în cel mai apropiat compartiment de clasa întâi, care nu se afla însă în vagonul învecinat, acesta fiind de clasa a doua. Plecase din Roma dimineaţa şi avea să ajungă înapoi în

seara aceleiaşi zile; îi venea greu să-şi mărturisească noul sentiment ce-i cuprindea sufletul, căci nimic nu i se părea mai ruşinos decât plictiseala, boală tainică, de care-l scutiseră până acum atât atrăgătoarele şi uşuraticele pofte ale tinereţii cât şi, mai târziu, marile greutăţi materiale. Lipsit de orice speranţă şi bucurie, ieşi din compartiment şi începu să se plimbe dintr-un capăt în altul al vagonului, mânat de o curiozitate vagă şi spunându-şi că ar trebui să încerce să facă ceva nou şi absurd. Nimic nu părea că i-ar putea satisface dorinţa. Nu se mai gândea să se îmbarce spre Borneo şi recunoştea că acele ţinuturi nu-l atrăgeau în niciun fel; ca şi restul Italiei; nu-l mai interesau nici chiar urmările aventurii sale, care i se părea acum compromiţătoare şi grotescă. Îl ura pe Fleurissoire pentru că nu se apărase mai bine; figura lui jalnică îl umplea de revoltă şi ar fi vrut să şi-o şteargă din minte.

În schimb, i-ar fi plăcut să se întâlnească din nou cu vlăjganul care îi luase valiza; mare pungaş trebuie să fie omul ăsta!… Şi, ca şi cum ar fi trebuit să-l regăsească acolo unde îl lăsase, când ajunse în staţia Capua, ieşi în uşa vagonului şi se aplecă în afară, cercetând cu privirile peronul pustiu. Dar oare l-ar mai putea recunoaşte? Nu-l văzuse decât din spate, de la distanţă, îndepărtându-se în întuneric… Şi-l imagina mergând în noapte, ajungând la râul Volturno, găsind hidosul cadavru, jefuindu-l şi, apoi, ca o provocare, tăind din căptuşeala pălăriei, a pălăriei lui, a lui Lafcadio, o bucată de piele „de forma şi de mărimea unei frunze de laur”, după cum era scris, cu eleganţă în ziar. La urma-urmei, Lafcadio îi era foarte recunoscător hoţului că sustrăsese acea bucăţică de piele pe care era scrisă adresa furnizorului şi care ar fi putut să-i dovedească vinovăţia. Fără îndoială că acest jefuitor de morţi avea şi el tot interesul să nu atragă atenţia asupra sa; iar dacă va vrea cumva să se folosească de bucăţica de piele tăiată, o să fie destul de amuzant să se tocmească cu el.

Se lăsase noaptea. Un chelner de la vagonul-restaurant, care mergea de la un capăt la celălalt al

trenului, veni să-i anunţe pe călătorii de la clasa întâi şi a doua că erau aşteptaţi la masă. Nu avea poftă să mănânce, dar gândindu-se că, în felul ăsta, scapă de o oră de plictiseală, Lafcadio pomi după ceilalţi, dar la o depărtare destul de mare în urma lor. Restaurantul era la capătul trenului. Vagoanele prin care trecea Lafcadio erau goale; diferite lucruri lăsate pe banchete marcau locurile celor plecaţi la masă: erau şaluri, perne, cărţi, ziare. Privirea îi căzu pe o geantă avocăţească. Fiind sigur că e ultimul din şir, se opri o clipă în faţa compartimentului şi apoi intră. De fapt, geanta nu-l atrăgea deloc; umblă în ea, doar aşa, ca s-o facă.

În interior, servieta purta această inscripţie, cu discrete litere aurii:

DEFOUQUEBLIZE Facultatea de drept din Bordeaux

Conţinea două broşuri despre dreptul criminalistic şi şase numere din *La Gazette des Tribunaux*.

„O fi încă vreun amănunt în legătură cu congresul. Dă-le încolo!”, îşi spuse Lafcadio, aşezând totul la loc, şi se grăbi să se alăture micului şir de călători care se duceau la restaurant.

O fetiţă firavă şi mama ei, amândouă îmbrăcate în mare doliu, erau ultimele; chiar înaintea lor se afla un domn în redingotă şi purtând joben; avea plete lungi şi drepte şi favoriţi cărunţi; după toate aparenţele, era chiar domnul Defouqueblize, posesorul servietei. Lumea înainta încet, poticnindu-se la zdruncinăturile trenului. La ultima cotitură a culoarului, chiar în clipa când profesorul urma să se avânte în acel gen de acordeon care leagă un vagon de celălalt, o scuturătură mai puternică îl dezechilibră; pentru a-şi recăpăta echilibrul, făcu o mişcare bruscă, iar ochelarii îi zburară de pe nas în colţul strâmtului vestibul pe care-l formează culoarul în faţa uşii toaletei. În timp ce se apleca să-i caute, doamna şi fetiţa trecură. Lafcadio se amuză timp de câteva clipe contemplând eforturile savantului; descumpănit în chipul cel mai jalnic, bâjbâia cu mâini neliniştite, pipăind podeaua; înota în abstract; ai fi zis că asişti la dansul inform al unui plantigrad sau că,

întors în copilărie, se juca de-a „Ştiţi să sădiţi varză?” – Hai! Lafcadio, fă o faptă bună! Ascultă-ţi glasul inimii, încă nu eşti cu totul corupt. Ajută-l pe acest infirm, întinde-i obiectul indispensabil; nu va izbuti să-l găsească singur. S-a întors cu spatele la el. Dacă mai face un gest, îl va sparge… Chiar în acea clipă, o nouă zdruncinătură îl proiectă pe nefericitul savant spre uşa closetului, de care se izbi cu capul; jobenul amortiza lovitura, turtindu-se pe jumătate şi înfundându-i-se până peste urechi. Domnul Defouqueblize gemu, apoi se ridică; îşi scoase jobenul. Socotind că farsa durase destul, Lafcadio luă de pe jos ochelarii, îi puse în joben şi o luă la fugă, evitând mulţumirile avocatului.

Prânzul începuse. Lafcadio se aşeză la o masă de două persoane alături de uşa cu geam, la dreapta pasajului; locul din faţa lui rămânea gol. La stânga pasajului, în dreptul lui, văduva ocupa, împreună cu fiica ei, o masă de patru locuri, dintre care două rămâneau goale.

„Câtă plictiseală domneşte pe aici”, îşi spunea Lafcadio, a cărui privire indiferentă aluneca peste ceilalţi convivi, fără să găsească o figură pe care să se fixeze. „Turma asta trăieşte ca pe o corvoadă monotonă această distracţie plăcută, dacă ştii cum s-o iei, care este viaţa… Cât sunt de prost îmbrăcaţi! Dar cât ar fi de urâţi dacă ar fi goi! îmi dau duhul înainte de desert, dacă nu comand nişte şampanie”.

Intră profesorul. După toate aparenţele, îşi spălase mâinile, pe care le murdărise cotrobăind după ochelari; îşi cerceta atent unghiile. Un chelner îl aşează în faţa lui Lafcadio. Chelnerul însărcinat cu vinurile trecea de la o masă la alta. Lafcadio, fără a spune un cuvânt, arătă pe listă un montebello Grand-Cremant de douăzeci de franci, în timp ce domnul Defouqueblize cerea o sticlă de apă minerală Saint-Galmier. Ţinându-şi cu două degete ochelarii, sufla încet deasupra lor, apoi, cu colţul şervetului, le ştergea lentilele. Lafcadio se uita la el foarte atent, uimit de ochii lui de cârtiţă, care clipeau sub

pleoapele umflate şi roşii.

„Din fericire, nu ştie că eu sunt cel care i-am redat vederea! Dacă începe să-mi mulţumească, plec imediat”.

Chelnerul se întoarse cu apa minerală Saint-Galmier şi cu sticla de şampanie, pe care o deschise prima şi o puse între cei doi convivi. De îndată ce această sticlă se află pe masă, Defouqueblize o apucă, fără să vadă că nu-i a lui, şi umplu un pahar pe care îl dădu peste cap… Chelnerul făcu gestul de a-l reţine, dar Lafcadio, râzând, îl opri.

— Ce-i asta? strigă Defouqueblize, strâmbându-se îngrozitor.

— Şampania vecinului dumneavoastră, îi spuse chelnerul cu demnitate. Apa dumneavoastră minerală e aici. Iat-o.

Aşeză pe masă cea de-a doua sticlă.

— Sunt dezolat, domnule… Am o vedere atât de slabă… Mă simt cu totul stingherit, vă rog să mă credeţi…

— Mi-aţi face o mare plăcere, domnule, îl întrerupse Lafcadio, dacă nu v-aţi scuza; ba chiar aţi accepta un al doilea pahar, dacă primul v-a plăcut.

— Vai! domnule, vă voi mărturisi că găsesc gestul meu detestabil; şi nu înţeleg cum, oricât de distrat aş fi fost, am putut să dau peste cap un pahar plin; mi-era atât de sete… Spuneţi-mi, domnule, vă rog: vinul ăsta e foarte tare?… pentru că, o să vă mărturisesc… eu nu beau nimic altceva decât apă… cea mai mică picătură de alcool mi se urcă la cap… Dumnezeule! Dumnezeule! ce-o să mi se întâmple?… Ce-ar fi dacă m-aş întoarce pe dată la mine în compartiment?… Ar fi bine să mă culc.

Schiţă gestul de a se ridica.

— Rămâneţi, vă rog, scumpul meu domn, spuse Lafcadio, care începea să se distreze. Aţi face bine dacă aţi mânca, fără să vă faceţi griji din pricina şampaniei. Dacă va fi nevoie, vă voi ajuta eu să ajungeţi în compartiment; dar să nu vă temeţi: cantitatea pe care aţi băut-o n-ar îmbăta nici măcar un copil.

— Bine-ar fi să fie aşa. Dar, credeţi-mă, nu ştiu cum să… Vă pot oferi puţină apă minerală?

— Vă mulţumesc mult; îngăduiţi-mi să prefer şampania.

— A! într-adevăr, era şampanie! Şi… o să beţi toată sticla asta?

— Spre a vă linişti.

— Sunteţi mult prea amabil; dar, în locul dumneavoastră, eu…

— Ar trebui să mâncaţi ceva, îl întrerupse Lafcadio, în timp ce mânca el însuşi. Defouqueblize îl plictisea. Începu să se uite cu atenţie la văduvă:

Era cu siguranţă o italiancă. Văduvă de ofiţer, fără îndoială. Câtă decenţă în gesturile ei! Câtă tandreţe în priviri! Ce frunte pură! Ce mâini inteligente! Câtă eleganţă în felul de a se îmbrăca, totodată atât de simplu… Lafcadio, când nu vei mai auzi în inima ta sunetele unei asemenea armonii, ar fi mai bine să mori! Fiica îi seamănă; şi câtă nobleţe, oarecum serioasă ba chiar aproape tristă, temperează, încă de pe acum, graţia extraordinară a copilei! Cu câtă solicitudine se apleacă mama spre ea! Ah! în faţa unor asemenea fiinţe, diavolul însuşi s-ar da bătut; pentru asemenea fiinţe, Lafcadio, şi inima ta ar şti să se devoteze…

Chiar atunci chelnerul veni să schimbe farfuriile. Lafcadio îl lăsă să-i ia farfuria pe jumătate plină, căci ceea ce vedea în acea clipă îl umplea dintr-odată de cea mai mare uimire: văduva, delicata văduvă, se unduia în afară, spre pasaj şi, ridicându-şi repede fusta, cu mişcarea cea mai firească, lăsa să se vadă un ciorap stacojiu şi o pulpă desăvârşită.

Această notă arzătoare izbucnea atât de pe neaşteptate în acea gravă simfonie… Oare visa? Chelnerul tocmai îi aducea un nou fel de mâncare. Lafcadio tocmai urma să se servească, privirea îi căzu pe farfurie şi ceea ce văzu îl dădu gata:

Acolo, în faţa lui, la vedere, în mijlocul farfuriei, căzut nu se ştie de unde, hidos şi perfect recognoscibil… fii sigur de asta, Lafcadio: butonul Carolei! Butonul care lipsea de la cea de-a doua manşetă a lui Fleurissoire. Totul începe să

semene cu un coşmar… Dar chelnerul se aplecă spre platou. Cu un gest rapid, Lafcadio şterge farfuria, împingând astfel oribila bijuterie pe faţa de masă; aşază farfuria deasupra, se serveşte din belşug, îşi umple paharul cu şampanie, îl dă peste cap, apoi îl umple din nou. Acum începe să aibă vedeniile unui om beat… Nu, nu era o halucinaţie: aude cum scrâşneşte butonul sub farfurie; ridică farfuria, ia în mână butonul; îl strecoară lângă ceas, în buzunăraşul de la vestă; îl pipăie, se asigură că butonul este acolo, în deplină siguranţă… Dar cine-i va spune cum a ajuns în farfurie? Cine l-a pus acolo?… Lafcadio se uită la Defouqueblize: savantul mănâncă cu o înfăţişare inocentă, cu nasul în farfurie. Lafcadio vrea să se gândească la altceva. O priveşte din nou pe văduvă; dar gesturile şi ţinuta ei au redevenit decente, banale; acum o găseşte mai puţin frumoasă. Încercă să-şi imagineze din nou atitudinea provocatoare, ciorapul roşu. Nu poate. Încearcă să revadă pe farfurie butonul, şi dacă nu l-ar simţi acolo, în buzunăraş, s-ar îndoi de existenţa lui… De fapt, de ce a luat acel buton?… care nu-i aparţinea. Prin acest gest instinctiv, absurd, a mărturisit, a recunoscut că el e vinovatul. În faţa celui care-l observă, oricine ar fi el, şi în faţa poliţiei poate, care, neîndoielnic, îl urmăreşte, pândindu-i fiecare mişcare… a căzut în această capcană grosolană ca un prost. Simte cum păleşte. Se întoarce brusc: îndărătul uşii cu geam care închide trecerea, nu-i nimeni… Dar cineva l-a văzut poate adineauri! Se străduieşte să mănânce în continuare; dinţii i se încleştează de ciudă. Nefericitul! Nu regretă crima înspăimântătoare pe care a săvârşit-o, ci acel gest deplasat… Dar de ce-i zâmbeşte oare acum profesorul?…

Defouqueblize terminase de mâncat. Îşi şterse buzele, apoi, sprijinindu-şi coatele pe masă şi mototolind nervos şervetul, începu să-l privească pe Lafcadio; un rânjet bizar i se citea pe buze, în cele din urmă, de parcă nu s-ar mai fi putut stăpâni:

— Oare pot îndrăzni, domnule, să vă mai cer puţin? îşi întinse temător paharul spre sticla aproape goală.

Fericit că-şi poate uita pentru o clipă neliniştea, Lafcadio îi turnă în pahar ultimele picături de şampanie:

— N-am cum să vă dau mai mult… Dar poate vreţi să mai comand una?

— Cred că o jumătate de sticlă ar fi de ajuns.

Beat de-a binelea, Defouqueblize uitase de bunele purtări. Lafcadio, pe care nu-l speria băutura, ceru o a doua sticlă de şampanie, amuzat de naivitatea savantului.

— Nu! Nu! Nu-mi puneţi prea mult! spunea Defouqueblize ridicându-şi cu o mână tremurătoare paharul, pe care Lafcadio îl umplea ochi. E ciudat că la început mi s-a părut că are un gust atât de rău. Multe lucruri ne par monstruoase, atâta vreme cât nu le cunoaştem. Credeam pur şi simplu că beau apă minerală Saint-Galmier; am găsit că gustul acela ciudat nu se potrivea cu cel al apei minerale Saint-Galmier, înţelegeţi ce vreau să spun. E ca şi cum vi s-ar pune în pahar apă minerală Saint-Galmier când credeţi că vi se pune şampanie, şi bând-o, aţi spune, nu-i aşa? Şampania asta are un gust ciudat!…

Râdea de propriile lui cuvinte. Apoi se aplecă peste masă către Lafcadio, care râdea şi el şi, în şoaptă:

— Nu ştiu de ce îmi vine să râd aşa; cu siguranţă că e din pricina şampaniei. Bănuiesc că e mai tare decât spuneţi. Nu contează! O să mă conduceţi până la compartimentul meu, nu-i aşa? după cum ne-am înţeles. Vom fi acolo singuri, iar dacă sunt indecent, veţi şti care-i cauza.

— Când călătoreşti, spuse la nimereală Lafcadio, asemenea lucruri n-au nicio urmare.

— Ah! domnule, continuă savantul pe dată, câte am putea face în această viaţă dacă am fi siguri că lucrurile nu vor avea nicio urmare, aşa cum atât de bine spuneţi! Dacă am fi siguri măcar că asemenea gesturi nu ne angajează întru nimic… Fie şi numai cele ce vă spun acum, şi doar vi le spun într-un chip cu totul firesc, credeţi că aş îndrăzni să le exprim atât de direct, dacă ne-am afla la Bordeaux? Spun Bordeaux pentru că eu locuiesc la Bordeaux. Acolo

sunt cunoscut şi respectat; deşi nu sunt căsătorit, duc o viaţă liniştită, exercit o profesie care se bucură de mare prestigiu: sunt profesor la Facultatea de Drept; da; sunt specialist în criminologie comparată, o catedră nouă… înţelegeţi că acolo nu am voie, nu am nicidecum voie să mă îmbăt, fie numai şi din întâmplare. Viaţa mea trebuie să fie respectabilă. Gândiţi-vă ce-ar fi dacă unul dintre elevii mei m-ar întâlni beat pe stradă!… Respectabilă, şi fără să par a fi constrâns la asta; tocmai ăsta-i chichirezul; oamenilor nu trebuie să le treacă prin minte că domnul Defouqueblize (aşa mă numesc) îşi impunea cu străşnicie buna-purtare!… Trebuie nu numai să nu fac nimic neobişnuit, dar şi să-i conving pe ceilalţi că n-aş face nimic neobişnuit chiar dacă mi sar îngădui să fac; că în mine nu există nimic neobişnuit care ar putea să iasă la iveală. A mai rămas puţină şampanie? Doar câteva picături, dragul meu complice, doar câteva picături… Nu te întâlneşti de două ori în viaţă cu o asemenea ocazie. Mâine, la Roma, la congresul care ne adună, voi întâlni mulţi colegi, gravi, domesticiţi, reţinuţi, la fel de sobri pe cât voi redeveni eu însumi de îndată ce-mi voi regăsi livreaua. Atâţia oameni de lume, ca dumneavoastră şi ca mine, sunt siliţi să trăiască prefăcându-se.

Masa era pe sfârşite; un chelner trecea, luând banii datoraţi de clienţi, precum şi bacşişurile.

Pe măsură ce vagonul se golea, vocea lui Defouqueblize devenea tot mai sonoră; izbucnirile ei îl nelinişteau întrucâtva pe Lafcadio. Savantul continua să spună:

— Şi chiar dacă nu ar exista societatea spre a ne constrânge, ar face-o grupul de rude şi de prieteni cărora vrem să le fim pe plac. Ei opun sincerităţii noastre răzvrătite o imagine a noastră de care nu suntem decât pe jumătate răspunzători, care nu ne seamănă decât foarte puţin, dar pe care este indecent, vă spun, să o nesocotim. Fapt este că în clipa asta mă sustrag imaginii mele, evadez din mine însumi… O, ameţitoare aventură! O, primejdioasă voluptate!… Dar poate vă plictisesc?

— Mă interesează nespus de mult ceea ce-mi spuneţi.

— Vorbesc, vorbesc… Ce vreţi? Chiar beat, rămân profesor; iar subiectul mă preocupă foarte mult… Dar dacă aţi terminat masa, poate vreţi să-mi oferiţi braţul, ajutându-mă să ajung în compartimentul meu câtă vreme mă mai ţin picioarele. Mă tem că dacă mai întârzii, nu voi mai fi în stare să mă ridic.

Defouqueblize îşi luă un fel de avânt, vrând parcă să se ridice, dar, căzând pe dată şi aproape prăbuşindu-se peste masa goală, cu partea de sus a trupului proiectată spre Lafcadio, continuă să spună, cu o voce mai blândă şi aproape confidenţială:

— Iată teza mea: ştiţi cum poţi face dintr-un om de treabă un ticălos? E de ajuns o stare de depeizare, de uitare! Da, domnule, e de ajuns o gaură în memorie, şi sinceritatea iese la iveală!… Încetarea unei continuităţi; o simplă întrerupere a curentului. Fireşte, nu spun asemenea lucruri în cursurile mele… Dar, între noi fie zis, ce avantaj se află de partea bastardului! Gândiţi-vă: de partea celui a cărui fiinţă însăşi este produsul unei atitudini neconvenţionale, a unei devieri de la linia dreaptă…

Vocea profesorului era din nou tot mai puternică; îşi aţintise asupra lui Lafcadio ochii ciudaţi, a căror privire, când vagă, când pătrunzătoare, începea să-l neliniştească. Lafcadio se întreba dacă miopia acestui bărbat nu era simulată şi aproape că recunoştea acea privire. În cele din urmă, mai stingherit decât ar fi fost în stare să recunoască, se ridică şi spuse dintr-odată:

— Haidem! Luaţi-mă de braţ, domnule Defouqueblize. Ridicaţi-vă. Ajunge cu vorbăria.

Defouqueblize se ridică cu mare greutate de pe scaun. Amândoi porniră, clătinându-se de-a lungul culoarului, spre compartimentul unde rămăsese servieta profesorului. Defouqueblize intră primul; Lafcadio îl instală şi îşi luă rămas-bun. Dar nu apucase bine să plece când simţi o lovitură de pumn în umăr. Se întoarse pe dată. Defouqueblize se înălţase dintr-un salt… dar oare era tot

Defouqueblize? – şi, cu o voce batjocoritoare, autoritară şi voioasă, strigă:

— N-ar fi cazul să-ţi părăseşti atât de repede un prieten, domnule Lafcadio şinumaiştiucum!… Cum adică? Chiar aşa? Ai vrut s-o iei din loc?

Din extravagantul profesor beat criţă nu mai rămăsese nimic: Lafcadio recunoscuse statura solidă a lui Protos. A unui Protos uriaş şi măreţ, şi care se anunţa a fi redutabil.

— A! tu eşti, Protos, spuse el. Mai bine aşa. M-am săturat să te recunosc şi totodată să nu te recunosc.

Căci, oricât ar fi fost de teribilă, Lafcadio prefera o realitate coşmarului bizar în care se zbătea de o oră încoace.

— Nu m-am fardat prea rău, nu-i aşa?… Mi-am dat toată strădania, şi asta pentru tine… Ar trebui totuşi, dragul meu, să porţi ochelari; o să dai de dracu’ dacă n-o să-i recunoşti mai bine pe şmecheri.

Cuvântul *şmecheri* trezea în mintea lui Cadio un noian de amintiri ce abia aţipiseră. Un şmecher, în argoul de care Protos şi el se slujeau pe vremea când erau împreună în pensiune, era un om care, pentru diferite motive, nu se arăta tuturor şi în toate lucrurile sub acelaşi chip. Existau, conform clasificării lor, mai multe categorii de şmecheri, mai mult sau mai puţin eleganţi şi demni de laudă, cărora le corespundea şi li se opunea unica mare familie a crustaceelor, ai cărei reprezentanţi se lăfăiau pe toată scara socială.

Amicii noştri credeau în următoarele axiome: 1. Şmecherii se recunosc între ei; 2. Crustaceele nu-i recunosc pe şmecheri. Lafcadio îşi amintea acum de toate acestea; şi cum era o fire căreia îi plăcea jocul, zâmbi.

Protos continuă:

— Orice-ai spune, e un noroc că m-am aflat atunci acolo… Nu chiar din întâmplare, poate. Îmi place să-i supraveghez pe novici: sunt plini de imaginaţie, întreprinzători, nostimi… Dar îşi închipuie cam prea uşor că se pot lipsi de sfaturi. Opera ta avea mare nevoie de

unele retuşuri, dragul meu!... Ce idee să-ţi pui pe cap o asemenea pălărie, când te pui pe treabă! Dacă poliţia obţine adresa furnizorului acestei piese doveditoare, te vezi la zdup în mai puţin de-o săptămână. Dar eu îi iubesc pe vechii mei prieteni; şi le-o şi dovedesc. Ştii cât de mult te-am iubit, Cadio? Totdeauna am crezut că o să scot ceva din tine. Frumos cum erai, toate femeile ţi-ar fi căzut la picioare şi, pe deasupra, mulţi bărbaţi s-ar fi lăsat şantajaţi. Cât de fericit am fost când am aflat în sfârşit veşti despre tine şi că vii în Italia! Drace! Tare voiam să ştiu ce s-a întâmplat cu tine. Îţi pierdusem urma de pe vremea când mergeam amândoi la vechea noastră prietenă. Încă arăţi destul de bine, să ştii! Carola era o femeie şi jumătate!

Enervarea lui Lafcadio devenea tot mai vizibilă, ca şi efortul de a o ascunde; Protos se amuza din plin, prefăcându-se că nu observă nimic. Scosese din buzunarul vestei o mică rondelă de piele şi o cerceta atent.

— Am decupat-o impecabil, nu-i aşa?

Lafcadio ar fi vrut să-l sugrume; strângea din pumni şi unghiile îi intrau în carne. Protos continua, pe acelaşi ton batjocoritor:

— E cel mai neînsemnat serviciu pe care ţi-l puteam face! Merită cele şase hârtii de câte o mie... pe care vrei să-mi spui de ce nu le-ai luat?

Lafcadio tresări:

— Mă iei drept un hoţ?

— Ascultă, băiete, continuă liniştit Protos, nu-mi prea plac amatorii; mai bine să ţi-o spun pe loc şi deschis. Iar cu mine nu-i cazul să faci pe fanfaronul sau pe prostul. Ai unele înclinaţii, de acord, unele strălucite înclinaţii, dar...

— Destul cu batjocura, îl întrerupse Lafcadio, care nu-şi putea stăpâni mânia. Unde vrei să ajungi? Am făcut o greşeală; crezi că e nevoie să vină altul să-mi spună asta? Da, ai o armă împotriva mea; nu voi cerceta dacă ar fi prudent pentru tine să te slujeşti de ea. Doreşti să răscumpăr această bucăţică de piele. Hai, vorbeşte! Nu mai râde şi nu te mai uita aşa la mine. Vrei bani. Cât?

Tonul lui Lafcadio era atât de hotărât, încât Protos bătu uşor în retragere; dar pe dată îşi regăsi aroganţa:

— Ia-o cu binişorul, ia-o cu binişorul, spuse el. Ce lucruri chiar atât de neplăcute ţi-am spus? Discutăm ca între prieteni, deschis, n-ai de ce să te înfurii. Dar ai întinerit cu adevărat, Cadio!

Începu să-i mângâie uşor braţul, dar Lafcadio tresări puternic, respingându-l.

— Hai să ne aşezăm, spuse Protos; vom sta de vorbă mai pe îndelete.

Se instală într-un colţ, alături de portiera culoarului, şi îşi puse picioarele pe cealaltă banchetă.

Lafcadio crezu că vrea să-i închidă drumul de ieşire. Cu siguranţă că Protos era înarmat, iar el nu avea nicio armă asupra sa. Se gândi că într-o luptă corp la corp va fi învins. Dar chiar dacă timp de o clipă dorise să fugă, curiozitatea-i era mai puternică, acea curiozitate pătimaşă împotriva căreia nimic, nici chiar siguranţa sa personală, nu avusese vreodată câştig de cauză. Se aşeză.

— Bani? Ce tot spui! zise Protos. Scoase o ţigară de foi dintr-o tabacheră, îi oferi una şi lui Lafcadio, care îl refuză. Poate că nu suporţi fumul?… Ascultă-mă.

Trase de mai multe ori din ţigara de foi, apoi, pe un ton foarte calm, spuse:

— Nu, nu, Lafcadio, prietene, nu bani aştept de la tine; ci supunere. Nu pari, dragul meu (scuză-mi sinceritatea), că-ţi dai bine seama de situaţia în care te afli. Trebuie să o înfrunţi cu îndrăzneală; îngăduie-mi să te ajut. Un adolescent a vrut să evadeze din cadrul social care ne sufocă; un adolescent simpatic; ba chiar întru totul aşa cum îmi plac mie; naiv şi de o graţioasă spontaneitate; căci presupun că nu-şi făcuse prea mari calcule… Îmi amintesc, Cadio, cât de tare erai la socoteli, dar şi că, atunci când era vorba de propriile tale cheltuieli, nu socoteai niciodată… Pe scurt, regimul crustaceelor te dezgusta; nu eu sunt cel care o să mă mir de asta… Dar ceea ce mă miră pe mine e că, deşi eşti atât inteligent, ai crezut, Cadio, că se poate ieşi atât de uşor dintr-o societate, fără să cazi în

alta; sau că o societate se poate lipsi de legi. *Lawless*, îţi aminteşti; am citit asta undeva: *Two hawks in the air, two fishes swimming in the sea not more lawless than we*... [Nelegiuiţi... Doi şoimi plutind în văzduh, doi peşti zbenguindu-se-n apa, la fel de nelegiuiţi ca mine... (engl.)]. Cât de frumoasă este literatura! Lafcadio! Prietene, învaţă legea şmecherilor.

— Poate că ar trebui să treci mai departe.

— De ce să ne grăbim? Avem tot timpul înaintea noastră. Eu nu cobor decât la Roma. Lafcadio, prietene, se întâmplă ca o crimă să nu poată fi descoperită de jandarmi; o să-ţi explic de ce noi suntem mai deştepţi decât ei: pentru că noi ne punem în joc viaţa. În cazuri în care poliţia eşuează, noi reuşim uneori. Asta-i! Ai vrut-o, Lafcadio; lucrul e făcut şi nu mai poţi scăpa. Aş prefera să mi te supui pentru că, crede-mă, aş fi cu adevărat nefericit să fiu silit să predau poliţiei un vechi prieten ca tine; dar ce pot să fac? De acum înainte depinzi de ea – sau de noi.

— A mă preda pe mine înseamnă a te preda pe tine însuţi...

— Speram că vorbim serios. Înţelege-mă bine, Lafcadio: poliţia îi bagă la închisoare pe cei care nu se supun, dar, în Italia, ea cade la învoială cu şmecherii. „Cade la învoială”, da, cred că aşa trebuie spus. Aparţin şi eu întrucâtva poliţiei, dragul meu. Am ochiul câmpului. Contribui şi eu la menţinerea ordinii. Nu acţionez: îi fac pe alţii să acţioneze. Nu te mai opune, Cadio. Legea mea nu are nimic înspăimântător. Exagerezi lucrurile astea; eşti atât de naiv, şi atât de spontan! Nu-ţi dai seama că mi te-ai supus, pentru că asta-mi era voinţa, când ai luat din farfurie, în timpul cinei, butonul domnişoarei Venitequa? Ce gest nesăbuit! Ce gest idilic! Bietul meu Lafcadio! Cred că ţi-ai reproşat îndeajuns acest mic gest, nu-i aşa? Partea neplăcută este că nu l-am văzut numai eu. Nu-ţi pierde cumpătul; chelnerul, văduva şi copilul fac parte din bandă. Sunt fermecători. Numai de tine depinde să ţi-i faci prieteni. Lafcadio, prietene, fii rezonabil; te vei supune?

Stingherit peste măsură poate, Lafcadio se hotărâse

să nu rostească niciun cuvânt. Rămânea nemişcat, cu trupul înţepenit, cu buzele strânse, cu privirea fixă. Protos continuă, înălţând din umeri:

— Ciudată făptură! Şi, de fapt, atât de adaptabilă!... Dar poate că mi-ai fi răspuns afirmativ dacă ţi-aş fi spus de la început ce aşteptăm de la tine. Lafcadio, prietene, înlătură-mi o îndoială: tu, pe care l-am lăsat atât de sărac, să nu iei cele şase bancnote de câte o mie pe care hazardul ţi le-a aruncat la picioare! Găseşti că asta-i firesc?... Domnul de Baraglioul-tatăl a murit, mi-a spus domnişoara Venitequa, în dimineaţa ce a urmat zilei când contele Julius, vrednicul său fiu, a venit în vizită la tine; şi chiar în seara acelei zile o părăseai pe domnişoara Venitequa. De atunci, relaţiile tale cu contele Julius au devenit, nu-i aşa, foarte intime; vrei să-mi explici de ce?... Lafcadio, prietene, pe timpuri ţi-am cunoscut mulţi unchi; în raport cu acele vremuri, arborele tău genealogic pare să se fi colorat puternic cu nuanţe baraglioulești!... Nu! Nu te supăra; glumesc; dar ce-ai vrea să creadă lumea?... Doar dacă nu cumva îi datorezi nemijlocit domnului Julius averea ta prezentă; ceea ce (îngăduie-mi să ţi-o spun), seducător cum eşti, Lafcadio, mi s-ar părea cu totul scandalos. Fie că-i aşa, fie că-i altfel, şi orice ne-ai lăsa să presupunem, Lafcadio, prietene, afacerea e limpede şi datoria ta evidentă: îl vei şantaja pe Julius. Nu protesta! Şantajul este o instituţie sacră, necesară menţinerii bunelor moravuri. Cum? Vrei să pleci?... Lafcadio se ridicase.

— Lasă-mă să trec! strigă el, păşind peste corpul lui Protos; acesta, întins de-a curmezişul compartimentului, între cele două banchete, nu făcu niciun gest pentru a-l împiedica. Uimit că este lăsat să plece, Lafcadio deschise uşa culoarului şi, în timp ce se îndepărta, spuse:

— Nu fug, să n-ai nicio teamă în privinţa asta. Poţi să mă supraveghezi; orice e mai bine decât să te ascult... Iartă-mă dacă prefer poliţia. Du-te şi mă reclamă: o aştept.

VI

Chiar în acea zi, familia Anthime venea din Milano cu

trenul de seară; deoarece călătoreau la clasa a treia, nu le văzură decât la sosire pe contesa de Baraglioul şi pe fiica ei mai mare, care veneau de la Paris în vagonul de dormit al aceluiaşi tren.

Cu puţine ore înainte de telegrama ce anunţa moartea lui Fleurissoire, contesa primise o scrisoare de la soţul ei; contele îi vorbea pe larg de marea plăcere pe care i-o pricinuise întâlnirea neaşteptată cu Lafcadio; şi, fără îndoială, nu făcea nicio aluzie la acea cvasifraternitate care, în ochii lui Julius, îl împodobea cu asemenea perfide farmece pe acel tânăr bărbat (Julius, credincios ordinului tatălui său, nu avusese o explicaţie deschisă cu soţia sa, după cum nu avusese nici cu Lafcadio); dar anumite aluzii, anumite reticenţe, o avertizau îndeajuns pe contesă; ba chiar nu sunt foarte sigur că Julius, lipsit de orice distracţie în monotona viaţă burgheză pe care o ducea, nu se juca cu focul, plăcându-i scandalul pe care l-ar fi putut stârni, şi riscurile lui. Nu sunt sigur, de asemenea, că prezenţa la Roma a lui Lafcadio, nădejdea de a-l revedea, nu jucau un anume rol, ba chiar un mare rol, în hotărârea pe care a luat-o Genevieve de a-şi întovărăşi mama.

Julius venise să-i întâmpine la gară. Îi duse repede la Grand Hotel, după ce se despărţise aproape de îndată de familia Anthime, pe care urma să o întâlnească în cortegiul funerar, a doua zi. Familia Anthime se instala pe via Bocea di Leone, în hotelul în care locuiseră când veniseră prima oară.

Marguerite îi aducea romancierului veşti bune: alegerea sa era sigură; cu o zi mai înainte, cardinalul André o anunţase în mod oficial: candidatul nu va mai trebui nici măcar să-şi reînceapă vizitele; Academia venea ea însăşi către el, cu porţile larg deschise: era aşteptat.

— Vezi? îi spunea Marguerite. Ce-ţi ziceam la Paris? Totul se întâmplă la timpul potrivit. În lumea asta e de ajuns să ştii să aştepţi.

— Şi să nu te schimbi, continuă cu gravitate Julius, sărutând mâna soţiei sale şi fără să vadă privirea fiicei lor aţintită asupra lui şi plină de dispreţ.

— Să-ţi fiu fidel ţie, gândurilor, principiilor mele. Perseverenţa este cea mai indispensabilă dintre virtuţi. Începea să uite de felul cum îşi schimbase dintr-odată recent părerile, de acele gânduri deloc ortodoxe, de proiectele deloc decente. După ce aflase veştile, era din nou stăpân pe sine, fără să-şi dea nicio strădanie. Admira această consecvenţă subtilă prin care spiritul său se abătuse o clipă din drum. Nu el se schimbase, ci papa.

Câtă consecvenţă în felul meu de a gândi; câtă logică! Partea cea mai grea este să ştii până unde să mergi. Bietul Fleurissoire a murit tocmai fiindcă a vrut să pătrundă în culise. Lucrul cel mai simplu, când tu însuţi eşti simplu, este să te mulţumeşti cu ce ştii. Oribilul secret l-a ucis. Cunoaşterea nu-i întăreşte decât pe cei care sunt tari… Oricum, sunt fericit: Carola a putut anunţa poliţia, iar asta îmi îngăduie să meditez în chip mai liber… Şi totuşi, dacă ar şti că nu ADEVĂRATULUI Sfânt Părinte îi datorează nefericirea şi exilul, Armand-Dubois ar fi pe deplin consolat! Ce încurajare pentru credinţa sa! Ce uşurare!… Mâine, după ceremonia funebră, ar fi bine să-i vorbesc.

La această ceremonie nu veni multă lume. Dricul era urmat de trei trăsuri. Ploua. În prima trăsură, Blafaphas o însoţea, ca un adevărat prieten, pe Amica (de îndată ce doliul va fi luat sfârşit, se va căsători cu ea, desigur); plecaseră amândoi de la Pau cu o zi mai înainte (Blafaphas nici măcar nu putea suporta gândul de a o lăsa pe văduvă pradă durerii ei, de a o lăsa să facă singură această lungă călătorie; şi, deşi nu era din familie, se îmbrăcase în doliu; ce rudă putea fi la fel de apropiată precum un asemenea prieten?), dar ajunseseră la Roma doar de câteva ore, pentru că pierduseră trenul.

În ultima trăsură luase loc doamna Armand-Dubois, împreună cu contesa şi cu fiica acesteia; în cea de-a doua, contele, împreună cu Anthime Armand-Dubois.

În preajma mormântului lui Fleurissoire, nimeni nu făcu nicio aluzie la nefericita întâmplare. Dar, la întoarcerea de la cimitir, Julius de Baraglioul, din nou

singur cu Anthime, spuse:

— Îţi făgăduisem că voi interveni pentru tine pe lângă Sfântul Părinte.

— Dumnezeu îmi este martor că nu te-am rugat să faci asta.

— E adevărat: scandalizat de felul cum v-a părăsit Biserica, am dat ascultare inimii mele.

— Dumnezeu îmi este martor că nu m-am plâns de nimic.

— Ştiu!… Ştiu!… M-ai enervat cu resemnarea ta! Ba chiar, fiindcă îmi dai prilejul să ţi-o spun, îţi voi mărturisi, dragul meu Anthime, că vedeam în purtarea ta nu atât sfinţenie, cât orgoliu, iar acea resemnare excesivă pe care ai arătat-o ultima oară când te-am văzut la Milano mi s-a părut mult mai aproape de revoltă decât de adevărata pietate, şi m-a stingherit nespus de mult în credinţa mea. Dumnezeu nu-ţi cerea chiar atât de mult, ce dracu'! Hai să vorbim deschis: atitudinea ta m-a şocat.

— Pot atunci şi eu să-ţi mărturisesc că atitudinea ta, dragul meu frate, m-a întristat. Oare nu tocmai tu mă îndemnai la revoltă şi…

Julius, care începea să se aprindă, îl întrerupse:

— Constatasem îndeajuns prin mine însumi şi le dădusem de înţeles celorlalţi în decursul întregii mele cariere că poţi fi un desăvârşit creştin fără să dispreţuieşti avantajele legitime oferite de rangul pe care Dumnezeu ni l-a dăruit în marea lui înţelepciune, îţi reproşam tocmai atitudinea ta afectată, care părea superioară atitudinii mele.

— Dumnezeu îmi este martor că…

— Nu mai protesta întruna! îl întrerupse din nou Julius. Dumnezeu nu are ce să caute aici. Îţi explic: atitudinea ta era aproape de revoltă… vreau să spun: de propria mea revoltă; şi tocmai asta îţi reproşez: acceptând nedreptatea, îl laşi pe celălalt să se revolte pentru tine. Căci eu unul nu admiteam ca Biserica să greşească; iar atitudinea ta, fără să pară a face asta, o punea tocmai în această situaţie. Hotărâsem deci să mă plâng în locul tău.

Curând vei vedea cât de îndreptăţit eram să fiu indignat.

Julius, cu fruntea îmbrobonată de sudoare, îşi puse jobenul pe genunchi.

— Vrei puţin aer? Şi Anthime, atent, coborî geamul dinspre el.

— De îndată ce am ajuns la Roma, continuă Julius, am cerut o audienţă. Am fost primit. Demersul meu urma a fi încununat de un succes ciudat…

— Ah! spuse cu indiferenţă Anthime.

— Da, prietene. Căci chiar dacă n-am obţinut nimic din ceea ce venisem să cer, am plecat cel puţin cu o certitudine… care-l punea pe Sfântul Părinte la adăpost de toate presupunerile injurioase pe care noi le făcuserăm pe seama lui.

— Dumnezeu îmi este martor că niciodată n-am formulat ceva injurios faţă de Sfântul Părinte.

— Am formulat eu pentru tine. Te vedeam lezat în drepturile tale; mă indignam.

— Spune ce ai de spus, Julius: l-ai văzut pe papă?

— Nu! Nu l-am văzut pe papă, izbucni în cele din urmă Julius – dar am aflat un secret; un secret îndoielnic mai întâi, dar care curând, prin moartea scumpului nostru Amédée, urma să capete dintr-odată o confirmare; un secret înspăimântător, derutant, dar prin care credinţa ta, dragul meu Anthime, va şti să iasă întărită. Căci în privinţa injustiţiei căreia i-ai căzut victimă, papa este nevinovat…

— Nu m-am îndoit niciodată de asta.

— Anthime, ascultă-mă: nu l-am văzut pe papă, pentru că nimeni nu-l poate vedea; cel care se află acum pe tronul pontifical şi de care Biserica ascultă şi care dă porunci; cel care mi-a vorbit, papa pe care-l vedem la Vatican, papa pe care l-am văzut. NU ESTE ADEVĂRATUL PAPĂ.

Anthime începu să râdă cu hohote, scuturându-se din tot trupul.

— Râzi! Râzi! continuă Julius, jignit. Şi eu am râs la început. Dacă aş fi râs mai puţin, Fleurissoire n-ar fi fost asasinat. Ah! preasfânt prieten! Nevinovată victimă!…

Vocea i se pierdu într-un hohot de plâns.

— Vorbeşti serios?... Ce tot spui!... Ce tot spui!... Ce tot spui!... zise Armand-Dubois, pe care patosul lui Julius îl neliniştea. Totuşi ar trebui să ştim...

— A murit tocmai pentru că a vrut să ştie.

— Pentru că, dacă nu mi-a păsat de averea mea, de situaţia mea, de ştiinţa mea, dacă am consimţit să mi se facă această... continuă Anthime care, treptat, se monta, la rându-i.

— Îţi spun: adevăratul papă nu-i întru nimic răspunzător de toate acestea; cel care şi-a bătut joc de tine e un adept al Quirinalului...

— Oare să cred ce-mi spui?

— Dacă nu mă crezi pe mine, crede-l pe bietul martir.

Amândoi rămaseră câteva clipe fără să vorbească. Nu mai ploua; printre nori se ivea o rază de soare.

Săltând, ici-colo, prin gropi, trăsura se întorcea la Roma.

— În cazul ăsta, ştiu ce-mi rămâne de făcut, continuă Anthime cu o voce foarte hotărâtă; fac publică informaţia.

Julius tresări.

— Prietene, mă înspăimânţi. O să fii excomunicat.

— De către cine? Dacă este un papă fals, puţin îmi pasă.

— Şi eu, care credeam că, dezvăluindu-ţi acest secret, o să te ajut să guşti mângâierea, continuă Julius, consternat.

— Glumeşti?... Şi cine-mi va spune dacă Fleurissoire, ajungând în paradis, nu descoperă că Dumnezeu nu este Dumnezeu cel adevărat?

— Dragă Anthime, ai luat-o razna. Cum ar putea să existe doi Dumnezei! Cum ar putea să existe UN ALT DUMNEZEU!

— Vorbeşti cu prea multă uşurinţă de el, tu care n-ai renunţat la nimic pentru el; tu, care profiţi întotdeauna de toate, fie că Dumnezeu e adevărat sau fals... Am mare nevoie să respir puţin aer.

Aplecându-se peste portieră, atinse cu vârful

bastonului umărul vizitiului şi îi porunci să oprească. Julius vru să coboare împreună cu el.

— Nu! Lasă-mă. Ştiu destul ca să iau o hotărâre. Păstrează restul pentru un roman. În ceea ce mă priveşte, îi scriu Marelui Maestru al Ordinului chiar în seara asta, şi începând de mâine îmi reiau cronicile ştiinţifice în La Dépêche. O să avem de ce râde.

— Văd că şchiopătezi, zise Julius, surprins când observă că Anthime îşi trage din nou cu greu piciorul.

— Da, mi-au revenit durerile de câteva zile.

— Deci aşa! spuse Julius care, fără a-l mai privi cum se îndepărtează, se aşează cât mai confortabil în trăsură.

VII

Avea Protos intenţia să-l predea pe Lafcadio poliţiei, aşa cum îl ameninţase?

Nu ştiu: evenimentele dovediră de altfel că, printre domnii de la poliţie, el nu avea numai prieteni.

Aceştia, preveniţi în ajun de Carola, pregătiseră o capcană în Vicolo dei Vecchierelli; cunoşteau de multă vreme casa şi ştiau că ea comunică, la etaj, cu casa vecină, ale cărei ieşiri le păziră de asemenea.

Protos nu se temea de poliţişti; acuzaţia nu-l înspăimânta, şi nici întregul aparat al justiţiei; ştia că e greu să fie arestat, nefiind de fapt vinovat de nicio crimă, ci numai de delicte atât de mărunte încât nu puteau fi dovedite. Deci nu se temu prea mult când înţelese că era încercuit, lucru pe care-l pricepu foarte repede, având instinctul remarcabil de a-i recunoaşte pe aceşti domni sub orice deghizare.

Oarecum mirat totuşi, se închise mai întâi în camera Carolei, aşteptând întoarcerea acesteia, pe care n-o mai văzuse după asasinarea lui Fleurissoire; dorea să se sfătuiască cu ea şi să-i dea câteva dispoziţii, pentru cazul că ar fi închis.

Carola, pe de altă parte, supunându-se voinţei lui Julius, nu apăruse la cimitir; nimeni nu ştiu că, ascunsă îndărătul unui mausoleu, sub o umbrelă, asista de departe

la trista ceremonie. Aşteptă răbdătoare, plină de umilinţă, să plece toată lumea din preajma mormântului proaspăt; văzu cum cortegiul se alcătuieşte din nou, cum Julius urcă în trăsură din nou împreună cu Anthime, şi cum toate trăsurile se îndepărtează, sub ploaia măruntă. Atunci se apropie la rându-i de mormânt, scoase de sub şal un buchet mare de ochiul-boului, pe care-l aşeză departe de coroanele familiei; apoi rămase timp îndelungat în ploaie, neuitându-se la nimic, negândindu-se la nimic, şi plângând, fiindcă nu se putea ruga.

Când se întoarse în Vicolo dei Vecchierelli, văzu că pe pragul casei se află doi indivizi necunoscuţi; nu înţelese totuşi că locuinţa era păzită. Voia să-l întâlnească pe Protos; sigură că el era asasinul, acum îl ura…

Câteva clipe mai târziu poliţia alerga, la ţipetele ei; dar vai! era prea târziu! Cuprins de exasperare la gândul că ea îl denunţase, Protos o sugrumase pe Carola.

Toate acestea se petreceau cam spre ora prânzului. Ziarele de seară publicară ştirea, şi cum asupra lui Protos fusese găsită bucăţica de piele tăiată din căptuşeala pălăriei, dubla sa culpabilitate devenea neîndoielnică.

Lafcadio trăise până seara într-o stare de aşteptare sau de frică nedesluşită, poate nu din cauza poliţiei, cu care îl ameninţase Protos, ci de teama lui Protos însuşi sau de teama a ceva necunoscut de care nu mai încerca să se apere. O lâncezeală de neînţeles îl moleşise cu totul, ceva care poate că nu era decât oboseală: începea să renunţe.

În ajun, nu-l revăzuse pe Julius decât câteva clipe, atunci când acesta, la sosirea trenului dinspre Napoli, venise să ia cadavrul; apoi, mersese la nesfârşit prin oraş, la întâmplare, pentru a depăşi acea exasperare pe care i-o provocase – după conversaţia din vagon – sentimentul dependenţei sale.

Şi totuşi vestea arestării lui Protos nu-i aduse lui Lafcadio starea de uşurare la care s-ar fi putut aştepta. Parcă ar fi fost dezamăgit. Ciudată făptură! Aşa cum nu respinsese în mod deliberat orice profit material de pe urma crimei, tot astfel nu renunţase nici la vreunul dintre

riscurile ei. Nu admitea că jocul se sfârşise atât de repede. Aşa cum făcea odinioară când juca şah, i-ar fi cedat adversarului turnul şi, ca şi cum acea întâmplare îl făcea dintr-odată să câştige prea uşor, lipsindu-l de orice interes pentru joc, simţea că nu va avea linişte până când nu-şi va duce sfidarea şi mai departe încă.

Cină într-un mic restaurant învecinat, ca să nu fie silit să se îmbrace în haine de gală. Întorcându-se la hotel, îl zări peste puţină vreme, prin uşa cu geam a restaurantului, pe contele Julius, aşezat la masă împreună cu soţia şi cu fiica sa. Fu uimit de frumuseţea Genevievei, pe care nu o mai văzuse de la prima lui vizită. Rămase în fumoar, aşteptând sfârşitul mesei; fu anunţat că Julius de Baraglioul urcase în camera lui şi-l aştepta.

Intră. Contele era singur; îşi schimbase costumul.

— Asasinul e la închisoare, spuse el de îndată, întinzându-i mâna. Dar Lafcadio nu i-o întinse pe a sa.

Rămânea în pragul uşii.

— Care asasin? întrebă el.

— Asasinul cumnatului meu, ce Dumnezeu!

— Asasinul cumnatului tău sunt eu.

Spuse aceste cuvinte fără să tremure, fără să schimbe tonul, fără să-şi coboare vocea, fără un gest, şi într-un mod atât de firesc, încât în prima clipă Julius nu înţelese. Lafcadio trebui să repete:

— Îţi spun că nu a fost arestat asasinul cumnatului tău, pentru simplul motiv că asasinul cumnatului tău sunt eu.

Dacă Lafcadio ar fi avut o înfăţişare fioroasă, poate că Julius ar fi fost cuprins de teamă; dar el avea un aer copilăros. Părea chiar încă şi mai tânăr decât prima oară când îl întâlnise Julius; privirea lui era tot atât de limpede, vocea lui tot atât de clară.

Închisese uşa, dar rămăsese sprijinit de ea. Julius, aflat lângă masă, se prăbuşi într-un fotoliu.

— Bietul meu copil! zise el mai întâi, vorbeşte mai încet!… Ce tot spui? Ce ţi-a venit? Lafcadio îşi coborî privirea, regretând că vorbise.

— Cine ştie? Am făcut-o foarte repede, când mi-a venit s-o fac.

— Ce aveai cu Fleurissoire, cu bărbatul acela atât de vrednic şi de plin de virtuţi?

— Nu ştiu… Nu părea fericit… Cum vrei să-ţi explic ceea ce nu-mi pot explica mie însumi?

O tăcere penibilă se instala între ei, întreruptă, din când în când, de cuvintele lor, care o făceau şi mai apăsătoare; se auzea atunci cum urcă – valuri, valuri, din marele hol al hotelului, o banală muzică napolitană. Julius curăţa cu vârful unghiei de la degetul mic, pe care o lăsase să crească foarte lungă, o mică pată de ceară ce căzuse de la o lumânare pe faţa de masă. Dintr-odată îşi dădu seama că unghia i se rupsese. Era o dungă transversală, care brăzda, întunecată, rozul unghiei.

Cum de-o rupsese? Şi cum de nu-şi dăduse seama mai devreme? Oricum, răul era făcut; trebuia s-o taie. Gândul îl contrarie puternic, căci avea mare grijă de mâinile lui şi mai ales de această unghie căreia îi dăduse acea formă prelungă, obţinută cu greu, ce sublinia eleganţa degetului. Foarfecă se afla în sertarul mesei de toaletă şi Julius tocmai se pregătea să se ridice să o ia, dar ar fi trebuit să treacă prin faţa lui Lafcadio; plin de tact, amână delicata operaţie.

— Şi… ce vrei să faci acum? spuse el.

— Nu ştiu. Poate că mă voi preda poliţiei. Mă voi gândi la noapte.

Braţul lui Julius căzu moale, izbindu-se de fotoliu; îl privi timp de câteva clipe pe Lafcadio, apoi, suspinând, zise pe un ton descurajat:

— Şi eu care tocmai începusem să te iubesc!…

Spusese asta fără nicio intenţie rea. Lafcadio nu putea să nu înţeleagă. Dar, deşi inconştientă, această frază era plină de cruzime şi îl izbi drept în inimă. Îşi înălţă capul, înfruntând neliniştea care îl cuprinsese brusc. Îl privi pe Julius: „Oare acesta-i cu adevărat cel care ieri mi se părea a-mi fi aproape frate?”, îşi spuse. Îşi roti privirile prin acea încăpere în care, cu două zile mai înainte, şi deşi

ucisese, putuse sta de vorbă cu atâta voioşie; sticla de parfum era încă pe masă, aproape goală…

— Ascultă, Lafcadio, continuă Julius: situaţia ta nu-mi pare cu totul deznădăjduită. Autorul presupus al acestei crime…

— Da, ştiu că tocmai a fost arestat, îl întrerupse Lafcadio pe un ton sec: Mă vei sfătui să las să fie acuzat în locul meu un om nevinovat?

— Cel pe care-l numeşti un om nevinovat tocmai a ucis o femeie; şi chiar o femeie pe care o cunoşti…

— Asta m-ar face să mă simt mai bine, nu-i aşa?

— Nu vreau să spun chiar asta, dar…

— Să mai adăugăm şi că este singurul care putea să mă denunţe.

— După cum vezi, mai există o speranţă.

Julius se ridică, se îndreptă spre fereastră, potrivi cutele perdelei, se întoarse, apoi, aplecându-se înainte, cu braţele încrucişate pe spătarul fotoliului în care stătuse:

— Lafcadio, nu aş vrea să te las să pleci fără să-ţi dau un sfat: nu ţine decât de tine, sunt convins, să redevii un om de treabă şi să-ţi ai locul tău în societate, cel puţin acela pe care ţi-l îngăduie naşterea… Biserica te poate ajuta. Ai puţin curaj, dragul meu, şi du-te şi te spovedeşte.

Lafcadio nu-şi putu ascunde un surâs:

— Voi reflecta la binevoitoarele tale cuvinte. Făcu un pas înainte şi adăugă:

— Preferi, fără îndoială, să nu atingi o mână de ucigaş. Aş vrea totuşi să-ţi mulţumesc pentru…

— Bine! Bine! spuse Julius, cu un gest cordial şi distant. Adio, dragul meu. Nu îndrăznesc să-ţi spun: La revedere. Totuşi, dacă, pe viitor…

— Acum nu mai ai nimic să-mi spui?

— Nimic.

— Adio, domnule.

Lafcadio salută cu gravitate şi părăsi încăperea.

Ajunse în camera sa, la etajul de deasupra. Se dezbrăcă pe jumătate, se aruncă pe pat. Seara fusese foarte caldă; noaptea nu adusese cu ea răcoarea. Fereastra

camerei era larg deschisă, dar aerul rămânea nemişcat; îndepărtatele globuri electrice din Piaţa Termelor, de care îl despărţeau grădinile, umpleau camera cu o lumină albăstruie şi difuză ce semăna cu lumina lunii. Voia să reflecteze, dar o torpoare ciudată şi de neînlăturat îi împăienjenea gândurile; nu se gândea nici la crima pe care o săvârşise, nici la felul cum ar fi putut să scape de pedeapsă; încerca doar să nu mai audă acele cuvinte atroce ale lui Julius: „Tocmai începusem să te iubesc”… Dar dacă el nu-l iubea pe Julius, de ce să mai plângă din pricina acelor cuvinte? Dar oare într-adevăr din pricina lor plângea?… Noaptea era atât de blândă, i se părea atât de uşor să se lase pur şi simplu să moară. Apucă o carafă cu apă de lângă pat, muie în ea o batistă şi şi-o puse pe inimă, unde simţea ca o durere.

Nicio băutură din lume nu va mai trezi la viaţă această inimă secătuită! îşi spuse, lăsându-şi lacrimile să-i curgă până pe buze şi bucurându-se de gustul lor amărui. În urechi îi cântă versuri, citite nu se ştie unde, de care nu ştia că şi-ar fi putut aminti:

My heart aches; a drowsy numbness pains My senses… [Mă doare inima; pe simţuri, o gheară-ncet se-nstăpâneşte (engl.)].

Aţipi.

Visează oare? A bătut cineva la uşă? Uşa pe care nu o închide niciodată noaptea se deschide încetişor şi prin ea se strecoară o siluetă firavă şi albă. Aude cum cineva îl strigă cu o voce slabă:

— Lafcadio… Eşti aici, Lafcadio?

Încă adormit, Lafcadio recunoaşte acea voce. Dar se îndoieşte oare de realitatea minunatei apariţii? Se teme că printr-un singur cuvânt, printr-un singur gest, o va izgoni? … Tace.

Genevieve de Baraglioul, a cărei cameră era alături de cea a tatălui ei, auzise, fără voie, întreaga conversaţie dintre tatăl său şi Lafcadio. O nelinişte insuportabilă o silise să vină până în camera acestuia şi, de vreme ce chemarea ei rămânea fără răspuns, convinsă că Lafcadio

se sinucisese, se aruncă spre căpătâiul patului şi căzu în genunchi, plângând în hohote.

În timp ce ea rămânea astfel, Lafcadio se ridică şi se aplecă cu totul spre ea, fără a îndrăzni încă totuşi să atingă cu buzele frumoasa frunte pe care o vedea lucind în umbră. Genevieve de Baraglioul simţi atunci cum o părăseşte orice voinţă; retrăgându-şi fruntea mângâiată de respiraţia lui Lafcadio şi nemaiştiind cum să se apere de el altfel decât adresându-i-se tot lui:

— Ai milă de mine, prietene, îi spuse ea.

Lafcadio se regăsi pe dată pe sine şi, îndepărtându-se de ea şi totodată respingând-o:

— Ridică-te, domnişoară de Baraglioul! Pleacă! Nu sunt… Nu pot să mai fiu prietenul tău.

Genevieve se ridică, dar nu se îndepărtă de patul unde rămânea întins cel pe care ea îl crezuse mort şi, atingând cu dragoste fruntea fierbinte a lui Lafcadio, parcă spre a se asigura că e încă în viaţă:

— Prietene, am auzit tot ce i-ai spus în seara asta tatălui meu. Nu înţelegi că de asta am venit?

Lafcadio, ridicându-se pe jumătate, o privi. Pletele-i răvăşite îi cădeau bogate pe umeri; întregul ei chip se afla în umbră, astfel încât el nu-i vedea ochii, simţind totodată cum îl învăluie privirea ei. Ca şi cum nu i-ar fi putut suporta blândeţea şi ascunzându-şi faţa în mâini:

— De ce te-am întâlnit atât de târziu? gemu el. Ce-am făcut ca să-ţi merit iubirea? De ce-mi vorbeşti astfel, când nu mai sunt liber şi demn de a te iubi?

Ea protestă cu o voce tristă:

— Spre tine vin, Lafcadio, nu spre altul. Spre tine, care ai săvârşit o crimă, Lafcadio! De câte ori nu ţi-am rostit, suspinând, numele, din acea primă zi când mi-ai apărut ca un erou, chiar prea temerar… Trebuie să afli acum: în taină, mă făgăduisem ţie încă din clipa când te-am văzut devotându-te cu atâta generozitate. Ce s-a întâmplat de atunci? Cum a fost cu putinţă să ucizi? Ce-ai făcut din viaţa ta?

Şi cum Lafcadio dădea din cap, fără să răspundă:

— L-am auzit pe tata spunând că un altul a fost arestat, continuă ea; un bandit care tocmai a ucis…

Lafcadio! cât mai e încă timp, salvează-te; pleacă chiar în această noapte! Pleacă!

Atunci Lafcadio spuse în şoaptă:

— Nu mai pot.

Părul despletit al lui Genevieve îi cădea pe mâini; apucă acele şuviţe şi le apăsă cu patimă pe ochi, pe buze:

— Să fug? Asta mă sfătuieşti? Dar unde vrei să fug acum? Chiar dacă aş scăpa de poliţie, n-aş mai putea scăpa de mine însumi… Şi de altfel tu m-ai dispreţui dacă aş fugi.

atunci…

— Eu să te dispreţuiesc, prietene…

— Trăiam în stare de inconştienţă; am ucis ca într-un vis; ca într-un coşmar în care mă zbat întruna de

— Şi din care vreau să te smulg, strigă ea.

— De ce să mă trezesc? Ca să descopăr că sunt un ucigaş? O apucă de braţ: Nu înţelegi că oroarea în care mă zbat mă face invulnerabil? Ce altceva îmi mai rămâne de făcut acum decât să mă predau poliţiei, când se vor ivi zorile?

— Să te predai lui Dumnezeu, nu oamenilor. Dacă tatăl meu nu ţi-a spus, îţi voi spune eu, acum: Lafcadio, Biserica îţi va prescrie pedeapsa şi te va ajuta să-ţi regăseşti pacea prin pocăinţă.

Genevieve are dreptate, iar Lafcadio nu are nimic altceva mai bun de făcut decât să accepte acea supunere comodă; mai devreme sau mai târziu aşa va face, constatând că celelalte ieşiri sunt închise… Ce păcat că nenorocitul acela de Julius i-a dat cel dintâi acest sfat!

— Ce-mi tot spui? îi zise el cu duşmănie. Oare tu eşti cea care-mi vorbeşte astfel?

Îi lăsă braţul, o respinse; şi în timp ce Genevieve se îndepărtează, simte cum creşte în el, odată cu un fel de mânie împotriva lui Julius, nevoia de a o îndepărta pe Genevieve de tatăl ei, de a o târî în jos, mai aproape de el;

aplecându-şi privirea, îi vede picioarele goale şi mici încălţate cu papuci de mătase.

— Nu înţelegi că nu de remuşcare mă tem, ci de…

S-a ridicat de pe pat; îi întoarce spatele; se duce către fereastra deschisă; simte cum se sufocă; îşi sprijină fruntea de geam şi palmele fierbinţi de fierul rece al balconului; ar vrea să uite că ea este acolo, că el este lângă ea…

— Domnişoară de Baraglioul, ai făcut pentru un criminal tot ceea ce poate face o fată de familie bună; ba chiar aproape ceva mai mult: îţi mulţumesc din toată inima. Acum mai bine m-ai lăsa singur. Întoarce-te la tatăl tău, la obiceiurile, la datoriile tale… Adio. Cine ştie dacă te voi mai întâlni vreodată? Gândeşte-te că mâine mă voi preda poliţiei pentru a fi mai puţin nevrednic de dragostea pe care mi-o arăţi. Gândeşte-te că… Nu! nu te apropia de mine… Crezi că o strângere de mână mi-ar fi de ajuns?

Genevieve ar putea înfrunta mânia tatălui ei, părerea celorlalţi şi dispreţul lor, dar îşi pierde orice curaj în faţa răcelii cu care-i vorbeşte Lafcadio. Nu a înţeles el oare că, venind astfel, noaptea, spre a-i vorbi, spre a-i mărturisi iubirea ei, ea însăşi se dovedeşte hotărâtă şi curajoasă şi că iubirea ei merită poate ceva mai mult decât un simplu mulţumesc?… Dar cum să-i spună că ea însăşi, până în această zi, se zbuciuma ca într-un vis – un vis din care nu scăpa decât din când în când, când se afla la spital unde, printre copiii săraci şi în timp ce le pansa rănile adevărate, i se părea că ia uneori contact, în sfârşit, cu un strop de realitate – un vis mediocru în care se zbuciumau alături de ea şi părinţii ei, prinşi în toate convenţiile bizare ale lumii lor, cum să-i spună că ea nu izbutea să ia în serios nici gesturile, nici părerile, nici ambiţiile, nici principiile, lor şi nici chiar persoana lor. Mai e de mirare că Lafcadio nu-l luase în serios pe Fleurissoire?… E cu putinţă să se despartă astfel? Iubirea o îndeamnă, o aruncă spre el. Lafcadio o ia în braţe, o strânge cu patimă, îi acoperă cu sărutări fruntea palidă…

Îi voi părăsi pe cei doi amanţi la ora când cântă

cocoşul şi când culoarea, căldura şi viaţa vor triumfa în sfârşit asupra nopţii. Lafcadio se ridică de lângă Genevieve, care doarme încă. Totuşi nu contemplă frumosul chip al amantei sale, fruntea-i brobonită de o uşoară sudoare, pleoapele sidefii, buzele calde şi întredeschise, sânii desăvârşiţi, membrele ostenite – ci, prin fereastra larg deschisă, zorile şi freamătul unui copac din grădină.

Curând Genevieve va trebui să plece; dar el mai aşteaptă încă; ascultă, aplecat asupra ei, prin respiraţia-i uşoară, nedesluşita rumoare a oraşului, care-l zguduie din lâncezeală. Departe, în cazărmi, se aude sunetul trâmbiţelor. Va renunţa oare la viaţă? Şi pentru a avea preţuirea Genevievei, pe care o preţuieşte mai puţin de când ea îl iubeşte mai mult, se mai gândeşte încă să se predea?

Aici începe o nouă carte.

O, adevăr palpabil al dorinţei! Tu respingi în penumbră fantomele minţii mele.

OPERE XX

„Nu încape nicio îndoială, Lafcadio nu e Gide: amoralismul personajului nu implică amoralismul autorului. […] Gide îşi mandatează eroii să meargă până la capătul unei căi pe care el însuşi ar şovăi să apuce; aceştia îl eliberează de tentaţiile gândurilor sale, de ideile ce-l bântuie şi pe care el li le împrumută. […] Lafcadio rămâne un personaj de roman; aventura lui, o experienţă imaginară.

Maurice Macuer

ISBN 973 – 576-151-3
RAO
International Publishing Company